

ב"ה

אין ליכט

פון תורה

ספר

חק לישראל

חיי שרה

בלשון הקודש

ואידיש

745

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

מְעוֹשֵׁית

ספר
חק לישראל

פרשת חיי שרה

בלשוֹן הקודש ואידיש

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

פרשת הי שרה עניני פמירת צדיקים

וויא ער, פאר וואס זאל מען אים נישט בצאלהין, דאס ועלפונען איז ביי דעם גוף מיט דיא נשמה, די נשמה ווייס אז אן דעם גוף וואלט זיא נישט געהאט דיא מצות אונ גיט, רי תורה, נאר דער גוף האט געארבעט גלייב מיט איר, פאר וואס זאל זיא גיין אין הימעל געמען איר לויף, אונ דער גוף זאל גיין אין די ערד, דריבער איידער דער צדיק שטארבט ווען דער גוף איז נאך מיט דיא נשמה צו זאמען, טייטש זיי הקב"ה דעם פענג פון גן עדן און פון דעם פענג ווערן זיי אנטש-לאפן צו טייטש אז דער גוף וועט אין קבר נישט פארפולט ווערן און ווערן טעלין אים נישט עסן ער וועט נאר שלאפן אין קבר ווי מען שלאפט אין אקעם, און אזוי ווי איינער שלאפט אונ עס חלוקת אים אנומער חלום שלאפט ער מיט גרויס פערקעניגען, אזוי ליגט דער גוף פון צדיק אין קבר און אין דעם קאפ שוועבט נאך דער פער-גענוגען וואס ער האט אים גיזעהן איידער ער האט זיך געשיידט מיט די נשמה, דריבער זאגט דער פסוק ויהי חיי שרה מאה שנה ועשרים ושבע שנים, שרה האט גיזעבט אויף די טעלם הונדערט מיט זיגען און צוואנציג יאהר, נאך-דעם שגו חיי שרה, איז אויף דאס זיינע גינארין יאהרן וואס שרה האט אין זיי גילעבט, אונ עס שטייט שוין נישט וויא זאנג זיא האט גילעבט ווארום דאס איז שוין אזוי אייביגער לעבן וואס די נשמה אירע האט גילעבט אין גן עדן, וויא דיא נמרא זאגט אין דיא מסכת שבת (דף קנב) רב נחמן האט געהאט אפעלד האט ער געשיקט מענטשן וויא זאלין גראבן אין פעלד, ווי זיא האבן זיך גינארבן האבן זיא גינארבן אויף אקבר האט דער מלך אויף זיי געשריגען, זענען די מענטשן גילאפן צו רב נחמן און האבן זיי גינארבט אז א מענטש פון אקבר האט אויף זיא אנגעשריגען, איז רב נחמן געקומען אין פעלד צום קבר אונ האט געפרעגט דעם מענטש ווער ער איז, האט ער גינארבט איהן רב אחאי בר יאשיהו, זעהן מיר אז רב אחאי איז גילעבן אין זיין קבר וויא איינער וואס שלאפט, אונ דיא גרעכער האבן אים אויפגינעקט פון שלאף אונ ער האט גרעשט מיט רב נחמן ווי אלעבעדיגער מענטש ווי עס שטייט אין די גמרא אונ ביי רב נחמן איז דאס נאר קיין וואנדער גינען, ווארום רב נחמן האט געוואקסט אז די צדיקים ליגען אין די קברים אונ שלאפן מיט דעם חלום פון פערקעניגען וואס זיא האבן גיזעהן פאר זייער שטארבן;

איז נאר גינעוין וויא פיהל דאס ווארט ויהי שרעפט אהן, גענוייל דיא גופע יאהרין זענען גינעוין צום סוף יאהרין, מאה שנה ועשרים שנה הונדערט שנים, איז גלייך וויא דיא נאכע הונדערט זיגען און צוואנציג יאהר זענען גינעוין אלע גופע יאהרין, נאך קען מען זען שגו חיי שרה, ווארום דער מדרש זאגט דאס שטארבן פון דיא צדיקים איז גלייך ווי אקבר האט געמאכט אגרויסע סעודה און האט גיזעמין פיר געקט צו די סעודה, ווי אלע געקט זענען געקומען האט דער מלך זיי גענויגען אלץ וואס מען האט אנגעגרייט פון זייער גוטע גיין אויף דיא סעודה, וואס זיי וועלן עסן און וואס זיא וועלן טרינקען, זענען זיי זאט גינארין פון דעם זעהן אונ זענען אנטשלאפן גינארין, אזוי איז בייא האט איידער דער צדיק שטארבט ווייזט אים הקב"ה זיין שרר וואס די נשמה וועט האבן נאך זיין שטארבן, אונ ער ווערט זאט מיט דעם פערקעניגען אונ ער ווערט אנטשלאפן, די נשמה גייט ארום פון זיין גוף צו דעם פער-געניגען וואס זיא האט גיזעהן, נאר מיר בארפין וויסען צו וואס זיינען הקב"ה דעם שרר פון עולם הקב"ה דעם צדיק איידער ער שטארבט, מוזין מיר זאגן דער צדיק איידער ער שטארבט האבן גינען צער דער גוף אונ די נשמה וואס זיא גינען אונעק פון דער וועלט, די נשמה האט צער טייל זיא וועט שוין מער קיין מצות אונ מעשים טובים האבן אונ זיא וועט שוין מער קיין תורה לערנען, דער גוף האט צער די נשמה וועט גיין אין הימעל אבער דער גוף וועט גיין אין דער ערד די ווערן זאלין אים עסן אונ ער זאל פארפולט ווערן, דער גוף זאגט איהן האב דאך אויך גיהאדפן די נשמה צו אירע מצות מאהן אונ צו איהר תורה לערנען, אונ די נשמה אליין האט אויך צער וועגן גוף, דאס איז גלייך וויא צוויי בעלי מלאכות האבן געארבעט ביי איין בעל הבית, זיא ביידע זענען גינען ארעם אונ האבן קיין אנדער האפענונג געהאט צו זייער פרינקע נאר וואס דער בעל הבית וועט זיא בצאלהין פרייטאן פאר זייער ארבעט פון דיא זאנצע וואך, עס איז געקומען פרייטאן האט דער בעל הבית איינעם בצאלהט פאר דיא וואך ארבעט דעם אונדערן האט ער נישט בצאלהט, דער איינער וואס האט גענומען דיא געלט פון בעל הבית האט קיין הנאה, ווייז ער ווייס בייא זיך אז דער אנדערער האט אזוי גוט געארבעט

חיי שנה יום א תורה

אנלקדם

המשך מלה דלא יהיה נפש י י י ו יהו יהוה רוח יוד הא וא הא נשמה יהוה י זה יהוה יוד המלי יוד א שם
בן שנכונה בנקוד חולם :

כג ויהיו חיי שנה מאה שנה וישבעו שנים שני

בעל המוריס
(א) חיי שנה . כחצי לטל מביה וכתולל יל את רגלה עד
אל שבע שנים . לך נכתב שנה ככל כלל
ושבע שנים . לך נכתב שנה ככל כלל
וכלל לומר לך שכל אחד נדדה לעלמו א בת קל נכתב

רשבים
(א) וידיו חיי שנה . א"עם הוציא נשים לא בתפיש
וימי חייהו בשרה האורח למרש בשביל
שהוציא להוביר מיתרה בשביל קנין המערה פירש
עד ספקי ממנס ימי סעודה לפיכך אמר עמי . ד"ל פניו ויסח סיה עיקר עטמיה מטענל יחק דכה י פיסה כטענל וכל ימיש

(א) ויהיו חיי שנה מאה שנה ועשרים שנה
ושבע שנים . לך נכתב שנה ככל כלל
וכלל לומר לך שכל אחד נדדה לעלמו א בת קל נכתב

שפתי חכמים
א פירוש ולא כלל המוריס עם הסעודות למוד והמלות למוד
כדלעיל כ"ל פירוש ופי' נח ופי' דקי' רש"י למח
פאמר בני משה שנה ובני שנה שנה וכן בני השנים הפחוסים
המלוח נח חתיכ ככול בני משה שנה וכן בני השנים הפחוסים
בני פורים דלל חתיכ כמו שנים אלה שנה חלמתי קוס ופי' ש'
דרם כ"ט ע"י כל כלל מתפרש לעלמו ולחיו מחהר עד סללולים

דעה וקנינים מבקלי התוספות

שפירת וקבורה שנה
(א) ויהיו חיי שנה ופ' י"ז וכסמכה מיתח סיה סיה
למקרת יחוק . לפי ס' כ"ל כבורה סעקדס מדרגת כנה סעקדס
וכמנט סלל נכסט פירחה סכמסה . ועוד ס"ה יו רש"י וי'
בנכילות למרש ואיך לא עמדה בסבון . וק"ל והלא אכרסה י"א ע"ל
לכחוד וכמנט סכמסה כבורה העקדס ופי' לא סכמסה גדולה .
לפיקר . סדרה סמטה כבורה העקדס ופי' לא סכמסה גדולה .
נמלה איך סכמל כליחט סחניט רחוי למקלט . ופי' נדכון
גם י"א לנירון תמוד למי ס' . והטעה דס קרינן דס י"א
לא נכסת ופי' עמח דס אחת לא ילא מיתח . או ופיקר תלחה סכמסה
ולחסי כעתי ס' סיקבל ממנט קרינן כנס . והסיקר תלחה סכמסה
ידיחו דיי שנה . כל פיקר החיח של סיה כשולס סיו כמנטר

(א) ויהיו חיי שנה מאה שנה ועשרים שנה ועשרים שנה
וישבעו שנים . לך נכתב שנה ככל כלל
וכלל לומר לך שכל אחד נדדה לעלמו א בת קל נכתב

לקבוצים על התורה

(א) ויהיו חיי שנה וי' ודע פמיקותא שרייבם ויען
אברקם איז נעקיעטן ארייק פון דער עקדה מיט
יעקב , אי דער שמון ביי זינען פאר וואס יעקב איז געבן
ליפען לעבן , איז ער נעקיעטן צו שנה און האט גיזאגט
צו אים איך זאל דיר געדענען אנדערע וועגן געוויסע האטקעס
דאס זאל גיין גיין גיין , זיין אלטער פון האט
געטוישט זיין וועג יעקב און האט אים געשריט אויף דעם
פארג מדינה און האט אים געטאקט אפגאב און האט
יעקב געברענגט און האט אים געלייגט אויף דעם סבבת
און האט געברענגט און האט אים געלייגט אויף דעם יעקב
האט געוויינט און האט גיט געקענט דע אפגעטוין , ווי
שנה האט דאס גייערעס איז זיא פאך גישטארבין , נאנט
אויך דיא הודו כיר ואלון גיט ביינען או שנה האט גיט
אויסלעבעס אידע יאהרין , ווארט דאס גינען אונדערקט פון גאט , דריבער נאנט די הודו שנה האט גילעבט
הנדערקט מיט ויען און צוואנציג יאהר און דאס איז גינען אידע געלבושטע יאהרין , זיא האט גיט געזאגטס

(א) ויהיו חיי שנה וי' ודע פמיקותא שרייבם ויען
אברקם איז נעקיעטן ארייק פון דער עקדה מיט
יעקב , אי דער שמון ביי זינען פאר וואס יעקב איז געבן
ליפען לעבן , איז ער נעקיעטן צו שנה און האט גיזאגט
צו אים איך זאל דיר געדענען אנדערע וועגן געוויסע האטקעס
דאס זאל גיין גיין גיין , זיין אלטער פון האט
געטוישט זיין וועג יעקב און האט אים געשריט אויף דעם
פארג מדינה און האט אים געטאקט אפגאב און האט
יעקב געברענגט און האט אים געלייגט אויף דעם סבבת
און האט געברענגט און האט אים געלייגט אויף דעם יעקב
האט געוויינט און האט גיט געקענט דע אפגעטוין , ווי
שנה האט דאס גייערעס איז זיא פאך גישטארבין , נאנט
אויך דיא הודו כיר ואלון גיט ביינען או שנה האט גיט
אויסלעבעס אידע יאהרין , ווארט דאס גינען אונדערקט פון גאט , דריבער נאנט די הודו שנה האט גילעבט
הנדערקט מיט ויען און צוואנציג יאהר און דאס איז גינען אידע געלבושטע יאהרין , זיא האט גיט געזאגטס

פרקי דרבי אליעזר

(א) ויהיו חיי שנה וי' ודע פמיקותא שרייבם ויען
אברקם איז נעקיעטן ארייק פון דער עקדה מיט
יעקב , אי דער שמון ביי זינען פאר וואס יעקב איז געבן
ליפען לעבן , איז ער נעקיעטן צו שנה און האט גיזאגט
צו אים איך זאל דיר געדענען אנדערע וועגן געוויסע האטקעס
דאס זאל גיין גיין גיין , זיין אלטער פון האט
געטוישט זיין וועג יעקב און האט אים געשריט אויף דעם
פארג מדינה און האט אים געטאקט אפגאב און האט
יעקב געברענגט און האט אים געלייגט אויף דעם סבבת
און האט געברענגט און האט אים געלייגט אויף דעם יעקב
האט געוויינט און האט גיט געקענט דע אפגעטוין , ווי
שנה האט דאס גייערעס איז זיא פאך גישטארבין , נאנט
אויך דיא הודו כיר ואלון גיט ביינען או שנה האט גיט
אויסלעבעס אידע יאהרין , ווארט דאס גינען אונדערקט פון גאט , דריבער נאנט די הודו שנה האט גילעבט
הנדערקט מיט ויען און צוואנציג יאהר און דאס איז גינען אידע געלבושטע יאהרין , זיא האט גיט געזאגטס

ספר הישר

(א) ויהיו חיי שנה וי' ודע פמיקותא שרייבם ויען
אברקם איז נעקיעטן ארייק פון דער עקדה מיט
יעקב , אי דער שמון ביי זינען פאר וואס יעקב איז געבן
ליפען לעבן , איז ער נעקיעטן צו שנה און האט גיזאגט
צו אים איך זאל דיר געדענען אנדערע וועגן געוויסע האטקעס
דאס זאל גיין גיין גיין , זיין אלטער פון האט
געטוישט זיין וועג יעקב און האט אים געשריט אויף דעם
פארג מדינה און האט אים געטאקט אפגאב און האט
יעקב געברענגט און האט אים געלייגט אויף דעם סבבת
און האט געברענגט און האט אים געלייגט אויף דעם יעקב
האט געוויינט און האט גיט געקענט דע אפגעטוין , ווי
שנה האט דאס גייערעס איז זיא פאך גישטארבין , נאנט
אויך דיא הודו כיר ואלון גיט ביינען או שנה האט גיט
אויסלעבעס אידע יאהרין , ווארט דאס גינען אונדערקט פון גאט , דריבער נאנט די הודו שנה האט גילעבט
הנדערקט מיט ויען און צוואנציג יאהר און דאס איז גינען אידע געלבושטע יאהרין , זיא האט גיט געזאגטס

משלו חכמים

דער זינעריל קעט גוט זיין פיל יאהרין און קעט גיט סאלקע
ווערין , דער קינד האט גענומען דאס זינעריל און האט געזען
אלע ברברים און האט מיט דעם זינעריל אלע סמטס בעררים
דעם זינעריל ביי ער האט אבער גערעטן דאס אינערטליכע
קיימפולע

דער זינעריל קעט גוט זיין פיל יאהרין און קעט גיט סאלקע
ווערין , דער קינד האט גענומען דאס זינעריל און האט געזען
אלע ברברים און האט מיט דעם זינעריל אלע סמטס בעררים
דעם זינעריל ביי ער האט אבער גערעטן דאס אינערטליכע
קיימפולע

חיי שרה: ב ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא

חיי שרה: ב ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא

חיי שרה: ב ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא

רשבים

מת מתת לאחר תשעים של הורתה: (ב) ויבא אברהם. אפילו לא בא ממקום אחר אעפ"כ ראוי לומר כי בא

רש"י

כי למתא ב מה בת כ' לא חתמה שהרי חניה בת עושין
ג אף בת ק' בלא חתמא וכת' כ' ככת' ק' לויס: שני
חיי שרה. כלן שוין למוכה: (ג) בקרית ארבע. פ"ט

חיי עובים ואם בן דברו פותרין וז"ל. ולק"מ דלדרכה לפי הדיקס
ככת' כ' שכל כלל נדרס לעמיה לנד לכך נרדן עמי חיי שרה כולן שוים וכו'. (מ"ט) ועי"ל דלפי שכתב ענה להדיקס
זוהי ליה בת ק' ככת' כ' ר"ל כ' שנים מלידה ואם בן הכ"ו שנים כנסתוק הם ארזון הנכללים בחורן המהלס ולא ארזון הנוספים על
תמלה כספוטו על המהלס וז"ל אפטר נומר שחכ"ו שנים שחטר המהלס היה כה חטאל ולא היה יפה לכך הולדן עמי חיי שרה
כולס שוים ומעמי חיי שרה לנד לא היינו יודעים רק כמעלה אחד כולם שוים י"פ ג"כ ענה ככל כלל לבורות הדיקס: כג'
מעלות חטא וזוסי ועל עניים קאי עמי חיי שרה כד' ור"ק: ג. הכא משמע דמיד אחר כ' היתה כת עושין וזכ"י כראשית גבי ויולד נת

דעת וקנים מבעלי הרוספות

כזון שרין למוכה. ואע"פ דבני ישמעאל כתיב ואלה שני חיי
ישמעאל איבא למיטר עששה חשובה כדירש"י גבי ויקברו
אוחו יצחק וישמעאל בניו. ובר שנתגאל בניו. ובר שנתגאל בניו.
וכל השנים שהיו קודם לכן כל הרע עששה לא נחשב לכבוד
היה כמי עששה חשובה כל' ימיו. אי גמי שני דבני
ישמעאל לא נתנו ידרש שהרי עדיין לא פי' מנין שנותיו
אבל הכא כבר פירש בבחוב מנין שנותיו שני חיי שרה
דמה יי ש"מ דרשא:

(כ) בקרית ארבע. שם ארם כדכתיב האדם הגדול בענקים
הוא ארבע:

יסקה כל רישו ועמיו ועמלו שפי' לו כימי קדם. ויהי מאושר בלכבו
כי כל הללחה לא פי' אלא מיום שנולד יצחק והס' ל"ו ענה ע"ז
ויהיו חיי שרה. אף שכל חיי שרה לא היו כ' כמספר ויהיו. ע"ז

(ג) ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון וז"ל. וקשה הלא כסוף העקדה
כתיב ושב אברהם כדכ"א שבע. ויחך א"כ היתה שרה בחברון. ולמה נפרדו כתיבים שישכ אברהם כחזן פלשמים ושרה חלך

פירוש לתורת אלהים

ע"זאנאציגו ע"זי ד"א יאהר חיי שרה דיא לעב קאנ
פון שרה. ורש"י שרייבט דרום שמיים שגיי חיי
שרה צו ווייזין אלע יאהד וענען ג"ייה צו גוטען:

(ב) ותמת שרה בקרית ארבע און שרה איז גישטארבין
אין קרית ארבע היא חברון דאס איז חברון בארץ
כנען אין לאנד כנען. ורש"י שרייבט דרום האם
קען דיא שטאט גירופין ארבע ווייל עם איז
דארטין גינען פיר ריזן אחימן ששי ותלמי און
זייער פאטער, נאך אפירוש מאקט רש"י דרום
האט קען גירופין דיא שטאט ארבע ווייל עם איז
דארט באנראבין גינארזין פיר פאר. דהיינו ארם
ונתה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב וז"ל

הארום דער שטון איז געקומען צו שרה און האט גינאמט
פראקו דרבי אלעוור

אברהם מיט יצחק וענען געקומען אהיין און הי"ם גינאמט צו
איד, דו האטם גיט גיחערט וואס אויף דער וועלט האט זיך
גישארטן, האט שרה גינאמט איד האב גיט גיחערט, האט
ספאל גינאמט צו שרה ביין אלטער פאן האט גענובען זיין
עסקה, יצחק האט גענויגט און געקלאגט און האט גיט געקלוגט גירעסעט ויערין פון ביין פאנס הענט, שרה האט אנגעווייזן

משרלי חבמים

בגראבין ניו ווייב שרה, אין די עלרביגע מעלות המכפלה
אין שוין פון לאנג גינען בגראבין ארם און הנה, אברהם
און יצחק ויהוה ויהוה יצחק און האט מיט פקריב גינען פאר אקריבן
און יצחק ויהוה ויהוה יצחק און האט מיט פקריב גינען פאר אקריבן

משרלי חבמים

משרלי חבמים

שפתי חכמים

ומעשירות ומחמה משום דשנה ושנה לחלק ומחלקן האמדים לחוד
והמחול לחוד. ולפ"ו העשרים ושבע אינם הנוספים על המחזה
אלא הראשונים שבחור המאה: ב משמע שר"ל דמות הדיקס אלו
למדיו שכל ימיה היו טובים וכמוך פי' רש"י שני חיי שרה
בזמן שוין לטובה משמע דמטי חיי שרה למדיו אנו שכל ימיה
וכן חיי שרה רבת ק' ככת' כ' לא חטאל לא ידענו שהיתה בת ק' לויס
ככת' כ' שכל כלל נדרס לעמיה לנד לכך נרדן עמי חיי שרה כולן שוים וכו'. (מ"ט) ועי"ל דלפי שכתב ענה להדיקס
זוהי ליה בת ק' ככת' כ' ר"ל כ' שנים מלידה ואם בן הכ"ו שנים כנסתוק הם ארזון הנכללים בחורן המהלס ולא ארזון הנוספים על
תמלה כספוטו על המהלס וז"ל אפטר נומר שחכ"ו שנים שחטר המהלס היה כה חטאל ולא היה יפה לכך הולדן עמי חיי שרה
כולס שוים ומעמי חיי שרה לנד לא היינו יודעים רק כמעלה אחד כולם שוים י"פ ג"כ ענה ככל כלל לבורות הדיקס: כג'
מעלות חטא וזוסי ועל עניים קאי עמי חיי שרה כד' ור"ק: ג. הכא משמע דמיד אחר כ' היתה כת עושין וזכ"י כראשית גבי ויולד נת

פמירה וקבורה שרה

לא היו חיים. כאשר אמרה רחל ליעקב הנה לי בנים ואם אין
מתה לפני. לא אמרה ואם אין מתה. רק אמרה ואם אין
מתה לפני. והגני כמתה אף כתיב. כי חיי אינם חיים. ועיקר
חיות שרה פי' מיום שנולד יצחק עד העקדה שמתה היא יוספ
ל"ו שנים. ע"כ אחר כמתו. ויהיו חיי שרה. חיי שרה היו
כמספר ויהיו. אפ"כ שמתה חתה ענה ועשרים ענה ושבע שנים.
עכ"ז הייה לא יותר כל י"ו. או נלמדי כי ידוע אום האדם מלית
בילדותו ולעת זקנותו ירד מלמחתו ונטע עמי. דומה עליו
כאלו פי' עני כל ימיו. כי כיוצא ימי שנותו שפי' לו אז עוד
תגדל עני ועשר יומות. ואם הוא ליתר אום בילדותו לא הללית
ופי' עני ולעת זקנותו זרחה עליו שום ההללחה. ונתעשר. אז
עני ועשר יומות. ואם הוא ליתר אום בילדותו לא הללית
ופי' עני ולעת זקנותו זרחה עליו שום ההללחה. ונתעשר. אז
עני ועשר יומות. ואם הוא ליתר אום בילדותו לא הללית
ופי' עני ולעת זקנותו זרחה עליו שום ההללחה. ונתעשר. אז

ע"זאנאציגו ע"זי ד"א יאהר חיי שרה דיא לעב קאנ
פון שרה. ורש"י שרייבט דרום שמיים שגיי חיי
שרה צו ווייזין אלע יאהד וענען ג"ייה צו גוטען:

(ב) ותמת שרה בקרית ארבע און שרה איז גישטארבין
אין קרית ארבע היא חברון דאס איז חברון בארץ
כנען אין לאנד כנען. ורש"י שרייבט דרום האם
קען דיא שטאט גירופין ארבע ווייל עם איז
דארטין גינען פיר ריזן אחימן ששי ותלמי און
זייער פאטער, נאך אפירוש מאקט רש"י דרום
האט קען גירופין דיא שטאט ארבע ווייל עם איז
דארט באנראבין גינארזין פיר פאר. דהיינו ארם
ונתה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב וז"ל

הארום דער שטון איז געקומען צו שרה און האט גינאמט
פראקו דרבי אלעוור

אברהם מיט יצחק וענען געקומען אהיין און הי"ם גינאמט צו
איד, דו האטם גיט גיחערט וואס אויף דער וועלט האט זיך
גישארטן, האט שרה גינאמט איד האב גיט גיחערט, האט
ספאל גינאמט צו שרה ביין אלטער פאן האט גענובען זיין
עסקה, יצחק האט גענויגט און געקלאגט און האט גיט געקלוגט גירעסעט ויערין פון ביין פאנס הענט, שרה האט אנגעווייזן

משרלי חבמים

משרלי חבמים

משרלי חבמים

משרלי חבמים

משרלי חבמים

משרלי חבמים

משרלי חבמים

משרלי חבמים

משרלי חבמים

משרלי חבמים

אונקלוס

חיי שרה יום א תותה רסד זצט

אנא עמכון קבו לי
אחסנת קבורא עמכון
ואקבר מייתי מן קדמי
ואחיבו בני התאה ית
אברהם למימר ליה :

בעל הטורים
כלא קיים עשרת הנכות סיס כהס י"ס אות ח"ת :
אבות הנח : ארבע ארבע . שם האיש ארבע כרתיב
ביהושע קרית ארבע אבי הענק כמו קרית סחון :
תנו לי אחות קבר . הגוהו לי לקנות קרקע כאן ותחרצו אתם וישבו העיר להניח קבורה בה כתיב כהנשפחתי כי
אחות קבר אין יכול להיות אלא ברצון כל בני העיר . וכך מוכיח לפנינו כשנתן אברהם הכסף לעפרון ויקם
לאברהם למקנה אה"ב קבר אברהם וקם לו לאחות קבר מאת כל בני חת : ארבעה הכסף לעפרון ויקם
לשתי חכמים

רש"י
אנכי עמכם . נר מלך אחרת ונתישכתי עמכם . ומ"א חס
תלנו הריני נר וחס ללוו אהיה תושב ולטלנה מן הדיו סאל"ל
הקב"ה לורעך חתן חתי הארץ הזאת : אחות קבר . אחות
סיס עדין ורע לאברהם חל עתה הי"ל זרע ולכן נקט סהל סהל
רעת וקנים מבעלי התוספות

(ס) ידעו בני חת . א"ל אלעזר כמה קולטסין נשברין וכמה
ידעו משפתינו לכתוב עשרה פסוקים בני חת בחורה
אסרך שכל מי שמברר חלקו של צדוק מילה עליו הכתוב
כאלו קיים חמשה חומשי תורה . וכי האי גוונא דריש
בחורה נבי ואיש בא מבעל שלישי ויבא ליש האלהים לחם
בכורים . ופרך וכי אישע כהן אוכל בכורים היה אלא כל
הפסוקים ורין לחמטיה חכם מילה עליו הכתוב כאלו בנה
בית המקדש וכבאי בכורים . וכן כל הרם עבן כתיב חמשה
פסוקים על חומר שכל המונע בחכם כאלו עבר על חמשה
הדוכס תורה . ד"א קח אות דאשונה ואת אחרונה . מכל
חיובת של סופי חמשה הויכטי תורה ויעלו חרם . ב"מ של
בספרים דסוף ספר בראשית ס"מ ספר מספרים דסוף ספר
שמות ס"ו של סיני דסוף ספר ויקרא י"ו דירידת דסוף ספר
הרי חרם :

פירוש לתורת אלהים
נעמקן מן הדיו אשמיקעל עבר אויף אקבר נוארום
גאט קרוה הוא האט צו מיר גינאנט ולידעף אפון
את הארץ צו דייע עקינדער וועל איה געבין דאס
לאנדל הני לי אחות קבר געסס גאט קיר אשמיקעל
עבר אויף אקבר מיט איה אקברה פון מלפני אונ
איה וועל באקבר מיט איה ואת פון פאר מיר :

פירוש לתורת אלהים
קייט אייך איין גר אונ איין תושב , ורש"י שרייבט
ער האט גינאנט איה בין איין גר פון אקבעמד
לאנד אונ איה בין אמתושב נוארום איה האב מיה
סיס אייך באנעצטו , ודער קדוש שרייבט ער
האט צו גיט אוי גינאנט אויב איר וועט וועלין
מיר פאר קופין אפעלד פאר אית הקברות בין
איה אקבעמדער וועל איה אייך צאלען אונ אויב
איר וועט ניש וועלין בין איה אמתושב אונ איה וועל

פירוש לתורת אלהים
גאט קרוה הוא האט צו מיר גינאנט ולידעף אפון
את הארץ צו דייע עקינדער וועל איה געבין דאס
לאנדל הני לי אחות קבר געסס גאט קיר אשמיקעל
עבר אויף אקבר מיט איה אקברה פון מלפני אונ
איה וועל באקבר מיט איה ואת פון פאר מיר :
(ה) ויעני בני חת את אברהם אונ די בני חת האבין
גינעקערט צו אברהם יאמר לו צו גאנין צו אים :
ספר הישר
אונ אביסלך דער מלך פון פלשתיים , ענר אשכנז אונ
מכרם , אונ גיך פיל גרויסע לייט , אברהם האט געמיינעט
אויף שרר יאקב סגא , אונ גיין ויהו ויקח האט ער געשיקט
צו שם געבר ער זאל דארט לערנען תורה אונ ויקח איז
גינען צו שם אונ עבר דריי יארה , אונ אברהם סיס
זינע קעקט זענען צוריק געגאנגען אין גאר שבע . אין
סוף יארה אשכנעזר איז גישטארבן אביסלך דער מלך פון פלשתיים , אביסלך איז אונ אלט גינען וועקעט דריי אונ
גינעני יארה ווען ער איז גישטארבן , ווי אביסלך איז געשטארבן האבין די מענטשלין פון גר געקאכט פאר
אסלך גיין ווקר , ער איז אלט גינען אונערף יארה ווען ער איז גינארין אמלך , אונ מען האט אים אויף גינרוסן

ביי פיר צו סאנען , ביי דעם מענטש איז אויך אויז נאם ועצם
אום דעם מענטש אצאל ווי פיל יאהרן ער זאל לעבן אויף
דער וועלט , אויב ער איז צעריק , לעבט ער די נאנצע יאהרן
קאם ען קאם אים צו גינאנט , ווי דער בורש זאגט אויז ווי
(ח"א) (חק לישראל ע"מ)

ו שְׁמַעְנוּ | אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים |
אֶתְּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחַר קְבָרֵינוּ קָבַר
אֶת־מִתְּךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת־קְבָרָו
לֹא־יִכְלֶה מִמֶּךָ מִקְבַּר מִתְּךָ :

רשבים
 (1) נשוא אלהים. ולא נר והרשב ואין אתה צריך
 לקטח: במבחר קברינו. במקום שקבורין שרי הארץ
 והרי דך קבר מוזמן:
 חייך נכנס עשרה יכלה על כן לא יכלה מתך מקבור מתך כי
 צריך כל האדם לירש מן הפתח ואם לא יתן לו מקום קבורה
 צדק לו לא יחיה מקום קבורה:

שפתי חכמים
 פהמה תו לי אחתה קבר אף עשרין אין ודעי רלוי לרשת את
 הארץ כיון עשרין מועטים הם: כי לקל' דלחן לשון אחתה נופל
 מלא דבדר שיש בו תחת לא על כפר שהוא כור מלול' לכן פירשני
 פהמה קרקע לקבר ואחוחה קרי הקרקע. והרש"ם פי דלחוחה שייך על
 פהמה קרקע איה דכוסף כה"ל חזק כה"ל חזק מ"ח שון פירושו חבל' אף פירושו
 פי שיימו לו קרקע לאחוחה לטעמה קנדות: פי (מח"ס) חזק
 פי כיון כמו פהו כלל כלל ונחלטה שסם כה"ל לכוסף כמו

פירוש לתורת אלהים
 נוי שמענו צדי הער אוננו צו אונקער האר נשיא אלהים
 אמה בחובנו דו ביוזם צווישען אוננו אונקעליכער האר
 במקבר קברנו קבור אה מסך אין אונקער דעקסטין. קבר
 באגראב דין קת איה מסך את קברו לא יכלה מסך

ספר הישר
 אבישקף. לום איז איד' גיטשאריין אין די צייט, ער האט
 גליעקט הונדערטם טויט צוויי אונ פערציון יאָהר, לום האט
 גילאען צוויי קינדער טאג אונ עסון פון די איז גינארין
 צוויי קלייב פערקער אונ האבין גיבאטם פיל שטעט,
 גחור דער זיבעער פון אברקום איז אלט גינען הונדערטם
 צוויי אונ זיבעציג יאָהר אונ איז גיטשאריין, ווי אברקום
 האט גינען אז ער איז שוין אלט האט ער גערופן זיין קעקט אָרעער אונ האט אים געשלארן, ער זאג געזען
 אונזי פאר זיין יתן זינקט גאר פון זיין פאמיליע ווי עס שפייט אין די קירנה, גאברעם ווי יתקון האט געזען
 געקאטם האט אברקום געגעען יאָה אונזיב זיא האט געזייען קטורה דאס איז קנר, אונ האט געקאטם מיט
 איר זעקט קינדער ווי עס שפייט אין די קירנה:

משלי חכמים
 עֲלֵה הָאֵם לַעֲלֵבִים דָּאָס זענען אירע יאָהרין דאָס גאָט האָט איר
 אַ גיטקום אירער זיא איר גיבאריין גינארין, ווייל זיא האָט

תרגום
 גביארים מלכים א א

הַמֶּלֶךְ מִלֵּךְ דִּילָא צבאות נש צב צבא צבאות יח יהוה נשמה רוצה אדני נשמה הודד יהוה חיה
 יחידה רוצה יהוה חיה יחידה דודה אל שם בן שבועיה:

הַמֶּלֶךְ הוֹדַד זִמְן פֶּא בַּיָּמִים וַיִּכְבְּדוּ בַּבְּגָדִים וְלֹא
יָהֵם לֵרָ: ב וַיֵּאמְרוּ לוֹ עַבְדָּיו יִבְקָשׁוּ לְאֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ
בַּעֲרָה וּבְתוֹלָה וַעֲמָדָה לְפָנָי הַמֶּלֶךְ וַתְּהִי לֵרָ סַכְנַת

עולמא בתולא והשמש גרם סלכא והתי ליה קריא
מצודת דוד
 (א) יתן בא בימים, כי זמן יאמר ג'און בני אדם על המותם
 ג'רלח בלחם מלונן כסטר וכוונתם בפנים ולפעמים מקנים
 לפה בלחם מן ולוח טירם והמר כל בימים כאומר הוקנס בלח
 מכל מקום לא יסיר כשרו תחמם: (ב) בערה בתולה, כי דמי
 נחמ לישראל עי'ם (ת"א)

וּשְׂכַבְתָּ בְחֵיקָהּ וְהָיָה לְאֹרְחֵי הַמֶּלֶךְ : וְיִבְקָשׁוּ נַעֲרָה
 יָפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ אֶת-אֲבִישׁוּג
 הַשְּׁנַמִּית וַיָּבִיאוּ אֹתָהּ לַמֶּלֶךְ : וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד-
 מְאֹד וְהָיָה לַמֶּלֶךְ סִכְנָת וַתִּשְׂרַתְהוּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעָהּ :
 הַוְּאֵרְחֵיהָ בְּיַד-הַנִּיט מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אִמְלֶךְ וַיַּעַשׂ
 לֹא רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמֻשִּׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו : וַיֵּרָא
 עֲצָבוֹ אֲבִיו מִימֵיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה עָשִׂית וְנָסִי
 הָיָה מִזִּבְחֵי-תָאֵר מְאֹד וְאֵתוֹ יִלְדָה אַחֲרַי אֲבִשְׁלוֹם :

קדמונה : ו נלא אקלימיה אבדיה סימחה למימר מה דין גדין את עבד ואף הוא שפיר גריןא למרא ונתיה יליבת קתר אבשלום :

מצורת דוד

לו : (ג) נערה יפה . כי הוסי יורה על ירכי סדס סמולד רכ
 חוס : (ד) ויהשרתהו . דכבר פתמים : לא ידעה . כי כנעלה
 לא תחמם עוד כנעולה . ור"ל אמרו שכיחא סמולד פליו מוס
 שנאמר לא ירכה לו נשים (דברים י"ז) : (ה) מהנשא לאמר ור"ל
 סיה מרלה סהיה כנעולה ונזולה וכלו אמר אזי אמלך כי
 סנזולה סהיה מרלה כנעולה וכלו אמר אזי אמלך כי
 רכב . לרכוב זו : (ו) ולא עצבו ור"ל משודו עם כי עש
 דבר מה שלא כהונן לא סיה אכיו מעלינו לומר למה עשית
 כולת וכעבור זה תשכ שכל מנשח סנוניס ורלוו סול סמלכוס :
 עם סיה סוב סודר . גם כעבור סופי סשכ סהנון סול סמלכוס :
 סיה פתס גזול סלחסי כי סמטון ודנלס וסכסוס סנזוליס סמטו סכר סמו וכעבור זה סשכ סג סכר לו סשפט סמלכוס :

רשי

מחמץ את כסרה : סכנת . מחממת : (ד) לא
 ידעה . לא כנעלה : (ה) מתנשא . מהפאר : וחמשים
 איש . כטולי סחול וסוקוי כסות רגליס : (ו) ולא עצבו
 אביו . לא הכעיסו : ואתו ילדה . אמו : אחרי
 אבשלום . כלומר נדלתו סחר סכרות סגדלה סמו סל
 כנעולס סח סכסולס :

דעם פירוש עברי מייטש געפינג סען בייא רעד ספסורה סון דער וואך :

כתובים משל ד

תרגום

לחשדך מיסוד וסלכות ד"א שין דלת יוד נמש שין שין דלת יוד רח ויאהדונהי נשמה דיסוד א אד
 ארני ארני נמש ארני רח אלף דלת נון יוד נשמה רמלכת י' הו ו' דג ויה יחדה דיסוד יתנה חיה יחודה רמלכת
 אל שם ב"ן שבעשה :

א אריש ולא תעבר עמהון
 קמי נעבר קהרון : ב לא
 דבין עד מה דמקאשין
 ופרידא שינהרון עד מה
 דעקדין תיקלא : דמיכלקהון
 סיכלמא דרשיעי וסמרא דסטופיא שהנין : ד ואורחא דצדיקי כנהורא דמנהר
 א פריעהו אליהעברכו שמה מעליו ועבר : ב פי לא ישנו
 אס"לא ירעו ונגזלה שנתם אס"לא יכשלו : ג פי לחמו
 לחם רשע גיין חקמים ישתו : ד וארצה צדיקים כנאור נגה
 סיכשילו קר

מצורת דוד

(א) פריעהו . בעל הדבר סהוול וכל סמכר זו נטה מעליו ועבר
 מנט : (ב) כי לא ישנו . סוללכיס כדכך סהוול לא יוכל
 לישן סס לא עשו כהנה : אם לא יכשילו . סח סחסיס וכסל
 הדכר כמ"ס : (ג) לחם רשע . ר"ל כלה מנול : חכמים . סכלס
 סממס : (ד) וארצה צדיקים . סהורט סהנזדיקיס סוללכיס זו סול
 כסלכיס וסלכיס וסול סחלס סיס ר"ל ככל עת יכשילו יומר למנהר
 פירוש עימ

רשי

(א) פריעהו . נטלהו : שמה מעליו . סור ססניו :
 (ב) לא ישנו . איס יוכלוס לישן : (ג) כי לחמו .
 לטח מדון : (ד) כאור נוגה . סולך ומסיר מעמוד
 פלור סיס ססוסיר וסולך ומסיר ככל פסס יחר עד לסר יכון סיס
 כסלכיס וסלכיס וסול סחלס סיס ר"ל ככל עת יכשילו יומר למנהר

ס פריעהו אי תעבר זו זאלקט דעם נועג צו שטערין
 דו זאלקט נים גיין דורך אים שמה סגלי
 נסכר קער אנועק פון דעם נועג אונ גייא אין איין
 אנדער נועג . אין דעם נועג פון דיא הורג : (ב) פי
 נא ישנו אם נא ירעו נוארוס זיי קענען נים שלאפין
 אויב זייא האבין קיין שלאעבטס גיטארהן ונגזלה
 שנתם אם נא יכשילו עם איז אנועק גינומען זייער
 שאלאף אויב זיי האבין נים נועמען צו שטרויקלען
 ואומגליקלעה צו סאבין : (ג) פי קהמו קתס רשע
 נוארוס דאס ברויט נואס זייא עסין איז דאס פון
 שלאעבטס נואס זייא האבין גיטארהן גיין בפיסם ישמי
 דעם נויין נואס זייא קרינגען איז דאס פון גזלה
 נואס זייא האבין גענעקט : (ד) וארצה צדיקים כנאור
 נגה דעם שטאלן נועג נואס דיא צדיקים ניעין

הולך ואור עד נכון היום: ה' הרהר רשעים באפלה לא ידעו
 בפיה יבשלו: ו בני דבברי הקשיבה לאמרי חם אונן:
 ואמר נבדיה עד פה דמסין
 יומא: ה' נאחא דרשיעי
 הפירא ולא ידעין בסגיא
 מתקלקלין: ו ברי קמלי אצית וקמאמרי עלי אונן:
 רשי

מצודת דוד
 על דם חטאים: (פ) באפלה. כוללים בדרך חסידים ולא ידעו
 במה זכלו להכשל להיות כאשר ממש ר"ל אונן כדעתם וחטאים
 בדרך האמת ואינם יודעים ממה להסור:

פירוש עים

אין אור. נועם יא שיינען ויאי דיא ליבטינגקייט
 פון מארגינגשקערין חודר ואור עד נכון היום ונאם עם
 ניים אלע קאהר ליבטינער ביו צום מיטען טאג.
 בייא די צדיקים איז אין אנהייב שלעבט. אבער
 דער סוף נוערם נום: (ה) הרהר רשעים באפלה אבער
 בייא דיא רשעים אפילו זייא גייען אין אנהייב
 אין אפרייטע וועג. נועם זיין אזוי פינקטער וויא
 אפלה. דאס איז אשטארקערע פינקטערניש ווי
 דזשק לא ידעי בפיה יבשלו זיי וועלין אליין גיט וויסען

קים ונאם זייא וועלין גישפרייכילעם ווערין. בייא
 דיא רשעים איז אין אנהייב נום. נאכדעם קיסם
 אויף זייא אונגליק אז זיי טייסין נאר גיט פון
 וואנען דער אונגליק איז אויף זייא גיקומען:
 (ו) בני דבברי הקשיבה מיון וזהו פאקנעם מיניע
 בייד לאמרי חם אונן בייד איין ריין אויער צו
 הערין ונאם איך טעל זאנין. זאלקם הערין
 ונאם שטייט אין דיא תורה אונ זאלקם הערין
 ונאם דיא חקמים זאנין:

עיקר תוימ

כ'שנה ברכות פרק ה

ברמנורא

(א) וכבוד ראש דרך משל הוא כלומר מני שראש הוא שיקר
 כל האברים וכמכבוד אלו עליו כל האברים נכנסים
 ויושב כהנני' ר"י: (ב) שעה אחת. אפי' ספרה מקומות
 כשלאמר שעה מינו ר"ל שעה דוקא אלף זמן מופס. ככה מינו כ'
 אלף שעה עמם זמנא ומזנא כהמנרמ' ר"י: למקום. שחיה' כוונת
 כולם ברחמנות המקום כלכל וזין
 הפירוש שיכוננו לאמירת התפלה
 דמחי קאמר למקום לתפל' ס"ל.
 ר"י: ר"י. דבכור דאלו סליס
 לא מלינו כזנז מקום ספקא
 הפירוש ר"י: (ג) (אויב ה) וכתבי
 כורא קלות פארו' נוי חין חקר
 וכתיב מנין הירש כדתי' נלוז
 כגטורא גמ' ריש תפנית:
 (ד) ותחזיקים. דמילי ולעבדו
 כלל נכנסים (א) חזיבו
 ענדו' שכלכ סיי אוננו וז תפיל

פרק ה א אין עומדין מתוך כבוד ראש. הכונה
 ומורא (ב) דכתיב עבדו את ה' ביראה
 ועבודה זו תפלה ה'ה: שוקים שעה אחת. במקו'
 טכאל להתפלל: אפילו המלך שואל בשלמו. ודוקא
 מלך ישראל אבל מלך פכ"ס
 שסק של ירהגט: אפי'
 נחש ברוך על עקבו.
 דוקא נחש ערוב טעמי' איש
 נחש אבל עקרב או אספה
 מן הדביר' טודלי נחשים
 ומחיתם טוסק: ב מוכירין
 גבורות גשמים. משי'
 כוחו שרטי לטון נקסה
 אלף ל' הזכיר וטכט. ומפני
 שהשמי' אחת מגבורותיו של הקב"ה
 וזמן על ומסר לטון נקסה: בברכת השנים. מתוך שהן פרנסה קצבו שאלת בברכת
 נועם ער אים הרנגן ווייל ער ענפערט אים גיטם
 נאפילו נחש ברוך על עקבו לא נפסיק אונ אפילו אשלאנג
 איז ארום גיוויקולש אויף זיין פום קאר ער אויך
 גיט מפקטיק זיין אין מיטען שמונה עשרה. דווקא
 זיינו אשלאנג ונאם בייקט גיט דארף ער גיט
 מפקטיק זיין. אבער אזוי אשלאנג ונאם בייקט אונ
 מיט זיין גיפט הרקת ער דעם מעקשט מוז ער
 ספקטיק זיין אפילו אין מיטען שמונה עשרה:
 ב מפנין די גבורות נפשים בתיבת השמים קען דער
 סאגט דיא שפאקייט פון רעין וקען זאגט פון
 משיב הרוח ומוריד הגשם אין דיא גרבה פון
 תחיית המתים ונאם איז אקה גבורו ושאינו גשמים
 בגרבת השנים אונ קען דעם אויף רעין וקען זאגט
 (מן מל ומקרו) אין דיא גרבה פון מקבד השנים

כל האברים נכנסים ויושב כהנני' ר"י: (ב) שעה אחת. אפי' ספרה מקומות כשלאמר שעה מינו ר"ל שעה דוקא אלף זמן מופס. ככה מינו כ' אלף שעה עמם זמנא ומזנא כהמנרמ' ר"י: למקום. שחיה' כוונת כולם ברחמנות המקום כלכל וזין הפירוש שיכוננו לאמירת התפלה דמחי קאמר למקום לתפל' ס"ל. ר"י: ר"י. דבכור דאלו סליס לא מלינו כזנז מקום ספקא הפירוש ר"י: (ג) (אויב ה) וכתבי כורא קלות פארו' נוי חין חקר וכתיב מנין הירש כדתי' נלוז כגטורא גמ' ריש תפנית: (ד) ותחזיקים. דמילי ולעבדו כלל נכנסים (א) חזיבו ענדו' שכלכ סיי אוננו וז תפיל

פרק ה א אין עומדין מתוך כבוד ראש
 כען פאר זיך גיט שפעלין דאונגען
 נאר מיט איין איינגעבייגטיג קאפ ודאם סייקט
 מיט אונטערקעניגן חסידים הראשונים הוי שוהים שעה
 אחת ומתפללים דיא פארציטיגע חסידים פלעגין
 פאר דעם דאונגען ווארשין אשעה גדי שיכונו את
 דגם נפשים ויאי זאלין אן ברייטין ויער הארץ צו
 נאם אפילו הספד שואל בשלמו לא ישיבו אפילו אפלה
 גיט אים שלום קאר ער אים גיט ענפערין אין
 מיטען דאונגען ודאם מינגט קען אאירישין סלה
 אפילו ער וועט אים גיט ענפערין נועם ער אים
 אויך גיט הרנגן אבער אז אפלה פון דיא געצין
 דיגער האט אים גינעבין שלום זאל ער אים
 ענפערין אפילו אין מיטען שמונה עשרה קאמער

עוד וכוונת ראש דרך משל הוא כלומר מני שראש הוא שיקר כל האברים וכמכבוד אלו עליו כל האברים נכנסים ויושב כהנני' ר"י: (ב) שעה אחת. אפי' ספרה מקומות כשלאמר שעה מינו ר"ל שעה דוקא אלף זמן מופס. ככה מינו כ' אלף שעה עמם זמנא ומזנא כהמנרמ' ר"י: למקום. שחיה' כוונת כולם ברחמנות המקום כלכל וזין הפירוש שיכוננו לאמירת התפלה דמחי קאמר למקום לתפל' ס"ל. ר"י: ר"י. דבכור דאלו סליס לא מלינו כזנז מקום ספקא הפירוש ר"י: (ג) (אויב ה) וכתבי כורא קלות פארו' נוי חין חקר וכתיב מנין הירש כדתי' נלוז כגטורא גמ' ריש תפנית: (ד) ותחזיקים. דמילי ולעבדו כלל נכנסים (א) חזיבו ענדו' שכלכ סיי אוננו וז תפיל

פרנסה: הברלה. כמאלי שכת: בחונן הרעת. שהיא ברכה ראשונה של חול וכירושמי אמרו מפני מה תקט הנדלי' בחונן נדעת שאם אין דיעה הנדלה מנין וכן הלכה: ג על קן צפור יגיעו רחמיך. כמו שהגיעו רחמיך על צפור נזורה לא תקח האם על הנדנים כן חוס ירחם עלינו (ג): מושתקין אותו. ששעה מדותיו של הקב"ה רחמים (ז) והם אלו חלק גזירת מלך על עבדיו: על טוב יוכר שמך. ששמע על עונתך נודה לך ועל הרע לא נודה והרי את מיידן לכרך על הרעה כשא

זכיה צדתי ונתתי מער ארנכם גמלא פ"ק לתענית ותקנו בהמית מתים שכמו שתמית המתים חיים לעולם כן ירדה בשמים חיים לעולם כר"י והיו לאמרו בגמ' משקול' כחמ"ת: [ג] בהוראה. מ' קודם שיתחם ברכת מורים ועממו מפני שמד' לטע שזוכה אותו להכין ולהסביל בין קודם לחול. הר"י: (ג) ו"ל ר"י החומר נתפלתו ועממיהו וקא' כחמ"ל. שפלאומר כחמ"ל מחלתי את הכרז וכו' משתקין אותו. משמ"ל דרך דרש או פשט פ"י. חו"ט: (ז) ואין הדבר כן שאלו היה דרך רחמנות לא היה נשמות חיה או עוף כלל אבל היה מזה מקובלת לין לה עטס. הר"מ: [ג] ואם, והטעם כדו שלא תתחבל נשמת חיים אבל אם יש כהן אחר שיטא את כפיו לא יטא ש"ן את ידיו

במדבר על הטובה: מורים מורים. למחוי כמקבל שתי אלוהות ומפרש בירושמי הדל דתמחא פסוקי אכל כדך שאר יורדים לפני התיבה שרדך למרז פסוק ראשונה אבל לא יסרב כשלאמרוס לו לך רד לפי שגמלי היא שחמלה מופסקת כל כך: ד לא יענה אמן אחר הבהנים. כסוף כל ברכה כמו ששאר לבור עונין: מפני המרוף. שלא תמרוף דעתו ויטעה לפי ששליט לבור הוא לרדך להתחיל ברכה שניה ולהקרות לכן מלה ואם יענה אמן לא יוכל לכוין ולחזור לתפלתו מרז ולהתחיל בהכרה שראוי שתחיל: לא ישא את כפיו. שמה לא יוכל לכוין ולחזור לתפלתו להתחיל שים שלום

והברלה בחונן הרעת. ר' עקיבא אומר אומר ברכה רבכית בפני עצמה ר"א אומר [ג] בהוראה: ג על צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יוכר שמך מורים מורים משתקין אותו. העובר לפני התיבה ושמעה יעבור אחר תחתיו ולא יהא סרבן באותה שעה. מנין הוא מתחיל מתחלת הברכה ששמעה זה: ד העובר לפני התיבה לא יענה אחר הבהנים אמן מפני המרוף [ד] ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא את כפיו.

והקב"ה ברוח הרוח אהב הברכה ואתה חוננתהו ואתם קען אין דיא ברקה אהב חונן קאדס דעת רבי עקיבא אומר אהב הברכה רבכית בפני עצמה רבי עקיבא ואתם דיא ברקה פון הברכה זאל קען זאנין באויגדער ונאך דער ברקה פון האל הקדוש זאנט מען אהב חוננתהו אונ מען לאומ אויס מיט אברקה המבדיל בין קודש לחול רבי אליעזר אומר בהוראה רבי אליעזר זאנט אהב חוננתהו זאל קען זאנין אין מורים, איידער ער לאומ אויס דיא ברקה פון מורים זאנט קען אהב חוננתהו: ג האומר על קן צפור יגיע רחמיך ויען איידער זיהאמ אהב חוננתהו זאל קען איין נעקס פינגיראך אונ האקט גיהייסין קען זאל גיט קעמען דיא מופטעה מיט דיא קיינדער אזוי זאלקסמו אויף אונן רחמנות האבין זנט טוב יוכר שמך אדער ער זאנט ער זאנט אויף גוסס זאל דער מאנט ווערין דיין זאמקען איך לויב דיה זאמ אויף דאס גוטע וואס דו האקט מיר גיטאהן מורים מורים משתקין אוהו אדער ער זאנט צווייא קאהל מורים אויף דיא דרייא זאכין הייקט מען איהם שטוייגין ער זאל נאך אקאהל גיט זאנין אזוי. ווארום אז ער זאנט על קן צפור יגיע רחמיך. אזוי וויא דו האקט רחמנות גיהאמ אויף איין געקט, זעהט אויס אז ער מוקט דיא מצוה פון זאמ טייל זיי זענען רחמנות אונ אין אמת דארף מען שיהן דיא מצוה טייל זייא זענען גזרות פון זאמ אויף אונן אונ מיר זענען זיגע קנעקט מוין מיר שאהן וואס, ער איז אויף אונן גזר, אונ אז ער זאנט על טוב יוכר שמך, זעהט אויס אז נאר אויף גוסס וויל ער לויבין זאמ אונ גיט אויף שלעקסט, אונ אין אמת דארף אפעקטש לויבין

זאמ אויף שלעקסט אזוי וויא אויף גוסס, אונ אז ער זאנט צווייא מאהר מורים זעהט אויס ווי ער לויבט צו צווייא נעפטער, פריער האמ ער גיזאנט מורים צו איין זאמ אונ דער נאך זאנט ער מורים צום אנדערין זאמ. דריידער נאך זאנט ער זאנין אז ער זאל נאך אקאהל אזוי גיט זאנין הייב לפני המיכה ופען ווען איידער דאווינט פארין עמוד אונ האמ זיך מופעה גינען יעבור אחר תפלה זאל איין אנדערער גיין צום עמוד זיך יהא סרבן בדער אונ דער אנדערער זאל זיך גיט לאזין קעמין נאך ער זאל באלד גיין צום עמוד ופען יהא פתחי פון וועלכין ארז הייקט דער אנדערער אן צו דאוונען מתחלת הברכה ששעה גה פון אנהייב דער ברקה וואס דער ערשטער האמ זיך אין איר מופעה גינען, ווען דער ערשטער האמ זיך אפילו מופעה גינען אין משען דער ברקה הייקט איך אן דער אנדערער פון אנהייב ברקה: ד העובר לפני המיכה יא יענה אחר הפנים אפן דער וואס דאווינט פארין עמוד זאל גיט ענפערין אמן נאך דיא פהנים ווען זייא דובעקען מפני המיכה ער זאל גיט פארמישט ווערין טייר ער דארף פאר לייגען דיא פהנים וואס זיי זאלין זאנין, אונ אז ער זעט אין מיטען זאנין אמן קען זיין אז ער וועט דער טייל פאר געקין וויא ער האלט אונ וועט גיט וויקען וויא אן צו הייבין, דריידער זאל דער חנן נאר שטוייגען זאם אין שם כהן אהא הוא לא ישא את כפיו אונ אויב עס איז דארמיין גיט דא גיין אנדערער כהן נאר דער חנן, זאל ער גיט דובעקען, טייל באלד נאך דעם דובעקען דארף דער חנן אנהייבין די ברקה שים שלום, אונ מאקער וועט ער זיין צו מימקעט פון דעם דובעקען וועט ער גיט קענען

דפי' חס הנטמתו . הנ"מ .
ומ"ס : [ס] ששלוחו . ויל"ק ל"ס
מדכתיב ושמעו חוטו כל קה"י
דזלתי ביה וחסותין כל ישראל
אלה ששלוחו של של חס
כמפור . גמ' :

ואם הבמתו . שהוא נושא את כפיו וחוזר
לתפלתו ואם הבמתו . זה המתפלל וטעה מי רע
לו ואם שליח ציבור הוא מי רע לשולחיו
מפני [ה] ששלוחו של אדם כמותו . אמרו עליו
על ר"ח בן דוסא כשהי' מתפלל על החולים .

שהיא דעתו מטורף מלימתה
ל'כורא : ואם הבמתו .
כלומר חס בטוח הוא שלא
היא דעתו מטורפת מלימת
הנכור : זה אם שגורה
תפלתו בפי . סודיה כפי
במורא ואיני נכסל בה :
שהוא מטורף . שהמלה

מטורף כמו אך טרף טורף (במש"ד) פירש אחר ל' טורפים לו תפלתו כלומר התפלה שהתפלל עליו
מטורפת וטרודה ממנו ואינה מקובלת :

מטורף כמו אך טרף טורף (במש"ד) פירש אחר ל' טורפים לו תפלתו כלומר התפלה שהתפלל עליו
מטורפת וטרודה ממנו ואינה מקובלת :

מטורף כמו אך טרף טורף (במש"ד) פירש אחר ל' טורפים לו תפלתו כלומר התפלה שהתפלל עליו
מטורפת וטרודה ממנו ואינה מקובלת :

אזוי באר' אנהייבין שים שלום . איך דאם גימ
שיין פאר דעם צבור ואם הנפחתו שהוא נושא את כפיו
וחוזר לתפלתו ושא' אונ אויב דער חזן איז בייא זיך
ויקבע אז ער נועם גיט ווערין צו טימקעלט גאר
ער נועם קענען באר' אנהייבין שים שלום מעג
ער דוקענען . דאס איז אלץ אז עס איז גיט מעהר
דא אין שוהל גאר איין פהן וגאר דער חזן אפער
אז עס איז דא אין שוהל נאך פהנים זאל דער
חזן ואויב ער איז אבהין גיט דוקענען אפילו ער
ווייקט אז ער נועם גיט צו טימקעלט ווערין
וועין בשחן טרוד : זה המתפלל וטעה סימן בע לו דער
וואס האט זיך טעה גיט פאר איהם וואס שלית צבור הוא
איין שלעקטער סימן פאר איהם אין דאונען איז דאס
סימן בע לשלוחו אונ אויב דער חזן וואס דאונעם
פארין צמוד האט גיהאט אטעות אין דיא הויקע
שמונה עשרה איז דאס אשלעקטער סימן פאר

דעם צבור וואס שיקען אים . ווייל דער שליח פון
אמענטש איז אזוי וויא ער אלליין אפער עליו על רבי
חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואמר זה די וזה פת
מען האט דער ציילט אויף רבי חנינא בן דוסא
אז ער פלעגט מתפלל זיין אויף קראנאקע
פלעגט ער נאך דער הפלה זאגן דער נועם
לעבין אונ דער נועם שטארבין אפער יו פנח
אתה יודע האט מען בייא איהם גיפערענט פון
זאנען ווייטמו דאס אפער גיט אם שנייה הפלתי
בפי יודע אני שהוא מקובל האט ער זיי גיעפערט
אויב מיין הפלה גייט מיר געשונינד פון מויל
איה האב קיין אטעות ווייט איה אז די הפלה
איז אגנינגען וואס לא יודע אני שהוא כסדר
אונ אויב די הפלה גייט גיט פון מויל געשונינד
איה האב אלע מאהל אטעות ווייט איה אז
דיא הפלה איז גיט אגנינגען :

גמרא ברכות דף ל"ב רל"י

כלי החינוך להכח למכות דבריהם א אל

הנו רבנן מעשה שחלה בנו של רבן גמליאל שיגר שני ת"ח אצל ר'
חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים בין שראת אותם עלה
לעלייה וביקש עליו רחמים בירידתו אמר להם לכו שחלצתו חמה א"ל
וכי נביא אתה א"ל לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך מקובלני אם שגורה תפלתו בפי
יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף ישבו וכתבו וכוננו אותה שעה

הנו רבנן מעשה שחלה בנו של רבן גמליאל שיגר שני ת"ח אצל ר'
חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים בין שראת אותם עלה
לעלייה וביקש עליו רחמים בירידתו אמר להם לכו שחלצתו חמה א"ל
וכי נביא אתה א"ל לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך מקובלני אם שגורה תפלתו בפי
יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף ישבו וכתבו וכוננו אותה שעה

הנה רבנן דיא רפון האבין גילערונגם מעשה שחלה
בט שי רבן גמליאל עס האט אסאהל גיטראפין
דער זוהן פון רבן גמליאל איז קראנק גינארין
שיגר שני פלמטיי חכמים אל רבי חנינא בן דוסא לבקש
עליו רחמים האט רבן גמליאל געשיקט צווייא
פלמטיי חכמים צו רבי חנינא בן דוסא ער זאל
סתפלל זיין פאר זיין זוהן ער זאל געזונד ווערין
בין שראה איהם וויא רבי חנינא האט גינעהן פון
ווייטן דיא צוויי פלמטיי חכמים גייען צו אים .
האט ער פארשטאנען וועגן וואס וויא גייען
געה געלייגט וביקש עליו רחמים איז ער ארויף געגאנגען
אויף דעם בוידים אונ האט דארט סתפלל גינען
פאר דעם זוהן פון רבן גמליאל בירידתו אפער גיט
ווען ער איז צוריקגעקומען פון בוידים האט ער
גיזאנט צו דיא צווייא פלמטיי חכמים זכו שחלצתו
הנה גייט אהיים דיא היץ איז שוין פון אים אנוקע

חציף עלי מאן דלילי בבקת' . וז"ל הכחיד ויאל ויחך נאמן
 בשדה (בראשית כד) י"ל דהאס מיירי בכר המוריה
 כדאמרין בשמסין פ' ה"גה (דף קמ) לא לילחך שקראו שדה
 וכו' א"ר בקת' דהאס מיירי בבקת' כמקום שקרינן סבי כני אהס
 לעזרו והולכי דרכים : כסוי הסאה . וטעמא לפי סגול מתיבוי
 על חטלו אכל אס משרש
 חטלו דומה שמיני מתיבוי
 עליו ואמר'י לעיל פ"ק (דף
 יב) כל הפוסה דכר מתיבוי
 מוחלים לו מיד :

לא חסרתם . טעה : כעבד . בן בית כנכם ויזאל
 טאל ברוסו : כשר לפני המלך . שאינו רגיל לכא
 לפניו : חלונות . שגורמין לו שריון לבו שהוא מוסתכל
 כלפי שמים ולבו נכנע : רמציו בבקת' . בנכעה
 שסכהוה במקום לניעות הלה
 עליו חיות מלך ולבו נסכר
 ובקעה לינו מקום לניעות :

לשתות . ושוב מעשה בר' הנינא בר' דוסא שהלך ללמוד תורה אצל
 רבי יוחנן בן זכאי וחלה בנו של ר' יוחנן בן זכאי א"ר הנינא בני בקש
 עליו רחמים שיחיה
 הניח ראשו בין ברכיו וביקש עליו רחמים והיה אמר רוב"ן אלמלי המיה בן זכאי את ראשו
 בין ברכיו כל היום כולו לא היו משיחין עליו אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך אמר
 לה לאו אלא הוא דומה בעבר לפני המלך ואני לפני המלך בשל לפני ואמר רבי חייה בר
 אבא א"ר יוחנן אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות שנאו וכיון פתיחין ליה בעליתה
 נגד ירושלים אמר רב כהנא חציף עלי מאן דמצלי בבקתא ואמר רב כהנא חציף עלי מאן
 דמפרש חמאיה שנאי אשרי נשוי פשע כסוי חמאה :

מיר אלא הוא דומה בעבר לפני המלך חנינא איז אוזי
 ווי אקנעקט פון אפלק' . ער גייט אריין אין אלע
 שמוקיין פון קלף . אונ צו יעדער צייט נוען ער
 וויר גייט ער צום קלף אין שטוב ונאי דומה בשר
 לפני המלך אונ איה בין וויא אשר פון קלף . אפילו
 דער שר איז גרעסער פון קנעקט . דער קנעקט
 מוז אים קעדינען . פון דעקסטוענין קאר גיט
 דער שר אריין גיין צום קלף . נאר נוען דער קלף
 הייסט אים אריין גיין . אונ נאר אין דיא שטוב
 ווא מען הייסט אים אריין גיין ואפר בני תניא פר
 אבא אמר רבי יוחנן נאך האט גיזאנט רבי חניא בר
 אבא פון רבי יוחננס נעשני אל יתפלל אדם אלא ברת
 שיש שם חלונות אקענטש ואל גיט דאווענען נאר
 אין אוזי אשטוב וואס אין איר איז דא פענסטער
 שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק ביאי דניאל
 נכוין פתיחו ליה בעלתייה נגד ירושלים פענסטער וענען
 גיווען געפונט אויף וויין בוירים וואס ער פלעגט
 דארטין דאווענען געגין ירושלים אפר רב פהנא חציף
 עלי מאן דמצלי בבקתא רב פהנא ונאנט דער קענטש
 וואס דאווינט אויף אליידיגען פלאץ אדער אויף
 אפעלר הייסט דאס אהענה געגין נאט . אקענטש
 דארף דאווענען אין אשטוב מיט מורא אונ מיט
 אצוראכין הארץ . אונ אויף אליידיגען פלאץ
 פאלט גיין מורא אויף אקענטש ואפר רב פהנא
 חציף עלי מאן דמפרש חמאיה רב פהנא ונאנט עם איז
 אחוצפה אונ אהענה פון אקענטש או ער רעט
 ארויס ויינע זינד . אז ער נאנט פאר גאט דיא
 עבירה האב איה גיטאהן זאיי מיר מוחל שנאמר
 ווארום עם שמיים אין פסוק אשרי נשוי פשע כסוי
 חמאה וואאלט צו דעם אקענטש וואס ויינע פשעים
 ויינע זינד וואס ער האט גיטאהן כבוד' ונענען
 אנועק געמראגין גיטארין . אונ ויינע חטאים
 ויינע זינד וואס ער האט גיטאהן בשוגג וענען
 בדעקט גיטארין . מען ווייסט גיט פון דיא זינד
 וואס ער האט גיטאהן :

איז אנועק געזאנגען פון דעם קראנקין ויכשא
 אצי רבן נפיקאי אז דיא פלמינדי תקמים וענען
 גיקוקט צו רבן נפיקאל אונ האבין אים גיזאנט
 דיא רייד פון רבי חנינא אז אין דיא שעה איז
 אנועק געזאנגען דיא היץ פון ויין וזהו אמר קהם
 האט רבן נפיקאל צו ויאי גיזאנט העבודה איה
 שנוער לא חסרם ולא הותרם איר האט גיט גיפעלט
 אונ גיט גימערט . עם איז גיט גיווען ווייניגער
 אונ גיט מער אלא כף היה מעשה נאר אוזי איז דיא
 זאך גיווען באותה שעה חלצו חמה נשא לנו מים נשתיה
 פונקט אין דיא שעה וואס איר האט פארשריבען
 איז אנועק געזאנגען פון אים דיא היץ אונ ער
 האט גיפעטין מען ואל איהם געבין אביסול
 גימערט צום טרינקען ושוב מעשה כדבי חנינא בן דוסא
 נאך האט גימראקען בייא רבי חנינא בן דוסא
 שהלך ללמוד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי ער איז גע-
 גאנגען לערנען תורה בייא רבן יוחנן בן זכאי
 ותלה בנו של רבן יוחנן בן זכאי איז קראנק געווארין
 דער ווהן פון רבן יוחנן בן זכאי אמר לו האט רבן
 יוחנן גיזאנט צו רבי חנינא חנינא בני בקש עליו
 רחמים שתיה חנינא מיין ווהן קעהט ביי גאט פאר
 מיין ווהן ער ואל לעבין חנינא ראשו בין ברכיו וביקש
 עלי רחמים ותיה האט רבי חנינא אראפ געבויגין
 דעם קאפ צו דיא קניא אונ האט גיפעטין בייא
 גאט פון ויינעטוענין אונ ער איז געבליבען
 לעבין אפר רבן יוחנן בן זכאי אקמלא חסיה בן זכאי את
 ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו משיחין עליו כבן
 יוחנן בן זכאי האט גיזאנט אויף זיה נוען איה
 נואלט געהאלטין אראפ געבויגין מיין קאפ צו
 דיא קניא אפילו אנאנצין טאג נואלט מען אויך
 גיט געקוקט פון היקעל אויף מיר אמרה זו אשתו
 דאס ווייב פון ר' יוחנן האט גיזאנט צו איר מאן
 רבי יוחנן ונאי חנינא חנינא גיזאנט צו איר מאן
 גרעסער פון דיר אפר גיט זאי האט רבן יוחנן
 גיזאנט צו ויין ווייב חנינא איז גיט גרעסער פון

חיי שרה יום א זוהר

גודרד חיי דף קכ"ט ע"א ת"ת להיליט יוד הא ואו הא

ואברהם זקן בא ביום וזה' כך את אברהם בכל. רבי יהודה פתח (תהלים סה) אשרי תבחר וזקרב ישכון חלריך
הלא קרא אתמר אבל זכאה הוא ב"נ' לחורויו שתכשרן קמי קב"ה ואיכו אתרעו ביה לקרבא ליה לגביה.
ח"מ אברהם אתקריב לגביה ותיאזובתיה ליה הוה כל יומיו בהאי ולא אתקריב אברהם ביומא חדא לא בזמנא חדא
אלא עובדיו קריבו ליה בכל יומיו מדרגא לדרגא עד להסתלק בדרגו. כל הוה סיב ועאל בדרגין עלאין כדקא
הו דכתיב ואתרעם זקן וקבין בא בימים באינון יומין עלאין באינון יומין ידעאן ברוח דטהימונותא. וזה' כך
את אברהם בכל. דמתמן נפקין כל ברכאן וכל טיבו. זכאין באינון משרויהו דמאכזב דלא בשעתא חדא ביומא
חדא ברגא חדא קריבו ליה ליה דלא הוה הכי אפילו לדרקיס גמורים לאתקריבו בני קב"ה בכמה שנין.
אברהם לא עאל באינון יומין עלאין עד דהוה סיב כמה דאתמר. וכן דוד דכתיב (מלכים א' ה) והמלך דוד
זקן בא בימים אבל משריהו דמאכזב מיד עאל ואתדבק. ביה בקב"ה. רבי יוסי אמר תנין אתר דמחוריהו דמאכזב
קיימי ביה בההוא עלמא דרקים גמורים לית לון רכו לקיימא ביה בגין דלאוין קריבין למלכא יתיר מכלהו ואינון
מכסי עלייהו ברעותא ללכא יתיר ובהילא סגיא לאתקרבא למלכא. ת"ח כמה אתרין מתקנין ליה לקב"ה
בההוא עלמא וככולהו כי מותבי לון לדרקים כל חד וחד לפוס דרגיה כדקא חזי ליה. כתיב אשרי תבחר ותקרב
ישכון חלריך דקב"ה קרוב לון לגביה דסלקין אינון נשמתין מתחא לפילא ולאתחלחא בהסתתהו דלאתקין ליה.
ישכון חלריך אלין אתרין ודרגין לכר ומאלו אינון כד"א (זכריה א) ונחתי לך מהלכין בין שטומדיס האלה והאי
הוא לרגא בין קריבין עלאין ומאלו דוכאין לדרגא דא אינון שליין דמשריהו עלמא באינון מלאכין ועבדין שליחיהו
תדיר ברעותא דמשריהו בגין דלאין (אתקדשו) תדיר בקרובה ולא אסתאבו. בגוונא דא מלון דלסתאב בהאי
עלמא חייהו משיך עליה רוח מסאב וכד נפק נשמתיה מגיה מסאבין ליה ומדוריה בין אינון מסאבין ואלין אינון
מויקין לעלמא כמה דאתקין ב"נ גרמיה בהאי עלמא הכי הוה מדרים וזהמשך בההוא עלמא ואינון רויה מסאבין
מסאבין ליה ועלאין ליה לגביה. ת"ח מלון דלאתקדש ועטיר גרמיה בהאי עלמא ללא אסתאב מדוריה בההוא עלמא
בין אינון קריבין עלאין ועבדין שליחיהו תדיר ואלין קיימי בתר כד"א (שמות כז) את חר המכנס :

מסר   יוסף חק   הלכה פסוקה

מספר הרקח א ע"א   הרמב"ם הלכות יסודי התורה ע"ח

(א) כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול
שנאמר ונקדשתי בחוד בני' וכוהיהוין שלא לחלו
שנא' ולא תחלו את שם קדשי כיצד כשעבוד עבד'ם
ואינון את ישראל לעבוד על אחת מכל מצות האמורות
אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא יעשה אותם
האדם וחי בהם ולא יעשה אותם האדם וחי בהם ולא
יבא עמו עבודה זרה ויהי עמו עובד זר ויהי עמו
עובד זר ויהי עמו עובד זר ויהי עמו עובד זר

ההירצו ב' להכנס אותו אמרו בספרי ואכתב את ב' אלהיך עשה
מאכה ששטנס מאכה שכו כסול ומכול וזהת אכזהו
על הכריות כהכרה אכין שנאמר את שטנס אשר עשו כמין
ויאנוס את ישראל לעבוד על אחת מכל מצות האמורות
אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא יעשה אותם
האדם וחי בהם ולא יעשה אותם האדם וחי בהם ולא

(א) כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול
שנאמר ונקדשתי בחוד בני' וכוהיהוין שלא לחלו
שנא' ולא תחלו את שם קדשי כיצד כשעבוד עבד'ם
ואינון את ישראל לעבוד על אחת מכל מצות האמורות
אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא יעשה אותם
האדם וחי בהם ולא יעשה אותם האדם וחי בהם ולא
יבא עמו עבודה זרה ויהי עמו עובד זר ויהי עמו
עובד זר ויהי עמו עובד זר ויהי עמו עובד זר

ההירצו ב' להכנס אותו אמרו בספרי ואכתב את ב' אלהיך עשה
מאכה ששטנס מאכה שכו כסול ומכול וזהת אכזהו
על הכריות כהכרה אכין שנאמר את שטנס אשר עשו כמין
ויאנוס את ישראל לעבוד על אחת מכל מצות האמורות
אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא יעשה אותם
האדם וחי בהם ולא יעשה אותם האדם וחי בהם ולא

ונו' שניין והלנין תחת כנפי השכינה בכל לכתך כשני ילדיו בילד טוב וכוונת רע בכל לכתך שלם ויהא לכתך חלוק על הקדושה וכל נפשך חפה' וטול את נפשך. שמעון בן יוחאי תומר הסיכו עד מו' נפש. להכסה את ה' ולהיכס שמה חלמה הכיני ונולד תורה כשכיל שחיה עשיר כשכיל שאמר רבי כשכיל שאקבל עקר לע"ה כשכיל שאשכ כושיה כשכיל שאחריו ימים תל' להכסה כל מה שחפשו לא תפשו אלף מחספי'. רבי אלעזר

(ב) בד"א בשאר מצות חוץ מע"ג וגלוי עריות ושמיכות דמים אבל שלש עברות אלו אם יאמר לו עבדו על אחת מהן או תהרג והרג ואל יעבור: (ג) כמה דברים אמורים בזמן שהעכו"ם מתכוין להנאת עצמו ובזמן שאנוס לבנות לו ביתו בשבת או לבשל לו תבשילו או אנס אשה' לבועלה וכו' צא בזה אבל אם נתכוון להעבירו על המצות כלבד. אם היה בינו לבין עצמו ואין שם עשרה ישראל יעבור

ואל יהרג. ואם אנסו להעבירו בעשר' ישראל שניין והקניסן פתח קנפי השכינה ע"ה האם ויו' מניין ג' ויוען אונ' האם ויו' אריו' ג' עבריינקט אונקטער דעם פ'עשיצונג פון גאטס בג' זקנד מיט דין גאנצין הארץ זאלקסט לויב האבין גאט בשני יצירה בוצר טוב ויצר רע לויב דייקע פינדע ויצרים. מיט דעם יצר טוב אונ' מיט דעם יצר הרע. דאס מיינט מען ווען ער מוהט מצות זאל ער גאר יראה וייר גאט האט ג'קאמין. אונ' אפילו ווען ער מוהט פאר דעם גוף. ער עקט אונ' מרינקט אונ' שלאפט אונ' גאך אנדערע זאכן זאל ער אויך מאהן פון גאטס וועגן. ער עקט אונ' מרינקט אונ' שלאפט. ער זאל געבין פ'ח צום גוף ער זאל קענען רינגען גאט. ער וויל האבין גונדען וי' זאלין אויך דינען גאט. אונ' נאך אזעלכע זאכן זאל ער אויך מיינען וועגן גאט בג' זקנד מיט דין גאנצין הארצין שלא י'הא י'גד הייג על הקדיש עם זאל זיך גיט געפונען אין דיין הארץ אקריג אויף גאט. גאר וו'יא גאט וועט מיט דיר מאכין זאלקסטו זיין אין אמת צו פרייען זיך ב'פשה אפילו נישט את נפשה אונ' זאלקסט לויב האבין גאט מיט דיין גאנצין לעבין. אפילו ער נעמט ביי דיר צו דאס לעבין. זאלקסט אים אויך לויב האבין. ש'מען ב'ן עזאי זאגט ובקל בפשהו מיינט מען אהבה ע' מצוי הנפש זאלקסט לויב האבין זאגט גאט ב'ן ריא לעצמע רגע וואס ד'יא נשמה וועט פון דיר ארויס גיין. עם שמיית אין פסוק אהבה את ה' אהיבם איר זאלקט לויב האבין אייער גאט ש'קט תאמר הינין יוסד תורה בשביל שאהא עשיר מאקער וועסטו זאגן איה וועל לערנען תורה איה זאל ר'והך איר רי'ה ווערין בשביל שאקרא בני איה זאל גערופן ווערין רבי בשביל שאקבל ש'בר בשעם תבא זאל האבין ש'בר צו עולם תבא בשביל שאשש ב'שיבה איה זאל זיין א ראש ושיבה בשביל שאמרי' ניסין איה זאל לאנג לעבין תמיד יוסר אהבה לערונט אונ' דער פסוק זאלקטהו. מען זאל גאט לויב האבין ז' מה שחפשו י'א תפשו זאלא מאהבה אלץ וואס איר וועט מאהן

ג'ים גע'הייסין: (ב) כמה דברים אמורים בי'יא וואס זענען ד'יא רייד ג'יאנקט ג'ינוארין בשאר מצות חוץ מעפ'ים וגלוי עריות ושמיכות דמים נאר אז דער עפ'ים גייט אים עובר. צו זיין א'ייע פון אלע מצות פון ד'יא תורה. אויסקער ד'יא ר'רייא. עפ'ים גלוי עריות ושמיכות דמים אבי שלש עבירות א'י אקער ד'יא ר'ריי עבירות אם יאמר לו עטר על אחת מהן או תהרג אויב דער עפ'ים וועט זאגן צום יוד אפילו גאר אויף א'יין עבירה ג'ר וועט זאגן צו אים ער זאל רינגען עפ'ים. אונ' אויב ג'יט וועט ער אים הרג'ן. אדער ער וועט זאגן צו אים ער זאל מ'נה זיין מיט די אשה וואס ער מאר ג'יט מיט איר מ'נה זיין. אונ' אויב ג'יט וועט ער אים הרג'ן. אדער ער וועט זאגן צו ד'או'בן ער זאל הרג'ן דעם יוד. אונ' אויב ג'יט וועט ער אים הרג'ן י'הרג זאל יעבור זאל ער זיך לאזן הרג'ן אונ' זאל ג'יט מאהן ד'יא ר'רייא עבירות. א'ייע פון ז'יא אויך ג'יט: (ג) כמה דברים אמורים ווען זענען ד'יא רייד ג'יאנקט ג'ינוארין אז בי'יא אלע אנדערע מצות אויסקער ד'יא ר'רייא זאל מען עובר זיין אונ' ג'יט געהענקט ווערין בזמן שהעכו"ם מתכוין להנאת עצמו נאר אז דער עפ'ים מיינט זיין מוהה פון זאנסטו ג'נות לו ב'יהו בשבת ד'הי'נו דער יוד ב'אהה אש'מוב פאר דעם עפ'ים. אונ' שבת וויל ער ג'יט אקבעמין. ג'יט אים דער עפ'ים ער זאל באהען אים שבת. אונ' אויב ג'יט וועט ער אים הרג'ן או ב'ש'י לו תפשי'ו אדער דער עפ'ים ג'יט דעם יוד ער זאל קאכין פון ז'ייעט-וועגין אום שבת. אונ' אויב ג'יט וועט ער אים הרג'ן או אנס אשה' וכו' אדער דער עפ'ים ג'יט א'אשה ער וויל מיט איר מ'נה זיין. אונ' אויב ג'יט וועט ער ז'יא הרג'ן ו'ביצא ב'יה אונ' נאך אזעלכע זאכן. וואס דער עפ'ים מיינט זיין מוהה. אז דער יוד וועט מאהן די עבירה וועט דער עפ'ים האבין ד'יא מוהה. ד'א יוד דער ר'ין אז דער יוד מען מאהן ד'יא עבירה. אונ' דארף זיך ג'יט לאזן הרג'ן א'י א'ם נתכוין להעבירו על המצות ב'כד אקער אז דער עפ'ים האט זיין מוהה גאר ג'יט גע'מיינט.

ער האט גאר ג'ינואלט דער יוד זאל ג'יט מאהן ד'יא מצות וואס גאט האט ג'קאמין א'ם ה'יה ב'ט לבין עצמו אויב דאס איז ג'יווען אין דער שמי'ל. עם איז קיינער ג'יט ג'יווען דער ב'י גאר דער יוד אונ' דער עפ'ים. אדער עם זענען אפילו ג'יווען דער ב'י גע'מליכע יודין גאר ו'אין שם עשרה מ'ש'א עם זענען ג'יט ג'יווען צעהן יודין יעבור זאל י'הרג איז אויך דער ר'ין ער מעג מאהן די עבירה אונ' דארף ג'יט געהענקט ווערין ז'אם אנסו בעש'ה ה'ש'א'י אונ' אויב דארט זענען ג'יווען צעהן יודין אונ' ז'יא

כן לזמן מועד כסא מוטל וזכר כסא נש' ואל תעשה עקרה לכתול כסא :

יהרג ואל יעבור ואפי' לא נתכוון להעבירו אלא על מצוה משאר מצוות בלבד : (ד) וכל הדבריו האלו שלא בשעת הגזירה אבל בשעת הגזירה והוא שיעמוד שר לבטל הדם היום והרג ואל יעבור אפי' על אהת משאר מצוות בין נאנס בתוך עשרת בין נאנס בינו לבין עכ"ל :

זאלמ איר נאר טאהן פון ליבשאפט , ווייל איר האט ליב נאט , רבי אלעזר רבין צדוק נאנט זעה דברים נשם פועלם דו זאלקסט טאהן מצות פון נוענין נאט וואס ער האט גיפאטן מען זאל ויין טאהן ויבר דהם לשם שמים אונ זאלקסט ריידן אין תורה אונ מצות פון נאמס נוענין . זאלקסט ניש לערנען תורה פון נוענין דיין פערנעניגען . נאר ווייל נאט האט גיפאטן זאל פנשם עפדה דהגבר דהם אונ זאלקסט ויין ניש מאכטן פאר אקריון גדיא תורה זאל דיר בעשייגען אונ זאלקסט דיר ניש גרויס האלטן ווייל דו ביזט אל למדן :

האבין גיזעהן ווי דער עפרים נייט דעם יודין ער זאל טאהן אפגיכה . ניש פון זיין מוכה נוענין . נאר ער זאל ניש טאהן וואס נאט האט גיפאטן יהרג ואל יעבור זאל דער יוד זיך לאזן הרגנן אונ זאל ניש טאהן די עבירה ואפילו לא נתכוון להגבירו אלא על מצוה משאר מצות בלבד אפילו דער עפרים האט ניש מער געמיינט נאר ער זאל עובר זיין אויף אפיצוה פון אנדערע מצות . ניש עפרים אונ ניש שפיכות דמים אונ ניש גלוי עריות , פון דעםמוענין מוז ער זיך לאזן הרגנן : (ד) וכל הדברים האלו שלא בשעת הגזירה דיא אלע ואכין זענען נאר גיזאנט גיזארין ניש ווען עס איז אנגורה פון כ"ף . נאר דער עפרים מוקם דאס מיט זיין אייגענעם ווילען אזוי בשעת הגזירה אבער ווען עס איז אנגורה וואס שיעמוד סוף רשעי עפרים גבוכרנצר וחבריו ויגזור גזירה על ישראל בשם דהם עס וועט אויפשטיין זויף די יודין אפלה וואס נועם זיין ארשע אזוי ווי גבוכרנצר אונ נאר אזעלכע מלכים אונ נועלין בוצר זיין אנגורה אויף יודין זיי זאלין ניש הימען דיא תורה או מצוה פון המצות אפילו ער נועם נאר בוצר זיין אויף איין מצוה פון דיא מצות הרג ואל יעבור זאל ער זעהרנדיק ווערין אונ זאל ניש עובר זיין אפילו על אחת משאר מצות אפילו דיא מצוה איז איינע פון אנדערע מצות ניש עפרים אונ ניש שפיכות דמים אונ ניש גלוי עריות זיי עס זאלן זענען דער ביי ווען מען ניש אים בין נאנס בינו לבין עכ"ל מי עס איז קיינער גיזען נאר ער אונ דער עפרים . מוז ער זיך לאזן הרגנן אונ ניש עובר זיין אויף דעם וואס נאט האט גיפאטן :

חיי שרה יום ב תורה

אונקלוס

המשלך מתי' דלא יהיה נפש י' יהו יהוה רוח י'וד הא ואו הא נשמה יהוה' וזה יהיה ד' המלי י'וד אל שם ב'ן שבנשה בניקח חולם :

ז ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ ל בני יתת : ה וידבר אתם לאמר

לקומים על התורה (ח) וידבר אתם לאמר וגו' . דער רמב"ן ז"ל צווייבט דער מקנה איז באמאלט גיזען אין יעדער שטאט איז גיזען פיל גמי תקרות , יעדער משפחה האט געהאט אפגעזעט בית התקרות , אונ עס איז גיזען איין בית התקרות בוינדער פאר אלעמען מענטשן וואס קומען אין שטאט אונ שטאטן , אז שרה איז גיזען אפגעזעט אין די שטאט תקרין אונ איז דארטן גישטאנדין . האט אברהם מוזא געהאט אפער וועלין די מענטשן פון מת וואס האבן געוואקסט אין תקרין וועלין בנראבין שרה איז דעם בית התקרות וואס מען בנראבט וילע פרעמדע עבדים , דריבער איז ער געקומען צו די מענטשן פון מת אונ האט גיזאנט צו זיי איך בין מאני אפגעזעט גיזען בה אפס אין די שטאט תקרין , אבער איך וויל מיר דא בנעלין ווארען דריבער פארלאנג איך פון איך איר זאלט מיר פאר קויפן אפלאץ וואס איך זאל אים מאכטן פאר אבית התקרות פאר מיין משפחה בעזרער , טאגן די מענטשן פון מת גיזאנט צו אברהם וואס מוז די אפגעזעט פלאץ אויף אבית התקרות , קלויב דיר אים וועלדין בית התקרות די ווילסט פון אונזערע משפחות אונ דארטן בנראב זיין ווייב שרה , די וועקט ניש בנראבין שרה זונשישען גרים , ווייל דו ביזט ביי אינו אגאטליכער מיט אונ מיר תאלטין דיר פאר אפגעזעט ביי אונ , דריבער (תק לישראל ע"ס)

אִם-יִישׁ אֶת-נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר אֶת-
 מִתִּי מִלִּפְנֵי שְׁמִעוֹנִי וּפְגַעוּ-לִי
 בְּעַפְרוֹן בֶּן-צֹחַר: ׀ וַיִּתֶן-לִי אֶת-
 מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר
 בְּקִצֵּה שָׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה
 לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזוֹת-קִבְרִי: ׀ וַעֲפְרוֹן
 יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-חֵת וַיַּעַן עַפְרוֹן

רשבים

במכפלה: בכסף מלא. בכל שווי: בתוככם. לעיניכם
 ותחיו ערים: לאחיות קבר שתרצו כלכם לקבור בה מתי:

שפתי חכמים

כ (ממ"ט) כ' פיוסיו אלו הם כ' מ"ד כעניוין פרק כ"ד
 מעכרין ומוונסם שלא נעשה לפרס מערה עמה כפולה מערה
 לפנים ממערה או ע"ב מערה דל"כ מערה הכפולה מכפ"ל דלו
 פ" מערה שהיא כפולה מחחר שלא היה ח"ו המורה על הסמיכות
 והדבוקות ו' הכפלה של חיתת כפולה היה מוכח על המערה
 אכל הפחל דכתיב מערת ח'יו' הסמיכות והדבוקות גם המכפלה
 הוא שם דבר של כפלות פ" מערה של כפלות אחר שהיה בה למר
 ע"ס כפילות הכנין בית ועליו ע"ב ולמר ע"ס כפלות הונות
 ור"ל לא הכרית בנייהם ארוה מהם קרוב לפשוטו על מקרא ולק
 פניא גם שניהם כי שניהם כ"ל עובים וע"ל דרש"י ס"ל דעל כ"א
 פניא גם שניהם כי שניהם כ"ל עובים וע"ל דרש"י ס"ל דעל כ"א

(ט) מערת המכפלה. כל הבקעה קרויה מכפלה כמו
 כבר הירן. וכן מוכיח לפנינו שדה עפרון אשר

רש"י

(ח) נפשכם. וינכס: ופגעו לי. לטון בקשה כמו
 (רות א) אל חמני בני: (ט) המכפלה. בית ועליה
 על נביו. ד"ל סכסולה מ' בזונות (עירובין ג) : בכסף
 מלא. אגלם כל שוויה וכן דוד אמר לארונה (דה"א
 כא) ככסף מלא: (י) ועפרון ישב. כתיב חסר אותו
 היום מנווה שוקר עליהם נ מפני חשיבתו על אברהם שהיה

פניא גם שניהם כי שניהם כ"ל עובים וע"ל דרש"י ס"ל דעל כ"א
 פניא גם שניהם כי שניהם כ"ל עובים וע"ל דרש"י ס"ל דעל כ"א
 פניא גם שניהם כי שניהם כ"ל עובים וע"ל דרש"י ס"ל דעל כ"א

פירוש לתורת אלהים

צו זמנין אין יש את נפשכם אויב עם איז אייער ווילען
 דקבור את מתי מלפני צו באגראבין מיין מת פון פאר
 מיר שפעני הערמ איר מיה צו ופגעו לי בעפרון בן צוחר
 אונ געמט פון מיניעם ווענין עפרון דער וזהן פון
 צוחר: (ט) ויתן לי את מערת המכפלה ער זאל מיר
 געבין דיא מערת המכפלה אשר יו ונאם איז צו
 אים אשר בקצה שדהו ונאם איז אין עק פון זיין פעלד.
 ורש"י שרייבט דרום האט מען זיא גירושין מכפלה
 ווייל זיא איז גיווען געמאפילט בלוטר אונגען
 אשטיב אונ אויבין אשטיב, נאך אפירוש איז
 ווייל זיא איז געמאפילט מיט פאר פאלקין פיר
 פאר מאנן אונ ווייבן בכסף מלא פאר וויפיל געלט
 זיא איז ווערמ יתננה לי זאל ער זיא מיר געבין
 בתוכם צווישען אייה אחות קבר פאר איין ארב
 איז אונקלוס: (י) ועפרון ישב ביה חת אונ עפרון
 איז וועסין צווישען דיא בני חת. ורש"י שרייבט
 ישב שמיים אן אנאי צו וויזען דעם מאג האבין
 צי אים גיטאכט פאר איין עלצטען איבער דעם
 חשיבות פון אברהם ווייל אברהם האט צו אים
 באדארפט האבין איז ער גיקומען צו דער גדולה

לקוטים על התורה

וועט דיר קיינער שפענין צו בענגראבין שדה אין דעם
 געקסין קבר, אונ ווייל אברהם האט געוואקט אז אין
 קברן איז דא רער געלער וואס אינווייניג איז בנגראבין
 אדם מיט חנה, אונ דאס גיקערט צו עפרון ווי עס שטייט
 אין די ספרה ונאם אויף דעם פאזן וכן נבקר אשר עשהו.
 דריבער האט אברהם גיזאגט צו די מענטשן פון חת זיי
 זאלן געטין ביי עפרון ער זאל אים פארקויפן דעם געלער
 ונארום עפרון האט גיט געוואקט אז אין דעם געלער איז
 דא אקבר פון אדם מיט חנה, אונ סאקער וועט עפרון
 גיט וועלן פארקויפן דעם געלער אריין וועט ער קויפן
 דאס גאנצע פעלד מיט דעם געלער, אונ אברהם אריין
 האט גיט גינאמלט בייזיין מיט עפרון, ווייל דורך אשטיב
 איז אמהא געקער צו בידיון, אונ ווייל די מענטשן פון
 חת האבין זיך ספרים געווען פאר שרשים וועט זיא זאל
 בנגראבין ווערן אויף דעם אדם ונאם אברהם האט גינאמלט,
 דריבער האט די חנה דערמאנט דעם גאנצען חת צעהן
 קאהל, אזוי ווי די צעהן גינאמט (עשרת הנקרות). אונ
 ווייל אברהם אכניג האט געוואקט אז ביי אים איז די
 מערת המכפלה ווערט אזוי מיל פער ווי זיין פארקעגין,
 דריבער האט ער גינאמט צו די מענטשן פון חת איד וועל
 אייה בנאמלן אוי מיל ווי ביי אייה איז די מערת המכפלה
 מיט די פעלד ווערט, אונ ווייל זיי אונ עפרון האבין גיט

באדארפט האבין איז ער גיקומען צו דער גדולה

התתי את אברהם באוני בני
הת לכל באי שער עירו לאמר
תראה את אברהם קדם
בני התאה לכל עמי
תבע בתיה למימי :

שפתי חכמים

רשי

עמם בשם ולא היום לפי שזוהו היום וכו' : (נמ"י) ונראה
שהדק זה משינוי לשון דבאר כתיב בלי שער עירו ובפרשת וישלח
במעשה דשם כתיב יואלי שער עירו אלא דהכא והתם רבותא
קמ"ל דהכא קמ"ל שפילוי מו סה"ל מלאכה בטול מלאכתו
ספ"ה לא יאל עד שמל א"ע

לקושים על התורה

געוואקט די הייליגקייט פון דער מענת המכפלה , דרייבער
האבין זיי מיט געפרון אפגעשאצט דעם וועקט פון דעם
מענת המכפלה מיט די פעלד זיי פיר הונדערט שקלים ,
און נאם האט אברהם בציאה'ם :
גינוען ווייגער מלאכה פדי זיי ואלין גומל הסד זיין צו שרה זייא ואלין זיא מלכה זיין זאמר צו זאנין :

תרנוג

נביאים מלכים א א

להמשך מלה היא צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רננה ארני נשמה רהור יהוה חיה
יחירה רננה יהוה חיה יחירה רהור אל שם בן שבעשתי :

א ויהיו דבריו עם יואב בן-צרויה ועם אביתר
הכהן ויעזרו אחרי אדניה : ב וצדוק הכהן ובניהו
בן-יהוידע ונתן הנביא ושמעי ורעי והנבחרים
אשר לחדוד לא היו עם אדניהו : ג ויזבח אדניהו
צאן ובקר ומריא עם אבן הזולת אשר-אצל
עין רגל ויקרא את-כר-אחיו בני המלך ולכל-
אנשי יהודה עבדי המלך : ד ואת-נתן הנביא
ובניהו ואת-הנבחרים ואת-שלמה אחיו לא קרא :

גביא וקניהו נתן גבריאל ונת שלמה אחוהי לא ומין :

רשי

מצורת רוד

(6) ויהיו דבריו . עלתו ה' עם יואב על כי ידע בעלמו שכלא
כעני דוד כדבר אכנר ועמטא והסביל לדעת את חסר ידוע
את שלמי עליו לכל יקרה וכאשר כלמת לוח עליו וממ"ם למעט
לוח ה' נוסח אחר אדוני' כחשבו שהוא יאהב אותו בעבור זה
וגם אכנר נחמק על ידי דוד משהיות עוד כ"ב בימי שלמה
וחשב שלדוני' יחיו : (ב) ושמע' . חולי הוא שמע' בן גורא :
רעי . יתכן שהוא חוש' מלכתי שנקרא רע המלך : והנבחרים
אשר לדוד . הם עבדי ואלעזר וזמה אשר היו בתחיותו עם
המלך : וצדוק הכהן ורעי וכל אנשי וכו' . מוחסם שטו חמיו :

דעם פירוש עברי מייסד געפינש סען ביא דער הפסורה פון דער וואך :

להמשך מיסוד ומלכות היא שיון דלת יוד נפש שיון דלת שיון דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר
אדנ אדני נפש אדני רוח אלה דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה חיהיה דיסוד יתה חיה יחיה
דמלכות אל שם בן שבעשה :

א לא יזלן מעינה ניפרינון א אל-יזיון מעינה ישמרם בתוך לבבה : ב פי-חיים הם
בגויה דלבה : ב מטור דחני
אינון למאן דמשבח להון
לכוכא בישריה מאסי : ג מפר
דורא נטר לבך מטור
דמינה הוא ספקינא דחני : ד אעבר מנה עקומא דפומא נעאתא דשפונתא ארחיק מינה :

רשי

מצורת דוד

(א) אל יזיון. אל יעקמו : (ג) מכל משמר. מכל
מה שהזכירה התורה להשמר : כי ממנו. אף מהקלה :
(ד) הסר ממך עקשות פה. לא תעש' דבר שילעינו
בו הכריות ועקמו פיהם עליך : ולזות שפתים.
עקמות שפתים :

פירוש עימ
(א) אל יזיו מעינה מינע רייד זאלין זיה גיט
פארקרימען אונעק בייגין פון ביינע
אויגין. זיי זאלין שפענדיג שייין פאר ביינע
אויגין שפנס בתוך לבבה דו זאלסט זיי היטען אין
דיין הארצין : (ב) כי חיים הם למצאיהם נוארום זייא
זענען לעבין צו דעם מענטש וואס האט זייא
געפונען. דער מענטש וואס האט געפונען הורה
אונ מצות זענען זיי לעבין צו זיין לשמח ויכל בשור
פרקא אונ זייא זענען אהיילונג צו זיין גאנצין גוף :
(ג) סגל משמר נטר לבך קעדר פון אלע היטונג
זאלסטו היטען דיין הארץ עם זאל אין איר גיט
אריין קומען שלעכטע מראכטונג כי ממנו תוצאות
חיים נוארום פון דיא גומע מראכטונג וואס דער
מענטש מראכט אין זיין הארץ קומט דאס גאנצע

עיקר תוי"ט

משנה שבת פרק ה

ברמנורא

[6] נאקה. גמלה נקסה
כשרואים למשא ערוך :

יוצא הגמל באפסר [6] ונאקה בחטם. ולובדקים בפרומביא. וסוס בשיר
כיה הכהמה לא הוי כמשאוי ומידי ללא מנטרא כיה הוי כמשאוי : אפסר. הכל שקוטרים על פי הכהמה : והנאקה.
כש"ס מוקי לה כנאקה לכנה דוקא שריכה נטירותא תורתא : בחטם. לוקחים כמין טבעת של כרול ומקנין
מוטס הנאקה ומכניסין אות' כחוק : לובדקי'. ממור הכא ממדינת לוד וסס קסים ומזקים ולריכין שמירה יותר
משאר המורים הגמלאים כיסוב : בפרומביא. רסן של כרול : בשיר. כמין אלטל' סכיב זאל' ועצת קנטעט

פרק ה א בכה בהמה יוצאה מיט נואם אבהמה
ארוים גיין אום שבת אין גאם
ובסת אינה יוצאה אונ מיט נואם קאר זיא גיט ארוים
גיין אום שבת אין גאם יוצא הנבל באפסר אקעמיל
נאוקר] מעג ארוים גיין אום שבת מיט אשקרוק
דרום האלקין ונאקה בחטם אונ אקעמיל ונאקהו
(חק לישראל ע"ט) (ח"א)
ארום 11 84 ארום

צו ומכניסם כשכעת תכל ומשכין הבהמה: וכל בעלי השור. כגון כלבים של ילדים וזוח קטנות: יוצאים בשיר. כרחק על עמון הסבל הקטן כשיר: ונמשכין בשיר. ואם לנה מושך הבהמה כחבל שכשיר: ומזין עליהן. במקומן כמו שהן

[ג] ומזין עיניהן. במקומן ולא חייסין. טמא תמול ההוא: פה הבהמה ויפסלו כדעתן כחם' פרה (פ"ב מ"ג) חות' (ועי' רש"י יומא ל"ד) וזמ"י ה"כ ס"ג י"ל דלמשמעין לזה חייסין טמא ימזין להוות פל הבהמה וזה על הכלים ולא ימזין: [ג] ומוכרין במקומן. ולא חייסין טמא יעקוב אותו כלל ירישו והיה מוקדק

ובל בעלי השיר יוצאים בשיר ונמשכים בשיר [ג] ומזין עליהן ומוכרין [ג] במקומן: ב חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה לו. זכרים יוצאין לכובין רחלות יוצאות שחוזות כבולות [ד] וכבונות. העוים יוצאות צרורות. ר' יוסי אומר בכרן חוץ מן הרחלים הכבונות. רבי יהודה אומר עוים יוצאות צרורות כיבש אבל לא לחלב: ג ובמה אדני' יוצא' לא יצא מבל במשולות לא עקוד

במקומן כמו שהן צוחר הבהמה אם נמטלו נחת: ומוכרין במקומן. מכניסין הבהמה כמים להסכל השיר ואף על גב דקיימא לן שכל הכלים האנומיים לבהמה אין מקבלין קומתה השיר וכיוצא בו מקבל

טומאה ורזין עבילה הואיל ועשה לחדם שינהיג בו את הבהמה ככלי העשוי לתשמים חדם דמי: ב במרדעת. כמין חופק קצין ומימי' אותו על החמור כל היום כולו כדי שיתחמם: בזמן שהיא קשורה לו. מערב שבת דגלי דשתי' החמור נרדף לו לתמונו כדלמרי איכסי חמור' אפי' בתקופת תמונו קריר ליה ולאו משלוי הוא חלב לקפור מרדעת על החמור שבת חמור לפי שאי אפשר לקוטי' לו חלב אם כן סומך עלמו כלדי והכמ' ונמנה משתמם כבעלי חיים (ה) ואם עבר וקשרו חמור ללחא בו: כבובין. כשיר שקוריים להם כנגד זכרות שלא יעלו על הקיבות: שחוזות. שאומרים עליה שחן קשורה למעל' כדי שיעלו עליהם זכרים: כבונות. שקוריים בגד סביב הכששים כיום אליה שחן וקוריים אותו כרגליהן כדי שלא יעלו עליהם זכרים: צרורות. דייקן נחרות פעמים לביש הטלש שמהדקין אותם כהוות ופעמים קורין להם כיום כדדיקן שלא יעשקט הטלש לחק ויפסד: רבי יוסי אומר בכובין. רש"י: והוא: חוץ מן הכבונות. שהוא שמירת למרן שלא יעקף והוי ליה כחשט: יוצאות צרורות יריבש. רש"י: הוא: סתירה לר' כתיב' דלחו מעשיו הוא מיהו לביש מדמק כשיר לכו' למיגור דלמח כשיר ודחי' לחמיו חבל לחלב לזה מהדק ששיר חמור חייסין דלמח כשיר ודחי' לחמיו והלכה כתיב' ג במשולות. חתיכה של משולות קשורה בזנבו למימן או לר"א: עקוד.

עליוהן. במקומן כמו שהן צוחר הבהמה אם נמטלו נחת: ומוכרין במקומן. מכניסין הבהמה כמים להסכל השיר ואף על גב דקיימא לן שכל הכלים האנומיים לבהמה אין מקבלין קומתה השיר וכיוצא בו מקבל טומאה ורזין עבילה הואיל ועשה לחדם שינהיג בו את הבהמה ככלי העשוי לתשמים חדם דמי: ב במרדעת. כמין חופק קצין ומימי' אותו על החמור כל היום כולו כדי שיתחמם: בזמן שהיא קשורה לו. מערב שבת דגלי דשתי' החמור נרדף לו לתמונו כדלמרי איכסי חמור' אפי' בתקופת תמונו קריר ליה ולאו משלוי הוא חלב לקפור מרדעת על החמור שבת חמור לפי שאי אפשר לקוטי' לו חלב אם כן סומך עלמו כלדי והכמ' ונמנה משתמם כבעלי חיים (ה) ואם עבר וקשרו חמור ללחא בו: כבובין. כשיר שקוריים להם כנגד זכרות שלא יעלו על הקיבות: שחוזות. שאומרים עליה שחן קשורה למעל' כדי שיעלו עליהם זכרים: כבונות. שקוריים בגד סביב הכששים כיום אליה שחן וקוריים אותו כרגליהן כדי שלא יעלו עליהם זכרים: צרורות. דייקן נחרות פעמים לביש הטלש שמהדקין אותם כהוות ופעמים קורין להם כיום כדדיקן שלא יעשקט הטלש לחק ויפסד: רבי יוסי אומר בכובין. רש"י: והוא: חוץ מן הכבונות. שהוא שמירת למרן שלא יעקף והוי ליה כחשט: יוצאות צרורות יריבש. רש"י: הוא: סתירה לר' כתיב' דלחו מעשיו הוא מיהו לביש מדמק כשיר לכו' למיגור דלמח כשיר ודחי' לחמיו חבל לחלב לזה מהדק ששיר חמור חייסין דלמח כשיר ודחי' לחמיו והלכה כתיב' ג במשולות. חתיכה של משולות קשורה בזנבו למימן או לר"א: עקוד.

ארום גיין האלקדו וכן בעלי השיר אונ די אלע קהמות וואם גייען אלע קאהל מיט ארינג ארום האלקדו אונ אין רינג און אנגיבונדין אשטריק צו פירען די קהמה יוצאים בשיר מעגין אום שבת אויף ארום גיין מיט ארינג ארום האלקדו אונ דעם שטריק וואם איז אין רינג פאר וויקולט ער ארום האלקדו ונמשכים בשיר אונ אויב ער וויל קען ער ציהען די קהמה מיט דעם שטריק וואם איז אנגיבונדין אין רינג ויפין גייהן אונ אויב דער רינג איז קמא גינווארין פון אמת שפריצט מען אויף אים דיא וואסער פון די פרה אדומה אזוי וויא ער איז אויף די קהמה אונ מען דארף אים גיט אראפ נעמען פון דיא קהמה וסגנין במקומן אונ מען איז מוכל דעם רינג אזוי וויא ער איז אויף גיין ארם. אויף דעם האלקדו פון די קהמה. מען פירט אריין דיא קהמה מיט דעם רינג אין וואסער אונ מען איז מוכל דעם רינג, ופון ומוזין גיט משנה ב שמועקט גיט פון שבת נאר פון אום דער וואכין: ב חמור יוצא במרדעת אאייזול מעג ארום גיין שבת מיט דעם זאמיר וואם ליגט אויף אים גיטן שהיא קשורה לו אויב דער זאמיר איז צו גיבונדין צו אים פון ערב שבת אקער אים שבת קאר מען גיט אנגיבונדין דעם זאמיר צום פערד זכרים יוצאין לבובין שעפעסין זכרים מעגין ארום גיין שבת מיט דיא פערד וואם איז צו גיבונדין אויף זייער זכרות זיי זאלן גיט קעגען פועל זיין די נקבות רחלות יוצאות שחוזות די שעפעסין נקבות מעגין ארום גיין שבת

דעם טיידול ארויף גיבונדין אין דער הייך בגינות אונ אז דער טיידול איז צו גיבונדין צו דיא פים מעגין זיין אויף ארום גיין שבת יבונות אונ זיין מעגין ארום גיין שבת מיט דיא קעקלדיק וואם זיי גייען און גיטאקן די וואל זאל גיט פאר שמועקט נוערין גייעים יוצאות צווייטן זייען מעגין ארום גיין שבת דיא קריסט פאר בונדין. אמאל פאר גינט מען דיא קריסט דיא מילך זאל אין גיטאקענט נוערין אונ זאל צוריק אריין אין דיא ביינער, אונ אמאל גינט מען און בייטייל אויף די קריסט די מילך זאל אריין רינגען אין בייטייל אונ גיט אויף די ערד רבי יוסי אומר גינגן רבי יוסי זאגט דיא קהמה קאר גיט ארום גיין שבת גיט מיט אייגע פון די אלע זאכין וואם דיא איז נרעכניגט חוץ מן הרחלות הבהנות נאר דיא שעפעסין מעגין ארום גיין שבת מיט זייערע קעקלדיק רבי יהודה אומר עוים יוצאות צווייטן גייען מעגין ארום גיין שבת פאר בונדין דיא קריסט איין צו קריקענען דיא מילך זאל לא חלף אקער זיי סאריין גיט ארום גיין שבת צו גיבונדין די קריסט מיט די בייטיילען די מילך זאל אין זיין אריין רינגען: ג ובמה אדני' יוצא' אונ מיט וואם קאר גיט אבהמה ארום גיין שבת לא יצא גיט במשולות אקעמיר קאר גיט ארום גיין שבת מיט דעם שטיקל קלייד וואם איז און גיבונדין אויף זיין טיידול צו אסקין אקער נוערין איין אקער זאך לא עקוד אונ ער קאר גיט ארום גיין שבת צו גיבונדין דיא פאדערשטע פים מיט

שקופרים ידוים עם הרגלים בכנלים של יברחו: רגול. שפוסים ידו על זרועו וקשרין: לא יקשרו גמלים זה בזה וימשוך. אחד וכולן הולכין של יראה כמוליכין בשוק למכור (ב): אבל מבנים הוא חבלים לתוך ידו. והוא שלל ידו רחש והכבלים תלויין ויזלין מחתה ידו לתוך טפה או יותר כדי שלא יראה כמי שמשא חבלים תלויין בידו: ובלבד שלא יברוך. לאו לענין שכת קא מיירי השתא אלא לענין כלאים וה"ק המכנים חבלים בידו קלחם של

לכד שאמרו יותר כך ממזר הכריס סרי"ט: (ב) ואפי' שקורים מתי"ט: [ה] שלא יברוך. נבדלת רמי לם מדתן כותף כלאים הוסיף תפי"א א' כינה ליום הוסיף תפי"א א' כינה חיבור ומשני ס"ק ובלבד שלא יברוך וקשרו: (ג) אכל משוי איתו בעטל אבג חסכר טו'

ולא רגול וכן שאר כל הבהמות. לא יקשרו גמלים זה בזה וימשוך. אבל מבנים חבלים לתוך ידו וימשוך ובלבד [ה] שלא יברוך: ב' אין חמור יוצא במדרעת בזמן שאינה קשורה לו ולא בונג אע"פ שהוא פוקק ולא בסולם שבצוארו ולא ברצועה שברגלו ואין התרנגולין יוצאין בחושיין ולא ברצועות שברגליהם ואין יוצאין בתחת השתח האליה שלהן ואין הרחלים יוצאות חנונות ואין העגל יוצא בגימון. ולא פרה בעור הקופר

בשוק (ג): סולם שבצוארו. קאש לו מכה נותנים בראשו כדו שלא יחזיר ראשו לתוך חורו: ולא ברצועה שברגלו. דמה שמכה רגליה זו כזו כהליכתה עשין לה כמין טבכת של רצועה עבה וקשרין אות' במקום חרגליה מקביל' זו כזו: בחושיין. שששים להן לסמימן שלא יתחלפו בתרנגולות אחרות: ולא ברצועות שקופרין עי רגליהן יחד ברצועה קרה שלא ידלגו וישרו את הכלים: בעגלה שתחת האליה. כמין עגלה קטנה קשרין תחת האליה של הכבשים שאליתן גדולה כדי שלא תהקף באכנים ובסלעים: חנונות. קץ אחד יש שמו ויחן מביאין קיסם ממנו ומתיימן לה בחוטמה כדי שתתעטע ויפלו התולעים שבראש' ולזכרים אין לזכרים לשנות כן שמוך שמגמין זה כזה וסולין התולעים מאלתן: בגימון. כמין טול של גמי שנותנין על זאור העגל סיהא למוד לכוף ראשו כשיגל: בעור הקופר. ערן שמימי חזין כחטש וקשרין עורו כדדי הפרה שלא יקומו השלעים:

וואם זיא האמ אויף איר רוקען זיא בייצעה שברגל אבקה קאר גיט ארויס גיין שבת אין גאם ארום געוויקלט זיא פים מיט אשטריק זיא זאל גיט קלאפין איין פום אן אנדערין זאין התרנגולים יוצאין בחייו הענער קארין גיט ארויס גיין שבת אין גאם מיט פעדים וואס זענען אנגעבונדן ביי דיא פים אדער אויף איין אנדער ארט פאר אסימן ואצייכין זען זאל וויקען וועמים זיין זענען זיא ברצויות שברגליהם אונג דיא הענער קארין גיט ארויס גיין שבת אין גאם מיט די שנירלאך וואס זענען אנגעבונדן אויף ביינע פים צו זאמען זיי זאלין גיט קענען שפרינגען זאין תזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן שעפסין זכרים קארין גיט ארויס גיין שבת אין גאם מיט דעם וועגעלע וואס איז אנגעבונדן אונטער זייער נויידול דער נויידול זאל זיך גיט שלעפן אויף דיא ערד נוייל ער איז פעט זאין הרחלים יוצאות חנונות אונג שעפסין נקבות קארין גיט ארויס גיין שבת אין גאם מיט דיא האלץ וואס הייבט זיך גיין וואס שפעקט זיי אין די גאזעקער זיי זאלין גיטען דיא ווערים פון קאפ זאלין ארויס פאלען זאין השני יוצא גימון אקאלב קאר גיט ארויס גיין שבת אין גאם מיט דעם יאך פון גראו שפעקלאך וואס קען האוש אויף איר ארויף געצייגט זיא זאל זיך גינעווען איין צו בייגען דעם קאפ זיא פרה בעור הקופר אקוה קאר גיט ארויס גיין שבת אין גאם מיט דיא שפעקע וואס פעל זאין חנה וואס הייבט קופר וואס איז ארום געוויקלט זיין ברייבט דיא שפצים זאלין גיט אויס זייגען פון איר דיא

דיא אינטערשטע פים צו זאמען מיט קייטין ער זאל גיט קענען אנטלויפן זיא ריגט אונג ער קאר גיט ארויס גיין שבת ארויף גיבונגען דיא פאנערשטע פים צום האקרו אונג פאר בונדען נבן שאר פי' תהמות אונג אזוי אלע אנדערע תהמות גיט אקעמיל קארין אויף גיט אזוי ארויס גיין שבת לא יקשרו גמלים זה בזה וימשוך מען קאר גיט צו בונדען איין אקעמיל אונג דיא איבערנע קעמקען זאלין גאך גיין אכץ מבנים תפי"ד ידו ויפשוט אקער אז דיא קעמקען זאלין גיט צו זאמען גיבונדען גאר ער זאל נעמען אלע שטריק פון אלע קעמקען איין זיין האנט אזוי מעג מען ארויס גיין שבת נבדבד שלא יברוך אונג אויב דיא שטריק זענען אנדערע פון פלאקס אונג אנדערע פון וואל קאר. ער גיט ארום ווער קעלען דיא שטריק ארויס האנט זאפילו אונג דער וואכין נוייל דאס איז שפעקט: ד' אין חמור יוצא בפרשת אציויל קאר גיט ארויס גיין שבת אין גאם מיט דעם זאמיל וואס דינט אויף אים בנפון שאינה קשורה זו אויב דער זאמיל איז גיט צו גיבונדען צום אציויל זיא בונג אבקה קאר גיט ארויס גיין שבת אין גאם מיט אנדערקיל וואס איז אנגעבונדן אויף איר האקרו אף עי פי' שהוא פוקק אפילו דער גלעקיל איז פאר שטאפט אונג קען גיט קלינגען קאר מען אויף גיט זיא בפרים שבצוארו אבקה קאר גיט ארויס גיין שבת אין גאם מיט דעם קליינעם לייטער וואס איז צו געבונדן זיא צו האקרו זיא זאל גיט קענען אויס בייגין דעם קאפ אף צו רייבען דיא מפה

ולא ברצועה שבין קרניה. בן לני (7) בין לשמור חסר לכל נתינתה יתירתה משאוי הוא: פרתו של ראב"ע. לא שלו היתה (ה) אלא של שכניו ועל אלא מיחה זה נקראת על שמו:

ולא ברצועה שבין קרניה. פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים:

(ד) ארבעה וקולט לני בן קרניה מקרן לקרן ואינה ארבעה כס (ר"י דף ל"ב): (ה) דסימא קמחי פרתו דמשאוי חלה אלא אלא כמה קום ליה די גמי =

מילך ויא ברצועה שבין קרניה אקוה קאר גימ ארוים גיין שבת אין גאם גרצושה שפיין גרציה מיט דיא שפריק וואס איז ארום געוויקולט ארום געוויקולט אויף אירע זקערנער פרתו של רבי אליעזר בן עזריה דיא קוה פון דיא שבתה פון רבי אליעזר בן עזריה היתה יוצאת ויא פלעגט

תוספות

גמרא שבת דף גר ע"ב

רש"י

זהו מעשר ר' אלעזר בן עזריה כל שחל ושמח הקשה ר"ת לחמך כפ' בתרא דגבורות (דף נג ועס) לחין מעשר בכמה טעם אחר החורבן מפני התקל"א בזמן הבית היה מעשר ומסתמך בן ר"ג ענה ה' כשעשר ולאס בן מאי קאמר דקוה מעשר כל שחל ושחל דמי' לא ה' כבעת חורבן הכות לכל היות' כי אס בן י"ד או ט"ו ספרי ר' יוחנן בן זכאי משך בשאומו אחר החורבן טעם או שמיים בכמה תקנות תקן אחר החורבן כדתנן משחכ' בהמ"ק התקן רבן יוחנן בן זכאי ואמריו ר"ג היה נשאר שמיים או ג' קודם שמינו רבי אלעזר בן עזריה כדלמך בספר' הפלה השמר (דף כו) אשתקד לערי' לרבי זקוק וקודם לתן לערי' רבני יבוסע על תקנת המועדות וכשהעירוינום נשאר ה"י בן י"ח טעם כדלמך הכס ה"י כבעת החורבן ה"י בן י"ד או ט"ו לל היות ר' אלעזר בן עזריה היה מעשר על גמי אפטרופוס ה"י מעשר וקמטוהו והר"ל אלתן מעשר ה"י מעשר אחר חורבן כבעת חורבנום נתן: רב ר' חנינא. ור' יוחנן ור' חכיה כפי מתינו מ' שמייה שמיחה לחמך כדלמך בספר' והשחל פסק ספ"ס מלתי' וקאמר ככולי סדר מועד כל כה"ג זוגה מוחלף ר' יוחנן בן זכאי

באנשי עירו נתפס על אנשי עירו בכל העולם נתפס על כל העולם כולו.

אזן רב חביבא האבין גילעוונגם בכ"ה פדר סודן גי די יאי ויא אין דעם נאנצין סדר מועד ווא סען האם גילעוונגם אזוי אפאר ודיא פיר הגאים צו זאמען לעיפ' רבי יוחנן זמיעלי רבי יוחנן מאהרשם קען אום פון רבי יוחנן אויף רבי יוחנן גי מי שאפשר פחות באנשי ביתו ולא מיחה דער קענטש וואס קען ווערין זיינע שמוב קענטשין זיי זאלין די עבירות גישט מאהן אונ ער ווערם זיין גישט אונ זיין מוהען עבירות תפס על אנשי ביתו ווערם ער גישמראפט אויף דיא עבירות וואס זיינע שמוב קענטשין מוהען באנשי עירו דער קענטש וואס קען ווערין זיינע שמוב קענטשין זיי זאלין גיט זינדען. אונ ער ווערם זיין גישט, אונ זיין זינדען תפס על אנשי עירו ווערם ער גישמראפט אויף דיא עבירות וואס קען ווערין זיינע שמוב קענטשין מוהען גיט הילס ביזו דער קענטש וואס קען ווערין אויף די באנצע וועלט קענטשין זיי זאלין גיט זינדען. אונ ער ווערם זיין גישט, אונ זיין זינדען תפס על אנשי עירו ווערם ער גישמראפט אויף דיא עבירות וואס דיא באנצע

זקנים. סנהדרין: רישך בקירוי. חני שחי רכך איני נכוח חבל מר עוקבא שהוה רחל לי ולך וכן בית דין יכוח בחמין: דכתיב בית דוד וגו'. לא ענט אלף מי שנילו לטפוט:

אמר רב פפא והני דבי ריש גלותא נתפסין על כולי עלמא כי הא דאמר ר"ח מ"ד ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו אם שרים חמאו זקנים מה חמאו אלא אימא על זקנים שלא מיהו בשרים רב יהודה הוה יתיב קמיה דשמואל אתית האי אתתא קא צוחת קמיה ולא הוה משגח בה א"ל לא סבר ליה מר אותם אונז מועקת דל גם הוה יקרא ולא יענה א"ל שיננא רישך בקירוי רישך בחמימי הא יתיב מר עוקבא אב ב"ד דכתיב בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והציילו גזול מיד עשוך וגו':

פארמאקט זיין אויער ער נאר גיט הערין דאס שרייען פון דעם ארעם מאן. אז ער נועט רופין צו גאט נועט ער אויף גיט גענעפערט נוערין אפר ליה האט שמואל גיטאט צו רב יהודה שיגא דו לקמן רישך גרייב איה ונאם איה גיין ביין רבי נועל גישמראפט נוערין מיט קאלטע בישא דבישך בחמימי אבער דער רבי פון דיין רבי נועט גע- שמראפט נוערין מיט הייסע. דאס איז אמשיל שמואל האט גיטאט צו רב יהודה אזוי ווי מען קען זיך גיט אפגריהען מיט קאלטע נואסער. אזוי נועל איה גיט גישמראפט נוערין. אבער מיין רבי נועט אפגעגריהען נוערין מיט הייסע נואסער. ער נועט יא געשמראפט נוערין הא יתיב מר עוקבא אב בית דין דא אין שטאט זיגט דאך מר עוקבא נואם ער איז דער גרעסטער פון בית דין דאך ער משפטין איר דין דכתיב ונארום עם שמיים אין פסוק ירמיה (כא) דער נביא קמיה האט גיטאט בית דין מה אפר ה' דינו לבקר משפט והציילו גיט מר עושך צו דא משפחה פון דני אזוי האט גאט גיטאט בארד אין דער פריה זאלט איר משפטין אונ איר נאמט רעשטיין דעם גענעקתיין פון דעם גרין. זעהן מיר גאט האט גיטאט דער גרעסטער פון דא שטאט דאך משפטיין. אבער גיט איה. זאל דא אשה גיין צו מר עוקבא :

נועלם זינדריגען אמר רב פפא והני דבי ריש גלותא נתפסין על כולי עלמא רב פפא האט גיטאט די מענטשין פון ריש גלותא נוערין גישמראפט נוערין אויף די גבירות פון אלע יודין. נוייר ווי קענען נוערין אויף אלע יודין וויא זאלין גיט זינדריגען. אונ וויא נוערין גיט בי האי דאמר רבי חנינא אזוי וויא רבי חנינא האט גיטאט פאר דכתיב נואם מייןמ דער פסוק ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו גאט נועט קומען משפטין דא אלטע מענטשין פון זיין פאלק מיט ניינע שרים נואם דא שרים פון דעם פאלק אס שרים חמאו זקנים מה חמאו אויב די שרים האבין געזינדריגט דאך מען וויא שמראפין. אבער נואם האבין דא זקנים געזינדריגט. פאר נואם זאל מען וויא שמראפין אלא אימא על זקנים שיא מיהו בשרים גאר די זקנים נוערין געשמראפט נוערין נוייר וויא האבין גיט גיטאט דא שרים. וויא האבין גיטאט דא שרים. זינדריגען רב יהודה הוה יתיב קמיה דשמואל רב יהודה איז גיטעסין פאר שמואל אתאי האי אתתא קא צוחת קמיה איז גיטאט א אשה האט געשריגען פאר אים אויף אמענעש נואם האט איר אונגערעכט גיטאט ויא הוה פשגה גה אונ שמואל האט גיט געקוקט אויף איר שרייען אפר ליה האט רב יהודה גיטאט צו שמואל יא סבר ליה מר אותם אונז מועקת דל גם הוה יקרא ולא יענה האקט דען גיט דער רבי דעם פסוק דער נואם

זוהר חיי דף ק"ל ע"ב ת"ת דאגלות יוד הא ואו הא

ת"ח זכאין אינען דקריא דלחגניו לכו כמה טבין להווא עלמא ולית אתר פנימאה בכל אינען כאינען לידעו רח דמחריהו וידעו לאלחדבא כחו בכל יומא על אלין כתיב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים וזלתי יעש' למחכ' לו. מאי למחכא לו כד"א (חובב לב) חכה את חובב בדברים. ואלין זוגין דחקין למלא דחכמתא ודייקין לה ומחכאן לה למנדע כריח דמלא ואשמתודעש למחריהו אלין אינען דמחריהו משתבח בהון בכל יומא אלין אינען דעאלין בין עלאין קדישין ואלין עלאין כל תרעי דלעילא ולית מאן דימחי בידיהון זכא חוליקהון בעלמא דין ובעלמא דאתי. ת"ח אברהם עאל למנדע ולאלחדבא במחריהו כדקא יואת לכתר דלקדים עובדוי בקדמיתא וזכה כאינען יומין עלאין ואלחברך מחתר דכל כדכאן נפקי מתמן דכתיב וז' כך את אברהם בכל. מאי בכל אתר דנהרא דלא פסקו מימיו לעלמין. אמר רבי חייה תא חוי דאברהם לא בעא לאחשרבא כנטי עלמא ולאחדבא בשאר עמין עכו"ס בגין דנשייא דשאר עמין עכו"ס אינען סאבין לגוברייהו ולא אינען דמתדבקין בהון ענין דכד אברהם ידע חכמתא ידע עקרא ושרשא ומאן אתר נפקי וסעיין רוחי מסאבין בעלמא ועל דא אזוי לעבדיה ללא יסב אחתא לכריה משאר עמין :

הרמב"ם הלי יסודי התורה פ"ה

מספר הרוקח דף ב' ע"א

(א) כל מי שנאמר בו יעבור ואל יתרג ונתרג ואל עבר הרי זה מתחייב בנפשו וכל שנאמר בו יתרג ואל יעבור ונתרג ואל עבר הרי זה קידש את השם ברבים בדניאל חגיגה משאל וקוריה ורבי עקיבא וחכריו ואלו הן תרועי מלכות שאין מעלה על מעלת ועליהם נא' כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן מבתה ועליהם נאמר אספר לך חסודי כודתי בודתי עלי' נהרג הרי זה מזלל את השם ואם היה בעשרה מישראל

בכל מילדך יומנו במסכת נדרים פרק סוה"ל ככל מדה ומדה סוה"ל תורד לך מי מוד' לו תחל תחל . יושבתי עברתה עסק מלכתי אם כלה למנוע על סלחה לזוכר ולין לזוכר טובה . כשילמי חס' יומה זלזלתי את מי' אלכוד סיכא סס עמיס מחלכס על דין שיקרל וזמנתי חס' יומה ויבא מלתי ומתנ' כלמתי' ודנודו כנחת עם כנריות מה כנריות אומרים אשר יתי שלמד תורה . כמסכת נדרים כס' קונס יין למוד מלכתי וסוף ככדודי נכח .

זבח : (ב) וכל מי שנאמר בו יתרג ואל יעבור ועבר ואל

(א) כל מי שנאמר בו יעבור ואל יתרג ביי דעם מענקמש וואס מען האט גינאמט וואו מען האט אים גענייט צו טאהן אעבירה און אויב ער טעמט די עבירה גיט טאהן טעם מען אים הרגנו נאל ער טאהן די עבירה און זאל גיט געהרגט ווערן ונתרג ואל עבר און ער האט זיך גילאמט הרגנו און האט גיט גיטאן די עבירה זיך פתחיב געשט איז ער אללין שולדיג אין זיין מוים , האט האט אים דאס גיט גיבאטן , און ער האט אעבירה אזוי ווי איינער וואס הרגט זיך אללין נגי שנאמר בו יתרג ואל יעבור און ביי דעם מענקמש וואס מען האט גינאמט ער זאל זיך לאזין הרגנו און זאל גיט טאהן די עבירה , און ער האט אזוי גיטאן ונתרג ואל עבר ער איז געהרגט גינארין און האט גיט גיטאן די עבירה זיך פתח את השם ברבים האט ער געהיליגט דעם נאמען פון האט צווישען פיל מענקמשין . אזוי וויא דניאל חגיגה מישאל און עזריה , וואס גבוהדנער האט גינאמט זיי זאלין דינען עבומי' , האבין זיי זיך גילאמט אריין נארפין אין פייגער און גיט צו דינען עבומי' , און דניאל האט זיך גילאמט אריין נארפין אין אגרוב וואס אינזויניג זענען גינען צייפין , און רבי עקיבא מיט זיינע חברים וואס זענען געהרגט גינארין , און האבין גיט גינאמט דינען עבומי' ואלו הן הריני מלכות דיא מענקמשין זענען געהרגט גינארין פון מלכות טייל ווי האבין גיט גינאמט דינען עבומי' שאין מלכה על מלכות גרעקענע צדיקים פאר זיי איז שוין גיטא געליהו נאמר אויף זיי איז גינאמט גינארין דער פסוק כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן מבתה ועליך הרי נהרג הרי זה מזלל את השם ואם היה בעשרה מישראל וואס מען זענען גירעכונג וויא דיא

ובקר מאד עם שמיים אין פסוק זאלקסט לוב האבין נאם בקר מאד . וואס טיינט מען בקל מאדך אפרו במסי' ברכות פרק הריאה דיא חקמים האבין גינאמט אין מסכת ברכות אין פרק הריאה נגי מדה ומדה שהיא מוד' לך הני מוד' לו נבאר פאר מיט יעדער סדה וואס נאם טעם זיך מעקסין , אפילו נאם טעם זיך שטראפן , פון מעקסטוענין זאלקסטו אים שטראפן לויבין בברייתו דער ירושלמי זאגט אין די מסכת ברכות צשה מאהבה די זאלקסט פאהן סעות און מעשים טובים פון לויבשאפט , וייל דו האקסט לוב נאם אם באה לשנוא אויב דו וועקסט קוסען פיינט האבין זע שאהא איהב טויים אז דו האקסט לוב ותי איהב שונא און דער וואס האט לוב האט גיט פיינט געלתי מסכת יומא אין סוף מסכת יומא האבין מיר גילערונט עם שמיים אין פסוק ונתת את ה' אלהיך דו זאלקסט לוב מלכתי נאם צו אנדערע מענקמשין שיהא שם שמים סתאנת על ידך דער נאמען פון נאם זאל דורך זיך געלויבט ווערן ביי אנדערע מענקמשין שיקרא וישנה השמש תלמידי חכמים ער זאל לערנען תורה גביאים כותובים און זאל לערנען משניות און ער זאל געדינען תלמידי חכמים ויהא משאו וסגנו באמנה און ער זאל האנדלען ערליך ודבורו כנחת עם הגריות און ער זאל ריינדין מיט יעדער מענקמש מיט גומען רייד פה הגריות אוקרים וואס וועלן דיא מענקמשין זאלין אפרי מי שגמר תורה וואהל צו דעם מענקמש וואס האט גילערונט תורה במסכת נדרים פרק הקנים יז אין דער מסכת נדרים אין פרק הקנים יין זאגט די נבארא נבחרת וסוף תבאר נבוא לערין פון לויבשאפט צו נאם , און דער סוף

שעקסין וואס מען פירט וויא צום שעקסין תליהו נאמר און אויף זיך איז גינאמט גינארין נאך אפסוק אפסי לי חסדי יורה דרתי על יבח נאם האט גינאמט פארזאמלען צו מיר מינע חסידים וואס זיי האבין געמאכט מיט מיר אפארבינדונג וויא זאלין זיך לאזין שעקסין פון מינע מעקסטוענין : (ג) נגי מי שנאמר בו יתרג ואל יעבור און ביי דעם מענקמש וואס מען האט גינאמט ער זאל געהרגט ווערן און זאל גיט טאהן די עבירה ונתרג ואל יעבור און ער האט זיך גילאמט הרגנו און האט גיט גיטאן די עבירה זיך פתחיב געשט איז ער אללין שולדיג אין זיין מוים , האט האט אים דאס גיט גיבאטן , און ער האט אעבירה אזוי ווי איינער וואס הרגט זיך אללין נגי שנאמר בו יתרג ואל יעבור און ביי דעם מענקמש וואס מען האט גינאמט ער זאל זיך לאזין הרגנו און זאל גיט טאהן די עבירה , און ער האט אזוי גיטאן ונתרג ואל עבר ער איז געהרגט גינארין און האט גיט גיטאן די עבירה זיך פתח את השם ברבים האט ער געהיליגט דעם נאמען פון האט צווישען פיל מענקמשין . אזוי וויא דניאל חגיגה מישאל און עזריה , וואס גבוהדנער האט גינאמט זיי זאלין דינען עבומי' , האבין זיי זיך גילאמט אריין נארפין אין פייגער און גיט צו דינען עבומי' , און דניאל האט זיך גילאמט אריין נארפין אין אגרוב וואס אינזויניג זענען גינען צייפין , און רבי עקיבא מיט זיינע חברים וואס זענען געהרגט גינארין , און האבין גיט גינאמט דינען עבומי' ואלו הן הריני מלכות דיא מענקמשין זענען געהרגט גינארין פון מלכות טייל ווי האבין גיט גינאמט דינען עבומי' שאין מלכה על מלכות גרעקענע צדיקים פאר זיי איז שוין גיטא געליהו נאמר אויף זיי איז גינאמט גינארין דער פסוק כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן מבתה ועליך הרי נהרג הרי זה מזלל את השם ואם היה בעשרה מישראל וואס מען זענען גירעכונג וויא דיא

כחל דבי אלוטו סכר האכסי' שני פסקו וסכר סירח' חלק ח' . כסר' ארמחך ס' חוקי אהלכך וכוונתך . כמדבר תדעש ככריותה רבי פנחס בן יצחק כנגד האכסי' אלו סוף לדיקום עובדים להקדוש

חיי זה חילול את השם ברבים ובטל מצות עשה שהיא קידוש השם ועבר על מצות לא תעשה שהיא חילול השם ואעפ"כ מפי שעבר באונס אין מלקין אותו ואין צריך לומר שאין מכותין אותו בית דין אפי' הרג והתראה שנאמר בנותן מורעו למוכר ונתתי אני את ולא שונג ולא מוטעה . ומה אם על"ו שהיא חמורה מן הבל העובר אותה באונס אינו חייב ברת ואין צריך לומר סימת בין ריון קל ורובך לשאר מצות האמורות בתורה . ובעריות היא אומר ונערה לא תעשה דבר . אבל אם יצול למלט נפשו ולברוח מתחת יד הרשע ואינו עושה הנה הוא ככלב שב על קיאו . והוא נקרא עובר על"ו במיור

האם די עבירה גיטאהן חיי זה מחלל את השם ברבים האם ער פארשעמקט דעם נאקען פון גאט צווישען פיר קענטשין ויבסל פצות עשה שהיא קידוש השם אונ ער האם קמפט גינען אפצות עשה ואמפנה וואס גאט האט גיטאקען קען זאל ריון טאהן קען זאל הייליגען זיין נאקען ויבסל פצות על לא תעשה שהיא הייל השם אונ ער האט עובר גינען אויף אפצות לא תעשה ואמפנה וואס גאט האט גיטאקען קען זאל ריון טאהן קען זאל גיטאקען ויבסל פצות פון דעקמונענין מפני שעבר באונס ווייל ער האט גיטאהן די עבירה דורך דעם וואס קען האט אים גענייט אין פלגין אותו שלאמקט קען אים גיט טלקות בייא בית דין ואין צורך לומר שאין פסיתין אותו בית דין אונ גאט ריון גענוים אז בית דין טאר אים גיט הרגן פאר דיא עבירה אפי' היג באונס אפי'ו קען האט אים גענייט ער זאל הרגן אפגענטש אונ ער האט יענעם געהרגט . פון דעקמונענין קוקט אים גיט בית דין זאל אים הרגן שאין פלגין ומסיתין זאל לעבר ברצינו ווארום קען שלאמקט נאר כקלות אונ קען הרגת ביי בית דין דעם קענטש וואס ער האט גיטאהן די עבירה מיט זיין טוילען ויבסל פצות אונ קען געקלעבן גינען וויא ער האט גיטאהן די עבירה ויהי' אונ ריא עדות האבין צו אים גינאמט מזה גיט די עבירה ווארום דיה נועט קען טלקות שלאגין ביי בית דין ביי אזוי אעבירה וואס עס קוקט טלקותו שנאמר גיטו פדעו נסודך ווארום עס שמיינט אין פסוק בייא דעם קענטש וואס ער האט גיגעבין פון זיינע קינדער צו די עכומז' מולך . זאגט גאט נתתי אני את פני באיש שהוא איד וועל געבין מיין פנים ופסו אויף דעם קענטש מפני השחיטה נפיו הערדיגדיגט ואויסווייניג האבין דיא חכמים גילערונט והוא לא אנוס ולא שונג ולא מוטעה האר אויף דעם קענטש זאגט גאט וועל איד געבין מיין פנים . אבער דער קענטש וואס האט גיגעבין פון זיינע קינדער צו דיא עכומז' מולך . זאגט גאט זיי אים אויב ער נועט גיט געבין פון זיינע קינדער צו דיא עכומז' מולך . זאגט גאט ער האט גיט געוואקט אז קען טאר גיט געבין די קינדער צו די עכומז' מולך . דער קענטש נועט גיט גישמראמט ווערין ויבסל פצות אפ עכומז' שהיא חמורה מן ענין מאנאך דיענען עכומז' וואס האט אזוי די גרעקעשע עבירה פון אלע עבירות . פון דעקמונענין חסדך אותה באונס אינו מייב ברת דער ווער וואס דינט עכומז' ווייל קען האט אים גענייט . קוקט אים גיט ברת ואין צורך לומר סימת בית דין אונ בית דין טאר אים גענוים גיט הרגן קל ורובך מן השאר מצות האמורות בתורה אז ער האט עובר גינען אויף אפצות אים גיט שלאמקט ויבסל פצות אונ האט אומר ונערה לא תעשה דבר אונ ביי מונה זיין שמיינט אין דיא הורה אז ער האט גענייט אאשה אונ האט מיט איר מונה גינען . זאל דיא אשה גיט גישמראמט ווערין . ווייל קען האט זיא גענייט אפ אס כיו' למעט נפשו ולקרות מתחת יד הרשע אבער אז ער האט געקעמט אנטלויפין פון דעם רשע וואס האט אים גענייט ואינו עושה אונ ער האט דאס גיט גיטאהן . ער איז גיט אנטלאפין הנה הוא ככלב שב על קיאו וויא אהונקט וואס גיט צוריק עקין דאס עקין וואס ער האט אויסקעגראכין ווארום געגעבין פון זיך והוא נקרא עובר עינים במיור

האם די עבירה גיטאהן חיי זה מחלל את השם ברבים האם ער פארשעמקט דעם נאקען פון גאט צווישען פיר קענטשין ויבסל פצות עשה שהיא קידוש השם אונ ער האט קמפט גינען אפצות עשה ואמפנה וואס גאט האט גיטאקען קען זאל ריון טאהן קען זאל הייליגען זיין נאקען ויבסל פצות על לא תעשה שהיא הייל השם אונ ער האט עובר גינען אויף אפצות לא תעשה ואמפנה וואס גאט האט גיטאקען קען זאל ריון טאהן קען זאל גיטאקען ויבסל פצות פון דעקמונענין מפני שעבר באונס ווייל ער האט גיטאהן די עבירה דורך דעם וואס קען האט אים גענייט אין פלגין אותו שלאמקט קען אים גיט טלקות בייא בית דין ואין צורך לומר שאין פסיתין אותו בית דין אונ גאט ריון גענוים אז בית דין טאר אים גיט הרגן פאר דיא עבירה אפי' היג באונס אפי'ו קען האט אים גענייט ער זאל הרגן אפגענטש אונ ער האט יענעם געהרגט . פון דעקמונענין קוקט אים גיט בית דין זאל אים הרגן שאין פלגין ומסיתין זאל לעבר ברצינו ווארום קען שלאמקט נאר כקלות אונ קען הרגת ביי בית דין דעם קענטש וואס ער האט גיטאהן די עבירה מיט זיין טוילען ויבסל פצות אונ קען געקלעבן גינען וויא ער האט גיטאהן די עבירה ויהי' אונ ריא עדות האבין צו אים גינאמט מזה גיט די עבירה ווארום דיה נועט קען טלקות שלאגין ביי בית דין ביי אזוי אעבירה וואס עס קוקט טלקותו שנאמר גיטו פדעו נסודך ווארום עס שמיינט אין פסוק בייא דעם קענטש וואס ער האט גיגעבין פון זיינע קינדער צו די עכומז' מולך . זאגט גאט נתתי אני את פני באיש שהוא איד וועל געבין מיין פנים ופסו אויף דעם קענטש מפני השחיטה נפיו הערדיגדיגט ואויסווייניג האבין דיא חכמים גילערונט והוא לא אנוס ולא שונג ולא מוטעה האר אויף דעם קענטש זאגט גאט וועל איד געבין מיין פנים . אבער דער קענטש וואס האט גיגעבין פון זיינע קינדער צו דיא עכומז' מולך . זאגט גאט זיי אים אויב ער נועט גיט געבין פון זיינע קינדער צו דיא עכומז' מולך . זאגט גאט ער האט גיט געוואקט אז קען טאר גיט געבין די קינדער צו די עכומז' מולך . דער קענטש נועט גיט גישמראמט ווערין ויבסל פצות אפ עכומז' שהיא חמורה מן ענין מאנאך דיענען עכומז' וואס האט אזוי די גרעקעשע עבירה פון אלע עבירות . פון דעקמונענין חסדך אותה באונס אינו מייב ברת דער ווער וואס דינט עכומז' ווייל קען האט אים גענייט . קוקט אים גיט ברת ואין צורך לומר סימת בית דין אונ בית דין טאר אים גענוים גיט הרגן קל ורובך מן השאר מצות האמורות בתורה אז ער האט עובר גינען אויף אפצות אים גיט שלאמקט ויבסל פצות אונ האט אומר ונערה לא תעשה דבר אונ ביי מונה זיין שמיינט אין דיא הורה אז ער האט גענייט אאשה אונ האט מיט איר מונה גינען . זאל דיא אשה גיט גישמראמט ווערין . ווייל קען האט זיא גענייט אפ אס כיו' למעט נפשו ולקרות מתחת יד הרשע אבער אז ער האט געקעמט אנטלויפין פון דעם רשע וואס האט אים גענייט ואינו עושה אונ ער האט דאס גיט גיטאהן . ער איז גיט אנטלאפין הנה הוא ככלב שב על קיאו וויא אהונקט וואס גיט צוריק עקין דאס עקין וואס ער האט אויסקעגראכין ווארום געגעבין פון זיך והוא נקרא עובר עינים במיור

האם די עבירה גיטאהן חיי זה מחלל את השם ברבים האם ער פארשעמקט דעם נאקען פון גאט צווישען פיר קענטשין ויבסל פצות עשה שהיא קידוש השם אונ ער האט קמפט גינען אפצות עשה ואמפנה וואס גאט האט גיטאקען קען זאל ריון טאהן קען זאל הייליגען זיין נאקען ויבסל פצות על לא תעשה שהיא הייל השם אונ ער האט עובר גינען אויף אפצות לא תעשה ואמפנה וואס גאט האט גיטאקען קען זאל ריון טאהן קען זאל גיטאקען ויבסל פצות פון דעקמונענין מפני שעבר באונס ווייל ער האט גיטאהן די עבירה דורך דעם וואס קען האט אים גענייט אין פלגין אותו שלאמקט קען אים גיט טלקות בייא בית דין ואין צורך לומר שאין פסיתין אותו בית דין אונ גאט ריון גענוים אז בית דין טאר אים גיט הרגן פאר דיא עבירה אפי' היג באונס אפי'ו קען האט אים גענייט ער זאל הרגן אפגענטש אונ ער האט יענעם געהרגט . פון דעקמונענין קוקט אים גיט בית דין זאל אים הרגן שאין פלגין ומסיתין זאל לעבר ברצינו ווארום קען שלאמקט נאר כקלות אונ קען הרגת ביי בית דין דעם קענטש וואס ער האט גיטאהן די עבירה מיט זיין טוילען ויבסל פצות אונ קען געקלעבן גינען וויא ער האט גיטאהן די עבירה ויהי' אונ ריא עדות האבין צו אים גינאמט מזה גיט די עבירה ווארום דיה נועט קען טלקות שלאגין ביי בית דין ביי אזוי אעבירה וואס עס קוקט טלקותו שנאמר גיטו פדעו נסודך ווארום עס שמיינט אין פסוק בייא דעם קענטש וואס ער האט גיגעבין פון זיינע קינדער צו די עכומז' מולך . זאגט גאט נתתי אני את פני באיש שהוא איד וועל געבין מיין פנים ופסו אויף דעם קענטש מפני השחיטה נפיו הערדיגדיגט ואויסווייניג האבין דיא חכמים גילערונט והוא לא אנוס ולא שונג ולא מוטעה האר אויף דעם קענטש זאגט גאט וועל איד געבין מיין פנים . אבער דער קענטש וואס האט גיגעבין פון זיינע קינדער צו דיא עכומז' מולך . זאגט גאט זיי אים אויב ער נועט גיט געבין פון זיינע קינדער צו דיא עכומז' מולך . זאגט גאט ער האט גיט געוואקט אז קען טאר גיט געבין די קינדער צו די עכומז' מולך . דער קענטש נועט גיט גישמראמט ווערין ויבסל פצות אפ עכומז' שהיא חמורה מן ענין מאנאך דיענען עכומז' וואס האט אזוי די גרעקעשע עבירה פון אלע עבירות . פון דעקמונענין חסדך אותה באונס אינו מייב ברת דער ווער וואס דינט עכומז' ווייל קען האט אים גענייט . קוקט אים גיט ברת ואין צורך לומר סימת בית דין אונ בית דין טאר אים גענוים גיט הרגן קל ורובך מן השאר מצות האמורות בתורה אז ער האט עובר גינען אויף אפצות אים גיט שלאמקט ויבסל פצות אונ האט אומר ונערה לא תעשה דבר אונ ביי מונה זיין שמיינט אין דיא הורה אז ער האט גענייט אאשה אונ האט מיט איר מונה גינען . זאל דיא אשה גיט גישמראמט ווערין . ווייל קען האט זיא גענייט אפ אס כיו' למעט נפשו ולקרות מתחת יד הרשע אבער אז ער האט געקעמט אנטלויפין פון דעם רשע וואס האט אים גענייט ואינו עושה אונ ער האט דאס גיט גיטאהן . ער איז גיט אנטלאפין הנה הוא ככלב שב על קיאו וויא אהונקט וואס גיט צוריק עקין דאס עקין וואס ער האט אויסקעגראכין ווארום געגעבין פון זיך והוא נקרא עובר עינים במיור

כבוד הוא ונותנים לו כבוד ויקר נמלטותו מפני שכול והוא נסתר מן העולם הבא ויודר לשדרנה התהלה... קודם לל :

כבוד הוא ונותנים לו כבוד ויקר נמלטותו מפני שכול והוא נסתר מן העולם הבא ויודר לשדרנה התהלה... קודם לל :
אז ער ווערם גערופין ער דינס עפויזי בסידי
ומים זיין גוילען ויהא גשד מן העולם הבא אז ער
וערם פארטריבען פון עולם הבא זיין זענען
תפחותה של זיתים און דער מענטש וועט אראפ
גענידערט ווערן פון זיין דעם גינעריקסען ארם
פון גיהנם :

חיי שרה יום ג תורה

אונקלעס

תמישך מתית דרא יתוה נפשי יה יהו יהוה . רוח יוד הא ואו הא . נשמה יתוה חיה יתוה ה שמיני הנה :

לא אדני שמעני השדה נתתי
לך והמעה אשר בו לך נתתיה
לעיני בני עמי נתתיה לך קבר
מתך : י וישתחו אברהם לפני
עם הארץ : י וידבר אל עפרון
באזני עם הארץ לאמר אך אם
אתה לו שמעני נתתי כסף השדה

יא לא רבוי קברי מני
חקלא יהבית לך
ומערתא די ביה לך
יהבתיא לעיני בני עמי
יהבתיא לך קבר מתך :
י וסגיד אברהם קדם
עמא דארעא : י ומליל
עם עפרון קדם עמא
דארעא למימר קדם אם
את עבד לי מינו קבל
מיני אתן כסףא דמי
ת"א ע"ט ספ . קידושין ב ע

רשבים

המערה אשר בקצה השדה ובמכורה אני וזון לך
במתנה כל השדה והמערה : (יב) וישתחו אברהם לעפרה

רשי

(יא) לא אדני . לא תקנה אותם בדמים : נתתי לך .
הרי היא כמו שנתתה לך : (יג) אך אם אתה לו שמעני .
אחרי אומר לי לשמע לך וליתקן בהם אני אי אפשרי כבך
ע אך אם אתה לו שמעני הלאו ותשמעני : נתתי . דו"ט
בלעז (געבעטן) מוכן הוא אלולי והלאו נתתי פ לך ככר :

שפתי חכמים
ע הולך לזה כעבור מלך אך שלטון הוא כל למעט חסדנים
החמורים למעלה אך כלן למעט כל חני או חסדי וכו' : פ דכח
קאי על הכסף שלרץ נתיים מיל ליל לחסוק קרקע שיהא כרשותו
פי הרי הוא כמו שנתת לך כי לית חסוק גוביילא (מכרס"ל) :
(תמ"ט) פא דמינה לפרט מלך נתתי כסף וכו' שהוא עבד וק"ל
ל עבד חתן כסף וכו' מירש דר"ל הלאו שנתתי ככר ולעיל
השדה נתתי וכו' שהוא ג"כ ל עבד וק"ל ל עתיד ויכרטי הרי
זיה כמו שנתתה וכו' מטום דכאן אמר חת"כ קח ממני וכו' ואם
אמני שאם הוא כללו ככר נתן לעפרון אי"כ ע"כ הוא כללו ככר
וכו' ולפי"א ח"כ שומר חת"כ ולכן עתה קח ממני וכו' ולעיל לא
אפשר לומר דקאי על שמעני הלאו ותשמעני ועל נתתי הלאו

פרוש

און אברהם האם זין גיבוקט פאר דעם סאלק פון
דעם לאנד : (יג) וידבר אי עפרון און ער האם גירעט
צו עפרון גאזע עם הארץ אין זיין אויערין פון דעם
פאלק פלוקר זיין האבין אלע גיהעטס פארט צו
זאגן אז זייערם אם אפה יז שפעני הלאו זאלקסו
מיה צו הערין דו זאנקס און זאל דיר זיי גערין
צו געמען אומזוקס דאס וויל איה גיט דאס זעלם
אין זיין מיר גרייט נתיי גפס תשיה הלאו זאלקם

לא אדני . גיט אזוי מיין האר דו זאנקסט זיא גיט
קויפין פאר געלם שפעני הער מיה צו השדה נתתי לך
דאס פעלד איז גלייך וויא איה וואלם דיר שוין
לאנג גינעבין אסמקעה תמעה אשר בו לך נתתיה און
דיא הייב וואס איז און פעלד האב איה דיר שוין
גינעבין זעני בני עמי נתתיה לך פאר דיא אויגין פון
סיין פאלק האב איה זיא דיר גינעבין קבול פחד
פאנאראב זיין סת : (יב) וישתחו אברהם לפני עם הארץ
(אם לישראל ע"ט)

קח ממני ואקברה את מתי
שמה: י ויען עפרון את אברהם
לאמר לו: מו אדני שמעני ארץ
ארבע מאת שקל כסף ביני ובינך
מה היא ונת מיתך קבר:
מה הוא ואת מיתך קבר:

זקלא סב מיני ואקבר
ית מיתי מקן: יד ואתיב
עפרון ית אברהם למימר
ליה: מו הבוני קבר מיני
ארבע שניא ארבע מאה
סלעין דכסף ביניא ובינך
מה היא ונת מיתך קבר:
ת"א הוז חכמא . מיעיל ט :

רשבים

לפני עם הארץ: (טו) ארץ ארבע מאות . ארץ שאינו
שזה אלא ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה הוא

שפתי חכמים

היונו לרכוס לדחוק דלא קאי נמי על נחמי רק על מלת
שמעני לאוד והיונו מפרשים עפי הכי טיח כמו שנתתי וכו'
כדלפעל דולק: צ ר"ל למה אמר ביני ובינך מ"ש הוא
משאר בני אדם ומתקן בין שני אלוהים וכו' ק"ל למה אמר
לאת מתך קבור וי"ו על ואת למ"ל ומתקן דכך אמר לו הגז את
פירוש לתורת אלהים

איה דיר שוין לאנג גינעבין געלט פאר דעם
פעלד קח ספני נעם בויא מיר דאם געלט
ואקברה את פתי שמה אונ איה נועל דארטין
באקראבין מיון מת: (יד) ויען עפרון את
אברהם אונ עפרון האט גענפערט צו אברהם
זאמר לו צו זאנין צו אים: (טו) אדני שמעני

נביאים מלכים א א

תרגום

לחשיק סג"ח וריא צבאות נפש צו צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה הנצח אדני נשמת דוד י'הוה חיה
יחידה הנצח י'הוה חיה יחידה דוד אל שם ב"ן שבעשה:

א ויאמר נתן אלהים פת שבע אים שלמה
לאמר הלוא שמעת פי מלך אדניהו בן חגית
ואדנינו דוד לא ידע: ב ועתה לכי איעצה נא
עצת ומלמי את נפשך ואת נפש בנה שלמה:
ג לכי ובאי אל המלך דוד ואמרת אליו הלא
אתה אדני המלך נשבעת לאמתי לאמר פיר
שלמה בנה ימלך אחרי והוא ישב על כסא
ומדוע מלך אדניהו: ד הנה עורך מדרת שם עם
המלך ואני אבוא אחריך ומלאתי את דבריך:
אדניהו: ד וקא עד די את סלקלא סקן גמס סלקא ונאנא איעול בנהך ואקניסית ונתקמיבי:

מצודת דוד

רש"י

(ב) וכלמי את נפשך . מן המחלוקת שיריה בנך
שלמה למלך אחרי מות המלך:
נבני שמעתי את נפש וכו' ללא ימלך אלוהים כדלוי יהיו אחסן למען לא תהיה לו לשון כדבר סמלובס: (ז) עודך . כשד
שמעתי עם המלך אבוא גם אני להשלים דבריך:
(ח"א)

ה ותבא בת-שבע אל-המלך החרדה ותמלך
 זמן מאד ואבישג השונמית משרת את-המלך :
 רמן שונם משמשא קרם סלקא :

מצודת דוד

רשי

(ה) החרדה . תוך הסדר שהמלך עש

(ה) החרדה . להלך משכבו ולסלח נחשבו סלחת לטובו חללו
 אמר והמלך זמן מאוד והסוס הטובי סלך תמנו עד שחישב
 ביתם משרתה אורו בדבר החסום :

דעם פירוש עברי מיישש געפינג מען בייא דער הפפורה פון דער דואך

תרגום

כתובים משלי ד

להמשיך מיסוד ומלכות ד'א שון דלת שון דלת יוד רח ואהרונהי גשמה ריסוד א אד
 ארנ ארני גש ארני רח ארף דלת נון יוד גשמה רמלכות יו דו וז חיה יחידה ריסוד ורנה חיה יחידה רמלכות
 אל שם בין שבעשה :

* עיניך לנכח וביטו ועפעפיה יישירו נגדה : פלם מעגל
 רגלה וקר-דרגה יבנו : אל-הט ימין ושמאל המר
 רגלה מרע : ד בני לחכמתי הקשיבה לחבונתי המ אננה :
 ה לשמר מזמות ונדעת שפתיה ינצרו :
 ד ברי לחכמתי צית לביוצי צלי אננה : ה דמן הר בטרעיתא ודעמא שפוסה גינארן :

מצודת דוד

רשי

(א) לנכוח וביטו . יסתכלו אל האמת ואז הושר :
 (ב) פלם מעגל רגלך . שקול דרכך הפסד מלוה
 כנגד שכרה ושכר טברה כנגד הפסדה ואז כל דרכך
 יכונן : (ה) ודעת . כל תורה :

(א) רחם כסחוננת וחורס חלולת הממט' אשר תעשה
 ואלו ספעפיה זילוך כדרך הישר : (ב) פלם . רחם ליישר
 מעגל רגלך ואל תלך כפי סקרי והסודות ואז יסיו כל דרכך
 נכונים : (ג) אל-הט . ככל דבר אל תסס עמך ימין ושמאל
 מדרך סמנע אל מרע ססר רגלך מכל וכל : (ד) בני לחכמתי
 הקשיבה . שד זה מוכרי דוד סמנע לטלמס כנו סמנע להסמתי
 פטר למדתי : (ה) לשומר . שחוסר לשומר המסמכות ושפתך ילחוד לנכר דעת :

פירוש ע"מ

(א) עיניך לנכח וביטו . דערשטיינער איז אז איינער .
 מוט אויסקעמט צו זיין חכר קען ער
 ניט קענען אויף אים . ווייל ער שעקט זיך
 פאר אים . דריבער זאגט דער פוסק דייער
 אויגן זאלן קענען קוקען גלייך אויף יעדער
 מענטש ותפעפיה יישירו נגדה אונ דייער ברעקען
 זאלן זיין גלייך לעגן יעדער מענטש וואס וועט
 שטיין זענען דיר . ווייל דו וועסט קיין אויסקעמט
 טאקן צו יעדער מענטש וועסטו דיר ניט דארפן
 שעקען : (ב) פלם מעגל רגלך ובי דרכי יבנו דרך
 הייסט אנלייכע וועג . מעגל הייסט דיא וועג
 וואס ניט אויף אזויט . יעדער מענטש דארף
 זיין אין גלייכע וועג . נאר אטאהל מוז קען
 אויסקיידן דעם גלייכע וועג אונ זיין אשמיקול
 דעם אויף אזויט מען זאל נאכדעם קענען צוריק
 קוקען אויף דעם גלייכע וועג . אונ אזוי איז
 בייא דעם פירונג פון יעדער מענטש . בייא אלע
 סדות דארף מען זיין מיטער . נאר עס ברעקט
 אבער אפענטש איז איינזוואהנט אין אשלקעקט
 מדה מוז ער דיא מדה צוריק זייגן ביו דאס
 אנדערע עק ער זאל קענען נאכדעם זיין מיט
 דיא מדה מיטער . זאגט דער פוסק זאלקט
 וועגן דייער פים ווען דו גייסט אויף די זייטיגע
 וועג וועלן נאכדעם זיין אנגעברייט דייער אלע
 מיטעלע וועגן : (ג) אל פם ימין ושמאל דו זאלקט
 נאכדעם ניט דארפן אנועק זיין פון דעם גלייכע
 וועג ניט רעכטס ניט לינקס דער רגלה מרע אז
 דו וועסט אזוי טאקן וועסטו אפטאקן דייער
 פים פון שעקעמט : (ד) בני לחכמתי הקשיבה לחבונתי
 המ אננה מין ורנה פארנעם מין חכמה . אונ צו
 מין פארשטאנדניגייט זאלקטו איינזייגן דין
 אוער צו הערין : (ה) לשומר מיטות דו זאלקט
 קענען היטען אין דין הארץ זאל ניט זיין ארין
 געמישט פאלשע פראכונג ודעת שפתיה ינצרו
 אונ דייער לעפצין . דין מויר זאל היטען צו
 זיינן מיט וויסענשאפט :

פרק ה א ר"ג אומר אין גמ אחר גמ. שתי יבמות ליכס אחד אחד ונתן גט לראשונה וחזר ונתן גט לשניה לא נאסרו קרובות השני' עליו למהו כנרששו למכי יהיב גט לראשונה פסקנה זיקת שתיהן משליו דגמ מהני ביבמה למיקס עלה כלל יבמה לא הוה ולא שאר האחיס לא ליבמה שקבלה הגט ולא ללרתי' הלכך כי הדר והיהב גט שני לשניה חין כמעשו כלום והוי כגותן גט לשה נכרתי דעלמא וכן ב' יבמין ליבמה אחת ונתן גט זה גט וזה גט

כל האנשי דתי' דמלטת דליצה צבאות

[6] יש גמ כו'. מדרבנן וטעמא דגזרו מ'י' בנמי' : (6) לא קאי אלא אגט ומאמר ולא אבעילה ותלינה כמי' כמי' : [3] במצותה. דדכתיב תקיני רבני שלל יבא עלי' עד שקדישה קידושין נמורים ואם בעל ולא קידש קנה ונזקק מנת מרדות פל טעמא קלות ראש בעלמו כדאי'

פרק ה א רבן גמליאל אומר אין גמ אחר גמ ולא מאמר אחר מאמר. ולא אחר בעילה. ולא חליצה אחר חליצה. וחב"א [6] יש גמ אחר גמ. ויש מאמר אחר מאמר אבל לא אחר בעילה ולא אחר חליצה כלום : ב ביצד עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גמ צריכה הימנו חליצה. עשה מאמר וחלץ צריכה הימנו גמ. עשה מאמר ובעל הרי זו [3] במצותה : ג נתן גמ ועשה מאמר צריכה

שני לשני' למהו גרששו ואסור בקרובותיה וכן הלכה (6) : ב ביצד. לאו אפלוגת' קאי אלא מלמא כלמטי נכשיה ואיכס א' ואיכס א' קאי וה"ק כילד דין יבס אחד ויבמה אחת : צריכה הימנו חליצה. ואם ראה כלום לא יכנס דכיון דהתחיל בגרששו קיימא עליה בלא יבמה : צריכה הימנו גמ. דחלינה אפסקתא לזיקא ונט בעי לסקוטי קדושי' דלי' דחלי' לא מסקעת קדושי' : ג נתן גמ ועשה. כה מחמר : צריכה

פרק ה א רבן גמליאל אומר אין גמ אחר גמ רבן גמליאל זאנמ אגמ אגמ גאך אגמ איז דער אגנדרער גאר גיט קיין גמ. דהיינו ראובן איז גישטארכין אונ האט גילאזין צווייא נויבער אונ זיין ברודער שקען האט גיגעבין איין יבמה אגמ דער גאך האט גער גיגעבין דיא אגנדרע יבמה אגמ איז דער גמ פון די אגנדרע יבמה גאר גיט אונ גער מעג נעמען אירע קרובות ואונ אזוי איז דער דין אז ראובן האט גילאזין איין נוייב אונ צווייא ברודער. אונ פריער האט איין ברודער איר גיגעבין גמ נאכדעם האט דער אגנדרער ברודער איר גיגעבין גמ איז דעם אגנדרען ברודערס גמ גיט קיין גמ אונ גער מעג נעמען אירע קרובות ויא מאמר אחר מאמר קידושין נאך קידושין איז דיא אגנדרע קידושין גאר גיט. אויב עס זענען גיווען צווייא יבמות צו איין יבם אונ גער. האט מקדש גיווען איין יבמה דער נאך האט גער מקדש גיווען די אגנדרע יבמה. אגנדרע איין יבמה צו צווייא ברודער פריער האט איר איין ברודער מקדש גיווען דער נאך האט דער אגנדרער ברודער איר מקדש גיווען איז דיא אגנדרע קידושין גאר גיט. ויא דארף גיט קיין גמ אונ מעג מעג נעמען אירע קרובות ויא גיטיה אחר גיטיה איין בעילה נאך דיא אגנדרע בעילה. איז די אגנדרע בעילה גאר גיט. אויב עס זענען גיווען צווייא יבמות צו איין יבם אונ גער. האט פריער בועל גיווען איין יבמה דער נאך האט גער בועל גיווען דיא אגנדרע יבמה. אגנדרע איין יבמה צו צווייא ברודער פריער האט איר איין ברודער בועל גיווען דער נאך האט איר דער אגנדרער ברודער בועל גיווען איז דיא אגנדרע

במזרח: (ב) ומס'ט אפי' ר"ג מודע דיש מחמר אחר חגס ישי
 גע אחר מחמר וכן ביאה בן אחר מחמר וכן אחר גע כדליתא
 כמ': (ג) ומל' לא היו גמ כחליב' לאפקושו כולה זיקה
 הלכך לא עמדה עליה כלאו גמור ואפילו לר"ע מתחיתין כות"י
 מודע דקדושין חפסי נס: [ג] חלץ בר' או או קפני או

אין לאחר חליצה כלום.
 ה' מחמתין ר"ע היא דלמחר
 אין קדושין תוספין כתיב
 לאון וזיקה הלכך אלא
 הלכה כחכמים שאומרים יש
 אחר חליצה כלום ואם קדשה
 אחר חליצה (7) לריכה
 המנו גע: אחת יבמה
 אחת ליבם אחר ואחת
 שתי יבמות ליבם אחר -
 או אחר ממחר ראשון כלום
 ואין אחר ביאה שבתחילה כלום ואין אחר חליצה כלום:
 ד צריכות שני גישין,
 מחמר אחר מחמר: וחליצה,
 נרמה: מאמר לזו וגם לזו.
 הראשון רקס ליה בלא זיקה
 גע למחמו וחליצה
 לזיקתו: מאמר לזו ובעל
 לזו צריכות שני
 גישין, זו גע למחמו וזו
 גע לביתו: וחליצה.

במזרח: (ב) ומס'ט אפי' ר"ג מודע דיש מחמר אחר חגס ישי
 גע אחר מחמר וכן ביאה בן אחר מחמר וכן אחר גע כדליתא
 כמ': (ג) ומל' לא היו גמ כחליב' לאפקושו כולה זיקה
 הלכך לא עמדה עליה כלאו גמור ואפילו לר"ע מתחיתין כות"י
 מודע דקדושין חפסי נס: [ג] חלץ בר' או או קפני או

במזרח: (ב) ומס'ט אפי' ר"ג מודע דיש מחמר אחר חגס ישי
 גע אחר מחמר וכן ביאה בן אחר מחמר וכן אחר גע כדליתא
 כמ': (ג) ומל' לא היו גמ כחליב' לאפקושו כולה זיקה
 הלכך לא עמדה עליה כלאו גמור ואפילו לר"ע מתחיתין כות"י
 מודע דקדושין חפסי נס: [ג] חלץ בר' או או קפני או

רש"י: [ג] אין אחר חליצה בר' רש"י: חלץ ועשה מחמר כו' קאי
 ואליב' לסיפא וכן בעל כו' טוב שיק למחמי און אחר ביאה כלום
 ולישל קלי' הוא למחמי חלה ובתרת יבמה לזמן עושה ליה
 למחמי: גמ': (7) וכן כהא דלין אחר ביאה כלום לרנן נמי משכח'
 לה דיש חתירה נבל יבמות ויבם א' א' ככל יבמות שאם ככל
 החל' וקדש' הוא לו אחיו השני' חפסי כדמסקי הרי"ף וזר"ש
 דלא כוס לרס אחר כעילה אלא עשה לבית אחר כו' ולאו כהא
 מכלל עשה עשה ולג' סוף' ר"ח' כלאו. ופשוטו: [ג] כיצד
 כשתי יבמות ליבם א' רש"י: [ג] ב' גישין. ויבמה לא דהכי
 ליעד או לזכות מרזויה כו' ב' כתיב וזו לחלה הוסיף
 ומכרתה ביה אגריה ס"ל כוונת ב' כתיב: רש"י: ומכין ריבס גיטא
 לחדא קס עליה כלא יבמה אף יבמה: [ח] ב' גישין וחליצה
 דכנס לחדא לא נפק בעלת ביאה דביאה פסולה היא. ובמ"ט הרי"ב
 כסמון ופסולה לא סגי לה כנס ופסמי' מפי' כנמ'.

רש"י: [ג] אין אחר חליצה בר' רש"י: חלץ ועשה מחמר כו' קאי
 ואליב' לסיפא וכן בעל כו' טוב שיק למחמי און אחר ביאה כלום
 ולישל קלי' הוא למחמי חלה ובתרת יבמה לזמן עושה ליה
 למחמי: גמ': (7) וכן כהא דלין אחר ביאה כלום לרנן נמי משכח'
 לה דיש חתירה נבל יבמות ויבם א' א' ככל יבמות שאם ככל
 החל' וקדש' הוא לו אחיו השני' חפסי כדמסקי הרי"ף וזר"ש
 דלא כוס לרס אחר כעילה אלא עשה לבית אחר כו' ולאו כהא
 מכלל עשה עשה ולג' סוף' ר"ח' כלאו. ופשוטו: [ג] כיצד
 כשתי יבמות ליבם א' רש"י: [ג] ב' גישין. ויבמה לא דהכי
 ליעד או לזכות מרזויה כו' ב' כתיב וזו לחלה הוסיף
 ומכרתה ביה אגריה ס"ל כוונת ב' כתיב: רש"י: ומכין ריבס גיטא
 לחדא קס עליה כלא יבמה אף יבמה: [ח] ב' גישין וחליצה
 דכנס לחדא לא נפק בעלת ביאה דביאה פסולה היא. ובמ"ט הרי"ב
 כסמון ופסולה לא סגי לה כנס ופסמי' מפי' כנמ'.

כלום אחת יבמה אחת ליבם אחר אפי' אין יבמה צד
 אין יבם יבמה אחת שתי יבמות ליבם אחר אפי' אין יבמה צד
 יבמות צד אין יבם. אין אלק דער דין או פריער
 אין גיטוען קודשין אדער פריער אין גיטוען גמ'
 קען ביאה דעם נואם יין, און אויב פריער אין
 גיטוען ביאה אדער פריער אין גיטוען חליצה קען
 נאך דעם נאר גיט יין (ועיין תויב): ד' ביצה ויזא
 אין דער דין ביזא צוויי יבמות צו אין יבם עשה
 פאסר ביי ער האט אין יבמה מקדש גיטוען ופאסר
 ביי דער נאך האט ער דרא אנדערע יבמה מקדש
 גיטוען צריכות שני גישין דארקען דרא צוויי יבמות
 צוויי גיטין צו יעדערע באזונדער דארף ער געבן
 אגם חליצה און חליצה דארף ער אריבע
 געבן פאסר ביי אין יבמה האט ער מקדש גיטוען
 גמ' ביי דרא אנדערע יבמה האט ער גיט צריכה
 גע חליצה דארף ער געבן גמ' דרא יבמה נואם ער
 האט מקדש גיטוען און חליצה גיט ער צו ועדקע
 יבמה ער וויל פאסר ביי אין יבמה האט ער מקדש
 גיטוען ובעל אה יי און דרא אנדערע יבמה האט ער
 בעל גיטוען צריכות שני גישין חליצה דארף יעדערע
 יבמה באזונדער אגם און צו אין יבמה גיט ער
 חליצה פאסר ביי אין יבמה האט ער מקדש גיטוען
 חלץ ביי דרא אנדערע יבמה האט ער גיטוען חליצה
 הראשון דרא אנדערע יבמה נואם ער האט איד
 מקדש גיטוען צריכה גמ' דארף ער איד געבן גמ'
 גמ' ביי ער האט גיטוען גמ' צו אין יבמה גמ' ביי

גמ' חליצה דארף זיא נאך אקאהל אגם צו דרא
 קדושין און חליצה אויך נתן גמ' ער האט איר
 גיטוען גמ' יבמה דער נאך האט ער איר בעל
 גיטוען צריכה גמ' דארף זיא נאך אקאהל אגם חליצה
 און חליצה אויך נוארום נוי"ע ער האט אנגעהויבן
 מיט גמ' פאר ער שוין גיט מקדש יין נתן גמ' ער
 האט איר גיטוען גמ' נתן דער נאך האט ער
 גיטוען חליצה אין אחר חליצה גיט נאך חליצה
 דארף קען שוין נאר גיט דריבער אין דער דין
 חלץ וקשה פאסר ער האט איר גיטוען חליצה דער
 נאך האט ער איר מקדש גיטוען, אוי די קדושין
 נאר גיט, אדער נתן גמ' ער האט איר גיטוען גמ'
 נאך דער חליצה, אין דער גמ' נאר גיט, אדער
 יבעל ער האט איר בעל גיטוען נאך דער חליצה,
 אין דרא ביאה גליקה ויזא גלות, דאס אין דער
 פשוט אין אחר ער חליצה כלום, נאך חליצה אין
 נאר גיט א' אדער ער האט גיט גיטוען חליצה
 נאר בעל ער האט בעל גיטוען וקשה פאסר נאך דער
 קעילה האט ער איר מקדש גיטוען, אדער גמ' גמ'
 ער האט איר גיטוען גמ' נאך דער בעילה, אדער
 חלץ ער האט גיטוען חליצה נאך דער בעילה,
 אין אלק נאך דער בעילה נאר גישל ואין אחר
 חליצה כלום, דאס גיהער צו פריער און אזוי
 דארף שטיין חלץ ועשה מאמר נתן גמ' ובעל אין
 אחר חליצה כלום, דער נאך דארף שטיין או
 בעל חליצה: מאמר נתן גמ' חלץ אין אחר ביאה
 (תק לישראל ע"ט)

לחמת מהן ועושרת ארתה: גט לזו ובעל לזו צריכות גט וחליצה. ואסור לקיימה דקם עליה בלא יצקה מאוס גט ראשון וכגע לחודה לא נפקא בעלת ביאה דביאה פסולה היא: אין לאחר חליצה כלום. ואי הדר מקדש לה (ה) או לזרתה לא תפסו בה קדושין כר"ע דלמר אין קדושין תופסין בחיובי לאוין ואינה הלכה: ה חלץ וחלץ. מותר בקרובות שניה שאין אחר חליצה ראשונה שוט ויקח יבמין וחליצה בתריותה לאו כלום

צריכות הימנן [ט] חליצה. גט לזו ובעל לזו. צריכה גט וחליצה. גט לזו וחליצה לזו אין אחר חליצה כלום: ה חלץ וחלץ או חלץ ועשה מאמר. נתן גט ובעל. או בעל ובעל. או בעל ועשה מאמר ונתן גט וחלץ. אין אחר חליצה כלום. בין יבם אחר לשתי יבמות. בין [י] שני יבמין יבמה אחת: ו חלץ ועשה מאמר. נתן גט ובעל. או בעל ועשה מאמר ונתן גט וחלץ. בטיט או נתן גט לטניה או חלץ לטניה אין אחר ביאה כלום ומעשה הארון לא חשיב ומוחר בקרובות השניה: אין חלץ אחר ביאה כלום: ו חלץ ועשה מאמר נתן גט וחליצה דמליה בין בחמלה בין בסוף חין אחריה כלום והביאה דוק בזמן שהיא בחמלה ולא שמועיה

אחר חליצה כלום. ארישא קאי ואסיפא נריך למימר ובעל. איבם אחד ויבמה אחת קאי (י) וט"ג דתניא לשיל דרד חמא הכא. משום סיפא דכש לאפלוני בין ביאה לחליצה דמליה בין בחמלה בין בחמלה בין בחמלה

אונ האט גיגעבין גט צו די אנדערע יבמה צריכות היבנה חליצה בארץ איין יבמה פון זיי נעמין חליצה (עין תוית) גם זיי פריער האט ער גיגעבין גט צו איין יבמה ובעל אה זיי דער נאך האט ער בעל גינען די אנדערע יבמה צריכה גם בארץ די אנדערע יבמה אויך האבן גט חליצה אונ חליצה גיט ער צו וועלכע יבמה ער וויל גם פריער האט ער גיגעבין גט צו איין יבמה ופאמר זיי אונ די אנדערע יבמה האט ער מקדש גינען צריכה גם בארץ די אנדערע יבמה אויך האבן אנט חליצה אונ חליצה גיט ער צו וועלכע יבמה ער וויל גם זיי צו איין יבמה האט ער גיגעבין גט וזען זיי די אנדערע יבמה האט ער גיגעבין חליצה אין אמי חליצה גיט נאך חליצה בארץ קען נאר גיט: ה חלץ ער האט גיגעבין חליצה אין יבמה וזען דער נאך האט ער גיגעבין חליצה די אנדערע יבמה אי חלץ אדער ער האט גיגעבין חליצה איין יבמה ונשה פאמר דער נאך האט ער מקדש גינען די אנדערע יבמה. אדער נאך די אנדערע יבמה גיט ער האט ער בארץ גיט ער האט די אנדערע יבמה בועל גינען נאך דער חליצה פון די אנדערע יבמה. ואז די חליצה אונ די קידושין אונ דער גט אונ די בעילה פון די אנדערע יבמה נאר גיט אונ ער איז מותר אין די קרובות פון די אנדערע יבמה דאס הייסט אין אחר חליצה פרום נאך חליצה איז נאר גיט או גיי אדער דער יבם האט אין יבמה בועל גינען ובעל דער נאך האט ער די אנדערע יבמה אויך בועל גינען או בעל אדער ער האט איין יבמה בועל גינען ונשה פאמר דער נאך האט ער די אנדערע יבמה בועל גינען ונשה פאמר דער נאך האט ער די אנדערע יבמה בועל גינען. נתן גט אדער ער

נמי פלוגתא דרבי תמיה ורבנן: בין בתחילה בין באמצע. כגון גם לזו וסלן לזו וזמר ועשה כה מחמיר לא
בכעלה הבט לא מחכי המחמיר (ז) ולזו כענין גם למחמיר: בסוף. אחר המחמיר וגם חלן: אין אחריה בליום.
וחליטה גמורה היא ואי הדר וסכיד מחמיר לא בעיזא גם מאס דחליטה גירושין גמורים ניכח וזע"ג דהוי חליטה
פסולה: הביאה באמצע. כגון גם לזו ועל לזו וזמר ועשה מחמיר כשלישית אסור בקרובותיה (ח): בסוף.

גם לזו ומחמיר לזו וזמר וזכא
על החמת יז אחר ביאה זו
זיקה יבטין וכי מסיק לה כשי
חליטה ולזו סני לה כנס:
אין אחריה כלום.
ונפקה כנס כלל חליטה
ואי הדר וקידש לאידך אחר
ביאה אין בנותחי כלום:
לחלו כעלה גם כלהים מסוס ניכח נאסרו הקרובות: [א] אחת בעילה כ"י. טעמיה חס' כח':

ואכין וזאם נאך דער חליצה אדער נאך דער
בעילה אין נאר גיט וזויא אין יענע משנות אין
גישמאנען נאר דער חילוק צווישען חליצה אונ
ביאה אין אין אחר חזירה גייט נאך חליצה אין נאר
גיט בין בתחילה סאיי דיא חליצה אין צו ערשט
גינען דער נאך דער גט אדער דיא קידושין
אדער דיא ביאה אין דער גט אדער דיא קידושין
אדער דיא ביאה נאר גיט בין באמצע סאיי דיא
חליצה אין גינען אין מיטן דהיינו ער האט
גינעבין גט דער נאך חליצה דער נאך קידושין
אדער ביאה. אין דיא קידושין אדער די ביאה
נאר גיט בין בסוף סאיי דיא חליצה אין גינען צום
סוף. דהיינו ער האט גינעבין גט דער נאך
קידושין אדער ביאה דער נאך חליצה דער נאך
האט ער איר נאך אסאל מקדש גינען. אין דיא
אנדערע קידושין נאר גיט אונ זיא דארף גיט אנט
צו די אנדערע קידושין ובעילה אדער ביאה זיפן
שהיא בתולה אז זיא אין גינען צו ערשט אין אחרת
גייט אין נאך איר נאר גיט באמצע אדער אז ביאה
אין גינען אין מיטן. דהיינו עס יענען גינען דריי

ברמא יבמות דף ס ע"ב

כלכס כ' טלס כ"י כהנן דתת דמלסת דמריח השתמש
הניא רבי שמעון בן יוחאי אומר גורת פחותה מבת שלש שנים
ויום אחד כשרה לכהונה שנאמר וכל הטף בנשים אשר
לא ידעו משכב זכר החיו רכס והרי פנחס עמיהם ורבנן לעבדים ולשפחות

הניא רבי שמעון בן יוחאי אומר מיר האבין גילערונג
רבי שמעון בן יוחאי זאגט גינה פחותה פת
שלש שנים יום אחד אז אעפומיז אקניג אנקבה האט
זיך קנייר גינען נען זיא אין אלס גינען טייגיגער
זויא רביי אדער מיט אסאל קשרה נכהנה אפילו
אזאן קעג זיא נעקען פאר אנוייב שגאנר קארום
עס שפייט אין פסוק משה רבינו האט גיזאנט צו
די יודין וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו רכס
אלע קליינע קינדער פון טייגער ונקבותו וזאם
זיי טייטו נאך גיט דאס בהעפסונג פון אוקר

חא אינה יודעת יקיימו לה כי ירד למידק פלא אלא כל סף
 אפי' יודע' יקיימו כו' אלא שז"ל לנסות משכנס
 דכל אשה יודעת משמה דליכא יודעת קיימו וסף נתי אפי' יודעת
 קיימו וכליכד קרא דקף אשר לא ידע משמה הו' ידעו לו גדולה
 אפי' לא ידעו כסודו :

בראיה' יביעל הכי מדבר. ויודעת
 איש סיטו רחוק לידע
 איש וכל דכתיב אשה דקשמע
 דוקא גדולה כייט משום דליקש
 קרא ומתוך כך מוקמינן דבריה'
 ככבוד מוכר דלי לא
 יביעל אשה אלא סתם וכל יודעת
 איש כוס אמריה דכאי קרא
 נמי כקפ אירי וכקפ יודעת
 כסודו ושליטה יודעת קיימו אכל

איה בת ג' שנים ויום אחד נמי . כדכר
 הונא רב הונא רמי כתיב וכל אשה יודעת
 איש למשכב וזכר הרגו הא אינה יודעת
 קיימו ככלל דהפך בין ידעו בין לא ידעו
 קיימו וכתיב וכל הפך בנשים אשר לא ידעו
 משכב וזכר החיו לבם הא ידעו הרגו הוי
 אומר בראייה ליבעל הכתוב סודר תניא נמי
 הכי וכל אשה יודעת איש כראוי' ליבעל
 הכתוב סודר . אתה אומר בראייה ליבעל לא
 כשהוא אומר וכל הפך בנשים אשר לא ידעו משכב וזכר הוי

איה אפי' בת שלש שנים נמי . נכתב לר"ם וכלכד
 פלא תהא כעני' דהא קרא אנכעלת הוא דקא קידי ליה
 וקאמר כל שתי' נכעלת תהו לכס : כדכר הונ' . לא מליה
 אמר: דבת שלש שנים יומא קרא תהו : דרב הונא
 רמי . אשה משמע גדול' .

וקאמר קרא יודעת הרגו
 והלינה יודעת תהו מכלל
 דקפ ג' ש' הכי ולי"ם הכי
 תהו וכתיב וכל הפך וכו' :
 דהו אומר . מדקפ קרא
 אהדיו ע"כ יודעת דקרא
 ואשר לא ידעו לכו ידעי'
 משם קאמר דאם כן לא
 מימר' לויקא דקרא אלא
 כדכתיב וכלל הכתוב מדבר
 דכל אשה כראוי' לידע הרגו והשתא משמע אפי' סף בת שלשה דלחוי לידע ולא לידוק הא סף בין ידע בין

משמ
 מימר' לויקא דקרא אלא
 כדכתיב וכלל הכתוב מדבר
 דכל אשה כראוי' לידע הרגו והשתא משמע אפי' סף בת שלשה דלחוי לידע ולא לידוק הא סף בין ידע בין

עם קען האבין אטאן אוג ועלכע עט קען גיט
 האבין אטאן . די אלע גקבות וואס זענען שוין
 אלט דריי יאהר מיט אטאן וואס קענען שוין
 האבין אטאן זאך קען הרנגן . און די אלע גקבות
 וואס זענען נאך גיט אלט דריי יאהר מיט אטאן .
 זאל קען זיי לאזין לעבין פניא נפי הכי מיר האבין
 אויך אזוי גילערונג עם שטייט אין פסוק וכל
 אשה יודעת איש יעדערע אשה וואס ווייס פון אטאן
 בראייה יביעל תהיב סודר דער פסוק שמונגעט פון
 אזוי אאשה וואס קען שוין האבין אטאן . אז זיא
 איז שוין אלט דריי יאהר מיט אטאן . פקעגט די
 גקרא אתה אפי' בראייה יביעל דו זאנקוט אז דער
 פסוק שמונגעט פון אזוי אאשה וואס קען שוין
 האבין אטאן אז זיא איז נכעל מיט אטאקער איז
 גיט אזוי . אטאקער מיניג דער פסוק פון אזעלכע
 גקבות וואס האבין שוין געהאט מאנען אזעלכע
 זאל קען הרנגן . אבער אזעלכע גקבות וואס
 האבין נאך קיין מאנען געהאט אפילו זיי קענען
 שוין האבין אטאן זאל קען אויך לאזין לעבין
 כשהוא אומר וכל הפך בנשים אשר לא ידעו משכב וזכר און
 אלע קליינע קינדער גקבות וואס ווייסקען גיט פון
 משכב זכר זאל קען לאזין לעבין . אבער גרויסע
 גקבות אפילו זיי ווייסקען גיט פון משכב זכר זאל
 קען אויך הרנגן . עם שטייט דאך פקיער אין
 פסוק דיא אשה וואס ווייס פון משכב זכר זאל
 קען הרנגן . אבער דיא אשה וואס ווייס גיט פון
 משכב זכר זאל קען גיט הרנגן איז דער פשט
 אין פסוק כל אשה יודעת איש למשכב זכר . די
 אשה וואס איז שוין אלט דריי יאהר מיט אטאן .
 וואס זיא קען שוין האבין אטאן זאלעס איר הרנגן .
 אבער די אשה וואס איז נאך גיט אלט דריי
 יאהר מיט אטאן . דאס ווערט גערופין וכל הפך . די
 קליינע קינדער . זאל קען לאזין לעבין איז דאך
 אקשיא פון איין פסוק אויף דעם אנדערן זיי

זאל זיין זעקען פאר טייבער . זאל ער האט
 זעמיינט פאר דארף זיי גיט הרנגן קען קען זיין
 האלטן פאר דינקסטין . האט רבי שקען גינאנט
 אי זכי אויב משה רבינו האט אזוי זעמיינט קען
 זאל זיי האלטן פאר דינקסטין בת שלש שנים ויום אחד
 נפי אפילו זיא איז אלט דריי יאהר מיט אטאן
 דארף קען נאך איר אויך קעגין האלטן פאר
 אדינקט . ענפערט די גקרא הרגו אזוי ווי רב
 הונא האט גינאנט דכ והיא נפי נוארום רב הונא
 האט נפקעגט כתיב עם שטייט אין פסוק כל אשה
 יודעת איש למשכב וזכר הרגו דיא אשה וואס ווייס
 אנהעפטונג פון אטאן זאלעס איר הרנגן הא זינה
 יודעת מיט אבער די אשה וואס ווייס גיט אנהעק-
 טונג פון אטאן זאלעס איר לאזין לעבין סכני דהפך
 בין דעי בין זיי דעי מיט מן הקסם מו זיין דער
 פשט אז קליינע קינדער גקבות סיי זיי ווייסקען
 פון מאנען בהעפטונג און סיי זיין ווייסקען גיט
 פון מאנען בהעפטונג זאל קען לאזין לעבין וכתב
 און אין אנדערין פסוק שטייט וכל הפך בנשים אשר
 לא ידעו משכב וזכר תהו זכס אלע קליינע קינדער
 גקבות די וואס ווייסקען גיט פון מאנען בהעפטונג
 זאלעס איר לאזין לעבין הא דעי תהו אבער אז
 זיין ווייסקען פון אטאן אנהעפטונג זאלעס
 זיי הרנגן . איז נאך אקשיא פון איין פסוק אויף
 דעם אנדערין . אין פקיערדיגען פסוק שטייט אז
 די קליינע גקבות אפילו זיין ווייסקען פון מאנען
 בהעפטונג זאל קען זיי אויך לאזין לעבין . און
 אנדערין פסוק שטייט דיא קליינע גקבות וואס
 ווייסקען גיט פון מאנען בהעפטונג זאל קען לאזין
 לעבין אבער די וואס ווייסקען זיא פון מאנען בהעק-
 טונג זאל קען הרנגן תי אפי' בראייה יביעל תהיב
 סודר סוין מיר זאגין וואס דער פסוק זאנט
 יעדערע אשה וואס ווייס כ משכב זכר . מיינט קען
 טעם דאס ווייסקען נאר קען מיינט וועלכע אשה

לל ידעו האזי דעה בראוים קא מחשבי קרא אלמא הכיו לנס דקאחר רחמי' מחזקה תנת אלמ' קאמר: בראד
 ליבעל. חף פ"ס גאל נכטה: כשדווא אומרי וכל הפך אשר לא ידעו ודחו. הו' הנה חף פ"ס
 גאל ידעו הדגו הוי כראוי ליבעל לק' מחשבי קרא: פניה מוריקות. נס סיס: ודרוקן. פיסס מוריקות
 על טוברי עבירה: מיושבי יבש גלעד. כמי פלגס בגטסה שרענו כל חגש גלעד לני גאל כול ללמס

כענט בנימין כשאר החיס
 והאזי כל גאל נכטה ונתמס
 למת'י' תכנס בנימין לכיסו
 אומר בראויה ליבעל הכתוב מדבר מנא ידעו
 א"ר הונא בר כינא א"ר שמעון חסידא העבירום
 לפני הציץ כל שפניה מוריקות בידוע שהיא
 ראויה ליבעל וכל שאין פניה מוריקות בידוע שאינה ראויה ליבעל אמר
 רב נחמן סימן לעבירה הדרוקן וכיוצא ברבר אתה אומר וימצאו
 מיושבי יבש גלעד ד' מאות נערה בתולה אשר לא ידעה איש למשכב

זכר מנא ידעו אמר רב כהנא הושיבנה ע"פ חבית של יין בעולה ריחה נורף בתולה אין ריחה
 נורף ונעבריהו לפני הציץ אמר רב כהנא בריה דרב נתן לרצון להם כתיב לרצון ולא
 לפורענות אי הכי כמדין נמי אמר רב אשי להם כתיב להם לרצון ולא לפורענות ולעובדי ע"כ
 אפי' לפורענות אמר ר' יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כר' שמעון בן יוחאי:

אמר בראויה ליבעל הכתוב מדבר כוונת כיר' ואגין אז
 דער פסקו שמועקס פון די נקבות וואס קענען
 האבן אסאן. אדער וויא קענען גיט האבן אסאן.
 דיא נקבות וואס קענען האבן אסאן ווי זענען
 שוין אלס גיטען דריי יאהר מיט אסאן. האם
 קען זיי געארקט הרנגן. אדער די נקבות וואס
 האבן נאך גיט געקענט האבן אסאן. ווי זענען
 נאך גיט אלס גיטען דריי יאהר מיט אסאן. האם
 קען זיי געקענט לאדן לעבין. פערענט די נקרא
 פאן ד' פון וואקען האם קען געוואקס וועלכע
 איז אלס דריי יאהר מיט אסאן אונ וועלכע איז
 גיט אלס דריי יאהר מיט אסאן. האם רב הונא
 בר בינא געזאגט פון רבי שמעון חסידאס וועגן
 געברייטס לפני הציץ קען האם אלס קליינע נקבות
 געפירט פאר דעם ציץ נ' שפניה מוריקות בידע שהיא
 ראויה ליבעל דיא נקבה וואס א"ר פגים איז געל
 גינארין האם קען געוואקס אז ויא קען שוין
 האבן אסאן. ויא איז שוין אלס דריי יאהר מיט
 אסאן וכל שאין פניה מוריקות אונ דיא נקבה וואס
 א"ר פגים איז גיט געל גינארין בידע שאינה ראויה
 ליבעל האם קען געוואקס אז ויא קען נאך גיט
 האבן אסאן. ויא איז נאך גיט אלס דריי יאהר
 מיט אסאן אפר רב נחמן סימן לעבירה הדרוקן רב נחמן
 זאגט אצייכין אויף אאשה אז ויא האם מנה
 גיטען. אויב א"ר פגים איז געל גינארין. ווייס
 קען אז ויא האם מנה גיטען גיטען גיטען אפס
 נאך אזוי אנלייכין זאגט קען געטען מילכי' יבש
 גלעד אדעט מאות נערה בתולה אשר לא ידעה איש למשכב
 זכר דער שפנה בגימין האבן געטענען פון דיא
 איינוואוינערען אפר גלעד פיר הונדערט גערות
 בתולות וואס ווי האבן גיט געוואקס פון מאנען
 פאן ד' פון וואקען האבן די מאנס לייט געוואקס
 אז ווי זענען נאך בתולות אפר רב פגים האם רב
 פהנא גיזאגט הושיבנה ע"פ חבית של יין קען האם
 יעדער נקבה גיטען אויף אפאס וויין געליה ריחה
 יעד' די נקבה וואס האם שוין געהאט אסאן. איז

אפילו צו אבנן: (ח"א)

זודר ווי דך קל ע"ב ה"ה דלאלט יוד הא ואו הא

רבי יחזק פתח ואמר (קמל יב) וישבו העפר על הארץ כשה' והרזה תשוב אל האלהים אשר נתנה. תח חי' כד
 ברה קב"ה לחדס נעל מפניה מחרר דמקדשא וכנה נוסיה מחרבט סערוו דעמלא דלנהו ויבנו ליה חילא
 לכחר חרעק עליה רוחא דחיי כד"ל (בראשית ב) וישב באפיו בשמת חיים וגומר לבחר קס ידע דלחיה משילא
 וחרחא וכדון חרדבך וידע חכמה עלאה. כגונא דא כל ב"ג דעמלא חיהו כליל מעילא וחרחא וכל לוינן דידעין
 לחתקדשא כחאי עלמא כדקא יאות כד אולירו בר משכין עליה רוח קדשא מחרר דכל קדושין נפקין מיניה ואלין
 חקרון בנין לקב"ה בנין דגוסא חתעבר כדקא יאות כדקא יאות הכי נמי ויהיו ליה רוחא מחרר עלאה קדשא כדקא
 חיו והא חתמר. ה"ה בשעתא דומין כ"ג למיבב חושבן עובדו עד לא יפוק מעמלא הווא וימא חיהו דחושבן חיה
 דגוסא ושמחא ויבני חושבנא. לבחר בשמתא חתעברא מניה וגוסא תב לארשא וכלא תב לארתייה דלחונסיב מתתן
 אבא חוקמיה עד זמנא דקב"ה ומין לחייוו מתייוו כלל בניו קמיה. והאז גוסא ממש והוואו נשמחא ממש ומין
 קב"ה לחתבא לעמלא כמלקדמין ולחדתא אפי עלמא ה"ד (ישעיה נז) יחיו מתוך ככלתי יקומון. והיחיל בשמתא
 ממש גניחא קמי קב"ה ויחבת לארתייה כפוס חרסחא כמה דחא חמר והרזו תשוב אל האלהים אשר נתנה וזמנא דושין
 ארות טרף מתי' קל ארזחא ארזחא ממש מליטון נארין דלעילא דכהון ומין לחרקי חיון לעמלא בנין דלחילא דחיי ידעין
 חיוו דלל ספקין לעמלא דהא דהא דהא ספקין בנין דהא חויה עלמא וחתכסי סיהרא. ובנין כך כביכול פסקין
 מימיו וחיין לא סלקין בעמלא כדקא יאות ובהוואו זמנא הווא יצ' האע דלחיה חויה ביטא ויחלק. משמלא ויעבר
 ליה קב"ה כמה דחתמר (זכריה ז') וחת רוח הטומאה אסבד מן הארץ ולבחר דלחיה יתעבר מעמלא סיהרא לא
 לחתכסיא ובהרא דגביר ונסיק לא יפסקון מכשוי יכדון פתיב (ישעיה ל) והיה אור הלכנה כחור החמה ואור החמה
 יפסקו כשעתים כחור יפסקו כשעתים חמיים וגומר:

הלכה פסוקה יוסף להק מוסר

הרבב"ם הלי ישרי התורה פ"ה בספר הרוקח דף ב' ע"א

יורש האב"ט שהנפס מלאה הנהכ ה' וקארע בעטיות חלש' כדתי' ונעטוב לכב ולא כעובר רבו כע"כ חלל אפי' אם היו מוחין וידו פוטר ב' פוטר וכו' נעטוב ושמח להפסיד ראו' כדלוי עקן חמר סתמור עכדו חת' ה' כשמהה ועודד נישרות לכ

שור'ש האהבה דער ווארציל אונ דער עיקר פון דיא ליבשאפט צו גאט דארף זיין שתנפש גאח אהבת ה' דיא גשמה דארף זיין ופוקה מיט דיא ליבשאפט צו גאט קשרה בעבותות אהבה זיא דארף זיין צו געבונדין מיט ליבשאפט צו גאט אזוי וויא מיט שפירוק גשמחה ויבטוי גב עד זאל דינען גאט מיט שמיחה אונ מיט אגים הארץ ויא בעובר רבו בעל דרחו אונ גים וויא אייגער דינט זיין בעל הבית נוייל ער מוז אים דינען. דינט ער אים מיט פרוערקייט אונ אים הארץ איז שפעקט אויפ דעם בעל הבית. אבער גאט זאל ער דינען מיט פריילאקייט אפיני אם היו מוחין ברו אפילו מען זאל אים שפערין אונ גים לאזין דינען גאט אהבה בוערת בחי' גבו זאל די ליבשאפט צו גאט ברענען אין זיין הארצין געבוי ושמח השלים רצון בוראו ער זאל אים דינען אונ זאל זיין פריי-לאך נוייל ער קען מאהן דעם ווילען פון זיין שפעקט שבו אפר תשורר נוארנס אזוי האט גיזאגט דוד הקלה עבדי את ה' בשמחה איר זאלט דינען גאט מיט שמחה ועבד בישותי כב אונ ער זאל

(א) גשים שאמרו להם עכו"ם תנו לנו אותם מכם ונטמא אותה ואם לאו נטמא את כולכם יטמאנו כולן ואל יספרו להם נפש אחת מישראל וכן אם אמרו להם עכו"ם תנו לנו אחר מכם ונתרגנו ואם לאו נהרגנו כלכם ויהרגו כולם ואל יספרו להם ג"א מישראל, ואם יחרו להם ואמרו (ב) גשים שאמרו יתן עבדים תנו לנו אותם מכם ונטמא אותה אויב גם וענען גינוען עמליקע נויבער צו זאקען. וענען געצין דינער געקוקען צו זיי אונ האבין גיזאגט צו זייא גים אונז איון אשה פון אייה נועלין מיר מיט איר קונה זיין. וועלדע אשה איר ווילט גים אונז ואם זיא אונ אויב איר נעט אונז גים געבין איינע נפשא את ג'קס וועלין מיר קונה זיין מיט אייה אלע יפמא כולם זאלין זיין זיין מיט אלע זאל יספרו להם נפש אחת פ'שקאי אונ זיין זאלין גים געבין איין יודישע אשה קען זאל מיט איר קונה זיין וכן אם אפרי זהם עבדים תנו לנו אחר מכם ונתרגנו אונ אזוי איז דער דין אויב די געצין דינער זענען געקוקען צו מאנק-לייט אדער צו נויבער אונ האבין גיזאגט צו זיי גים אונז איין קענקיש פון אייה נועלין מיר אים הרגנו ואם זאי נהי' ג'קס אונ אויב איר נעט אונז גים געבין איינעם. וועלין מיר הרגנו אייה אלע זיהנו כולם זאלין זיי הרגנו אלע זאל יספרו להם נפש אחת מישראל אונ זיין זאלין גים געבין איין יודין קען זאל אים הרגנו ואם ידיוו להם וימרו תנו לנו חיינו אונ אויב זיי האבין אויבגינעצט איין קענקיש זיין האבין גיזאגט דעם קענקיש זאלט איר אונז געבין מיר ווילען אים הרגנו או נהרגו את ג'קס אונ אויב זאלט איר נעט אונז גים געבין דעם קענקיש. וועלין מיר הרגנו אייה אלע אם ה'ה' קחיב מיתה אויב זלם קענקיש האט מען מאך' געדארפט הרגנו דיהי' ער האט געזינדיגט אזוי אייגער וואס קען

זאל איר נעט אונז גים געבין דעם קענקיש. וועלין מיר הרגנו אייה אלע אם ה'ה' קחיב מיתה אויב זלם קענקיש האט מען מאך' געדארפט הרגנו דיהי' ער האט געזינדיגט אזוי אייגער וואס קען

בשבע בן בכור יתנו אחרו להם ואין מורין להן בן לכתחלה
 ואם אינו חייב מיתה יתקנו כולן ואל ימסרו להם נפש
 או מישוראל : (ב) בענין שאמר באומות כי אמרו
 בחולאים כיאר מי שחלה ונמה למות ואכיד הרופאים
 שרפואתו ברבר פלוני מאמורין שברורה עשין .

בדמיון וישיב כל פתחה וישיב עורו לו לא לנחלתו ולא לנכדו
 ולומר מס אל כבד והול אשים היס כלן וחמר בקבר סן כשן
 מולתי ואני חלה נלל אך נחמתי ונחמתי לפיות עבד למלך
 ששדו כי כססנמתי וסמכתי כשמוס כירתי רשף אהבת כלב
 שער כס וניל שחתי הקרב מרנב וסמתי הלב וסגלו כליות
 גלל אמת חרם תולד פניו ויסמתי לו ולסכני סמו כי כל
 פתים חרם אמת חרם חרם כלכס חרסיים כסמתי חסק פסיית רלון
 סרלה נכסות מלוחיו נלל לו והלוכס חיו חושב כחלמ סמתי
 נכסות רלון כורלו ולכות חרסיים ולקס סמו ולמסור עלטו

ואינו חושב בעיניו אשחו ולא ככתי ונחמתי וסכל כלן כנוד רח
 כלסכותו לכרסתי סלמתי כרמתי ירי וניל סם מחוט ופד סודך כפ

דיען נאם מיס דיא גלייבקיטיס פון זיין הארץ
 דבתיב ווי עם שמיים אין פסוק יתציר לב ספתי
 די מענקשין וואס דייען נאם מיס די גלייבקיטיס
 פון זייער הארץ וועט זיין צו זיין שפחה ותי
 ענד די נא ונתאנו ולא נכבדו אונ עד זאל נישט
 דייען אום גיט פון וועגן זיין הנהא אונ גיט
 פון וועגן זיין פבוד ואמר אונ עד זאל נאנין מה
 זיי וואס בין איך נבזה חרל אישים עד אין פאר-
 שעמט אונ אין פארמיסען פון מענקשין היס
 באו יסודי בקרד היינט אוי עד רא אונ פארנין אין
 עד אין קבר פן גען חגיגתי מיס זינד בין איך
 בשאפין גינארין ותי פלא גלי אונ איך בין פוהל
 מיס מיסמ אד נתיחתי ונבתיח תהיית עד למד הנבד
 ווי אזוי בין איך אויסדערטוילקט גינארין אונ בין
 בשאפין גינארין צו זיין אקגעמט צום כלף וואס
 דער פבוד דער גאקעדר וועלס גיהער צו
 אים כי בשתנשפה חושבת בעמק ביראת ווארום אז
 דיא נשקה פראבט טיף אין דיא מורא פון נאם
 דשף אהבת הלב בוער בה ברענט אין די נשקה דער
 פויער פון דיא ליבשאפט וואס עד האט געהאט
 אין הארצין זיגיל שפחת תבני מרבה אונ עם סערט
 זיך דיא פרייד זיינע וואס עד האט אין זיינעם
 בויה שפחת אונ זעלי כלית גיל אונ דיא שפחה פון
 זיין הארץ אב פון זיינע נירען ועררין געגרייכט
 תקטת אום פתי זיין דיא חכמה מאכט זיייקטין
 רעם פגים פון דעם מענקש וישלם בו אהבי שמו
 עם נועלרין זיך פרייען מיס אים דיא מענקשין
 וואס האבן ליב זיין נאמען כי כל תחיש אשר תקטת
 השם נבט ווארום אלע מענקשין וואס די חכמה פון נאם
 איז אין זייער הארץ און מיס גלוקמיגקייט צו מאהן רעם ווילען פון זייער
 צלית רבון בוראם פראבט זיין מיס שפחה אונ מיס גלוקמיגקייט צו מאהן רעם ווילען פון זייער
 בשעפער געלות סערה גלי לב צו סאהן אסענה מיס דעם נאנצין הארצין והאוב איט חושב הנת
 השלם תה אונ דער מענקש וואס האט ליב נאם איז בייא אים דיא פערנעניגען פון דיא וועלס
 גאר גיט גערעכונגס ותי חושב בסיכוי אשטו אונ עם הארט אים גאר גיט דאס שפאצירען ופער-
 געווען פון זיין ווייב ויא גנזי ובעתיי אונ עם הארט אים גיט דאס פערנעניגען פון זיינע ווען
 אונ זיינע מעקסער והפל גנזי גנזי אלץ איז בייא אים ווי גאר נישט רק געלות רבון פדא זיין מיינונג
 איז גאר צו סאהן רעם ווילען פון נאם והבטו אהים אונ צו כוונה זיין אנדערע מענקשין מיס
 סעזות אונ מעשים טובים ויקטש סמו אונ צו הייריגען רעם נאמען פון נאם והסור געטו באהבתי
 באהבתי אונ עד זאל געבן זיין לעבן פאר דיא ליבשאפט פון נאם אזוי ווי אהרנס אהבתי נאם
 גימאהן ווען נטרוד האט אים אריין גינארפין אין פויער שאפר גרמתי זי אס מחים ותי שרף נל
 אונ עד האט גינאנט צום סלף סדום איך האב אויפגעוויבן מיין האנט אונ האב גישווארין
 איך זאל גיט געמען פון ריין פארטענין קיין פארדים אונ קיין שנירול פון אשף . מיס דיא
 נערקטער האט עד געהייליגט דעם נאמען פון נאם . צו ווייזן אז דיא רייכקייט קוקט פון נאם .

התורמאין בכל איסורין שבתורה במקום סכנה הויך מע"ז וזילוי עויות ושפיכות דמים שאמ"י במקום סכנה אין התורמאין בתו. ואם עבר והתורמא עונשין אותו ב"ד עונש הראוי לו :

וכסחם שמסר עלמו כהכרה. ומרי ולחן משפאל לח פלגן וזין מזכרים דכרים כמלים וזאים רוחין פני נשים וזומעין התמטף וזאים משיבין וכל המשכות עם טורחם ומנמימים זמרים לקטם וכל המשכות גומר כהם אסכחו משריטם כזה וזבל :

מקרה היתרמאין בק"ל איסורין שבתורה במקום סכנה אונן ווא עם איז אספקנה מאקער י"עט דער קענקמש שטארקין. קענע קען אים היילין אפילו מיט אלע זאכין נואם די הורקה האם געאקרת היץ מענטש ונלרי צדיות ופשיטות דיים גאר מיט דיא דרביי זאכין עבומ"ז אונן קונה וזין און אקענקמשין הרגנן שאפילו במקום סכנה אפילו עם איז אספקנה מאקער נועט גער שטארקין. פון דעקמונענין איז סתמאין בתו שאר קען זיך גיט היילין מיט דיא זאכין ואם עבר התורמא אונן אויב גער האם זיך יא געהיילט מיט איינע פון דיא דרביי זאכין. אונן גער איז געזונד גינוארין עונשין אותו בית דין עונש הראוי לו זאל אים בית דין שטרקאפין מיט דעם שטרקאף נואם אים קוקט פאר די צבירה :

אונן גיט פון קענקמשין ופגנחם שפטר עצמו וישתדג וק"ר אונן זאוי נויא פגנחם האם איינגעשקעלט זיין לעבין פון נאמטס נוענין ווען גער האם געהרנת זקרי וזין פגנחין את עצמם אונן נייא האבין זיך גיט גרום געהאלטן וזין פגנחים דברים בפנים אונן נייא ריידן גיט קיין ליידיגע רייד וזינס רואים פני נשים אונן נייא קוקען גיט אויף נוייקער ושוטמין הרפתח וזינס משיבין אונן אז איינער פארשעקט זי הרעין נייא זייער הרפה אונן פארשעקען גיט צוריק. אפילו נייא נוייסין מיט נואם אים צו פארשעקין. פון דעקמונענין פארשעקען נייא אים גיט זיך מחשבות עם בודים זייער גאנצע מראקמונגן איז גאר מיט זייער בשעפער ופגנימים זמרים לקטם אונן נייא וינגען שיינע געוואנגען צו נאם זיך מחשבות בוער באש אהבתו אונן זייער אלע מראקמונגן ברענט גיט דעם אפריים בנה וזינג וואהל צו נייא אויף דיא נעלמט אונן צו עוקם הקא :

מיט דעם זייער פון זיין ליבשאפט צו האם אפריים בנה וזינג וואהל צו נייא אויף דיא נעלמט אונן צו עוקם הקא :

אונקלרס

חיי שרה יום ד תורה

לחטוף סת"ח ר"א יהודה נפש י' יהו יהודה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהודה חיה יהודה ר' רמלי ר' אל שם ב"ן שבעשה בניקוד חולם :

וּבְקִיפֵי אַבְרָהָם בֶּן עֶפְרוֹן וְתַקַּל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן יֵת כַּסְפָּא דִּי מְלִיל קָדָם בְּגֵי הַתְּאֵה אַרְבַּע מָאָה סֻלְעִין דְּכַסְפָּא ת"א י"א חכ"ס. מ"ז ע"ג ע"ג : ארבע מלות. כטות ::

בעל המורים (פז) לסמן. חסר כ"ג עין רע. פסוק טולס ח' כנגד ארבע לפסוד. כסף צרוף ומתקבל לכל מיני מטורות. וכן ביהודיע מצינו כסף עובר. טוב בכל מקום. וכן אבעעותח שפתי חכמים

ה' ושל"ג דשקב וזכרן ג"כ חסדים וזין מ"ח מילין ומפרון מלך סוף ככל הכרסס אלף זס חסר כלכד חמי למדרש לכל יסקב לסוחר מתחקלוס כשקל ככל מקום ויש מקום ששקליף פירוש לתורת אלהים

(פז) השמע אברהם אונן אברהם האם גיהעקם צו זפרו: וישקל אברהם לעפרו אונן אברהם האם

משלי חכמים (פז) וישקל אברהם לעפרו (כחות נ) חסר ז"י לפי ק שאלר הרכה וזמ"ר מעט לא פשה (כ"ח) טעם ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין שנאלר טובר פירוש לתורת אלהים (פז) השמע אברהם אונן אברהם האם גיהעקם צו זפרו: וישקל אברהם לעפרו אונן אברהם האם חכמים (פז) וישקל אברהם לעפרו את תקפה אשר דבר ר' זיני בני חת. אין דיא תורה איז געשריבען דער נויאט שרן ען אומ"י. למשל עם איז אפאהל גינוארין איינער פלך אין אפרינה. אלע שרים אונן אלע רייכע מענקשין האבין אים נעשיקטס סתנות. יעדער האם אויף געשריבען זיין נאמען אויף זיין פתחה. ניינעט נעמען זאל אלע אהל געריינגט זערין פאר דעם פלך. די סתנות זענען גיט גלייכע. עם זענען דיא סתנות נאם זערין זענען געלייגט אין ארץ פון פלך. אונן קען פאר (חוק לישראל ע"ס) (ח"א)

דמקבל בסחורתא בכל
 מדינתא: " וקם חבל
 עפרון די בכפלה אשר
 יקם סכרא חבלא
 ומערתא די ביה וכל
 איגרא די בחבלא די בכל
 תחומיה סחור סחור:
 " לאברהם לזבועו
 לעיני בני התאה בכל
 עאלי תרע קרפיה:

שקל כסף עבר לסחר: שני ויקם
 שדה עפרון אשר במכפלה אשר
 לפני ממרא השדה והמערה אשר
 בו וכל העין אשר בשדה אשר
 בכל גבלו סביב: " לאברהם
 למקנה לעיני בניחתו בכל באי

תא ויקם ס: נמרה ס: רשבים

בעל המורים
 מלות עקלים שלחח כמטרה: (יו) ויקם סדה ספרן. ר"ת נספך
 ספן רחן נמסו עקוס למדער על המטרה:
 מכל לאחזח קבר ממת בני הת לא קם והחוק לאברהם עד שקבר שרה אשתו אז ויקם לאחזות קבר
 רש"י

שפתי חכמים
 גדולים שהן קטרוך לנטיכאל"ם (למעטער) כללנו:
 (יו) ויקם שרה עפרון. הקומה היחה לו ר טיבה מיד
 הדיוט ליד מלך. ומסונו של מקרא ויקם השדה והמערה
 אשר בו וכל העין ש לאברהם למקנה וגי: (יו) בכל באי

למקנה וגי: (יו) ויקם שרה עפרון. הקומה היחה לו ר טיבה מיד
 הדיוט ליד מלך. ומסונו של מקרא ויקם השדה והמערה
 אשר בו וכל העין ש לאברהם למקנה וגי: (יו) בכל באי
 חבלא סכרא חבלא וקם סכרא חבלא ומערתא די ביה וכל
 איגרא די בחבלא די בכל תחומיה סחור סחור:
 " לאברהם לזבועו לעיני בני התאה בכל
 עאלי תרע קרפיה:

הוטרעם וילבערענע שקלים עבר לכחור נואם
 נעדער סחור נעקט אנעלבע שקלים ער האט
 אים גינעבין גרויסע שקלים, ורש"י שרייבט עפרון
 שטייט דא אן אואו ווייל ער האט גיזאגט פיל ער
 האט גיזאגט ער נעמט אים שנקען דיא מערה
 הספקלה און ער האט אפילו ווינציג אויף גים
 גיטאהן ער האט ביי אים גינוסען גרויסע שקלים
 נואם מען נעקט זיין אויף אלע ערשער פאר איין
 שקלו: (יו) ויקם און דאם פלד פון עפרון האט
 גיהאט איין באשטאנד, ורש"י שרייבט ויקם איז
 טייקש דאם פלד איז השיבר גינוארין עם איז

חכמים
 זא בבראשית שריח, האבין אלע פים פערעגניגן גיזאגט געם
 דויר דעם בעקסיון קבר, דריבער האט גאט פארשטיגען לייטע
 געקען אין די תורה זעקן סאגל, ווי זאלן געדייקט הערין מי
 גיטען, עם איז געזיג גיטען ביי עפרון זעקסער קבר, האט
 אברהם גיזאגט קיינן ביי עפרון דעם קבר, האט ער גים
 גינואלט פארקויפן, בוז דורך פיל ארבעט האט מען פים אויך
 געוויקט ער זאל פארקויפן דעם קבר, ווען פיל ערשטאם
 דעם גאנץ עפרון נערט גאט ביי ארץ אים און גאט עס געדייקט
 ארויס נעמן ביי זיין נאמן דעם נואם, טייף דער נואם איז אין
 דעם נאמן פיי גאט דארף ער גים זיין אין דעם נאמן פון געשיין
 ער

מדר עובר. טוב בכל מקום: (יה) לאברהם למקנה.
 קם לאמר נתינת הבסף כדכתיב ונתן הבסף וקם לו
 מכל לאחזוח קבר ממת בני הת לא קם והחוק לאברהם עד שקבר שרה אשתו אז ויקם לאחזות קבר
 רש"י

למקנה לעיני בניחתו בכל באי
 חבלא סכרא חבלא וקם סכרא חבלא ומערתא די ביה וכל
 איגרא די בחבלא די בכל תחומיה סחור סחור:
 " לאברהם לזבועו לעיני בני התאה בכל
 עאלי תרע קרפיה:

הוטרעם וילבערענע שקלים עבר לכחור נואם
 נעדער סחור נעקט אנעלבע שקלים ער האט
 אים גינעבין גרויסע שקלים, ורש"י שרייבט עפרון
 שטייט דא אן אואו ווייל ער האט גיזאגט פיל ער
 האט גיזאגט ער נעמט אים שנקען דיא מערה
 הספקלה און ער האט אפילו ווינציג אויף גים
 גיטאהן ער האט ביי אים גינוסען גרויסע שקלים
 נואם מען נעקט זיין אויף אלע ערשער פאר איין
 שקלו: (יו) ויקם און דאם פלד פון עפרון האט
 גיהאט איין באשטאנד, ורש"י שרייבט ויקם איז
 טייקש דאם פלד איז השיבר גינוארין עם איז

חכמים
 זא בבראשית שריח, האבין אלע פים פערעגניגן גיזאגט געם
 דויר דעם בעקסיון קבר, דריבער האט גאט פארשטיגען לייטע
 געקען אין די תורה זעקן סאגל, ווי זאלן געדייקט הערין מי
 גיטען, עם איז געזיג גיטען ביי עפרון זעקסער קבר, האט
 אברהם גיזאגט קיינן ביי עפרון דעם קבר, האט ער גים
 גינואלט פארקויפן, בוז דורך פיל ארבעט האט מען פים אויך
 געוויקט ער זאל פארקויפן דעם קבר, ווען פיל ערשטאם
 דעם גאנץ עפרון נערט גאט ביי ארץ אים און גאט עס געדייקט
 ארויס נעמן ביי זיין נאמן דעם נואם, טייף דער נואם איז אין
 דעם נאמן פיי גאט דארף ער גים זיין אין דעם נאמן פון געשיין
 ער

שַׁעַר-עִירוֹ : יֵם וְאֶחָרֶי-לָן קָבַר אַבְרָהָם אֶת-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל-מַעֲרַת שָׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה עַל-פְּנֵי מְמָרָא הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ בְּנֵעֵן : וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזוֹת-קָבַר מֵאֵת בְּנֵי-חֵת : סַכְד * וְאַבְרָהָם וְזָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְהִיָּה בֶרֶךְ אֶת-אַבְרָהָם בְּכָל :

וַיִּבְחַר בּוֹ קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ בְּמַעֲרַת חֲקַל פְּפֻלְתָּא דְעַל אֶפְרַיִם מְמָרָא הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ בְּנֵעֵן : כ' וַיָּקָם חֲקַלָּא וּמַעֲרָתָא דִּי בֵּיהּ ל' אַבְרָהָם לְאַחֲזוֹת קָבֹרָא מִן בְּנֵי חֵת : * וְאַבְרָהָם סִיב עָאָר בְּיוֹמֵי נְיַי בְּרִיָּה וְיֵת אַבְרָהָם בְּכֹלָא :

תולדות אהרן

יבארס און יחלל חל קודשין כל פולחן
ספדורין קו : בדר חל : סוסס ס'
קודשין כל כולא יו : יס :

בעל הטורים

(א) וְאַבְרָהָם וְזָקֵן : וּמִסְכָּן לִישׁ וְס' בְּרַךְ כְּסוּפִין וְלֹא יִכּוֹל עוֹד לֵאלֹהִי לִישׁ וְלִישׁ וְלִישׁ אוֹ הוֹרֵךְ לְכַרְכֵּס וְס' כִּרְכוּ : כֹּחַ בַּיָּמִים . כַּעֲלָה כְּמִינֵי יָמִים עָשִׂים כִּרְכוּ כִּכְן עַטְלָא יִמְסָק :

כאח בני חת : (א) בא בימים . וחרי הגיע עת לחשיא אח בנו בחייו : והי ברך את אברהם . להודיע האמור לפניו שלא שלח עבדו לחתם אשה ממשפחתו . חכמת הושר נשים בארץ כנען שלא היו רוצים להודווג לו אבל הוא לא רצה כי אם במשפחתו . וחור שאמר העבד תחלה בך את אברהם בכל . כמו וחס אבי כנען :

שהרי נתברך בכל וכל העולם מתאווים להודווג לו ומה' בך את אדני מאד ויגרל ולבך תוצרך לפרש רש"י

שפתי חכמים

והר"ם ומ"י סיני דוקס כתיב לשון קנין לפירמי' לסתם . וזכור כי ויחם מנין להם וס' : רת מפני שכ"ח כלל מקום מורס על חור ומפני שזין זכ"כר שזין זכ"כוס הוה אמר כמעמד כולם וזמן לא רזה לפרט רש"י כמו שפי' לעיל שזכור בעליו מתלכתו וכו' דל"כ הוליל לכל כח"ס געיל אלה כחכ כלל משמע שכל כחזן א"ו אחי למדרש כמעמד כולן : א' (ג"א) דל"כ מה ענינו לזמן וס' דל"כ כס"כ קן כפי' הוא להודיע שזכור נחשב כל . שער שלל סיה לו בן אמר ויה חתן לו וכו' אלל כעשיו כל הכרטה שלו כרטה שמוח :

שער עירו . בקרב כולם וממעמד כולם ת הקנהו לו : (ה) ברך את אברהם בכל . ככל עולה בנימי' פן ומחחר שהיה לו בן היה א רצ"ך להשיאו אשה :

רעה זקנים כבעלי התוספות

(ב) בך את אברהם בכל . בזכות הפרשות מעשר כר"א רתן לו מעשר סכ"ב :

פירוש לתורת אלהים

(י"ט) וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ . דער ילקוט ראובני שרייבט נען אברהם האט אראפ גיטראגן זיין ווייב שרה אין די קברת המקפלה ער זא' זיא דארט בקראבין . אוי אדם מיט חנה אויפגעשטאנע פון זייער גילעבער אויב האבין זיך גינוואלט זיין אין דער קברת . זיי האבין גיזאגט זיין זאגט זיין אויף זענען גרויס אינגער תרפה פאר גאט וואס מיר האבין געזיגן זיגט וועט גאך אויגער תרפה פארקערעקטעט ווערן . מיר וועלן אויף שטימען פאר איינערע קבות אויב בעליש' טובים וואס מיר האט גיטראגן . האט אברהם גיזאגט איד' נעם אויף מיר איד' זאל געטין צו גאט פון אייערשטונעגין איד' זאל'ט גיט קער פארשעקט ווערן . אדם איז באמ'ל צוריק געגאנגן אויב גאט ויך געלייגט אויף זיין ארץ . אויב הנה גאט גיט גינוואלט צוריק זיין אויף מיר איד' גיט אברהם האט איד' אָנגענוען מיט זיין האנט אויב האט זיא צו געפירט צו אדם . נאכדעם האט אברהם דארט גלייגט זיין ווייב שרה : (א) וְהָיָה בֶרֶךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל : די גמרא זאגט גאט האט גיבענשט אברהם מיט אברהם מיט אטאקטער . ווייל דיא רשעים האבין גיזאגט זיי אזוי קען דאס זיין אז איינעלע

קויפט דאס פֿעלד : (י"ט) וְאַחֲרֵי כֵן אֹנָן דָּעַר נָאָךְ הָאֵם אַבְרָהָם בְּאַנְרָבִין וַיִּזְיוּ וַיִּיבֵב שָׂרָה אֵל צו דָּעַר קַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה וְהָאֵם אֵיזוּ אֵין פֿעֵלְד זֵי פֿאַר סָבְרָא הָיָה דָאָם אֵין חֲבֵרוֹן אֵין לְאַגְדָּ בְּגָזֵן : (כ) וַיָּקָם אֹנָן עִם הָאֵם גִּיהָאֵם אַבְאִשְׁמַנְדָּ דָאָם פֿעֵלְדָּ אֹנָן דִּיא הֵייל וְהָאֵם אֵיזוּ אֵין אֵים וְאַבְרָהָם גִּיהָאֵת קָבֵר צו אַבְרָהָם פֿאַר אֵבִית הַקְּבֻרָת פֿאַר פּוֹן דִּיא בְּנֵי חֵת : (א) וְאַבְרָהָם וְזָקֵן בָּא בַּיָּמִים אֹנָן אַבְרָהָם אֵיזוּ אֵלְט גִּינוּעֵן עַר אֵיזוּ גִיקוּסֵעֵן אֵין דִּיא . וְאַחֲרָיו יֵי בְנֵד אֵת אַבְרָהָם בְּכָל אֹנָן גִּיהָאֵם גִּיקֵעֵנְקוּשְׁט אַבְרָהָם מִיט אֵלְעֵרְלִי בְּכֹכּוֹת . וְרֵשִׁי שְׂרֵיבֵב דָּעַר וְאַחַר בְּכָל בְּרַעַפְט אָן צִוּיָא אֹנָן פּוּפְצִיג וַיִּפּוּל דָּעַר וְאַחַר בּוֹן בְּרַעַפְט אָן בְּלוֹקֵר גָּאָט הָאֵם אֵים גִּיקֵעֵנְקוּשְׁט מִיט אַוּוּקָא אֹנָן וַיִּיבֵב עַר הָאֵם גִּיהָאֵם אַוּוּקָא הָאֵם עַר בְּאַרְקַשְׁט אֵים גִּיקֵעֵנְקוּשְׁט אֹנָן :

עזרי אלטע פנונשיא זאלין גיבארין אקיר . געוויס איז יחזק גיבארין פון אקמילד . דריבער האט גאט זיי גיבענען זיי זאלין גיבארין אטאקטער . וועלני' זאלן אלע גלייבן אז יחזק איז אויף גיבארין פון אברהם'ען . ווייל די אברהם'ען איז דאך גאך אפגעזער גיבארין גינווארן פון יחזק . אויב דאס איז גינען פאר אברהם'ען מיט יחזק אברהם'ען : (ח"א)

המשך ב"ה ד"ה צבאוה נש צ צב צבא צבאוה ד"ה יהודה נשמה ונצח אדני נשמה דוד יתקן ה"ה יתרה ונצח יתקן ה"ה יהודה דוד אל עם ב"ן שבועות

א ותקד בת-שבע ותשתחו למלך ויאמר המלך מה-לך : ב ותאמר לו אדני אתה נשבעת ביהוה אלהיך לאמרתך כי-שלמה בנך ימלך אחרי והוא יושב על-כסאי : ג ועתה הנה אדניה מלך ועתה אדני המלך לא ידעת : ד ויחב שור וצריא-וצאן לרב ויקרא לכל-בני המלך ולאביתר הכהן וליאב שר הצבא ולשלמה עבדך לא קרא : ה ואתה אדני המלך עיני כל-ישראל עליה להגיד להם מי יושב על-כסא אדני-המלך אחרי : ו והיה כשכב אדני המלך עם-אבתיו והייתי אני ובני שלמה חמאים : ז יצני כל ישראל קיבון עצה לטואה לחן סאן יאב על פוקסי מלכותא דרבוני סלקא בתרתי : ו ידתי בד ישבוב רבוני סלקא עם אבדתתי נא ה' יאגא וקרי שלמה מתרין :

סודות רוד
 רשי
 (א) מה דך . סתם לא פתח רובים לנא ח"ו : (ג) ועתה . דבר סנסה עתה סנס לא ידעו מהו כל לא חסוד אמת סעברת על סעטוס סוכר נעטה כדומתך : (ד) ויחב וכו' . כע"ל ראי לנכוס כחמה סנסה וקרא לכל בני מתוך ולעלמא לא קרא וסא לא היחס כחמה סעטור דבר סחנכס סיה אם בן קורא בס לסנחס : (ה) עיני כל ישראל ע"ך . ר"ל וסן חסעס סעלס כחרי ס וכל חוכל לסס לא בן סוח כי סכל חוליס סיינס כך ויקבלו סחמירין : ויהי . ר"ל סכל סעלס כן יסי סכלי סגוד מי יתקד או סעכ סתק וכו' ס"ל ח"ו אדני חסריס מן סעלס כי יתקד לחזרי ויעלס כס יד :

דעס פירוש עברי פיישש געפינג סען ביא דער דעפערנד סען דער חתך :

תרגום

כתובים משלי א

למשך סיטור וסלכות ד"ה שין דלת יוד נש שין שין דלת שין דלת יוד ד"ה יאהרונדו נשמה ד"הס א אד אדני אדני נש אדני ד"ה אלף דלת בון יוד נשמה דלכות יו דו וז דו ד"ה יהודה ד"ה יהודה דלכות אל עם ב"ן שבועות :

א כי נפת המופנה שפתי זרה וחלק משמן חכה : ב ואתריתיה * כפיל דכבריקא קנסמן קרה בלענה מדה כחרב פיות : ג רגליה ורדות מות שפטוסא דנכבריקא ושעיצ מן כשחא חכה : ד ואתריתיה קיריא סיה קרא סריפא מן סופא דמרין פוטין : ז דלקה נחמן למותא

סודות רוד
 רשי
 (א) כי נפת . ר"ל מאל קריד סכיה ססר לכל וסוס כי אמרי חוכי ססס מרכיס ומסוקיס מוסוס סופיס וכסס חלוקיס יוחר חסען וסאר בס למסל על סיינס : (ב) ואתריתיה . סכל חמורס חפרי מרס כעלני ומסיה סנססיס כחרי עיס כו עני חודיס חוס חוס : (ג) רגליה . ר"ל מדך רגלי ספסרי סכיה סיינס :

פירוש ע"מ

(א) כי נפת המופנה שפתי זרה וחלק משמן חכה : ב ואתריתיה * כפיל דכבריקא קנסמן קרה בלענה מדה כחרב פיות : ג רגליה ורדות מות : ד ואתריתיה קיריא סיה קרא סריפא מן סופא דמרין פוטין : ז דלקה נחמן למותא

סא כי נפת המופנה שפתי זרה נארום דיא לעפצין סון דיא פרעמדע אשה וניס זיין ווייב ריידן זיקע רייד אבקען-צו-ריידן דעם סענשעל צו זנדה חלק כשפן חקה אונ איר נוסען דעם אנעקע רייד וואס נענען גלאסער פון בוימאיל :

(ב) ואתריתיה פדה גלגלה אבקע דער סוף פון דיא רייד איז בייסער וויא בייסערע גראו וואס סייסם לענה חדה כחבר פיות דיא רייד נענען שארף וויא אשארפער שוענד צו הרגנן דעם סענשעל :

(ג) רגליה ויודות מות אירע פיס נידערין צום פויגל

שייר הקדמתה קסמקו ;
 י באורחא וסיני לא נדקא
 קסטקלין שביקתה ולא ידעה
 י נהשתא בנייא שמעון לי
 ולא תקטון מן סימרי דפומי ;
 י ארסק מנה ארסה ולא תקרב למרעא דביתא ;
 י ארע חיים יתמכו ;
 י לא תדע ;
 י ועתה בניים שמעון לי ואל תסורו מאמרי פי ;
 י תרתק מעליה דרבך ואל תתקרב אל פתח ביתה ;

מצורת רוד

יתמכו . תומכום ומתוקים את השאלו סיהיה סנתתה טול כה ;
 (ד) מן חפלים . מן חיישר לה להדמות אליה ; אורח חיים ;
 ר"ל תכמת הורה ; נעו . דע לך כי נעו סתענלת שלם מן
 אורח חיים ורחקי ממנה ולא תדע ללס טול דמין ומשחלי כי
 לא קרב זה אל זה ; (ה) ידעה . מוסב למעלה לז' וסולי ומפתח
 שגם דוד אבי הסורני דכדריס סאלס עם כי הייתי חביב לו
 מוסרי על כל אלס ; (ו) מעליה . מן הורס סלמור למעלה ;

רשי

(ג) יתמכו . יקרבו ; (ד) אורח חיים . הוא סכר
 המנוח ; מן תפלים . מן תשקול איוה מלוה סכרה מרובה
 למטות' ולהניח סאר מלות ; ולכן נעו מעגלותיה . היע
 הקב"ה תמיכותיה ולא הודיעס איוה סכרה מרובה ;
 סללס חסם בני אל סי שמטו לי וסר לי לא משנלח סכריות חני

פירוש עים

אכשל אונ אנקשל אונ קען סייגט ביידע . דער
 קשל איז דיא וונה . אונ דער נקשל איז דיא
 קענקשין וואס ריידן צו קען זאל דיגען עכוסז ;
 (ח) ועתה בניים שמעון לי אונ איצם קינדער הערם
 סיה קוואס ; ייך וועל אייך זאגן ווי ססורו פאכר סי
 אונ איר זאלט גיט אנוועק קערין פון די ווערקער
 וואס סיינ מויל וועט אייך זאגן ; (ו) תרתק מעליה
 דוד דערנווייטער ריין וועג פון איר ווי תתקרב אל
 פתח ביתה אונ די זאלסט גיט גינדקעגן צו דיא
 מיר פון איר שטוב ;

שמעון צעדיק יתמכו אירע מרים זענען זאגט צום
 גיהנם ; (ו) אורח חיים מן תפלים פאקער וועקטו
 וועגין דיא וועג וואס גייט צום לעבין . די וועקט
 זאגן איה קען ריידן מיט דיא וונה אונ שמועסין
 מיט איר אונ איה וועל פון איר גיט איבער גירעם
 ווערין . איה וועל וועגין אירע רייר אונ וועל
 דלייבן ביי די וועג פון לעבין . זאג איה ריר
 ניש מעגליכע יא חכך אירע וועגין זענען פארנואגילט .
 צו מישט . די וועקט גיט וויקען אונ גיט קעגען
 אנוועק גיין פון איר אן איינר צו קאהן . דאס איז

ברטנורא

משנה בבא קמא פרק ח

עיקר תו"ט

פרק ה א שור שננה את הפרה . משכרת :
 ונמצא עורבה בצדה . מת : ואין
 ידוע אם ער שלא נגחה לדה . ולא מת מממת
 הנגיחה : אם משננחה . ומממת הנגיחה הפלחו : ורביע
 נזק לולד . דלס חייב ח"ל
 וסל וול מוטל בספק ח"ל
 ומולקין ומתני' סומכוס היא
 דלמר ממון המוטל בספק
 חולקין אכל חכמים אומרים
 זה כלל גדול בדין המע"ה .
 והלכה כחכמים וספי' ניזק
 אומר כרי ומויק אומר שמא . המוליא מחכירו עליו

(ה) וסל' וסל מחכירי סכופ' וסלוי יכול לטכע הוא סזכ הודס
 כחקל'ס . כחוק סכרה . וכחוק הולד אומר חיי יודע
 ומסאילי' . ומסקי' ללא אמרין הכי סלל היעל דכ"ל למידע
 סלל סכא לא ס'ל יודע לס משננח' ילד סם קולס ידמי לזרעין
 סלוי לסס לדעת כמילי לסטיון וקי"ל ללא אמרין מחוק סליל'ס
 דכתיב סעטת ס' סחי' כין
 פניסם וסל כין סורקין . חו' :
 (ס) יודע . סכא דולד סי סול

פרק ה א שור שננה את הפרה . ומצא
 עורבה בצדה . ואין ידוע אם
 עורבה בצדה . משלם חצי נזק
 אלא ורביע נזק לולד . ובן פרה שננחה את השור ונמצא
 [א] ורדה בצדה . ואין ידוע אם ער שלא נגחה ירדה .
 אומר כרי ומויק אומר שמא . המוליא מחכירו עליו
 פ"ח א שור שננה את הפרה אקסס האט גישמויסין
 אקוה וואס איז גינוען מעופרת נמצא
 סגרה גזדה אונ קען געפינט די קאלב לינט שויט
 בייא דער זייט פון דיא קוה זאין יודע אונ קען
 ווייס גיט אס ער שלא נגחה יודה אויב איידער דער
 אקסס האט איר גישמויסין האט זיא גיבארין דיא
 קאלב . איז דיא קאלב גיט געהרגת גינוארין פון
 דעם אקסס אס פגנחה יודה אדער דיא קאלב איז
 גיבארין גינוארין פון די קוה נאך דעם שטויסין .
 איז דיא קאלב אויך געהרגת גינוארין פון דעם
 אקסס . אונ דער אקסס איז אהם שלים חצי נזק פרה
 דארף קען באצאהלין אנהאבני שאדין פאר דיא
 קוה יודע נזק קינד אונ אפעקטיול שאדין פאר דיא

חיי שרה יום ד

עיקר חיים

קר לוי ולד : (ג) וסמיטא דכ"ט נתי אמ חזן כפרת פסחא חזן
 דמסלס פסחא מסולד חי ורזי דענה קודם סילי . וסמיטא
 פוטו טוחר חמלס כמחז' מסולד ספול רביע חלה דלח ספית שלח
 יתא עטור ח"נ כפרס . פתוי"ס : [ג] ברשות כ"י . דלח כרשת
 פפירא קדוה קל פלו כמ' . ופתי' נפול כרית . אבל
 כדל קדוה קל פלו מלי מדי
 וסולד לח מתיב בעל סקדוה
 חלה ספסכניס שלח כרשות גמי :
 [ג] פירוחיו . לח ו דף ו קמ"ח .
 דלי קחני קדוה ס"ל כרשות
 מתיב לפי שטתו' ליסבר ונסתמספ
 קבל עליס כתיובתי' אבל פירוח
 לח ולי' חנה פירוח שטותם
 סתקולא אבל כמות לח . פ"י :
 (ג) וס"ט כיון דמסחתי' מביא
 מלי דכר סמיוקו דמי' למי' וס'
 סתמתי' ככ' . פ"י : [א] פ"י כ"י .
 פירוח פתוי' למ"ל וכו' סמטיק
 פמור .

משלם ח"נ מן הפר' . אם נמלאת הפרה . כדון תס סתמלס
 ח"י נעושו ואס לח נמלאת הפרה משל' רביע נוק מן הולד
 (ג) טלס ריה ידוע שקודם טלודה נעה ריה משלס כל
 ח"י מן הולד סמטוברת סננה היה וסוברת נעוה . ואס לחמ"ס
 מן הולד כלוס סהרי הולד לח
 ננה ולין החס משלס חלה
 נעושו פכזיס סהול כספק
 חולקיס מן החי נוק שי' לו
 למלס משלס רביע נוק מן
 הולד : ב ואם הוזקה בהם
 בעל הפירות חייב . וס"ק
 סהולקיס ונכשלה כהן חלה
 חס חלה מן עד סתתה .
 כמל הפירות ססור הכוי
 לח שלח חמל (ג) :

בני הקדוה חייב דער בעל הבית פון דיא מעפ
 דארף באצאהלין דעם שארין פון דיא ביהמה ואס
 חכניס ברשות אויב דער בעל הבית פון הויף האם
 גיזאנט צום מעפער די מענקס אריין מראגין די
 מעפ אין הויף . אונ דיא ביהמה פון בעל הבית
 האם צו בראכין דיא מעפ בני החצר חייב דער בעל
 הבית פון הויף דארף באצאהלין פאר דיא מעפ
 (ועיין תרי"ם) חכניס פירוחי' חצר בעל הבית שלא ברשות
 איינער האם אריין גימראגין זיינע פירות אין
 אהויף פון אבעל הבית . אונ ער האם גיט
 גימראגנט בייא דעם בעל הבית פון הויף אויב ער
 זאל אריין מראגין דיא פירות ואלכתי' נסמתי' שי' בעל
 הבית אונ דיא ביהמה פון בעל הבית האם אויף
 גינעקסין די פירות פאר דיא ביהמה גיט דער בעל הבית
 באצאהלין פאר דיא פירות ואם הוזקה בהן אויב די
 ביהמה פון בעל הבית האם זיך אויסגעקלימט
 אויף דיא פירות . אונ האם זיך גימאקן אשאדין
 בעל הפירות חייב דער בעל הבית פון דיא פירות
 דארף באצאהלין דעם שאדין פון דיא ביהמה
 ואם חכניס ברשות אויב דער בעל הבית פון הויף
 האם גיזאנט צו דעם בעל הבית פון דיא פירות . אונ
 מענקסם אריין מראגין דיא פירות אין הויף . אונ
 דיא ביהמה פון בעל הבית האם אויף גינעקסין די
 פירות בעל החצר חייב דער בעל הבית פון הויף
 דארף באצאהלין פאר דיא פירות : ג חכניס שרי
 חצר בעל הבית שלא ברשות איינער האם אריין
 געמירט זיין אקס אונ ער גימראגנט בייא דעם בעל הבית
 פון הויף אויב ער זאל אים אריין פירען נעושו שרי
 שי' בעל הבית אונ דער אקס פון בעל הבית האם
 גישמוסיסן דעם פרעמדן אקס אי שי' נכזי' כזי' שי'
 בעל הבית אדער דער חכניס פון בעל הבית האם
 געביסין דעם פרעמדן אקס פאר דיא ביהמה פון בעל
 הבית באצאהלין דעם שאדין פון דעם אקס

גישמוסיסן האם זיך גימאדין דיא קאלב . האם
 נאר דיא קוה אליין גישמוסיסן אונ דיא קאלב
 האם גיט גישמוסיסן אם משננה ידה אויב דער
 נאך וויא זיך האם גישמוסיסן האם זיך גימאדין
 דיא קאלב . אונ ווען זיך האם גישמוסיסן איז די
 קאלב גינעטן בייא דיא קוה אין בויה . האבין זיך
 פיינדע גישמוסיסן . אונ דיא קוה איז גינעטן אהם .
 וואס דעם שאדין דארף מען נאר געקען פון איד
 אליין . אויב די קוה איז דא קשם חיי' נגז מן הפרה
 געקט דער בעל הבית פון אקס דעם האלביץ
 שאדין פון דיא קוה . אונ אויב דיא קוה איז גיט
 דא . אונ ער וויל געקען דעם האלביץ שאדין פון
 דיא קאלב רביע נוק מן החי אונ אפעקטייל שאדין
 זאל ער געקען פון די קאלב . ווארום אז מען
 וואלט טויסען גענוים אז דיא קאלב איז גינעטן
 אין דיא קוה ווען דיא קוה האם גישמוסיסן . אונ
 זיך איז דער נאך גימאדין גינאדין . וואלט מען
 אפ גינעקען פון דיא קאלב דעם האלביץ שאדין
 אין גאנצין . אונ אז מען וואלט וויסען גענוים אז
 דיא קאלב איז גימאדין גינאדין פאר דעם
 שמוסיסן . וואלט מען פון דיא קאלב נאר גיט
 גינעקען . איצט אז עס איז אפסק . דארף מען
 געקען פון דיא קאלב אהעקלשט פון דעם האלביץ
 שאדין . דאס איז אפעקטייל שאדין : ב חצר
 שחכניס קדוהי' חצר בעל הבית שלא ברשות אפעקער
 וואס מאכט מעפ אדער ער האגדילט מיט מעפ
 האם אריין גימראגין זיינע מעפ אין הויף פון
 אבעל הבית . אונ ער האם גיט גימראגנט בייא
 דעם בעל הבית פון הויף אויב ער זאל אריין
 מראגין דיא מעפ וסברתו נסמתי' שי' בעל הבית אונ די
 ביהמה פון בעל הבית האם צו בראכין דיא מעפ
 פאר דיא ביהמה גיט דער בעל הבית באצאהלין פאר
 דיא מעפ ואם הוזקה בהן אויב דיא ביהמה פון בעל
 הבית האם זיך שאדין גימאקן פון דיא מעפ

א היה אביו או בנו. של בעל הבית בחובו. והוא הדיו לשאר חכמים. אלא אורחא דמלתא נקט: משלם את הכופר. וכגון שהיה מועד להפיל עממו על בני אדם כבודות והאידלע חזו ירקא כבודו והפיל עממו לכבוד אלוכל ירקא והכר את האדם (ד) שהשור פטור ממיחה הואיל והכר שלא ככוונה והכעלים ומשמלו את הכופר. דלחרכי כופר אפי' שהכר שלא ככוונה כדלמרי' לעיל: רבי אומר ב'י. והלכ' כרבי. הלכך אם שכנים שור

כש' בעל הבית פתח ולא קבל עליו לממור. כשה"ב פטור דהא לא קביל עליה פטורוהא. והמכנים נמי פטור לני שהכנים ברשות (ה): ד שור שהיה מתכוין לחברו וכו'. חייב דכיון למתני כיפא אדם שהיה מתכוין לחברו. תנא רישא נמי שור שהיה מתכוין לחברו דלפילי הוה מתכוין לחטא. פטור השור ממזי ולדות. שאין חייב כדמי ולדות אלא אדם כלכל (ו):

נגח הוא שורו של בע"ה חייב. נפל לבורו והבאיש מימיו חייב. היה אביו או בנו לתוכו משלם את הכופר. ואם הכנים ברשות בעל החצר חייב. רבי אומר בכלל אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור: ד שור שהיה מתכוין לחברו. והכה את האשה ויצאו ילדיה. פטור מרמי ולדות. וארם שהיה מתכוין לחברו והכה את האשה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות. כיצד משלם דמי ולדות [ה] שמין את האשה כמה היתה יפה. עד שלא ילדה.

לס כספ' ורס"ג: (ז) ומשכחת לס דלישוד כגון שהרג ג' פנים לו. אפי' ג' ישראלים שרפס. אבל קט ופיקא לאנפא לא משכחת ליה דהא לא ענה ין הכור מחלו ומתו"ט: (ח) וסוכר רבי שהרי הוא כאלו סס מתנין כפי' פטור כל אחד כנפיה שורו ובשאר נוקי. כמנדי: (י) הכי יליף ליה בנמח מקרא ומתו"ט: [ט] שמין ב'י.

נגח הוא שורו של בעל הבית אויב דער פּרעמדער אָקס האט גישטויסן דעם אָקס פון בעל הבית חייב דער בעל הבית פון אָקס דארף באַצאהלין דעם בעל הבית פון הויף פאר זיין אָקס נפל לבורו והבאיש מימיו אויב דער פּרעמדער אָקס איז אַריון גיפאלן אין ברוגען און האט פאַרשטונקען דיא נואקער חייב דער בעל הבית פון אָקס דארף באַצאהלין דעם שאַרין פון דעם ברוגען יפה אפי' או אויב דער פּאקער אָדער דער וזהו פון בעל הבית נאָדער אַפּקעמדערן איז גינען אין ברוגען. און דער אָקס איז אַריוף גיפאלן אויף דעם קענטש און האט אים געהרג'ט משלם את הכופר דארף דער בעל הבית פון אָקס באַצאהלין אויס לייז געלט וויא פיר דער געהרג'ט קענטש איז ווערט גינען נוען ער האט גיגעט קען זאל איז פאר קויפן פאר אַקענדקט. אונד אַ שטענעט און דער אָקס האט שוין דרייאַ מאהל אזוי גימאָהן. ער האט זיך דרייאַ מאהל אַריוף גינארפן אויף קענטשין נואס זענען גינען אין ברוגען. און אַיצמיגען קאהל האט ער גינען גראַ אין ברוגען. האט ער גינאלט אַריון גיין אין ברוגען עסין דיא גראַ און איז אַריוף גיפאלן אויף דעם קענטש און האט אים געהרג'ט. דעם אָקס דארף קען גיט הרגנן טייף. ער האט גיט אין זינען גיהאט צו הרגנן דעם קענטשין. נאר פּוקר מוז ער באַצאהלין (ועיין תוי"ט) ואם הכנים ברשות אויב דער בעל הבית פון הויף האט גינאָמט צו דעם בעל הבית פון אָקס קענטש אַריון פירען דיין אָקס אין מיין הויף. און דער אָקס פון בעל הבית האט גישטויסן דעם פּרעמדן אָקס בעל החצר חייב דער בעל הבית פון הויף דארף באַצאהלין דעם שאַרין פון דעם פּרעמדן אָקס רבי אומר בגי'ו אינו חייב רבי זאָמט בייא דיא אַלע זאכין אויב דער בעל הבית פון הויף האט גינאָמט צו יענעם דו

קענטש אַריון בריינגען אין הויף דיא מעפ אָדער די פירות אָדער דעם אָקס. אונ דער בעל הבית האט גיט גינאָמט איה וועל הימען בריינגען אָדער גינען פירות. אָדער דיין אָקס. זענען גינען פטור. אויב די מעפ אָדער דיא פירות אָדער דער אָקס האט גימאָהן אַשאַרין די בקסה פון בעל הבית. דארף קען גיט באַצאהלין צום בעל הבית. און אויב דער אָקס פון בעל הבית האט צו בראַכין דיא מעפ אָדער אויף גינעסין דיא פירות אָדער גישטויסן דעם אָקס. דארף דער בעל הבית פון הויף אויף גיט באַצאהלין. דער בעל הבית האט אים נאר גינעפין רשות אַריון צו בריינגען דיא פירות אָדער דיא מעפ אָדער דעם אָקס. אָדער ער האט גיט גינאָמט אויף זיך ער זאל וויא היטען ער שיקב עליו כסוד סיידן דער בעל הבית פון הויף האט גינאָמט צו אויף זיך ער זאל היטען. איז ער חייב צו באַצאהלין אלע שאַרדינס: ד שור שהיה מתכוין לחברו אָקס האט גינאלט שטויסן זיין חב'ר ודעם אַנדערין אָקס. דער נוייל איז דורך גינאָנען אַאשה נואס איז גינען מעוברת יהב את האשה האט ער גישלאָגן דיא אשה זידיה זענען אַריוס גינאָנען אירע קינדער. זיא האט כפיר גינען די קינדער פטור מדי זידיה דארף קען גיט באַצאהלין פאר די קינדער: ואם שהיה מתכוין לחברו אויב אַמענטש האט גינאלט שלאָגן זיין חב'ר. דער נוייל איז דורך גינאָנען אַאשה יהב את האשה האט ער גישלאָגן דיא אשה זידיה זענען אַריוס גינאָנען אירע קינדער. זיא האט כפיר גינען דיא קינדער משלם דמי זידיה דארף ער באַצאהלין געלט פאר דיא קינדער ביצד משלם דמי זידיה וויא באַצאהלט קען דיא געלט פאר דיא קינדער ששין את האשה כמה היא יפה עד שלא ילדה קען שאַצט אפ דיא אשה וויא פיר איז זיא ווערט

נגח הוא שורו של בעל הבית אויב דער פּרעמדער אָקס האט גישטויסן דעם אָקס פון בעל הבית חייב דער בעל הבית פון אָקס דארף באַצאהלין דעם בעל הבית פון הויף פאר זיין אָקס נפל לבורו והבאיש מימיו אויב דער פּרעמדער אָקס איז אַריון גיפאלן אין ברוגען און האט פאַרשטונקען דיא נואקער חייב דער בעל הבית פון אָקס דארף באַצאהלין דעם שאַרין פון דעם ברוגען יפה אפי' או אויב דער פּאקער אָדער דער וזהו פון בעל הבית נאָדער אַפּקעמדערן איז גינען אין ברוגען. און דער אָקס איז אַריוף גיפאלן אויף דעם קענטש און האט אים געהרג'ט משלם את הכופר דארף דער בעל הבית פון אָקס באַצאהלין אויס לייז געלט וויא פיר דער געהרג'ט קענטש איז ווערט גינען נוען ער האט גיגעט קען זאל איז פאר קויפן פאר אַקענדקט. אונד אַ שטענעט און דער אָקס האט שוין דרייאַ מאהל אזוי גימאָהן. ער האט זיך דרייאַ מאהל אַריוף גינארפן אויף קענטשין נואס זענען גינען אין ברוגען. און אַיצמיגען קאהל האט ער גינען גראַ אין ברוגען. האט ער גינאלט אַריון גיין אין ברוגען עסין דיא גראַ און איז אַריוף גיפאלן אויף דעם קענטש און האט אים געהרג'ט. דעם אָקס דארף קען גיט הרגנן טייף. ער האט גיט אין זינען גיהאט צו הרגנן דעם קענטשין. נאר פּוקר מוז ער באַצאהלין (ועיין תוי"ט) ואם הכנים ברשות אויב דער בעל הבית פון הויף האט גינאָמט צו דעם בעל הבית פון אָקס קענטש אַריון פירען דיין אָקס אין מיין הויף. און דער אָקס פון בעל הבית האט גישטויסן דעם פּרעמדן אָקס בעל החצר חייב דער בעל הבית פון הויף דארף באַצאהלין דעם שאַרין פון דעם פּרעמדן אָקס רבי אומר בגי'ו אינו חייב רבי זאָמט בייא דיא אַלע זאכין אויב דער בעל הבית פון הויף האט גינאָמט צו יענעם דו

ברמנורא שאלן הקרקע שלו . גמ' וצמ"ט : (ע) ולא זו אף זו קמ"ו לא זו בור שהוא עובד לזיק ביה הכלל אלא אף ביה דהרי"ך נמי אית ביה הכלל וכן אף מע"ל אף ע"פ שהוא מרובעת ואף חריצין שאלן מקורין ואף נש"לן דרויה משיליו עפי מחתלי אמי' בעשר' לית ביה הכלל קמ"ו . וצמ"ט : (י) כגו' מקרקעיה הכור

רשותו אלוהו ספי הכור לחוכה : אחד החופר בור . הוא עשוי עגול : שיח . חריץ וקצר : מערה . מרובעת ומכוסה בקריו אלא שיש לה פה (ט) : חריצין . רחבים ומרובעים כמערה . אלא שאלן מקורין : נעיצין .

לתוכו שור או חמור ומת . [יג] חייב . אחד החופר בור . שיח . ומערה . חריצין . ונעיצין . חייב . אם כן למה נאמר בור . מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים . אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים . היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור . ואם הונק בו חייב : ו בור של שני [יד] שותפין . עבר עליו הראשון ולא כסהו . [גמ' והשני ולא כסהו] השני חייב . כסהו הראשון ובא הב' [טו] ומצאן מנולה ולאכסהו הב' חייב . כסהו הראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת . פטור .

קרים מלמטה ויהי' מלמעל' : מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים . דסתם בור הוא כגובה עשרה טפחים (י) : ו ה' חייב . והוא שסמך לו ראשון לפני כשהלך כסוי (יא) הכור לכמות ולא כסוה קטי : כסוהו כראוי ונפל לתוכו . כגון שתלעע הכסוי (יב) :

[טו] ומצאו כ' חייב . עד שידע הראשון ושכור פועלים ויכסו וכל שימות בו אחר זמן זה שיהיה חייבים : (יב) קמ"ז שט"ט של כסוה כראוי לגמלים אלא כלאוי לשורים ושכירי גמלים והתלעע מחובו ללא חמירין מבו דלוי פושע לגמלים היו פושע להחלסו דעין שלא כל הלוהם המחמה הפשיעה לא חמירין חמלוה כפשעים וכסו כלוהם חיי' ברמ' וצמ"ט :

לחוכו שור או חמור ופת אונ אין גרוב אין אריין גיפאלין אאקם אדער אאיניול אונ אין געהרנט גינארין אדער ויי האבין ויה גימאהן אשאדין . אפוס צו בראבין תיב דער וואס האט גיגראבין די גרוב דארף באצאהלין דעם שאדין אית החופר בור . מיא ער גראבט אקייילעקדיגע גרוב שיי' אלצאנע אונ אשאבאב גרוב ופיהה אפירקאנטיגע גרוב מיט אדעק צו גידעקט מריצו אפירקאנטיגע גרוב גיט צו גידעקט נעיצין אגרוב אונטען שמאל אויבין ברייט . אונ אין איינע פון דיא גריבער אין אריין גיפאלין אבהקה אונ אין גיהרנט גינארין אדער דיא ביהקה האט ויה גימאהן אשאדין ויא האט אפוס צו בראבין תיב דער וואס האט גיגראבין דיא גרוב דארף באצאהלין דעם שאדין . פירעקט דיא משנה אם בן אויב אזוי . אז אויף אלע גריבער אין קען חייב ביה נאמר בור פאר וואס שטייט אין די תורה בור פה בור שיש בו ב' להמית עשרה טפחים אזוי וויא אבור אין אלע קאהל' טיף צעהן טפחים וואס קען קען אין אים גיהרנט נוערין . האט דיא תורה גינאגט אז עם פאלט אריין אין דעם בור אבהקה אונ ויא נוערט גיהרנט . אין חייב צו באצאהלין דער וואס האט גיגראבין דעם בור אף פי אזוי די אלע גריבער וואס ועקען דא פריער גירעכונגט שיש בו ב' להמית עשרה טפחים אויב ויי ועקען טיף צעהן טפחים וואס קען קען אין וייא גיהרנט נוערין . אז עם פאלט אריין אבהקה אין איינע פון דיא גריבער אונ נוערט גיהרנט . דער וואס האט גיגראבין דיא גרוב דארף באצאהלין פאר די ביהקה היי פחיתין פשעה טפחים אויב ויי ועקען גינען טיף ווייניגער וויא צעהן טפחים ונפל לחוכו שור או חמור ופת אונ גם אין אריין גיפאלין אין דיא גרוב אאקם אדער

אאיניול אונ אין גיהרנט גינארין פסוד דארף קען גיט באצאהלין פאר דיא ביהקה . ווארום אין ווייניגער טיף וויא צעהן טפחים קען קען גיט גיהרנט נוערין . אין די ביהקה גיט גיהרנט גינארין פון דיא גרוב נאר פון איין אנדער נאך וואס הייך בו אויב די ביהקה האט ויה נאר גימאבט אשאדין אין די גרוב . אפילו דיא גרוב אין גיט טיף צעהן טפחים תיב דארף קען באצאהלין פאר דעם שאדין : ו בור של שני שותפין צוויי קענען שני האבין אגרוב בשותפות עבר עליו הראשון ולא פסוד דער ערשטער אין גינאנגען ביי די גרוב אונ האט אים גיט צו גידעקט . נאר ער האט גינעבין דעם צו דעק צום אנדערין ער זאל צו דעקין והשי' אונ דער אנדעקער אין אויף אנועק גינאנגען פון דיא גרוב ולא פסוד אונ האט אים אויף גיט צו גידעקט . אונ אבהקה אין אריין גיפאלין אין גרוב אונ אין גיהרנט גינארין השני תיב דארף דער אנדעקער באצאהלין פאר די ביהקה פסוד הראשון אויב דער ערשטער האט צו גידעקט דיא גרוב ויב השני ופצאו מנהה אונ דער אנדעקער אין גיקומען צו די גרוב אונ האט גינעבין די גרוב אין אויף גידעקט ולא פסוד אונ ער האט גיט צו גידעקט . אונ אין אנועק גענאנגען . אונ אבהקה אין אריין גיפאלין אין גרוב אונ גיהרנט גינארין השני תיב דארף דער אנדעקער אריין גינאנגען פון אריין גיט דעק אין נוערקאבין גינארין פון איננווייניג אונ אין איין גיבראבין גינארין ונפל לחוכו שור או חמור ופת אונ גם אין אריין גיפאלען אין גרוב אאקם אדער אאיניול אונ אין געהרנט גינארין פסוד דארף קען גיט באצאהלין ויייל דער דעק אין אויסקנייניג

[טז] לא ב'י' . מסוק בנח' שאינו כראוי גמלים חלמי' דלפני
 הוא לשורשים ושיכתי גמלים וחתו גמלים וחרשטו וחתו שורשים
 ופלו דים ופסוטא דהויא אלה חיידי דנסיב רימא כסו כסו כרמי
 כסוי סיפא נתי לא כסו כראוי : (ג) לטון רש"י טר כרמי
 וכנס כורה לחטו לבקמוק : (ד) כל היכא דליכא להשתמי
 מהאי משתלם מחלי . גמרא :
 (ט) גמרא חללא כהב ועל
 שמה כסופא חללא למטוי חמי .
 ומה דפטור על חללא סיני
 ממיתה דקרא במיתה משתמי
 דכתיב והמת יהיה לו . חל
 בטקי אלה חייב בעל כבוד
 כדחייב צ"ג דמחייב בטקי
 אדם בתקלה שהיא תולדה דכור
 חל כללים פטור מכל דלא שייך
 אכל נוק דשדירתו וז ליה מיתמי :
 (ק) והמתי כדרייתא ומהלך ניסב
 עבדו ק"ב . כלומר ק"ב פ"ג

נפל לפניו מקול הכריה חייב . שהיה חופר כבור
 (י) ומעט השור קול פסיו וכבעת ונפל כבור ומת חייב
 ואמ"ג לכיון דמשום גרמא דקול הכריה נפל הול"ל
 דחלמקל חיובא דכור מניה ורמיא אפסיעותא דקול
 הכריה והואו גרמ' בעלמא
 ופטור אפ"ה חייב הוואיל
 דכתיב הכי' גמלא הנוק (ד) :
 לאחריו מקול הכריה
 פשור . אם נכשל השור
 מקול הכריה על שפת הכור
 ונפל לחמוריו חון לבור ומת
 פטור . שה"ל לא גמלא הנוק
 כבור וקול הכריה גרמא
 בעלמא הוא ופטור : ונשתברו ונתקרעו . כללי
 שור שייך שצריה . הטוב והמחוייב . ובכלי חמור
 שייך קריסה חבילת כנדים ומרדעת טעל גביו : ופשוט
 חמור . שור ולא חלד חמור ולא כלים (ט) : שור חרש שומה
 קמן . חייב עליו אם נפל לכור . אבל שור שהוא פקח חייב
 עליו (ט) : ז אחד שור וא' כל בהמה הנפילת הבור .
 דכתיב (שמות כה) כסף ישיב לבעליו כל מידי דלית
 ליה בעלים : ולהפרשת הר סיני . דכתיב (סס יט) אם
 בהמה אם איש לא יחיה ומה כלכל בהמה . אם לרבות
 את העושות :

[יז] בן ב'י' . כלומר ק"ב פ"ג
 (שמות כ"ח) ונפל שמה שור או
 שור שהוא חרש וזהו טובה . והואו
 קמן . חייב עליו אם נפל לכור .
 שור וא' כל בהמה הנפילת הבור .
 דכתיב (שמות כה) כסף ישיב לבעליו כל מידי דלית ליה בעלים :
 ולהפרשת הר סיני . דכתיב (סס יט) אם בהמה אם איש לא יחיה ומה כלכל בהמה . אם לרבות את העושות :

גינורען נאנץ האם ער גים געדארקט וויסען אז
 דיא אנהערע נייט איז פארפולקט יא כשהי גראוי
 אז ער האם דיא גרוב גים צו גיערקט וויא מען
 דארף צו דעקין דיא דעק איז גינורען אשטאקע
 געפ' לחטו שור או חמור נסת אעם איז אריין
 גיפאלין אין גרוב אאקס אדער אאייזר אונ איז
 גיהרג'ט גינורען חייב דארף ער באצאהלין געפ'
 געפוי שקול תהיה אז דער אקס איז גיפאלין פארונט
 פון דעם קור וואס מען האט גיגראבין . איינער
 איז גיגראבן אין גרוב אונ האט גיקלאפט אונ
 אאקס איז גינאנגען ביי דעם גרוב . האט ער
 זיך דער שראקין פון קלאפ אונ איז אריין
 גיפאלין אין גרוב אונ איז גיהרג'ט גינורען חייב
 דארף מען באצאהלין טייל די גרוב האט אים
 גיהרג'ט אהינין שקול תהיה אז דער אקס איז
 גיפאלין אינשער זיך פון דעם קול וואס מען
 האט גיגראבין . דער אקס האט זיך דער שראקין
 אונ איז גיפאלין אינשער זיך אויף דעם ברעג
 גרוב . גים אינגוייניג . אונ איז גיהרג'ט גינורען פסיד
 דארף מען גים באצאהלין ווארום די גרוב האט
 דאר אים גים גיהרג'ט . ער איז דאך גים גיפאלין
 אין גרוב . נאר דיא שרעק האט אים געמאכט
 פאלין . אונ פון דעם פאל איז ער גיהרג'ט
 גינורען פון די גאס . האט דאך דער קלאפן
 אים גים גיהרג'ט נאר די גאס האט אים גיהרג'ט .
 דער קלאפן האט נאר געבריינגט צו דעם
 שאדין . אונ אז מען בריינגט דעם אדערעין צו
 אשאדין אונ מיט דיא הענט האט ער אים גים
 געמאכט דעם שאדין דארף מען גים באצאהלין
 געפ' לחטו שור ופלו ונשתברו אויב עס איז אריין
 גיפאלין אין גרוב אאקס מיט זיין האקער . דער

האקער איז צו גראבין גינורען אונ דער אקס
 איז גיהרג'ט גינורען חמור ופלו ונתקשו אדער עס
 איז אריין גיפאלין אין גרוב אאייזר מיט די משא
 וואס אויף אים איז . די משא איז צו ריסקין גינורען
 אונ דער אייזיל איז גיהרג'ט גינורען חייב ער
 פאר דיא דאך ער באצאהלין אפטר ער
 תכלית אונ פאר דיא ב'לים דארף ער גים באצאהלין
 געפ' לחטו שור חרש שומה חמור חייב אויב עס איז אריין
 גיפאלין אין גרוב אאקס וואס ער איז טויב .
 אדער ער איז משונע . אדער ער איז וינג אקלאפ'ט .
 אונ איז גיהרג'ט גינורען . איז מען חייב צו
 באצאהלין . אדער אז עס איז אריין גיפאלין אין
 גרוב אנרויסער אקס אקלונער אגינורען אונ
 איז גיהרג'ט גינורען . דארף מען גים באצאהלין
 ווארום אזוי אאקס דארף אקסונג געפין אונ זעהן
 וויא ער גים ער נאר גים אריין גיין אין אנרוב
 בן או בת עבד או אמה פסור אויב קליינע קינדער
 אוקר אדער אנקבה . אדער אקלונג אפגעני
 אדער אדינקט אפגעני . איז אריין גיפאלין אין
 גרוב אונ גיהרג'ט גינורען . איז מען פטור צו
 באצאהלין פאר זיי אונ אז אנרויסער מענטש איז
 אריין גיפאלין אין גרוב אונ איז גיהרג'ט גינורען
 איז מען גענוים פטור ווארום אקלונג מענטש איז
 אקלונג געפין אונ זעהן זיי ער גייט : ז אחר שור
 וחקר כל בהמה הנפילת הבור צום אריין פאלין אין
 גרוב איז אאקס מיט אלע פהמות גלייך . גים
 נאר אז אאקס פאלט אריין אין אנרוב אונ נערמ
 גיהרג'ט דארף מען באצאהלין . נאר נערמקע פהמת
 עס פאלט אריין אין גרוב אונ נערמ גיהרג'ט .
 דארף מען פאר איר באצאהלין ולהפרשת הר סיני
 אלע מינים פהמות האט מען גיטומט אפ שיידין

לחשלומי כפל. כתיב (שם כב) על כל דבר פטע כל מידי דבר פטעה הוא: ולהשבת אברה. לכל אהבה
 אחיך (דברים כב): לפריקה. עוונ תמוז עמו (שמות כב) ח'ע"ג דכתיב (שם) חמור שנהלך כל בהמה
 בכלל דילפינ חמור משנת שחלמו בו (דברים ה) שורך וממורד וכל בהמתך (וי): לחסי"מ. לא תחטום
 שור נדישו (שם כה) דילפינ שור שור משנת: לכלאים. להרענה ח'ע"ג דכתיב (ויקרא יט) בהמתך לא תרעיש
 לא נפיוו ומחל ח'פ"ס פטור
 פגוריה כחוב שור ולא ח'ס
 כו' רש"י וחו"ט: (ח) פחוי"ט
 שטריך גילפחוי"טו נלסו:

לפינ שור שור משנת דהוא הדיו לכל שני מיניו של בהמה חיה ושוף ומיהו לענין פסק הלכה מן התורה איש
 אייב אלף כשחורש ומנהיג כשני מינים שאלד טמא ואלד טהור דומיא דשור וממורד אלף שחמור חכמים כל כ'
 מינים בן שמיטה טמאים בן שמיטה טהורים: ולשבת. דכתיב שורך וממורד וכל בהמתך. ומיהו בכלל
 בהמה וכל רכוש הוא לריכות שפוט: שדבר הכתוב בהווה. בדבר היגלי להיות:

פון בארנ סיני ית'שמי"ט פפי וועל'קע בהקה קען
 ג'נה' דארף קען באצאה'לין צוויי פאר איינע
 ית'שבת אבידה וועל'קע פאר'דארענע בהקה קען
 געפינגט מוז קען אונעק געבין צום בעל הבית
 ד'רש'ה אויף וועל'קע בהקה עם ליגט אמשא
 דארף קען העל'פין אראפ געקען ג'הסי"ט וועל'קע
 דאקה עם דרעש'ט תבואה טאר קען גיט פאר
 של'קיסן דיא מויל דיא זאל לוי קענען ג'סין פון
 דיא תבואה ד'ק'אים צוויי סיני בהמות. וועל'קע
 בהמות עם איז. טאר קען גיט צו ב'גריין צו זאקען
 זיי זאלין של'עפין אמשא. אונ קען טאר גיט צו
 זאקען פארין צוויי סיני בהמות אנ'ר פון איין

נמרא ב"ק דף ג ע"א יל'מי

ומסר ר'בים. דלמר לכני
 עירו הכור ז'ט שפתי
 דרף לכס לשות מי גשמים
 כמחכמים שס ורמיון למתות
 ומסר לרבי' וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו. הלכה

אנדערע בהקה אונ איז געבר'ה' גיווארין אנ'ער
 זיא האט ז'ה געמאכט אש'ארין. מוז ער
 באצאה'לין פאר דעם ש'ארין ז'ו פ'נה' שי ג'ה'גא
 חופר בורות ש'חין ופ'ערת אזוי איז ג'ווען דער פ'ירונג
 פון ג'ה'גא ער פ'לעגט גראבין בורות ו'ק'לעכ'דע'יע
 גריבערן ש'חין ו'גריבער וואס זענען ג'ווען
 ש'קאלע אונ לאנגען כ'עזרות ו'פ'ירקאנאטיע.
 גריבער אונ ברעקט פון אויבין מיט ג'רד. אונ
 ארו'קטער צו ג'ין (וויא איז אקע'ער) ש'מה ח'סר
 ו'פ'תח ו'סופר ג'דים ג'ה'גא פ'לעגט גראבין ג'יע
 גריבער אנע'ל'קע. אונ פ'לעגט עפענען אקטע
 גריבער ברעקטע. אונ פ'לעגט דאס אונעק געבין
 צו אלע יודין. דאס האט ער ג'טאה'ן עם זאל
 ז'ין גענוג ברונקט מיט וואקער פאר די יודין
 וואס קוקען אויף יום טוב אין ו'רש'לים ו'שש'ט
 ח'קים ג'ד'ר אז דיא ח'קמים האבין ג'יהערט פון ד'
 זאך וואס רבי ג'ה'גא האט ג'טאה'ן אס'ר ג'ים ז'
 הלכה ז' האבין ז'יא ג'זאנט דער קענ'ש האט
 ק'נים ג'ווען דעם ד'ין. פ'רעגט דיא ג'טאר ח'ל'ט

דבר שנתפר בו. ואל"ת אכתי
מנה ליה סה תת בט כמח
לך דמי' כחורו דכר פלמו
לך סיה רחוי לניכסל בירושלמי
פסקים פ"ה ס' תלך כדמות ר'
מניח כדמין לה :

ו וחו לא אלא אימא אף הלכה וו. תנו רבנן
מעשה בביתו של בחוניא חופר שיחין שנפלה
לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא.
שעה נרול אמר להם שלום. שניה אמר
להם שלום. שלישית אמר להם עלתה. אמרו
לחם מי העלוך אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד מנהיננו
אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי
אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצמער בו וכשל בו ורעו אמר רבי
אחא אע"פ כן מת בנו בצמא שנא' ומבינו נשערה מאד מלמד שהקבי"ה
מזרקק עם מביביו אפילו כחום השער'. ר' נחוניא אמר מהבא אל
צערך שדוד קרושים רבה וגורא על כל מביביו. אמר ר' חנינא כל
האומר הקבי"ה ותן ויתרו חייו
שנאמר

בהמות מן הרי הוא מסר
לכס: חופר שיחין. לשולי
רגלים צדקנים: שעה
ראשונה. שערין הוא רחוי
ליות היה צדק המים:
אמר להם שלום. תלמד
וכן פסק מיה: שלישית.
דהיה לה שמות סחלא נפסק
אם יבנה סס: אמר להם.
כבר עלת' ודאי כדלמרי'
לקמן דלסיפא דלה חמת
סס: זכר של רחלים.
אילו של יתחק: וזקן אחד

מנהיננו. אחרים: מצמער בו. לחפור בוחת ומערת לשולי רגלים: וסביביו. לדיקים הדקיקים טו:
נשערה מאד. לטון חוט השדרה: וגורא על כל מביביו. ממיל אמת משפתי מליים: וחרין. לנעטר
על כל פסעים: יותרו חייו. יוסקרו חייו ועשו שמורה אל הכרית לחטוף:

ו ותי לא נאר דעם דין האם נחוניא קמנים גינען
גים קער אלא אימא אף הלכה וו נאר זאג אפילו דעם
דין האם נחוניא אויך קמנים גינען ווי עס
שטייט פריער פט רבן די רבן האבין גילערונג
פשוט בביתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול
עם האם מאתהל גיטראפין דיא טאקטער פון
נחוניא וואס פלעגט רבאבין דיא גריבער איז
אריין געפאלן אין אנרויסק גרוב באו הדיש אף
רבי חנינא בן דוסא איז קען געקומען צו רבי חנינא
בן דוסא און קען האם אים דערצייילט אז דיא
טאקטער פון נחוניא איז אריין געפאלן אין
אנרויסק גרוב און זיא קען גים ארויס קומען
פון דיא גרוב סיידן דורך אנס שעה ראשונה אמר
להם שום דיא ערשטע שעה האם רבי חנינא
גינאנט עם איז פרידען. עם וועט איר גיין שאדין
זיין שטייט אפר להם שום דיא אנדערע שעה האם
אויך רבי חנינא גינאנט עם איז פרידען. עם
וועט איר גיין שאדין זיין שלישית אמר להם עלתה
אין דיא דריטע שעה האם רבי חנינא גינאנט
זיא איז שוין ארויס געקומען פון גרוב אפוי לה
פי תלמוד קען האם גינאנט צו איר ווער האם דרך
ארום גענוקען פון גרוב אפוי להם האם זיא גינאנט
צו זייא זכר של רחלים גינען לי. תקו אמר פהיט עם
איז געקומען צום ברוינען איין אלטער מאן און
האם געפירט אונד פון שעפסין. און ער האם
סיה ארויס גענוקען פון גרוב זאם איז גינען
אברקם אבינו ער האם געפירט דעם אל פון
דעקן אפוי וו נביא אמה האם קען גינאנט צו רבי
חנינא די ביום אנביא. פון טאנען האקטו
געוואקסט ווען זיא איז ארויסגעקומען פון גרוב
אפר להם האם רבי חנינא גינאנט צו זייא נביא
אפוי גים אויך גיין אנביא זיא בן נביא אפוי אויך
גיין גים אונדן פון אנביא זיא בן אפוי נאר אוי
קאב אויך גינאנט דער שמוע זיך ספסע ט זיגל
ט פ"ט זיא וואך וואס דער צדיק האם פון דעם
(ת"א) (ת"א)

אך אף . משמע מאריך רוגז וממתין מליפרע אך אפיס משמע בני רגזים אחת על טובה ואחת על רעה : לצדיקים . מלגס סכר טוב לאלתר : ולרשעים . מליפרע מהם לאלתר :

שנא' הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט . אמר רבי הנא ואיתימא רב שמואל בר נחמני מאי דכתיב אך אפיס ולא כתיב אך אף אך אפיס לצדיקים ולרשעים :

אך אפיס לרשעים ולרשעים . בעשין פסין (דף כב וסג) משמע לרשעים להאזיזם מן הטובם הכא ובלק (דף קיא) משמע לטובה ו"ל כל שאין סופו לעשות תשובה הוא לרעה אבל בסופו לעשות תשובה הוא לטובה :

ועליו נעמין זיון לעבין וועט ער קענין נעמין שנאמר ונארום עם שמיים אין פסוק הציר תמים פעלו פי כל דרכיו משפט קער בשעפער וייגע מעשים זענען נאגין נארום וייגע אלע וועגין זענען קושפט . זעקן מיר אז נאט שיינקט גיט . גאר ער קושפט אויף יערער זאך אפר רבי הנא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני רבי הנא האט גיואנט אונ אנערע זאגין רבי שמואל בר נחמני האט גיואנט מאי דכתיב אך אפיס פאר נואם שמיים אין

וזהר חיי דף קל"א ע"ב ת"ת דליליות יוד הא וא הא

דבי אלעזר פתח ואמר (תהלים קוט) גל עיני ואזכיר נפלאות מתורתך כמה היטון בני נשא טפטין ללא ידעין ולא מסתכלין לאשתדלח באורייתא בגין דלאורייתא כל חיון וכל חירו וכל טוב בעלמא דין ובעלמא דחתי (ההוא חירו דעלמא דין ודעלמא דחתי חירו דעלמא אחי חירו חיון בעלמא דין) . חיון היטון בעלמא דין דיוצון ויומין שלמין בחאי עלמא כד"א את מספר ימיד אמלא ויומין אריכין בעלמא דחתי בגין דאישון חיון שלמין היטון חיון דחידו חיי בלא עגיבו חיון דאישון חיון . חירו בעלמא דין חירו דכלל דכל מחן דאשתדל באורייתא לא יכלן לשלמא עלוי כל עמין דעלמא וחי תימא היטון בני שמד גזרה היא מלעלא כגון ר"ע וחסריו וכן סליק במחשבה . חירו דמלאך המות ללא יכיל לשלמא עלוי . והכי הוא ודאי חיי אדם הוא אחרתקן באילנא דחיי דחיה אורייתא לא גרים מותא ליה ולכל עלמא . ובגין כך כד יהב קב"ה אורייתא לישראל מה כתיב בה חרות על הלוות והא אוקמוה ואלמלא היטון לא הטו ושבקו אילנא דחיי לא גרמו מותא לעלמא כמלקדמין . וקב"ה אמר (תהלים סב) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם חבלתון גרמיתון אכן כהאם תמותון וגו' ועל דא כל מאן דאשתדל באורייתא לא יכיל לשלמא עלוי והוא חיוא ביטא דאחשדן עלמא . אמר רבי ייסא חי איש משה אמאי מית דחי הכי כיון דלא חב לא ימות (ואמאי ימות) א"ל ודאי מית אבל לא שטא ביה קאמרין אלא לא מית על ידי ולא אסתבב ביה ולא מית דחיי אלא אסתבב בשכינת' ואזיל לחיי עלמא והחי חי אקרי כמה דאוקמין' דכתיב (שמואל ב כג) וכוהיו בן איש חי וגומר ועל דא כל מאן דאשתדל באורייתא חירו חיה ליה מלא בעלמא דין ומחשבו' דשאר עמין עב"ס חירו בעלמא דחתי בגין דלא יחשדן מניה דיהא בהואו עלמא כלל . ת"ה באוריית' כמה רזין עלאין סתימין אית בה בגין כך כתיב (משלי ג) יקרה היא מפנינים כמה גניזון עמירין אית בה ועל דא כד אסתכל דוד ברוחא דהכמתא וידע כמה עליזו נפקין מאוריית' פתח ואמר גל עיני ואזכיר נפלאות מתורתך :

הכרה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

הרמב"ם הל' יסורי התורה פ"ח

מספר רוקח דף ב ע"א

(א) ומנין שאפילו במקום סכנת נפשות אין עוברין על אחת משלושה עבירות אלו שבאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך אפי' הוא נוטל את נפשך והריגת נפש מישראל לרפאות נפש אחרת

(א) וכן ש' שאפילו במקום סכנת נפשות אין עוברין על אחת משלושה עבירות אלו פון נואמען ווייסין מיר אז אפילו ווא עם איז סכנת נפשות מאר מען אויף גיט קאהן אפילו אייגע פון די דריי עבירות ועבוב' . גלוי עניות . שפיכות דמים שנאמר ונארום עם שמיים אין פסוק ואהבת את ה' אלהיך

ברייתא דרבי פנחס י' עובדין להקב"ה ביה' ובלויה גדולה ופחד מרוב' ומתפללין להנצל מן הקלות הכתובות על המועלין ו' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך אפי' הוא נוטל את נפשך והריגת נפש מישראל לרפאות נפש אחרת ברייתא דרבי פנחס . אונ דער ברייתא פון רבי פנחס שמיים יש עובדין דתקדוש ברוך הוא ביהא ובאיפה נדוזה ופחד כרובה עם זענען דא מענקשין וואס דיגען צו גאט מיט מורא אונ מיט גרויס שרעק ויפתללין דהנצל מן הקלות הכתובות על המועלין

ג' קצת יבנה נפשך ויבני באך דו נאקסט לויב האבין הוייה נואם ער איז דיין נאט מיט דיין נאגצין תאצי' . אונ מיט דיין נאגצין לעבין אפי' הוא נוטל את נפשך אפילו ער ווי' צו נעמען דיין לעבין . פון דעסקנוענין זאקסטו אים לויב האבין והריגת נפש ישרא' דרפאות נפש אחרת אונ צו הנגנן אין (חק לישראל ע"ט) ח"א) 86 9 ח"א

או להציל אדם מיד אנס דבר שהדעת נוסה לו הוא שאין מאבדין נפש מפני נפש ועריות הוקשו לנפשות שנאמר כי כאשר יקום איש על רעהו ורדוהו נפש בן הרבר הזה: (ב) כמה דברים אמורים שאין מתרפאין בשאר אמורים אלא במקום סכנה בזמן שהן דרך הנאתו כגון שמאכילין את החולה שקצים ורמשים או המץ בפסח או שמאכילין אותו ביום הכפורים אבל שלא כדרך הנאתו כגון שעושין לו רשות או מלובבא מחמץ או מעלה או שמשקין אותו דברים שיש בהן חרי זה סותר ואפי' שלא במקום סכנה חוץ ממלאי הכרב

במחוי ועל הטובים מקודי של הקב"ה בין בטובם הוב בין בטובם ככל בטובם הוב מן החללים והמכות ומכאולות ואלה יאשרו לביות ואלה ימשלו כס זרים ולה יראו מיחס או דבר רע גורם ודרי שיתללו וימיסם כבוד ונכבדו ובעולם סכא לסגל מן פסחיות ומן פסחיות ומן יקרות אס של נטיסם פסחית ללכת ולענת את הפרסיות ליום מדין כהדול עורס סוד'ל' סקסס לו נעסות ועסות חלוחו וילכו כעבור ילדת הסס וירא פן לא יסיס תמיס לפני ס' כמו חכרים לדכחי כי ירח אלסיס תמיס כי זס גדול מן כססיותס וכן ועסדיס סיס ירח וקסס לו חסלס חסלס

מר מעורב עם אמורי מאכל שהיה אין בהן הנאה לחך

וידין מען ואל דורך דעם היילין איין אנהער מענטש או להציל אדם מיד אנס אנהער צו רעמטין אפענטשין פון דעם וואס וויל אים הרגנן דבר שהדעת נוסה לו הוא דאס איז אואף וואס דער שוכר פון מענטש זאגט אויף אזוי שאין מאבדין נפש כפני נפש מען זאל ניש הרגנן איין מענטש דורך דעם ואל גירעמעט וערין דער אנדערער מענטש, ווארום מיט וואס איז בעקער איין מענטש פאר דעם אנדערין מענטש ובריות הקלש ונפשות אונ ונות איז גענליכען צו רציקה שאמר ווארום עם שמיים אין פסוק כי כאשר יקום איש על רעהו ורדוהו נפש בן הרבר הזה אזוי ווי עם שמיים אויף איינער אויף דעם אנדערין אונ וויל אים הרגנן, אזוי איז די זאף אז איינער נייט א אשה אונ איז מיט אר סנה: (ג) כמה דברים אמורים ווען וענען דיא רייד גיזאגט גינארין שאין מתרפאין בשאר אסמיון אלא במקום סכנה או מען פאר זיך גימ היילין מיט אנדערע זאכין וואס וענען אסור ואויסער עבומיז גלוי עריות שפיכות דמים נאד ווא עם איז אסנה גופו שסו דוד הנאה אז ער האט פון וויא הנאה ווי דער שמייער איז מען זאל פון די זאף הנאה האבין כגון שמאכילין את החולה שקצים ורמשים דהיינו מען הארף דעם קראנקען געבין עסין שרצים או המץ בפסח אנהער מען הארף אים געבין עסין המץ אום פסח או שמאכילין אותו ביום הכפורים אנהער מען ניש אים עסין יום כפור, אויף עם איז קיין סכנה אין זיין קראנקייט פאר מען אים ניש געבין עסין וואס איז אסור אבל שלא כדרך הנאה אבער אז מען היילט אים מיט דיא זאכין ניש וויא דערשמייער איז הנאה צו האבין כגון שעושין לו רשות או סלגמא ססמא או מעלה דהיינו מען מאכט פאר אים אפלאקסער אנהער אפעריצין פון המץ אום פסח אנהער פון פירות וואס וענען ערלה וערלה שמיים אין די סכנה קרושים או שמשקין אותו דברים שיש בהן פר מערב עם אסמיון מאכט אנהער מען ניש אים פרינקען אזוי אסנה וואס איז ביטער אונ אין די סנה איז אריין געמישט אועלכע זאכין וואס מען פאר זיי ניש עסין שמי

במחוי אונ זיי בעמין זיי זאלין גירעמעט וערין פון דיא קללות וואס וענען געשריבען אין דיא תורה אויף די מענטשין וואס וענען פאלש צו די מצות פון נאם ויך העיברים מקדיו של הקדוש ברוך הוא אונ אויף די מענטשין וואס מוהען ניש וואס זאגט דיא גיבאמיון, זיי זאלין ניש גישמאראפט וערין בין בעולם הזה בין בעולם הבא סיי אויף די ועלמ אונ סיי אויף וענע ועלמ בעולם הזה מן החללים והמכות והמכאולות אויף דיא וועלמ זאלין זיי גירעמעט ווערין פון קראנקייט אונ פון סכנות אונ פון שפעריצין ואלה ימשלו כס זרים זיי זאלין ניש הארפין אונקומען צו מענטשין שלא יקשו בהם זרים אונ פירעמעט זאלין ניש געשריוביכלט וערין דורך זיי ווא יראו מיחס או דבר רע בנותם אונ זיי זאלין ניש וענען קיין מיט אונ קיין שלעקבע זאף פיי זיינער קינדער ויבד שפסא ויפסח כמיהה וכוונדה אונ וויא זאלין אויף לעבין זיינער זאקוין מן גוסס אונ מיט גענמשלונג בעולם הבא קעניג פון הירענות אונ אויף עולם הבא זאלין זייא גירעמעט וערין פון שפמאראפ ופן השחיתות אונ פון פארדארבונג ופן יקרות אש שי יגיהם אונ פון דעם ברענענדיגען פייער פון גיהנם התמידה ללחם ובער את הרשעים ליום מדין הדין וואס זייא איז אנגעפרייט צו פארברענען די רשעים ווען עם וועט זיין דער גרויסער יום הרין שורש הנאה דער ווארציל אונ דער עיקר פון מורא איז אסנה לו בעשות עם זאל אים שווער זיין צו מאהן אונא וואס איז געטן די ענין מורא פון גאט ויעב האתו ויבדו בעבור דעת ה' אונ ער לאזט אנועק זיין מאנה אונ זיין נצח הרע ווייל ער האט מורא פאר גאט וואס פן לא יחה פנים לפני ה' אונ ער האט מורא מאסער וועט ער ניש זיין נאנג פאר גאט כמו מקדס דתיב כי ירא אלהים אתה אזוי וויא אברהם וואס בייא אים שמיים דער מלאך האט גיזאגט צו אים איצט ווייס איך אז די האסט מורא פאר גאט כי זה נדיו מן החסונות ווארום דאס איז גרעסער פון די פארבונג ופן ועבדה וזה ירא וקשה לו ספני איננה אונ אזוי שמיים אין פסוק

פון גימ הנאה למיך וואס דער נומען האט פון זיי קיין הנאה זיי זיי מיט דאס מעג דער קראנקער פרינקען וואס שלא במקום סכנה אפילו אין דיא קראנקייט איז נישא קיין סכנה זייס ספני תפיס

ויאזל את ה' קדושו דברים הקשים ללב ויחלה מלהלך דברים המטורס ללב את ה' אלסוך תורה לרבות תלמודי חכמים ומורה רבך כמורה סמים :

תבעל לו אפילו היתה פנויה ואפי' לרבר עמה מאחורי הגדר אין מורין לו בכך וימות ולא יורו לו לרבר עמה מאחורי הגדר שלא יהיו בנות ישראל הפקר ויבואו בדרבים אלו לפרוץ בעריות :

ובשר בתלב שהן אמורי אפי' שלא כדרך הנאתן למיכך אין מתרפאין מהן אפי' שלא כדרך הנאתן ולא במקום סכנה : (ג) מי שנתן עיניו באשה וחלה ובשה למות ואמרו הרופאי' אין לו רפואה עד שתבעל לו ימות ואל הגדר אין מורין לו בכך וימות ולא יורו לו לרבר עמה מאחורי הגדר שלא יהיו בנות ישראל הפקר ויבואו בדרבים אלו לפרוץ בעריות :

עובדיה האם מוכא נעהאם פאר נאמ, אפילו עם אין אים שווער גינען צו היטען תורה אונ מצינת דירה אינך דאם ווייב פון אהאב, פון דעסקטוענין איז ער דאך פרום גינען אין דערשטייל, ירא את ה' קדושי די הייליגע מענטשין נאלין מוכא האבין פאר גאט דברים הקשים ללב דאם זענען זאכין וואס זענען שווער אויף דעם הארצין דאם הארץ זאל שטענדיג זיין מיט מוכא ויהא פאליהו דו זאלסט מוכא האבין פאר דיין גאט דברים הקשים ללב דיא זאכין ווס קיינר ווייס גיט נאר דו ונאר דיין הארץ ווייס זאלסטו מוכא האבין פאר גאט צו זינדיגען את ה' אהיה תורה דו זאלסט מוכא האבין פאר גאט לרבות תלמודי חכמים פאר תלמודי חכמים זאלסטו אויך מוכא האבין ומוך רבך פמוך שמים דו זאלסט מוכא האבין פאר דיין רבי אזוי וויא דו זאלסט מוכא פאר גאט :

ובשר בתלב שהן אמורי אפילו שלא כדרך הנאתן דיא פירות פון נוינגארטין וואס אין דעם נוינגארטין האט געוואקסן תבואה אויף, זענען דיא פירות אסור, אפילו גיט עסקין וויא נאר הנאה האבין פון וויא טאר קען אויך גיט, דאס הייסט פלאי הפקס, אונ הנאה האבין פון דיא פירות גיט וויא דערשטיינער איז הנאה צו האבין טאר קען אויך גיט, אונ אז קען האט גיט פלייש מיט מילך צו זאמען, טאר קען אויך גיט הנאה האבין, אפילו גיט וויא דער דערשטיינער איז הנאה צו האבין טאר קען אויך גיט פלייש אין תבואה פון אפילו שלא כדרך הנאתן אלא במקום סכנה דריבער טאר קען גיט הייליגן מיט פלאי הפקס אונ גיט מיט פשר בתלב אפילו גיט וויא דערשטיינער איז הנאה צו האבין, סיידין דער קראנקער איז אין אסכנה צו שטארבן אויב ער נועט גיט האבין דיא רפואה פון דיא פלאי הפקס אדער

פון פשר בתלב : (ג) מי שנתן עינו באשה דער מענטש ויהא פאר ליבט אין א אשה ויהא ונוטה למות אונ ער איז קראנק גינארין אונ האלט צום שטארבן ונארי הרפאים אין לו רפואה עד שתבעל לו אונ דיא רפואה אז ער נועט גיט בועל זיין דיא אשה וועט ער שטארבן ימות ויא תבעל לו זאל ער שטארבן אונ ער טאר גיט בועל זיין דיא אשה אפילו היתה פנויה אפילו זיא האט קיין מאן ונאפיו דבר עמה מאחורי הגדר אפילו אנואנט זאל זיין צווישען וויא, אונ זיא זאל שטיין אונטער דיא וואנט אונ ער זאל ריידן מיט איר אין מירין לו גיט פסקת קען אים גיט אז ער קען וימות ולא יורו דבר עמה מאחורי הגדר אונ אפילו ער נועט שטארבן זאל קען אים אויך גיט מתיר זיין צו ריידן מיט איר אונטער דיא וואנט שמה יהיו בנות ישראל הפקר דיא יודישע מעכטער זאלין גיט זיין הפקר ופרייא, צו יעדער מאסקעפזאדן וואס נועט זיה אין איר פארליבען נועט זיא מיט אים מוזין מנה זיין ויבואו בדרים איז פרוץ בעריות נועט קען דורה דעם קוקען צו מנה זיין מיט אועלבע נויבער וואס זענען אסור קען זאל מיט זיא מנה זיין :

ובשר בתלב שהן אמורי אפילו שלא כדרך הנאתן דיא פירות פון נוינגארטין וואס אין דעם נוינגארטין האט געוואקסן תבואה אויף, זענען דיא פירות אסור, אפילו גיט עסקין וויא נאר הנאה האבין פון וויא טאר קען אויך גיט, דאס הייסט פלאי הפקס, אונ הנאה האבין פון דיא פירות גיט וויא דערשטיינער איז הנאה צו האבין טאר קען אויך גיט, אונ אז קען האט גיט פלייש מיט מילך צו זאמען, טאר קען אויך גיט הנאה האבין, אפילו גיט וויא דער דערשטיינער איז הנאה צו האבין טאר קען אויך גיט פלייש אין תבואה פון אפילו שלא כדרך הנאתן אלא במקום סכנה דריבער טאר קען גיט הייליגן מיט פלאי הפקס אונ גיט מיט פשר בתלב אפילו גיט וויא דערשטיינער איז הנאה צו האבין, סיידין דער קראנקער איז אין אסכנה צו שטארבן אויב ער נועט גיט האבין דיא רפואה פון דיא פלאי הפקס אדער

היי שרה יום ה תורה

אונקלוס

המשליח מתיב דא יהודה נפשי יה יהו יהודה, רוח יוד הא ואו הא, נשמה יהודה חיה יחיה ה רמלי יה אה שם בן שבעשה בניקוד חולם :

בניאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו סבא ואמר אברהם לעבדיה סבא רביתיה דשליט

תא ויבאר אברהם, יובל ט :

(ב) זקן ביתו, לפי שכול דבוק נקד זקן : כסיעת אליעזר לחן

ויאמר אברהם אל עבדו וגו', וקשה לאיזה ענין נלמד להטורס לחשוב כל כך מקלות על אליעזר ולמסר כסותו.

לקומים על התורה פירוש לתורת אברהם

ב) ויאמר אברהם אל עבדו אונ אברהם האט זינאנט צו זיין קנעכט זקן ביתו דער ערצטער פון זיין הויז

פרקי רבני אליעזר קנעכט אליעזר ער זאל גיין זעמען אנויב פאר זיין ויהו זקן, האט אברהם געשריבען זיין גאנץ פארשענין צו

תק לישראל ע"ט (ח"א)

המושל בכר אשר לו שים נא ידך
 תחת ידכי : וְאֶשְׁבִיעֶךָ בִּיהוָה
 אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת
 הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ :
 וְכִי אֶל־אֶרֶץ אֶרְצִי וְאֶל־מוֹלְדוֹתַי
 תֵּלֵךְ וְלִקְחָת אִשָּׁה לְבְנֵי לְיִצְחָק :

בכל די יהי שני כען ידך
 תחת ידכי : וְאֶמְנִים
 עֲלֶיךָ בְּמִימְרֵי דְיִי אֱלֹהֵי
 דְשָׁמַיִם וְאֱלֹהֵי דְאָרְעָא
 די לא תסב אמתא דְכְרִי
 מִבְּנוֹת כְּנַעֲנַי די אָנֹכִי
 יתיב בְּיַחְדָּוִן : אֶמְנִים
 דְאֶרְצִי וְלִמְלֻכּוֹתַי תֵּיחִיד
 וְתִסַּב אֶתְמָא דְכְרִי

תולדות אהרן
 ואשכנז . שמואל נח

בעל המורים

(ב) שים נא ידך תחת ידכי . וכן ביוסף כשגשבע
 ליעקב בריחות ברית ושבעה של בן ועבר לאדוניו כך
 היתה שדומה עיני השעבוד וכן כתיב בן וכבד אב ועבר
 אדוניו . אבל תקיעת כף אל כף או כרותות ברית דבר
 (ד) כי אל ארצי . ולא לאוחם שאינם קרובי אלא למולדתו שבארצי תלך :

רשבים

(ב) שים נא ידך תחת ידכי . וכן ביוסף כשגשבע
 ליעקב בריחות ברית ושבעה של בן ועבר לאדוניו כך
 היתה שדומה עיני השעבוד וכן כתיב בן וכבד אב ועבר
 אדוניו . אבל תקיעת כף אל כף או כרותות ברית דבר
 (ד) כי אל ארצי . ולא לאוחם שאינם קרובי אלא למולדתו שבארצי תלך :

רשי"ו

החת ירכי . (שבעות נח) . לפי שהשבע נרדף שיעול
 כיון הפך של מלכה כגון ספר תורה או תפילין . והמילה
 היתה מלכה ראשונה לו ובאה לו ע"י נער והיתה חביבה
 נסיעת אליעזר לחוץ

ואכזריות וזכות והכילות והומיון שם ישור ורשם כנסת מהלך
 שם עבירות . ונבון לפי שהמלות יפעלו בליחות כמו שגליחות
 ישור כנסת כמלות . כי כמו שכתב ישור דם סלך רוח יחי'
 האלם כספן כן מי שיכנס ישור דם לבו רוח . כנס א"כ זותן
 המדות וחיובי המנוים הנפשיים . ולזה ימחק נכנס לבנים וזה די
 רוע וזה חכמי נכונ . אומם הדברים שטושים ורשם כנסת נלבד . וזה
 המנוות עם פיותו כחכות ורשות לא יחסטו כנסת . ולכן

פירוש לתורת אלהים

המושל בכל אשר לו דער נואם האם גיוועלעטיגט
 איבער אלרדיג נואם איז צו אים שים נא ידך תחת
 ידכי וזא דייין האם אונקסער מיין רדך . רש"י
 שרייבט אז מען שווערמט מוז מען האלמין אזאך
 פון אקצונה אונ ווייל די מילה איז צו אים גיווען
 דיא ערשטע מצוה איז זיא אים גיליבט גיווען
 האם ער זיא גיוועקען בייא איר צו שווערין :
 (2) ואשכנז בני אחי השמים האחי האחי אביך וועל
 דין באשוערין בייא נואם פון הימקעל אונ ערד
 אשר לא תקח אשה יתני דו ואלקם גיט נעמען אנויב
 צו מיין ודון מבנות פון דיא טעכטער פון כנעני
 וואס איך זיין צווישען אים : (ד) כי יא ארצי גייערמ
 וקחתי אשה יתני ליקחתי אונ דו ואלקם נעמען אנויב

פרקי דרבי אליעזר

ארבע ביע תון אין דרבי ישעיה . האם אלעזר זיך געוואני
 דערמין אין יארצייא אונ האם גיוואנט היינט בין איך ארויס
 געגאנגען פון קרית ארבע אונ בין שוין געקומען אין תרן
 רבי אברהו זאגט נאם גיוואנט מאנען חסד מיט דער
 האם ער געשקט אפליך פאר אלעזר אונ דער מלאך
 האם געבריינגט דעם אלעזר אין דרבי ישעיה פון קרית

לכותים על התורה
 שרדן זאל האבין דרבי בעלות . אייגן , ער זאל זיין אצדיק ,
 ונארום פון אפרוקען גיט ארויס קוקט גיט ארויס אשכנז
 זאך , צווייטיג , ער זאל זיין ארויסער חכם , דריטעג ,
 ער זאל זיין אגליקליכער מענטש , זאגט די תורה די אלע
 דרבי זאכטן זענען גיווען ביי אלעזר , אברתם האם אים
 גערופן מיין קנעכט , ווייסן מיר אז ער איז גיווען אצדיק ,
 אזוי ווי מיר געפינען נאם האם גיוואנט מיין קנעכט משה ,
 אז ער האם גיוואנט זקן בית , זקן סינים פוען דער נואם
 איז אהתם , המושל כפי אשר לו . אז האם גיוועלעטיגט
 אזוי דאס זאגטע פארקעגין פון אברתם איז ער דאך גיווען
 אגליקליכער מענטש , פון דעקטונגען האם אברתם אים
 בשווארין , ווייל אין דעם שווערן איז געשטאנען דאס
 זאגטע ירושע פאלק וואס גיבאנען ווערין , דריבער
 האם אברתם אים גיט געקענט אונקען שיקען און אשכנז :

צו מיין לאנד אונ צו מיין משפחה ואלקמו גיין
 פרקי דרבי אליעזר
 זיין וזון יצחק , אונ האם דעם געשריבענעם פארר
 געבען צו זיין קנעכט אלעזר , אז אלעזר וועט קייען
 צו די משפחה פון אברתם זאל ער זיין ווייזן דעם פארר ,
 אלעזר איז געגאנגען פון די שטאט קרית ארבע ער זאל
 גיין צו די שטאט תרן , פון קרית ארבע ביע תון יארך מען
 גיין ווערציג טעג . אונ אלעזר איז געגאנגען פון קרית
 (תק ל ישראל ע"ט)
 (ת"א)

לִיצְחָק: ה נֵאמַר לִיה
עֲבָדָא מְאִים דָּא תִיבִי
אַתָּתָא דְמִיתִי בְתֵרִי
דְאַרְעָא דְרָא הַאֲתָבָא
אַתִּיב יַת בְּרָךְ דְאַרְעָא
דִּי נִפְקְתָא מִתְּמָן: ו נֵאמַר
לִיה אַבְרָהָם אֶסְתַּמֵּר לָךְ
דְלִמְאָא תְּתִיבִית בְּרִי דְתִמָּן:

ה וַיֹּאמֶר אֱלֹוִי הַעֲבַד אֹוִלִי לֹא־
תֵאבְדָה הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹוִי
הָאָרֶץ הַזֹּאת הַהִישֵׁב אָשִׁיב אֶת־
בְּנִךְ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יִצְאֶת
מִשָּׁם: ו וַיֹּאמֶר אֱלֹוִי אַבְרָהָם
הַשְּׂמֵר לְךָ פֶּן־תָּשִׁיב אֶת־בְּנִי שָׂמָּה:

רשבים

(ה) החשב אשוב את בנך. אל ארץ אבותך ואע"פ שזרעו של אברהם לא היה שם קורא אותו השבה הואיל והיה אברהם שם:

נסיעת אליעזר לחרן

ובתחיל עם היותם טובדים לכוונכם לא ה' מחויב שיבטור
רשוםם לנביאם. ולכן כחר כהם אברהם והרתיק כנות הכעני .
ובטבור שה' אברהם עומד כטבורת עבר אשכול וממרח וסם היו
בעלי כריתו פשוטים ארוי ורלה אברהם שליעזר אויב
אוחם מלך ונפשו קטורה כנפסם טפס שמה אליעזר אחרי מותו
של אברהם לשהבחו אוחם ונפני מתנות שיתנו לו יסית וידיח את
יחפס כנו להחתן עמםם . אם לרוב עשרם שיתנו לו ואם
כי בקרבם הוא יושב וילטרך לעורחם . לכן השכיעו כדרך כלל
שלא יקח אשה לבנו מכנות כענו . ופרט אליהם עוד כחמרו אשר
אניי יושב כקרבן . רומו לעבר אשכול וממרח . כמ"ס תו"ל
כלומר רע"פ שאניי יושב כקרבן הוא גדול ממני כעשור וכבוד .
אניי רואם ככבודו ולא כמתנתו . ויותר אחפסו שתלך אל ארצי
ואל מולדתי שסם משפחתי ולקחת אשה לבני ליצחק. ר"ל אשה
מכני נכסים ומכני שיתנו לה דבר . כי רע"פ שלא יתנו לה כלל
ותפוי נכרים מחרן אמרת . היא השאה אשר כונית ה' לבני .

פירוש לתורת אלהים

צו מיין וזהו יצחק: (ה) ויאמר אליו הקבד אונ דער
קנעקט האט צו אים גי'אונט אזוי לא תאבה האשה
דלכת אחרי מאמער נועם דיא אשה ניט וועלן גיין
נאך מיר צו דעם לאנד ההשב אשיי נאל איך אום

פרקי רבני אליעזר

ארבע גיין תרן . נחיר איז גי'נוען אפלה אין תרן אונ בתואל
איז גי'נוען אפלה אין תרן . אונ גיין מאמער רגקה איז
קיין מאהל געגאנגען שעפון ויאסער . אונ היינט איז זיא
געגאנגען שעפון ויאסער . אונ רגקה איז גי'נוען אגערה
נואם זיא האט נאך גאר ניט געוואקסט צו ביידין מיט

נביאים מליים אא

תרנום

לחמשוך סנה ד'יא צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהודה נשמה דנצח ארני נשמה דהרד יהודה חיה יחידה נצח יהודה חיה יחידה דהרד אל שם ב"ן שבעשים:

א וְהָנָה עֹודָנָה מִדְּבַרְתָּ עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנְּבִיא בְּאֵי:
ב וְיִנְיָדוּ לְמַלְכֶךָ לְאֹמַר הִנֵּה נָתַן הַנְּבִיא וַיְבֵא לְפָנָי
הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְמַלְכֶךָ עַל־אִפְיוֹ אֲרָצָתָ: ג וַיֹּאמֶר נָתַן
ד וקגיד למלכא על אפוי על ארעא: ג ויאמר נתן רבני

מצורת דוד

(ה) בא . אל חר כית המלך: (כ) ויבא . מן החצר כל לפניו אל הכית אחר שנים המלך לבוא לפניו וקצר כדכר המנוק (ח"א) (הם לישראל ע"ט)

מִלְפָּנֶיךָ אֵת אֲמֶרֶת אֲדוֹנָיִךָ
 וּמִלִּפְנֵי בְּתָרֵי נְהוּם יִתִּיב עַל
 בְּרַסְמֵי-מִלְכּוּתֵי : ד אֲרֵי נִחַת
 וּמֵאֵן דִּין וְנִבְיִים תּוֹרִין וּפְסִימִין
 וְעֵאֵן לְקִינֵי וְנִסְוִין לְקֵל גְּנֵי
 מִלְפָּנֶיךָ וְלִרְבֵּנֵי מִלְאָ וְלִאֲבֵי הָר
 כְּהֵנָּה וְהָא אֵינּוּ אֲכֻלִּין וְשִׁמְוִן
 קְדָמוּתֵי וְאִמְרוּ וְצִלָּח מִלְפָּנֶיךָ
 אֲדוֹנָיִךָ : ה וְלֵי דִּיאָנָא עֲבֵרְךָ

אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ אֲתֵּה אֲמֶרֶת אֲדוֹנֵיהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרֵי הוּא
 יֵשֵׁב עַל-פִּסְמֵי : ד כִּי יֵרֵד הַיּוֹם וְיִזְבַּח שׁוֹר וּמִרְיָא
 וְעֵאֵן לִרְבֵּי וּמִרְיָא לְכֹרֵי-בְנֵי הַמֶּלֶךְ וְלִשְׂרֵי הַצִּבְיָא
 וְלֵאבִיתֵר הַכְּהֵן וְהַנֶּס אֲכֻלִּים וְשִׁתִּים לְפָנֵינוּ וְאִמְרוּ
 יְהִי הַמֶּלֶךְ אֲדוֹנֵיהוּ : ה וְלֵי אֲנִי-עֲבֵרְךָ וְלְצִדִּיק הַכְּהֵן
 וְלִבְנֵיהוּ כְּדִי-יְהוֹדְעוּ וְלִשְׁלֵמָה עֲבֵרְךָ לֹא קָרָא :

וְלְצִדִּיק כְּהֵנָּה וְלִקְבֵּיהוּ בֵּר יְהוֹדְעוּ וְלִשְׁלֵמָה עֲבֵרְךָ לֹא זָמִין :

מצודת דוד

רשי

עליו: (ג) אהרן. וחסר כלל השלש וכו' כמו האהרן אמרת
 וכו': (ד) כי ירד היום וכו'. ודולו כמנח' הכיו נעשה'
 לשמחה המלכות: ויאמרו וכו'. ר"ל דולו אמרו וכו' המלך
 יאדונו: (ה) ולי אני עבדך וכו'. הכיו ראה עממנח' נעשה'
 לשמחה המלכות שברי קהל לכל בני המלך וכו' ולי וכו' לא
 דעם פירוש עברי פיישש בעפינמ מען ביא דער הפסורה פון דער וואך :

תרנום

כתובים משלי ה

לחמשך מיסוד ומלכות ד"א שין דלת יוד גפש שין שין דלת שין דלת יוד ויה יאהדונהי גשמה דיסר א אר
 אדנ ארני גפש אדני ויה ארף דלת גון יוד גשמה דמלכות וי הו וז הו הו חיה יחידה דיסר יתנה ויה יחידה דמלכות
 אל שם ב"ן שבעשה :

* פְּרִי־תַנּוּן לְאַחֲרֵים הוֹדָה וְשִׁנְתָּהּ לְאַכְזוּרֵי : ב פְּרִי־יִשְׁבָּעוּ * דָּלָא תַפְּוּן לְאֲדוֹנֵיךָ חִלְקָה
 זָרִים פְּחָה וְעֲבֵרְךָ בְּבֵית נְכָרֵי : ג וְנִהְמַת בְּאַחֲרִיתָהּ בְּכֻלּוֹת
 בְּשׂוֹרָה וְשִׂאֲרָה : ד וְאִמְרַת אִיךְ שְׁנֵאתִי מוֹסֵר וְתוֹכַחַת נֶאֱמָן
 לְבִי : ה וְלֹא שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל מוֹרֵי וְלִמְלַמְדֵי לֹא-תִפְתִּי אֲזוּנֵי :

גְּנוֹשְׁמָה : ד וְסִימֵר הִיכְנָא מְרֻתָא וּמְכַסְנוּתָא אֲשֵׁלֵי לְבִי : ה וְלֹא שְׁמַעְתִּי קָלָא
 דְּמְרֻתוּתֵי וְלִמְלַפְנֵי לֹא צִלִּית אֲדוֹנֵי :

מצודת דוד

רשי

(א) פן תתן לאחריים הודך. פן תפנה לכן לאלהים
 אחריים להח' להם הודך ושכחך: לאכזורי. לשר על
 ניהנס: (ב) פן ישבעו זרים כחך. ונבילי הכעל
 כגובים מתן ממון כשקריהם: ועצבך. ווניעך: בבית
 נכרי. כבית ע"ז: (ג) ונהמת. סוף שתהנס כבאחרייתך:
 (ד) נאץ לבי זיהה לבי התוכחה :

(א) הודך. הסוד נתנו לך מן השמים חתן כמעטך לאחריים
 כי תהיה נלקח מתן ונתתן לאחריים ותמות כחלי ענותך
 וזנותים תחטור לאכזורי. וכו' ער על גינסם ר"ל חיה מסור
 צידו לכל חסלו: (ב) פן ישבעו זרים. סורים מתן סליסם ראוים
 ליושך הם ישבעו כחך והוא כעוסר כעל כבת והתחמנות וכן
 כעסם נתנו לאלוה' (מורל 3): ועצבך. כעוסר כעל כעלבו
 וזיעה וכעל הדבר כמ"ס: (ג) באחרייתך. כבאחריית יועך כיום
 סמיהם כעל וכלה כעך או תהנס מנכס לכ: (ד) נאץ לבי.
 חמס לבי כעושה :

פירוש ע"מ

ויה אליו: (ד) ואמרת איך שנאתי מוסר ותוכחה נאץ לבי
 אונ דו וועקט זאגין ויה אזוי האב איך פייגט
 געהאט צו הערין מוסר. אונ מיין הארץ האט
 פארקויאסן. אלע גוטע אויפקלערונג וואס
 מען האט מיר גיגעבן. איך זאל מיה גיט
 פארפירען מיט דיא זונג: (ה) ולא שמעתי
 בקול מתי אונ איך האב גיט גינאמט הערין
 דיא שטיקע פון מיינע לערנער, וואס האבין
 מיה גילערונגט צו גושען וְיִמְלַמְדֵי לֹא תִפְתִּי
 אַזֵּי אונ צו מיינע לערנער האב איך גיט
 גינאמט אויבגינין מיין אויער צו הערין
 וייערע גוטע כירי :

(א) פן תתן לאחריים הודך מאמער וועקטו געבין דיין
 שיינקייט צו פרעמעך ושנתך לאכזורי אונ
 דינע יאהרין וועקטו געבין צו אמענעלש וואס
 וועט אויף דיר קיין רעסונת קאנפין: (ב) פן ישבעו
 זרים כחך מאמער וועלן פרעמעך וואס ווערין מיט
 דיין פח ובעציה בבית נכרי אונ דיין פארקענין וואס
 דו האמט אויף אים געארבעט וועקטו אנועק
 געבין אין אפרעמעך גשוב. דיא זונג וועט ביי
 דיר צו געקען דיין פארקענין אונ דיין פח:
 (ג) ונהמת באחרייתך בכיות בשרה ושארך נאכדעם ווען
 דיין פח אונ דיין פארקענין וועלן פארלענדט
 ווערין וועקטו ברקיען אונ וועקט ביי זיין אויף

(א) דבר תורה רחוקה ואסך ק"ק הוא ולמדנו מעולה לפי שסוף עם חסותו ואסך בשחטתו וקבול דמה כ"מ. וזמנה דלא כהן בן נח וזכו שלמי נזיר. ורש"י תכנס וכו' בגמרא דף ל"א: (ב) אשחזן בין לאן בן בקר מלן ח"ק ואס מן הללן וי"ו שוחף על פניו בלשון וימלא עליון מתחתון: גמרא: (ג) חתנה דגבי טהיל' נמי כתיב ולקח ונתן

כל אמעלי דעוד דמלטת דליכא א אל אלה אלהים אלהים פרק ה א איהוה מקומן של זכאים קדשי קדשים שחימתן בצפון [א] פר ושעיר של יום הבפורים שחימתן [ב] בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן [ג] מעון הויה על בין הברים ועל הפרוכת ועל מזבח הזהב מתנה אחת מהן מעעבת. שירי הרם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון אם לא נתן על עעב: ב פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שחימתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן מעון הויה על הפרוכת ועל מזבח

מקלת דמו ככפר דכתיב (ט"ז) ולקח הכהן מדם האלס ונתן. מה נתניה בעלמו של כהן חף לקחיה בעלמו של (ג) כהן. מש"ה לא תני הכא וקבול דמן שאין קבול דמן טה ומשום דלא פני ליה בלא קבלת' כלי שלאחרי שקבל כהן ח' וקבלת דם כידו היה כהן אחר מקבל הדם (ד) בכלי מש"ה הדר תני בהדיא חשט מזרע חשט תוליי שחימתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון: פר ושעיר של יוה"כ. א"טג לטפון בעולה הוא דכתיב. אקדים תלה לתפלות ברישא דלחיי דלחיי מדרשא הויכאל ליה. וחסותות פנימיות חיירי דככס דעל לגבי טהיל' כתיב' ל"י וחקקמיהו בלחור חסותות. ואיכנה נמי שחימתן בצפון דכתיב (סד ד) ושחט את החטאת במקום העולה וקרא יתירה הוא דהא כתיב צמקום אשר תשחט העולה תשחט חסותות. אלא זה בנין אב לכל חסותות שיהו טעויה' לפון: וקבול דמן בכלי שרת. דכתיב בעולת סויה (שמות כ"ד) ושחט למקה כנגד טעויה על כסרות ולא היו טעויה' כה: ועל הפרוכת. דכתיב (ויקרא ט"ו) וכן יעשה לזאהל מועד (ה): ועל מזבח הזהב. כדכתיב ויאל אל המזבח כסדר עבודת י"כ כפרשת אחרי מות: מתנה אחת מהן מעעבת. כדאמרן כפ' ד"ג דף ל"ו דכפר העלם דבר כתיב ועשה לפי כלשר עשה על החטאת כי יעשה לו וקרא יתירה הוא לעכב שאס חסר אחת מן המתנות לא כפר ודרשינן ועשה לפר. זה פרי י"כ דכדידיה נמי מתנה אחת מעעבת כמו כפר העלם. שירי הרם היה שופך על יסוד מערבי. כדכתיב (ויקרא ד) אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד. ואוהל מועד למערבו של מזבח החיצון היה: אם לא נתן. שירי הדס ליסוד: לא עעב. הכפרה דכרת הויה ומתן דמייס לפנים כתיב (ט"ז) וכלה מכפר את הקדש למשעט שכבר שלמו כל הכפרות כולן: ב פרים הנשרפים. פר העלם לפר כהן משחט שאין נאכלים לכהנים אלא כשרטים חזן לירושלים: ו' שיעירים הנשרפים. (י) שיעירי ע"ג שהקטלו לפר העלם לכל דבריהם: הויה על הפרוכת. ז' הויות על הפרוכת אלז בין הכדסים לא כתיב כהו הויה כמו כפר

למה. ה"מ: [ג] שיעור. לטון. אורח: (פ) וזמרים הנשרפים דמ"כ כתיב לפני ח' את פני פרוכת הקדש: (ו) בלשון רבים. דקיל דשאר טעויות מביאין על ידיהם ופר העלם נקטיה בלשון יסודי חף ע"ג דג"ג שאר טעויות כ"י משום דלחמי למיעטי דלחיי

איו גיט מן כפפר דיא עבירות שירי תדס קיה שופך על יסוד פגריי שי סוכת תחיצו דיא איבעריגע קלוט וואס פלייבט אין פּעקין האט ער אויס גינאסין אויף דעם פודאקענטן וואס אין מערב זייט פון אויסווייניגקסטן מן זאם ינו אוב ער האט גיט אויס גינאסין דיא איבעריגע קלוט אויף דעם פודאקענטן פון אויסווייניגקסטן מן זאם יא עכב האלט דאס גיט איין דאס פאר געכונג. גאט איז מוחל דיא עבירות אן די קלוט אויסגיטונג אויך: ב פרים הנשרפים דיא קרבנות וואס פּעקען פרים נאקסין אונז מען דארף גיין פאר פּעקען. מען עקט זייא גיט ושעירים הנשרפים אונז מען דארף זייא פאר פּעקען. מען עקט זייא גיט שחימתן בצפון דארף מען זייא שעקטין אין צפון זייט פון מן זאם נקביי דמן בקלי שרת בצפון אונז מען זאל צו געמען זייערע קלוט פון האקרו אין אהייליגע פלי. אויך אין צפון זייט דמן שיען תויה על תפוחת וגי סוכת

פרק ה א איהוה מקומון של זכאים קדשי קדשים. שחימתן בצפון [א] פר ושעיר של יום הבפורים שחימתן [ב] בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן [ג] מעון הויה על בין הברים ועל הפרוכת ועל מזבח הזהב מתנה אחת מהן מעעבת. שירי הרם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון אם לא נתן על עעב: ב פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שחימתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן מעון הויה על הפרוכת ועל מזבח

פרק ה א איהוה מקומון של זכאים קדשי קדשים. שחימתן בצפון [א] פר ושעיר של יום הבפורים שחימתן [ב] בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן [ג] מעון הויה על בין הברים ועל הפרוכת ועל מזבח הזהב מתנה אחת מהן מעעבת. שירי הרם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון אם לא נתן על עעב: ב פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שחימתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן מעון הויה על הפרוכת ועל מזבח

על יה"כ לכתוב ביה (סס) והוא כאלכסו על פני הכסות: אלו ואלו. על יה"כ ואלו הנשדפים: נשרפים בבית הדשן. למקום שמוציאם שם את הדשן של מזבח החינוך לכתוב ביה (סס ו) והוא את הדשן אל מחוץ למזבח. וכפרים הנשדפים כתיב (סס ז) על שם הדשן ישרף (י): ג אלו הן חמאת הצבור. שם לריכת להזכיר שהרי הפנימות כבר נשט: שעירי ראשי חרשים ושל מועדות. שהן על המזבח האשדף:

שחימתן בצפון. שהרי למדת בבנין חב כלל חמאת שם שמימות נמוך: עלה בכבש ופנה לסובב. מפני שדמה נתן על הקרנות וכאלכסו. לרד לעמוד ע"ג סובב אבל ככל שאר הדמים שהן התחונים מן הקרנות ולמטה עומד על הלפפה אלל אית המזבח וזרק מן הכלי וכל מקום יגיע למזבח

כר: ובא לו לקרן דרומית מרחית. שנה הוא פונע ראשון כדק"ל כל פנות שאתה פונה לא יהא אלל דרך (ח) ימין הכבש כדרום וכשטלה בו ופניו למזבח ממלא ומינו למזבח ובה לו ללוותו הקרן והולך ומקיף כסובב דרך ימין ופניו למזבח מן הדרום למזרח וממזרח לטפון ומזרח למערב דהיינו דרך ימין. והמה על אמה ברזם אמה הכתוב כראש המזבח ככל אית שנה קריה קרן: על יסוד דרומי. דלפנין ירדתו מן הכבש בהטאות החלונות ושערי הדם כילו. מילתו מן ההיכל והי"ו העומעם כילו. מה ילוחתו מן ההיכל היה טותף שרי הדם כסמך לו

ותבא אונ דריא בלוט פון דריא פרים אונ פון דריא שציריים דארף מען שפרוימפען אוף דעם פרוכת דרען קאהל אונ אויב דעם גאלרענעם מןפנה פתנה אחת פתן מעבנת אויב מען האם נעפעלט פון די שפרוימגענען אייגס. אזי פון מכפר די עבירות שרי הדם היה שפך על יסוד פתני של מןפה החיצון די איבעריגע בלוט נואם גלייבט אזי פסקין האם ער אויס גינאסין אויף דעם פונדאמענט נואם אין מערב זייט פון אויסנייניקמען מןפנה אס יא נמו יא עיב אויב ער האם גיש גינאסין דריא איבעריגע בלוט אויף דעם פונדאמענט פון מןפנה. האלט דאס גיש איין דאס פאר עגעבונג. אן דריא בלוט אויפניסונג אזי אויף נאם מוחל די עבירות אזי נאסי די אונ די. דער פיר אונ דער שיער פון יום כפור אזי דריא אונקערע פנים אונ שצירים נואם מען דארף זיי פאר ברענען נשדפי ציחי תישו נאל מען זיי פאר ברענען אויסער ירושלים אויף דעם ארם נואם דארט ליגט דריא אש פון דעם אויסנייניקמען מןפנה: ג השאה תגיד ותחיד דריא נחמאות נואם נוערם גיבראכט פאר אלע יודים נוענין. אונ דריא חמאות נואם אקענטש בריינגט פאר זיך אליין אזי הן חמאות תגיד דאס נענען דריא נחמאות נואם נוערין גיבראכט פאר אלע יודים שצירי האשי תגדים ושל סוגיות דריא שצירים פון אלע דאש חודש אונ פון אלע יום טוב שחיפתו צפון מען דארף זייא שעקטין אין צפון זייט פון מןפנה נקבי דון גכי שרת צפון אונ מען נאל צו נעמען זייציע בלוט פון האלקוד אין אנהיליגע גלי. אויף אין צפון זייט תתן שנת ארבע סמנת על ארבע שפרוימפען אויף דריא פיר גינגלטו פון מןפנה.

כתי כפר שמיאל נטר כתי וספי טלה טו תומסות: (י) וספאר פוקטו כלעלי. רשי: (ז) ופנה כו'. שטי ככטיס קרטיס יולאסי מן הכבש כפתן פנין לימוד ולסוכ כדלמריקן כנמרו וכספר לורע הניה תומסתי על מקרא ומעוזתו סוטת קרטיס כללה כתי ומעלות: (ח) דלפנין גס מים של שמה כנמרה: (א) שופר לכתוב ומה כל

הזהב מתנה אחת מן מעבנת. שירי הודם היה שופר על יסוד מערב של מזבח החינוך אם לא נתן לא עכב. אלו ואלו נשרפין בבית הדשן: ג חמאת הצבור והיחיד. אלו הן חמאת הצבור שעירי ראשי חרשים ושל מועדות. שחימתן בצפון. וקבול דמן כבלי שרת בצפון ודמן מעון ארבע מתנות על ארבע קרנות כיצד עלה בכבש [ז] ופנה לסובב ובה לו לקרן דרומית מרחית מרחית צפונות. צפונות מרחית מרחית דרומית. שירי הדם היה [ב] שירי יסוד דרומי

דעם יסודר אל יסוד המזבח: (ט) ונקדשי לילה הו"ך אמר
 פיוס דכתיב לא יקום ממנו עד בוקר רש"י: (י) וכחוה החוסות
 ולא היה לו לפרש לפניו פ"י ומחוסר כסורים שזו הדין טובג
 בכל המקדש אמר קלום ואני אומר דלף יזאל לא הול"ל לאכנסן
 דמיסבלי בולא סוף לחומה עיר: (יא) תימה דמ"ט הול"ל
 נתיב גבי זבחי שלמי צבור דהא דהא
 כתיב דכו"ק ויליטין מרחיקת
 ועולה: תי' (יב) לא כתיב
 שגל מזבח אלל כלומר צויה.
 דעולת חכמה נכסה למטה:
 (יג) ט' בני' דל"ל יחכי מדינת'
 דמקדש מטעם שהיה בניין אלל
 שלא הי' מקדש בדמו: תי"ט:
 (יד) ע"י כפי' הכרי'ס: דהמזון
 תחלה לאלו למטעמי שרים דלוי'ס
 נמי כתי' יסוד ורלא מתי לכוה סבל
 נמי דכיון דלשטעטין כפימיות ונס החחיל למיתני כתי'טות

ולילה. (שס ז) ובשר זבח חולדת שלמיו ביום קרבנו יאכל למדנו להודיע שאכלת ליום (ט) א' כחשת ואשם
 מנין ת"ל זבח: עד הצרות. סיג עשו חכמים לתורה להרחיק את האדם מן העבירה דהא קרא ליה מנין עד בוקר
 קיאמר: ד' העוהה. קודש קדשים. הוא ליפסל ביזאל ובטובל יום. ובמחוסר כפורים ומעוליס (י) בה. ומשום
 דלא כתיב בה בקרא הקדש קדשים (יא) היא כמו כחשת ואשם. אשמעינן תנא הכא דלית נמי קדשי קדשים כחשת
 ואשם. שארי היא שיה ליה ליה לקדש שמיטתו וקבלת דמן: שתי' מתננות. בקרן מזרחית (יב) לטוית זבקרן. מערבית
 דרומית שעבדה כלכסמן ועמאל משום דקרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד. לפי שלא היה בחלקו של בנימין
 שנתכבש יעקב עליו (כרשית מט) כבקר יאכל עד. כחשמיטה יחכי מקדש (יג) דבר המקודש לנשים לא
 היא אלל בחלקו של בנימין ואחתי. הקרן לא היה בחלקו היה חופס בחלקו של יהודה אמה במזרחו ואמה
 בדרומו. כל אורך מזרח ודרום כעובי אמה. אלל שלא היה אמה שמתרע על פיה כל המזרח שכמעטיו לקרן
 מזרחית לטוית. היתה כלה בחלקו. וכן אכילת האנוה הדרומית לא היתה מולכת על פני כל הדרום
 שכמעטיו לקרן דרומית מערבית היתה כלה סמוך לקרן אמה. מנאל יסוד לג' הקרנות הלכך היה מחסיל בקרן
 לטוית מזרחית. הואיל וקרן דרומית מזרחית אין לה יסוד. לפי שלא היה בחלקו של סורף שנתכבש עליו יעקב. ועולה
 טעונה תחלה מתן דמה כנגד היסוד (יד) הלכך כתי' הקך תרתי דלמרן דשתי מתנות שהן ארבע בעיני כתי' שיה
 מתן הדס בד' רמות המזבח. דכתיב (ויקרא ח) וזרקו את הדם על המזבח סביב. אי וזרקו. ויכול וזרקו צזריקה
 אחת. ת"ל סביב וז"ל להקוף גזריקה אחת. אי סביב יכול יקופנו כחוט. ת"ל וזרקו ואין זריקה אלל מרחוק
 וכחוט ז"ל להקוף אלל כבאלע. הא כילד נתון שתי מתנות שהן ארבע: ומעונה הפשט ונתרוח. כדכתיב (שס)
 והפסטי את העולה ונתח אותה לנחיתה: ובליל לאישים. כולה נפרסת ע"ג האש: ה' זבחי שלמי צבור. ככתי'
 עלתה: אשם גזולות. האמור כטובעת הפקדון: אשם מעילות. הנהנה מן ההקדש: אשם שפחה חרופה.

דיום ימים ונאכלו? ימים מן הקלעים אונ ריא פלייש
 פון המאת ווערעם גיגעעסין אינוונייג פון ריא
 זיינועקערענע ווענט וואס איז גיווען ארום משפן
 ונדאס מינים מען אין הויף פון משפן, אונ ריא
 ווענט פון הויף פון בית המקדש איז גיווען
 אומאקערט? זבחי קהני' ריא נקרים פון ריא פנהנים
 האבין גיגעעסין ריא פלייש, גיש נקבות כגלי מאפי
 אקלי' גרזיי' עסיינווארג האט מען גימענט מאכין
 פון ריא פלייש גיקאכט, גיבדראמין, ואונ נאך
 אזוי אנגלייכין ימים וגייה דעם מאג וואס מען האט
 גישאכמין דעם קרן האט מען גימענט עסין די
 פלייש, אונ ריא נאכט וואס נאך דעם מאג
 ער צוהת ביו האקלע נאכט: ד' העינה קדשי קדשים
 אעולה איז נאנץ הייליג שחיפהת בצפון מען דארף
 איר שעכמין אין צפון וייט פון מוסף גקבי דעה
 כגלי שרת בצפון אונ מען נעמט צו ריא בלומ אירע
 אין אהיייליגע פלי אירק אין צפון וייט דעה מען
 שמי' סגנות שהן ארבע אונ ריא בלומ דארף מען
 שפרמיצען אויף צווייא ווינקלען, איין שפרמיץ
 אויף דעם ווינקל' מוּרָח אונ צפון, אונ איין
 שפרמיץ אויף דעם ווינקל' מערב אונ דרום

הכל על שפחה שהיה ספחה וזליה בת חורין המיועדת לעבד עכרי שזוהר בשפחה וזכתה חורין : אשם נזיר
 שנטמא בזה דכתיב ציה (במדבר ו) והיור לה' את ימי נזרו (וגו') : אשם תלוי : ספק סגנ דכדרי שמינין על
 זדונו כרה ספק לא סגנ והוא כתיב בויקרא אלל אשם מעולות : אשם ודאי ל"ג שכל חלו אשם ודאי הן חזק מחלס
 תלוי : שתי מתנות שהן ארבע . דלחלס נמי כתיב וזיקה וכתיב סניב : ונאכלין לפנים מן הקלעים .

דכתיב (במדבר י"ח) בלחס נקדש הקדשים תחלטו . וזכתי שלמי לצבור סמך לחזן הכתוב להקטיל דכתיב (ויקרא גג) ועשיתם שטיר עוים אחד לתעלה ושני כבשים בני שנה וזבח שלמים לומר להן שדין כחטאת שהן נאכלין חלל לפנים מן הקלעים ולזכרי כהונה . חלל חזן עטוים ל' מתנות כחטאת . שאין לך ככל הקרבנות מי שטעון חרבע מתנות חלל כולד (טו) : ו התורה ואלו נזיר קרשים קלים . אין מועיל בהן שחיטתן בכל מקום . ואין עטוים שחטת בכל מקום . (טז) : ונאכלין בכל העיר . דנבי חטאת כתיב (סג) והכלתם אותה במקום קדוש ואין שלמים במקום קדוש חלל במקום סהור (יז) דהיינו כלל העיר שהוא מקום סהור מלכנס סם מזורעים : לכל אדם . לזרים : ליום ולילה . בזהו' כתיב (ז סס) זיום קרבנו ויחל לא ייח ממנו עד בקר ותגיל חודת שלמיו לזכות שלמי נזיר : המורים מהן חזו וזקו שנות מהן לכהן כשאר שלמים . לתורה לשלמים לחקים דכתיב (סס) וזאת תורת זבח שלמיו וגו' חס על תודה וכו' . וחרכט חלות מחרבע מיניס שנה דכתיב (סס) אחד מכל קרבן . לכהן הוורק וגו' ומורס מחלל נזיר ארע

אנדערער האט איר ניט פרייא געמאכט . אין ויא העלפט אשפקה און העלפט אפרייע . און אעבד עברי וויאוישער קענטן האט איר מקרש גינען . דער נאה האט איינער סגנה גינען מיט די שפקה . דארף ער בריינגען אקרבן אשם אשם נזיר אויב אונזר אין טמא גינאנדין פון אמת . דארף ער בריינגען אשם אשם מצודע אמצודע וואקעצינערן נוען ער ווערם גיהילם . דארף ער בריינגען אקרבן אשם אשם טיני אויב עס איז אים אספק צו ער האט גיטאקן אומגעזען אעבירה וואס עס קומט אים פרת . אנדער גיין דהיינו עס איז געלעגן פאר אים אשטיקול קלב און אשטיקול שטאלץ און ער האט גינעטן איין שטיקול און ער ווייס נישט וואס ער האט גינעטן חלב אדער שטאלץ דארף ער בריינגען אקרבן אשם שחיטתו בציפון די אלע קרבנות דארף מען שעקטן אין צפון וייט פון מזבח וקביל דפן כלי שרת בציפון און מען זאל צו געמען דיא בלוט ווייערע פון האקרו אין אהיליגע פלי . אויך אין צפון וייט ודפן מען שתי מפתח שהן ארבע און דיא בלוט דארף מען שפרייטען אויף צוויי ווינקלען . איין שפרייטן אויף דעם ווינקול מורה און צפון . און איין שפרייטן אויף דעם ווינקול מערב און דרום און דיא צוויי שפרייטען פאר געמען דיא פיר נוענט אביסול אויף מערב און דרום ונאכלין לפנים סן תללים און דיא פלייש פון דיא קרבנות ווערם גינעטן איינזיניג פון דיא ליינזענדענע נוענט וואס איז ניווען ארום מושקן ווי פריער שטייט) זכרי בהונת דיא זקרים פון כהנים עטין דיא פלייש . ניט

נקבות בני פאלי אלע ערלייא עסינאונארג האט מען גימענט מאכין פון דיא פלייש געקאכט גיבראטין ווי מען וויל זייס זיגיה עד הצות דעם סאג וואס מען האט גישאכטין דעם קרבן האט מען גיאמענט וואס דיא פלייש . און דיא נאכט וואס נאך דעם סאג . ביו האלבע נאכט : ו התורה ואל גייר אקרבן תודה און דער אל וואס אונזר בריינגט קדשים קלים זענען גרינגע קרשים שחיטתו בני מקום בזהו' מען מען זיי שעקטן אין די עזרה אויף וועלכין ארם מען וויל ודפן מען שתי מפתח שהן ארבע און די בלוט דארף מען שפרייטען אויף צוויי ווינקלען . איין שפרייטן אויף דעם ווינקול מורה און צפון . און איין שפרייטן אויף דעם ווינקול מערב און דרום און דיא צוויי שפרייטען פאר געמען דיא פיר נוענט אביסול אויף מערב און צפון און אביסול אויף מערב און דרום ונאכלים בני העיר און די פלייש פון דיא קרבנות מען מען עטין אין נאנדין שטאט ירושלים בני אדם צו אלע מענטשין . אלזו און אוישראל מענין אויף עטין דיא קרבנות בני מאכין מען מען מאכין פון דיא פלייש אלע ערלייא עסינאונארג געקאכט געבראטן און ווי מען וויל זייס זיגיה עד הצות דעם סאג וואס מען האט גישאכטין דעם קרבן האט מען גיאמענט וואס דיא פלייש . און די נאכט וואס נאך דעם סאג . ביו האלבע נאכט המים מהם וואס עס ווערם אפ גישייט פון דיא תודה און פון אל זיור . פון דיא תודה ווערם אפ גישייט דיא ברוקס און דיא פאלקע און פיר חלות . און פון אל זיור ווערם אפ גישייט דיא פארערשטע פוס און דיא ברוקס און דיא

טעוים ל' מתנות כחטאת . שאין לך ככל הקרבנות מי שטעון חרבע מתנות חלל כולד (טו) : ו התורה ואלו נזיר קרשים קלים . אין מועיל בהן שחיטתן בכל מקום . ואין עטוים שחטת בכל מקום . (טז) : ונאכלין בכל העיר . דנבי חטאת כתיב (סג) והכלתם אותה במקום קדוש ואין שלמים במקום קדוש חלל במקום סהור (יז) דהיינו כלל העיר שהוא מקום סהור מלכנס סם מזורעים : לכל אדם . לזרים : ליום ולילה . בזהו' כתיב (ז סס) זיום קרבנו ויחל לא ייח ממנו עד בקר ותגיל חודת שלמיו לזכות שלמי נזיר : המורים מהן חזו וזקו שנות מהן לכהן כשאר שלמים . לתורה לשלמים לחקים דכתיב (סס) וזאת תורת זבח שלמיו וגו' חס על תודה וכו' . וחרכט חלות מחרבע מיניס שנה דכתיב (סס) אחד מכל קרבן . לכהן הוורק וגו' ומורס מחלל נזיר ארע

כשנה וחזו ושוק וסוף מלה תחת ודקת אחד: כיוצא בהן. נחללים בכל הקיר ג'ום וילה: לכהנים לנשירה. כלכתיב (שס) וחת כהן הכהנים וכו' תחלו במקום עשור אהת ובניד וזמתיך: ז שחימתן בכל מקום בעזרה. ג' פרסיות נחמו בשחיטה שלמים. חדל כבן בקר וחדל כבשה. וחדל כעו. בקמייתא חתיב ושחט פחת אהל מועד. ובהתריב בתרייתא חתיב לפני חלה מועד להשחיר את כל הרחיות שבעזרה דלמי משחט כל שלפני הריכל (יא): לשני ימים ולילה אחד. להכי חתיב בשלמים (שס) וכוונת מבשר הזבח כיום

לכהנים נחללים נכדו הכהנים ל"ח כנגד ספחה דוקא רש"י חס דחתיב בקמייתא פחת ומשך כגמרא לומר כזמן ספחה הריכל פחת ולא כזמן שחט נשול ורש"י שלפני לספול יוד. לדון. קודם ע"כ וכלומר דאלו אחורי כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים [ו] לנשירה ולכהנים ולעבדיהם: ז שלמים קדשים קלים שחימתן בכל מקום בעזרה. ודמן מעון שרי מתנות שהן ארבע ונאכלין בכל העיר לכל אדם. בכל מאכל. לשני ימים ולילה אחד. המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשירה ולכהנים ולעבדיהם: ח הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים. שחימתן בכל מקום בעזרה. ודמן מעון מתנה אחת ובכור שיתן כנגד היסוד. שנה באבילתן הבכור נאכל לכהנים והמעשר לכל אדם. ונאכלין בכל העיר בכל

השלישי בלא דמס. ומעשר כהמה ודמן עטון מתנה אחת. דלא חתיב בהו סביב (כ) אלא וחת דמס תזרוק כתיב גבי בכור. והך נמי מהתם ילפינן. מדלא חתיב וחת דמו אלא וחת דמס: כנגד היסוד. במקום שם יסוד תחתיו למעוטי מזרחית דרומית שאין שם יסוד כדאמרין ובכור ומעשר ופסח שטוים יסוד דלפינן וריקה וריקה ל"ח מעולה זכבונה כתיב (ויקרא ד) אל יסוד מזבח העולה: שינה באבילתן. זה מזה א"ע ששהו אחרן למתן דמים: הבכור נאכל לכהנים. כלכתיב (במדבר יח) ובשר יחי' לך: והמעשר לכל אדם. שלא נמנו בכל התורה שיהיה לכהנים חלק בו: ונאכלין בכל העיר. וכתיב (דברים

השלישי בלא דמס. ומעשר כהמה ודמן עטון מתנה אחת. דלא חתיב בהו סביב (כ) אלא וחת דמס תזרוק כתיב גבי בכור. והך נמי מהתם ילפינן. מדלא חתיב וחת דמו אלא וחת דמס: כנגד היסוד. במקום שם יסוד תחתיו למעוטי מזרחית דרומית שאין שם יסוד כדאמרין ובכור ומעשר ופסח שטוים יסוד דלפינן וריקה וריקה ל"ח מעולה זכבונה כתיב (ויקרא ד) אל יסוד מזבח העולה: שינה באבילתן. זה מזה א"ע ששהו אחרן למתן דמים: הבכור נאכל לכהנים. כלכתיב (במדבר יח) ובשר יחי' לך: והמעשר לכל אדם. שלא נמנו בכל התורה שיהיה לכהנים חלק בו: ונאכלין בכל העיר. וכתיב (דברים

פאקבע אונ איין תלה אונ איין קיבור. אונ דאם גיט מען צום פהן כיוצא בהם איז גלייך צום גאנצין קרבן. דאם ווערט אויך גינעסין אין גאנצין שטאט. אונ דעם טאג וואס מען האט גישאקטן דעם קרבן אונ די נאכט וואס נאך דעם טאג ביז האלקע נאכט און שחטום נאר דאס וואס איז אפ גישיידט גינווארין פאר דעם פהן נאך לכהנים נשחטם ולכהנים ולעבדיהם דאס ווערט גינעסין צו די פהנים אונ צו זייערע ווייבער אונ צו זייערע ווהן אונ טעקטער אונ צו זייערע קנעכט דיא פנענים: ח תבדיר דאם ערשטע קינד וואס ווערט גיבארין פון אקוה אדער פון אשעפס אדער פון אציג אויב זייא זענען זעכער דארף מען זייא געבין צום פהן והפער זעכער מענטש דארף ציילן זייענע קהבות אונ אצעהענקע מייר דארף זיין הייליג אונ והפסח אונ אקררן פסח ערב פסח נאך האלקין טאג קדשים קלים דיא דרייא ערלייא קרבנות זענען גרינגע קדשים שחיטתן בדי מקום בעזרה מען מעג זייא שעקטין אין דיא עזרה אויף וועלכין ארט מען וויל ודמן טען שחי' פתגות שהן ארבע אונ דיא פלוש דארף מען שפריטצען אויף צוויי ווינקלען. איין שפריטץ אויף דעם ווינקול מורח אונ צפון. אונ איין שפריטץ אויף דעם ווינקול מערב אונ דרום אונ די צוויי שפריטצען פארנעמען די פיר ווענט אביסול אויף מורח אונ צפון אונ אביסול אויף מערב אונ דרום ונאכלין בדי העיר אונ דיא פלייש פון דיא שלמים מען גען עסין אין גאנצין שטאט ירושלים בדי ארץ צו אלע מענטשן. אלזי אונ אישראם מענן אויך עסין דיא קרבנות בדי מאכז מען מעג מאכין פון דיא פלייש אלע ערלייא עסיגנווארג געקאכט גיבראטין אונ וויא מען וויל נשני ימים ויגיה אחר די פלייש ווערט גינעסין צוויי טעג מיט איין נאכט. דעם טאג וואס מען שעקט די שלמים. אונ די נאכט נאך דעם טאג. אונ דער אונדערער טאג נאך די נאכט וועתי'ו המידם בהם וואס עם ווערט אפגישירט פון דיא שלמים.

פאקבע אונ איין תלה אונ איין קיבור. אונ דאם גיט מען צום פהן כיוצא בהם איז גלייך צום גאנצין קרבן. דאם ווערט אויך גינעסין אין גאנצין שטאט. אונ דעם טאג וואס מען האט גישאקטן דעם קרבן אונ די נאכט וואס נאך דעם טאג ביז האלקע נאכט און שחטום נאר דאס וואס איז אפ גישיידט גינווארין פאר דעם פהן נאך לכהנים נשחטם ולכהנים ולעבדיהם דאס ווערט גינעסין צו די פהנים אונ צו זייערע ווייבער אונ צו זייערע ווהן אונ טעקטער אונ צו זייערע קנעכט דיא פנענים: ח תבדיר דאם ערשטע קינד וואס ווערט גיבארין פון אקוה אדער פון אשעפס אדער פון אציג אויב זייא זענען זעכער דארף מען זייא געבין צום פהן והפער זעכער מענטש דארף ציילן זייענע קהבות אונ אצעהענקע מייר דארף זיין הייליג אונ והפסח אונ אקררן פסח ערב פסח נאך האלקין טאג קדשים קלים דיא דרייא ערלייא קרבנות זענען גרינגע קדשים שחיטתן בדי מקום בעזרה מען מעג זייא שעקטין אין דיא עזרה אויף וועלכין ארט מען וויל ודמן טען שחי' פתגות שהן ארבע אונ דיא פלוש דארף מען שפריטצען אויף צוויי ווינקלען. איין שפריטץ אויף דעם ווינקול מורח אונ צפון. אונ איין שפריטץ אויף דעם ווינקול מערב אונ דרום אונ די צוויי שפריטצען פארנעמען די פיר ווענט אביסול אויף מורח אונ צפון אונ אביסול אויף מערב אונ דרום ונאכלין בדי העיר אונ דיא פלייש פון דיא שלמים מען גען עסין אין גאנצין שטאט ירושלים בדי ארץ צו אלע מענטשן. אלזי אונ אישראם מענן אויך עסין דיא קרבנות בדי מאכז מען מעג מאכין פון דיא פלייש אלע ערלייא עסיגנווארג געקאכט גיבראטין אונ וויא מען וויל נשני ימים ויגיה אחר די פלייש ווערט גינעסין צוויי טעג מיט איין נאכט. דעם טאג וואס מען שעקט די שלמים. אונ די נאכט נאך דעם טאג. אונ דער אונדערער טאג נאך די נאכט וועתי'ו המידם בהם וואס עם ווערט אפגישירט פון דיא שלמים.

מתנות. גמי' (כא) יש נחמה דהא כתיב עס ואלחמם לפני ה' ועד כו' ונראה לפרש דנפקא לן מדרמקסין לחיה וסוק על שלמתיש לכיילת שני ימים וסיס לפנין שנחלכין ככל העיר. חוס' ובחור' ע' : [ח] אינו נאכל. חימה ליתני נמי דאינו נאכל אלא על מזה ומורוים. ומירן כרימ' דלא תשיב אלא דכר שכבדו בקדשים. והוא חוק מס' דעבר קדשים נחללים בינם ובבליה עד סוף' לכל אדם ככל המכל ופסח אינו נאכל אלא כלייה עד חלות. וזמניו זני'. אי נמי לא תני חלות ומורוים דאין מעבדין אינו לאו מזה דנפטי' חוס' : [ט] חצות. וכלו' אפי' מדין חורס והכי קתני אלא ומתניין ר' אלעזר בן עזרי' היא דדריש בלאר כאן כלייה סוף ונאמר להנן ועברתי בלחץ מלרס כלייה סוף מה להנן עד חלות אף כאן עד חלות (גמרא) :

יכ' והבאתם שמה עלותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם ותניא בשתי מעשרות הכתוב מדבר חד מעשר צדמה וחד מעשר דגן. וכתוב בהוא קרם וזכרות בקרסם ואלכסם ומדלל קבע ליה מחיה ש"מ דמסר וזכר נאכלים ככל הקיר (כא) : לשני ימים וליילה אחד. לבכור הוא אומר. ובסרס יהיה לך כחוס התנופה וכסוק הימין הקישו הכתוב לחזה וסוק מה חזה וסוק של שלמים לשני ימים וליילה אחד אף בכור לשני ימים וליילה אחד ומעשר כבכור : רמנויו. לאוחס שנמנו כדמי לקיחתו כדכתיב (שמות יב) חיס לפי אכלו תכוסו :

נאר דיא נאכמ פסח ואינו נאכל אלא עד חצות און ער נוערמ נאר גינעסין ביו האלבע נאכמ גימ שפעקער ואינו נאכל אלא פסניו און ער נוערמ גישמ מעהר גינעסין נאר צו די מענאשין וואס האבין זיך גינצילט אויף אים אינדער מען האט אים גישאקטן ואינו נאכל אלא צו און ער נוערמ אנדערש גימ גינעסין נאר גינאמין :

פאךי מען מען מאבין פון דיא פלייש ופון בכור און פון מעשרן אלע ערלייא. עמיננוארנ געקאכט גינאמין און וויא מען וויר' לשני ימים וליילה אחד דיא פלייש פון בכור און פון מעשר נוערמ גינעסין צווייא מען מיט איין נאכט וויא פריער שמייתו) הפסח אינו נאכל אלא בליילה דער גרין פסח נוערמ אנדערש גימ גינעסין

רשיי

ובשרם יהיה לך בכור כתיב : לחזה ושוק של שלמים. ולקמי' סוף לכל חודה חקסין : בדרם. תלמודי חכמים יאסניס שרות שרות ככרס כך מפרסם בברכות ירושלמי : שבא לבית המדרש החולה. הוא היתה חלת

נאר דיא נאכמ פסח ואינו נאכל אלא עד חצות און ער נוערמ נאר גינעסין ביו האלבע נאכמ גימ שפעקער ואינו נאכל אלא פסניו און ער נוערמ גישמ מעהר גינעסין נאר צו די מענאשין וואס האבין זיך גינצילט אויף אים אינדער מען האט אים גישאקטן ואינו נאכל אלא צו און ער נוערמ אנדערש גימ גינעסין נאר גינאמין :

גמרא ובחיים דף נו ע"ב

תנו רבנן מנין לכבוד שנאכל לשני ימים וליילה אחד. שנא' ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין, הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים מה שלמים נאכלים לשני ימים וליילה אחד. וזו שאלה נשאלה לפני חכמים בכרם ביבנה בכור לבמה נאכל נענה רבי מרפון ואמר לשני ימים וליילה אחד. היה שם תלמיד אחד שנהא לבית המדרש לפני חכמים תחלה ור' יוסי הגלילי שמן אמר לו רבי מנין לך. אמר לו בני שלמים קדשים קלים ובכור קדשים קלים מה שלמים

בכור נאכל לשני ימים וליילה אחד אכבור נוערמ אויך גינעסין צווייא מאג און איין נאכט וזו שאילה אינו נאכלה לפני חכמים בכרם ביבנה דיא שאילה אינו גינאמין גינאמין פאר דיא חכמים אין בית המדרש אין די שטאט ובינה בכור קמס נאכל וויא פיל מען מען מען עסין דיא פלייש פון אכבור נענה רבי מרפון ואמר האם רבי מרפון גינעקערמ און האם גינאמם לשני ימים וליילה אחד דיא פלייש ואל מען עסין צווייא מען און איין נאכט היה שם תלמיד אחד שנהא לבית המדרש לפני חכמים תחלה ור' יוסי הגלילי שמן אמר לו רבי מנין לך. אמר לו בני שלמים קדשים קלים ובכור קדשים קלים מה שלמים

תנו רבנן מנין לכבוד שנאכל לשני ימים וליילה אחד דיא רבין האבין גינערונום פון וואנען ווייסין מיר אז אכבור נוערמ גינעסין צווייא מען מיט איין נאכט נוער דין איז פון אקוה אנדער פון אשעפס אנדער פון אציג דאס ערשטע קינד וואס נוערמ גינאמין אנכר. הייקט ער אכבור און מען מוז אים אנועק געבין צו אכהן און דער ביהן שעכט אים פאר אנקרין. די בלוט און דיא חלב איז אויף דעם קינדה און דיא פלייש עסט דער פהן. דעם מאג וואס דער בכור נוערמ גישאקטן. און דיא נאכט וואך דעם מאג. און מארגענדיגען מאג שטייט ווארום עם שמיית אין פסוק גישם יהיה דך בזה התנופה וישוק הימין דיא פלייש פון דעם בכור ואל ויין בייא דיר וויא דיא ברוקט פון שלמים וואס דו האסט אויפגעוויבן און וויא דיא דעקטע פאלקע פון שלמים הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים דער פסוק האט גענליכען דיא פלייש פון בכור צו דיא ברוקט און דיא פאלקע פון שלמים מה שלמים נאכלים לשני ימים וליילה אחד אזוי וויא שלמים נערמ גינעסין צווייא מאג און איין נאכט אף

ביאמו לפיכך כיננה :
 חמאת ואשם מתנה
 לכהן. אבל שלמים נכעוים:
 נדון דבר מדבר. כלומר
 שמוטו ודומה לו : אין
 באין על חמא. כחטאת
 ואשם : אינו בא בכרר
 ובכרבה. לאסוקי משלמים
 דכחו. ככר וכו' ד' :
 ובמתקן. שמתקן הקישן
 הכתוב. ואין משינו על
 ההקט :

נאכרין לשני ימים ויליה אחר . אף בכור נאכל לשני ימים ויליה
 אחר. אמר לו ר' בכור מתנה לכהן חמאת ואשם מתנה לכהן מה
 חמאת ואשם ליום ויליה אף בכור ליום ויליה . אמר לו נדון דבר
 (מתוך). דבר ונלמוד דבר (מתוך) דבר מה שלמים אין באים על
 חמא אף בכור אינו בא על חמא . מה שלמים נאכלים לשני ימים
 ויליה אחר. אף בכור נאכל לשני ימים ויליה אחר. אמר לו ר'
 נדון דבר מרבר ולמד דבר מדבר חמאת ואשם מתנה לכהן ובכור
 מתנה לכהן מה חמאת ואשם אין באים בכרר ונרבה אף בכור אינו
 בא בכרר ונרבה . מה חמאת ואשם נאכלים ליום א' אף בכור נאכל
 ליום אחר קפין ר' עקיבא ונסתלק ר' מרפון אמר לו הרי הוא אומר
 ובשרם יהיה לך הקישן הכתוב לחזה ושוק של שלמים מה שלמים נאכלים
 לשני ימים ויליה אחר אף בכור נאכל לשני ימים ויליה אחר :

נאכלים לשני ימים ויליה אחר אזוי וויא שלמים נוערין
 גיגעסין צנוייה מעג מיט איין נאכט אף בכור
 נאכל לשני ימים ויליה אחר אפקבור נוערט אויה
 גיגעסין צנוייה מעג מיט איין נאכט אפר גיה
 האט רבי יוסי הגלילי גיזאנט צו רבי טרפון .
 רבי . בכור מתנה לכהן חמאת ואשם מתנה לכהן דעם
 בכור האט נאט געשיינקט צום כהן. ער זאל
 עסין האט נאט פלייש . אונ אחקאת מיט אאשם
 האט אויה נאט געשיינקט צום כהן. ער זאל
 עסין ויער פלייש מה חמאת ואשם גיט ויליה אזוי
 וויא אחקאת אונ אאשם נוערט ויער פלייש
 גיגעסין נאר איין טאג מיט אנאכט אף בכור גיט
 גיגעסין זאל מען דיא פלייש פון אפקבור אויה נאר
 אפר גיט עסין איין טאג מיט אנאכט. גיט גיינגער
 אפר גיט האט רבי טרפון גיזאנט צו רבי יוסי
 הגלילי גיזו דבר מדבר ונפטר דבר מדבר נאר רבין
 גלייבן איין זאך צו דיא אנדערע זאך. אונ אפ
 לערנען איין זאך פון דיא אנדערע זאך מה שלמים
 אין באים צו חמא אזוי וויא שלמים קומען גיט
 נוערין אזינד אף בכור אינו בא על חמא אפקבור קומט
 אויה גיט נוערין אזינד מה שלמים נאכלים לשני ימים
 ויליה אחר אזוי וויא שלמים נוערין גיגעסין צנוייה
 טאג מיט אנאכט אף בכור נאכל לשני ימים ויליה אחר
 דארף אפקבור אויה גיגעסין נוערין צנוייה טאג
 מיט אנאכט אפר גיה האט רבי יוסי הגלילי
 גיזאנט צו רבי טרפון. רבי . גיזו דבר מדבר נאפר
 דבר מדבר מיר נועלן גלייבן איין זאך צו דיא
 אנדערע זאך. אונ מיר נועלן אפקלערנען איין
 זאך פון דיא אנדערע זאך חמאת ואשם מתנה לכהן
 דיא פלייש פון אחקאת מיט אאשם האט נאט
 געשיינקט צום כהן בכור מתנה לכהן דעם
 פלייש פון אפקבור האט נאט געשיינקט צום כהן
 צום כהן מה חמאת ואשם אינו באים בכרר ובכרבה אזוי
 וויא אחקאת אונ אאשם קומען גיט נוערין
 אפר אונ גיט נוערין אנדער. אז אייגער זאנט
 איה געט אויף מיר צו גריינגען אפר חמאת.
 אדער ער זאנט איה געט אויף מיר צו גריינגען
 אפר אשם וואס איז אנדר) אדער ער זאנט
 אפר אשם וואס איז אנדר) אדער ער זאנט
 אפר אשם וואס איז אנדר) אדער ער זאנט

זודר חיי דף ס"ב ע"א תית דלגלות יוד הא ואו הא

פחה ואמר (תהלים ט) שמשא תפחתי ה' ושפתי האזינה אל דמעתי אל תמנע מאי עשיתי שמשא ולא שמש בלתי
 הח כתיב שמש ה' והנינו ונ' ובחזר אחרא שמשא אלח בכל אחר לזמנין שמש לעבדא וזמנין שמשא לעבדא
 שמשא כד"א (סס יז) שמשא ה' נדק וגומר שמשא כד"א (סס ל) שמשא ה' וימני (משלי א) שמש בני (דברים כז)
 הסכת ושמש והכא שמשא תפחתי ה' בנין דהאי (דאיח) דרנא דמקבלא כל לזמנין דעמלח וזא תנין לעבד' מנייה
 עטרי וזי ליה ברישא דליקא חי העולמים דכתיב (משלי י) ברכות לראש דיקי ועל דא שמשא תפחתי ה' שמשא
 תפחתי ה' דא לזוחד די בלשא ושפתי האזינה דא לזוחא דלריש בר נש קליה בשפתי' כד"א (שמות ז) וזעני שופתס
 אל ההללים ומזו שופתס אלח דבלזתהיא אריס קליה וזקיף עיזוי לעילא כד"א (ישעיה כב) ושוע אל הדר . ולזוחא
 דא מחבר תרעין ודסיק (ס"א ודוקי) לון לאעלא לזוחיה . אל דמעתי אל תמנע דא אשלי קמי מלכא וליה חרשי
 דקאים קמיה ולעלס לא אהדרו דמעין בריקיא . תו הא כתיב הכא תלת דרגין תפלה שועה דמענה לקבל אלון תלת
 לחרתיני כי בר אנכי עמך לבתר תושב ככל אבותי עקרא דעלמא . תו חי לזוחא דבר נש מעומד בנין דחיי
 לזמנין ניכחו חד מיושב וחד מעומד וזמנין חד לקביל תרין דרגין תפלה של יד ותפלה של ראש לבני יום וליה וכלא
 חד אף הכא תפלה מיושב לבני תפלי' של יד לחתקין לה כמה (ד"א כמה) דלחתקין לבלה וקטיט לה לאעלא לחוס'
 הכי נמי מקסין לה ברזא דרתי' ומטידיחא יזר מרתים ואשר מרתיו והופתים וחיות הקדש וכו' ועל דא לזוחא
 מיושב כיון דמלכא לבני מלכא עלא: ואזי ארתי לקבלה לה כדון אן קיימין קמי מלכא עלא' דא (דרנא)
 דכורא לחתבר בנזקא ובנין כך לא יפסיק בין גולה להפלה (וגולה ותפלה תרין דרגין איון רוא לזריק' וזריק'
 יוס' ורה"ל) ובנין דבר נש קאים קמי מלכא עלאה נטל ארבע אמות ללזוחי' וחוקמי' דכשעורא (ד"א כשעורא)
 דסורטא יזרזר כלל . וכל מה דלחי בשסרא דכורא בעי ליה לאזינין כתיבס בראשית (ס"א ויחוקק) . כנזונה
 דא כד חייהו כרע כרע כרודך וכד חייהו זוקף זוקף בשס בנין לחזוחא שכחא דדכורא פל עוקבא :

האלכה פמוקה

יוסף לחך

מוסר

הרמב"ם הל' יסחי תהורה פ"ח

מספר רוקח דף ב' ע"ב

(א) כל העובר מדעתו בלא אוגם על אחת מכל מצוה
 האבותיות בתורה בשאם בנפש להכעיס הרי
 זה מחלל את השם ולפיכך נאמר בשבועת שקר וחוללת
 את שם אלהיו אני ה' . והם עובר בעשרה מישראל הרי
 או עשה בציור ולא כספני דבר בעולם לא פחד ולא יראה:
 ולא לבקש כבוד אלא מפני הבורא ברוך הוא כמניע יוסף הצדיק עניו מאשת חרי זה מקדש את השם:
 (ב) ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם והוא שיעשה אותם אדם בזול בתורה ומפורסם בהסדיית

שרש העניו מרחיק מן הכבוד כמעט רביע ע"ס שאמר וגמנו
 מה שכלי פרק כסוי סדס גדול מה שאמר כמעט ממס
 שאמר באכרסם שאמר ואנכי עפר ואפר וכמעט כתיב ונמנו מה

(א) כל העובר מדעתו בלא אוגם על אחת מכל מצוה
 האבותיות בתורה בשאם נפש להכעיס דער נואם
 איז עובר אפילו אויף איין מצוה פון אלע מצוה
 וואס שטייט אין דיא תורה . מיט זיין אייגענעם
 ווילען . עם האם אים גיינער גענייט צום עובר
 זיין . אונ ער האט דאס גיטאן נוייל ער האט
 פארשעקט דיא מצוה אונ ער וויל דערצערענען
 גאט זיי זא חילי ה' האט ער פארשעקט דעם
 גאקען פון גאט גליידיג גאמר בשבעת שקר חלילי את
 שם אלהיו אני ה' דריבער אז איינערם
 פאלש זאגט דיא תורה דו וועסט פארשעקען
 דעם גאקען פון גאט . איך בין גאט צו שטרקאפן
 אויף דעם ואם ער בעשרה מישראל זיי זא חילי את השם
 בריים אונ אויב עם וענען גיווען דער בייא ציען
 יודין ווען ער האט גיטאן דיא עבירה . האט
 ער פארשעקט דעם גאקען פון גאט צווישען פיל

שרש הגנוי מרחיק מן הכבוד כמעט רביע ע"ס שאמר וגמנו
 מה שכלי פרק כסוי סדס גדול מה שאמר כמעט ממס
 שאמר באכרסם שאמר ואנכי עפר ואפר וכמעט כתיב ונמנו מה
 זה חילול את השם ברבים . וכן כל הפורש מעבירה . או עשה
 (א) לבקש כבוד אלא מפני הבורא ברוך הוא כמניע יוסף הצדיק עניו מאשת חרי זה מקדש את השם:
 (ב) ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם והוא שיעשה אותם אדם בזול בתורה ומפורסם בהסדיית
 שרש הגנוי מרחיק מן הכבוד כמעט רביע ע"ס שאמר וגמנו
 מה שכלי פרק כסוי סדס גדול מה שאמר כמעט ממס
 שאמר באכרסם שאמר ואנכי עפר ואפר וכמעט כתיב ונמנו מה
 דער ווארציל אונ דער עיקר פון עגנה
 זינדערדיקייט איז . ער זאל זיך דערטייטערין
 פון פבוד . אזוי וויא משה רבינו האט גיטאן
 שאמר ונחני מה ער האט גיזאגט אויף זיך אונ אויף
 זיין ברודער אהרן . וואס זענען מיר דען
 גערעכונגס פאר עפעס גשתי פרק כסוי תדס אין
 סוף פרק כסוי תדס זאגט דיא גמרא גרוי מה
 שאמר במשה מה שאמר באברהם וואס דיא תורה
 זאגט אונ אויף משה איז גרעסער וויא וואס
 דיא תורה זאגט אויף אברהם שאמר גאנלי גער
 דאפר אברהם האט גיזאגט אויף זיך איך בין ערד
 אונ אש . ערד אונ אש איז דאך עפעס ווערם
 ובמשה גתיב ונחני מה אונ בייא משה שטייט משה
 האט געזאגט מיר זענען גאר גישט . אפילו וויא

מעגנטיין . איז דיא עבירה זאך גרעסער זון זי האט
 האט זיך אפגעטייט פון אעבירה . אדער ער האט
 פאר גיין וזאך אין דער וועלט לא פחד זיא ראה גיט
 אונ ניס צו פארלאנגען כבוד זיא כפי הבורא ברוך הוא גאר ווייל גאט האט אזוי גיטאמין כפינת יוסף
 הצדיק עניו מאשת חרי וויא יוסף הצדיק האט גיט גיטאמין כפינת יוסף
 נוייל ער האט גיט גיטאמין זינדנען פאר גאט זיי זא פקדש את השם האט ער געווייליגט דעם
 גאקען פון גאט : (ב) ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם עם וענען דא גאך זאכין אז דער מעגנטיין
 מזהם זיין פארשעקט ער דעם גאקען פון גאט וויא שיעשה אדם בזול בתורה ומפורסם בהסדיית

מעגנטיין . איז דיא עבירה זאך גרעסער זון זי האט
 האט זיך אפגעטייט פון אעבירה . אדער ער האט
 פאר גיין וזאך אין דער וועלט לא פחד זיא ראה גיט
 אונ ניס צו פארלאנגען כבוד זיא כפי הבורא ברוך הוא גאר ווייל גאט האט אזוי גיטאמין כפינת יוסף
 הצדיק עניו מאשת חרי וויא יוסף הצדיק האט גיט גיטאמין כפינת יוסף
 נוייל ער האט גיט גיטאמין זינדנען פאר גאט זיי זא פקדש את השם האט ער געווייליגט דעם
 גאקען פון גאט : (ב) ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם עם וענען דא גאך זאכין אז דער מעגנטיין
 מזהם זיין פארשעקט ער דעם גאקען פון גאט וויא שיעשה אדם בזול בתורה ומפורסם בהסדיית

בשינוי מיראתו עלה הדין לנקמה ממנו ומכאן ולא יהיה מביט
טעם הנה כבודו ממנו כי אינו יודע חתי וכל המעון ולל יתנאה :

שידוקק על עצמו ויעשה לפנים משורת הדין

בשינוי זאל ער פרייא זיך נאך גידערניגער ווערן
כיראתו שלא תהיה נקמה ממנו ומכאן ולא יהיה מביט
האבין פאקער זענען דיא מובות אויף אנקמה
אונ אשקודיקלונג. מען זאל אים באצאהלין
פאר זיינע מצות אויף דיא וועלט ער זאל
גיישאקראפט ווערן אויף זיינע עבירות אויף זענע
וועלט ואם יהיה עשיר ישלם חובת הבורא ממנו אונ
אויב ער נועם זיין רייד זאל ער באצאהלין מיט
זיין רייקקייט דיא מצות אונ מצעים טובים
וואס ער איז שולדיג צו פאקען פון נאמט וועגן זי אינו יודע פתי זענה המסון ווארום ער ווייס דאך
גים ווען זיין געלט טעם פאלקענדיג ווערן זיא יתנאה אונ ער זאל גים זיין גרום ביי זיך מיב
זיין רייקקייט

שירבוקק על עצמו ויעשה לפנים משורת הדין אלץ נאך
דיא גרויסקייט פון חכם. וואס קענד זאלן ער
אוי. אונ וואס פרייפער ער איז. דארף ער קער
אקמונג זעבן אויף זיך. אונ פאקען קענד וויא
ער קען ויצא זיין נאך דעם דין. אפילו נאך דעם
דין איז ער פטור פון דער זאך. פון דעםסונענין
זאל ער פאקען קענד אונ בעסער. עס זאל נאר
זיין אפבנד פאר נאם :

חיי שרה ליל ו תורה

אונקלוס

ב"ץ פוסק שמו"ת נד מילוי ב"ן ד"ה ה' ו' ה' ותעשה ממנו צירוף ויהיה בנקוד ששי

י יהוה אלהי השמים אשר לקחתי
מבית אבי ומארץ מולדתי ואשר
רשבים

(1) ה' אלהי השמים. שהבאני כאן ויהן לורעי זאת הארץ ידעתי שאינו רוצה שירחק זרעי מכאן שא"כ
שפתי חכמים רעשי

ב' כומר שלמעלה כומר ואלהי הארץ : ב' (נתי) כרוא"ס והרעבין
הארצו ודבר פאום הוא שסר כוכב לרחק מולדתו היטע לור כפדים
ונוולתו היטע בני משפחתו עיר מין ע"ס (והסו מבית אבי) :
צפו הכריות חבל כשלחתי מבית אבי היה אלהי השמים
היה גביל בארץ : מבית אבי. מתחן : ומארץ. מולדתי. מאור : כפדים : ואשר דבר לי. ללרבי כמו אמר
דבר עלי. וכן כל לי ולו ולהס הסמוכים אלל דבור משרים לשון אל. ותרגום שלהס (לרזו) שדרך התרגום
להשתמש ל"מ במקום בעבור וק"ל) עלי עליהו עליהו פאון טפל אלל דבור לי לי ולו ולהס אלל עלי עליהו אליהס
דעת זקנים מבעלי התוספות

(1) אלהי השמים ונ"י. ולא אלהי הארץ כי באותה עשה
לא גרע אלוהותו לכריות. וסמסס זה ליכא מלכות
חיה על כל השמים :

פירוש לתורת אלהים

1) יי דיער גאם פון דעם הימיל אשר לקחתי מבית אבי
ויבאני מבייתי וואס האם מיה געפירט פון מיין
פאטערס היזו אונ פון דעם לאנד פון מיין משפחה.
רשיי פרענט פאר וואס האם ער גים גיזאנגט
ונאלתי הארץ אונ פריער האם ער גיזאנגט
וואשניגדיג ביי אלהי השמים נאלתי הארץ דער
הירוד איז אבדקס האם צו אים גיזאנגט אצנד

פרקי רדבי אליעזר

איז גיבארן גינארין. זיבן אונ בתוא"ה האבין גיזאנגט צו
אליעזר וייל מיד זענן אז די ונד איז געשטיקט גינארין
פון גאם קענען מיד זאם גים פאנדראלשין רבקה שפייט
פאר זיך זעם ויא אונ גיט מיט איד. אליעזר האם דארט
גינעקטיקט. ער איז גייה אויסגעשטאנען אונ האם

דְּבַר־לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר
 לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא
 יִשְׁלַח מִלְּאֲנֹו לְפָנֶיךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה
 לְבְנֵי מִשָּׁם: ה וְאִם־לֹא תֵאָבֶה
 הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרֶיךָ וְנִקְחָתָ
 מִשְׁבַּעְתִּי וְאֵת בֶּן אֶת־בְּנֵי לֹא
 תֵּשֵׁב שָׁמָּה: ה וַיֵּשֶׁם הָעֶבֶד אֶת־
 יָדוֹ תַּחַת יְרֵךְ אֲבִרְהָם אֲדֹנָיו וַיִּשְׁבַּע
 לוֹ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה: שְׁלִישִׁי וַיִּקַּח
 הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמָלִים מִגְּמָלֵי אֲדֹנָיו

וי ודי קנים די למיך
 לקרן אתוית ארעא תדא
 הוא ישלח מלפניך
 לקחתי אתהא
 לכרי מתמן: ה ואם לא
 תיבי אתהא למיתי
 בתרך ותהי זכאה
 ממוסתי דא לחוד ית
 כרי לא תתיב לתמן:
 וישוי עבדא ית ידיה
 תחות ירכא דאבריהם
 לבוניה וקנים ליה על
 שתנא דדיו: י ודבר
 עבדא עשרא נקלון

תולדות אהרן
 וס' א' קדושין ס'א

בער המורים

רשבים
 סה לו לחקב"ה להביאני כמן למיכך יודע אני שישלח
 מלאכו להצליח ריכך לקיים לי הבטחתו: (ט) על
 הרבר הוה: על התנאי שמירש לו אברהם:

(ט) ישלח מלאכ. המורה לו כדכתיב כי ילך מלאכי
 לפניך אבל לא אותו שחוב בו מלאך וסמחו לפניך מלאך:
 ז"ס כתיב מלאכ ופי' שטיקס על כ"א' כסלכס אחד כחורס:

רש"י

ד מדיכתיב אשר לאכני ויבט כקרבני א"כ משמע דמהכענני הוסיפ
 בקרבו לזה שלא ילקח דהיינו מלכות עבר אשכל וממלא דהוי כעלי
 כריתו ואל"כ ממילא נמי הוה דכתיב הלא ונקיח משנתיב אם לא
 חלפה ללכת וגו' קאי נמי על עבר אשכל וממלא: ה' מדיכתיב
 ויפתח המלכים משמע דעד מכשיו היו זמזומין וק"ל: ואל"כ לדין
 הקב"ה מתיא מקלה ע"י כחמתן של לדיקים כדאירחא כחולין דף
 היו משאר גמלים שהיו יולדין וזמזומין ה מפני הגול שלא
 פירוש לתורת אלהים

התרגום שלהם עמי עמיה עמהון אבל אלל אמירה מול
 לי לו ולו ולהם: ואשר נשבע לי בין הכתרים
 (ח) ונקיח משבועתי וגו'. וקח לו אשה מלכות
 ד ענר אשכול וממלא (קידושין סא): רק את בני
 וגו'. רק מיעוט מורא בני אלו מורא אבל יעקב בן
 בני טוט לחזור: (י) מנמלי אדוניו. (כ"ד) נכרין

נשבע לי אונ וואם ער האם גישווארין צו כיר ביי
 ברית בין הקברים גאבר צו נאגין זוגד אמן את
 הארץ הוואת צו ריינע קינדער טועל איהן געבין דאם
 לארץ הוא ער ריינע שיקען ויין סלאך פאר דיר
 זקנה אונ די טועסט געקען אנוייב צו מיין ווהן
 פון דארט: (ט) ואם יא תמנה אונ אויב דיא אשה
 נועט גיט טועלען גיין נאך דיר זימית טעסטו ויין
 ריין פון מיין שבוועה רק גאר מיין ווהן ואלקטו

פירוש לתורת אלהים
 גיט אום קערין אהיקצו ועיין רש"יו: (ט) וישם אונ
 דער עבד האם געמאחן די האנד אונקטער דער
 דיה פון ויין האר אבריהם וישבע לו אונ ער האם
 געשווארען צו אים אויף דער זאך: (י) חק אונ
 דער קנעקט האם גענוקען צעהן קעמקען נאמדי
 פון די קעמקען אידוני ויין האר, ורש"י שרתי ריבך די
 קעמקען וענען גינען דער קענט אז ויאי וענען
 פון אבריהם טארום ויאי וענען גינאנגען פאר

פרקי דרבי אליעזר

אליעזר, גאר זען אבריהם איז ארויס געגאנגען פון דעם
 פייצער פון נקדום, האמין אלע שרים גיגענין סקנות צו
 אבריהם אונ גמארד האם געשייקט צו אבריהם דעם קנעקט
 אליעזר, אונ נוען אליעזר האם גישאחרן די טוהר צו יצחק
 אונ האם אים געבריינגט ויין נוייב רבקה, האם אבריהם
 אים פרייא געמאכט, אונ הקב"ה האם גיגענין שרר
 אליעזר אויף די נועלט אונ האם אים געמאכט פאר אקלף,
 דאם איז עוג סוף ה'פ"ט רבי זאנט פון נואמין נייסין סוד
 אז קען דארף מאכין נאך אחרונה שבעת ימי השמיטה,
 דאם נייסין סוד פון שישון, שישון איז געקומען אין די
 לאבר

אז געטרוקען, גאכרעם גאגין זיי גיגענשט וייער
 שוועסטער רבקה, ווען עס איז גינען זעקס שעה אויף
 דעם טאג, דאם הייבט האלפער טאג, איז אליעזר ארויס
 געגאנגען פון סען אונ האם מיט גענוקען רבקה מיט איד
 דייערין רבקה אונ האם זיי גינעט רייטן אויף די
 קעמקען, אונ אין דריי שעה קענען זיי צוריק געקומען אין
 סדרין, צו די זייט טען דארף דאנווען מנחה,
 דאקא"ס איז זינק ארויס געגאנגען אין פע"ד דאנווען
 סקנה, אליעזר איז גינען דער אליעזר קנעקט ביי
 סקנה, פון נאמען האם אבריהם גענוקען דעם קנעקט
 (ח"א) (ח"א)

וַיִּלְךְ וּכְל־טוֹב אֲדַנְיוּ בְיָדוֹ וַיִּקָּם
 וַיִּלְךְ אֶל־אֲרָם נִתְרִים אֶל־עִיר נַחֹר:
 וַיְבָרֵךְ הַגְּמָלִים מִחוּץ לְעִיר אֶל־
 בְּאֵר הַמַּיִם לַעֵת עָרַב לַעֵת צֵאת
 הַשָּׁאֵבֶת: יַי וַיֹּאמֶר וַיְהִי אֱלֹהֵי
 אֲדָנִי אֲבָרְתֶם הַקָּרָה נָא לְפָנַי הַיּוֹם
 וַעֲשֵׂה־חֶסֶד עִם אֲדָנִי אֲבָרְתֶם:
 יִהְיֶה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־עֵינֵי הַמַּיִם וּבְנוֹת
 אֲנָשֵׁי הָעִיר יֵצְאֹת לְשָׂאֵב מַיִם:

מַמְלֵי דְרַבּוּנִיה וְאֵל
 וְכֵל שְׁפֵר רַבּוּנִיה בְּיָדֵיה
 וְקָם וְאֵל לְאָרְם דִּי עַל
 פֶּרֶת קַרְתָּא דְנַחֹר:
 וַיֹּאשְׁרֵי גְמָלֵיה מִבְּרַח
 לְקַרְתָּא עִם בְּרִיחַ דְּמֵיָא
 לְעִדָן רַמְשָׁא לְעִדָן
 דְּנִפְקָן מִלְּתֵיה: יַי וְאִמֵר
 וַיְהִי אֱלֹהֵיה דְרַבּוּנִי
 אֲבָרְתֶם וּמִן קֶרֶן קֶרְמֵי
 יִמָּא דִין וְעַבְדִּי מִיבֹ עִם
 רַבּוּנִי אֲבָרְתֶם: יַי הָא
 אֲנָא קָאִים עַל עֵינֵיה דְּמֵיָא
 וּבְנֵת אֲנָשֵׁי קַרְתָּא נִפְקָן

בעל המורים

(1) וכל טוב אדניו בידו ויקם
 גם טוב דמסק: (2) עם אדניו אברתם. ס"ח מים נומר
 כשכר יוקם לא תעט מים מכוול על כמים וכמסופק לית על
 מס"ד ס"ח דמים סאמר כחוט דתו שנספק כמתי ספקים עניי:

רש"י

(1) וכל טוב אדניו. האנשים החשובים של בית אברהם
 הוא שנה' למנוי והאנשים אשר עבו: (2) ויברך הגמלים.
 שני כרבים יש לגמל זה על גב זה וצריך להבריעו

שפתי חכמים

ד' י"ל למס"כ זמם אורחם קלא יאכלו אפי' תיזרי רשות סרכים
 וזוה ספקר כי מסתמח ככעלים חתילאשן תמס אף אלישור עבד
 אברכס מרוב חסידותו סביב זו לא רלס לנכוחת מכל אחרים
 אפי' מן כמותו. ודרא"ס תי' מלון סומכין על סנס א"נ סוכא
 זכרי סוקס סכלכו כ"ן סזוח אמרים עמלי: 1 דכפסוק דקאמר
 וילך וכל טוב אדניו כ"דו כממע דרכוחל קאמי' אפי"ס ססולך
 עזיין סוס כל סוכ אלוניו כ"דו ולי סוס ססי' כרששו מע כל

ירשו כשדות אחרים: וכל טוב אדניו בידו. (כ"ד)
 סקר מתנה כתב ליתאקו 1 על כל אחר לו כ"ד סוקסלו
 לשלוח לו כחם: ארם נתרים. כ"ן סמי כסרות
 יוסכת: (2) ויברך הגמלים. כרנלס:

ללמדו סכל סוכ אלוניו שד כ"דו כי סמי רעותא סוכא. וס"ל

פירוש לתורה אלהים
 שלקאען די סיילער זייא זאלען זיך גיט פאשען
 אין פרעקטער פלעצערן זיך ער איז גינאנגען און
 ער האט גענוקען נאר דאס נוקץ פון זיין האר
 אין זיין האנד. רש"י שרייבט אברתם האם אים
 גינעבין אשטר סתנה אז ער שענקט צו יצחק
 נאר זיין פאר סענין קב"י זיי זאלין חשק האבין
 צו געבין זייער טאקטער צו יצחק פאר אזוייב
 דאס און ער איז אויף גינשאקען און איז גינאנגען
 צו ארם נתרם אז זיי נהר צו דער שקאט פון
 נחור: (2) ויברך און ער האט גימאכט קניאן דיא
 קעקלען אויסקער די שקאט אז גאר תפיס ביי דעם
 ברונען טאקער: (3) ויב' ויאמר און ער האט גיזאגט
 ה' האם זייתי דער נאם פון סייך האר אברתם
 הקרה נ' איך קעם זיך סאך קרעניען פאר מיר
 (4) ויהי און איך שטייא ביי דעם קטאל טאקער

לקוברים על התורה
 (1) ויאמר ה' אליה וזוהו אברתם וגו'. אלהים האם
 גינעקן אז צו אים איז גינאקן גינארין אבם.
 היינט איז ער ארום גענאנגען פון אברתקיען און זיינט
 איז ער געקוקען אין כ"ו. דרייער האט ער גיזאגט איך
 היינט אז דער נם איז גינאקן גינארין גיט אין סייך זכות.
 נאר אין דעם זכות פון סייך האר אברתם. און זייל דו
 קאמט זיין אגנעווייזיג היינטיקען קאט צו סאקן נסים.
 סיד זיין אויס דעם גאנצן שידוך מיט נסים. און סאך
 בערענין פאר זיך דעם זוג פון יצחק. איך זאל אים גיט
 דאקיען ובען נאר. עס זאל קוקען צו סייך. און זייל די
 גאנצע שפוט פון אברתם פלעשטייט אויף חסד. דרייער
 זעיל איך האבין אויסקן מיט חסד. און דער סדרש זאגט
 וזו זאל זיך האט גענייט רוקיען און האט זיך גיט גילאט
 דוועקן נאר זי זאל גיין שענין טאקער פון דעם קטאל
 וזמם אויסקער די שקאט און עס האט איד געזאגט אז
 גליקלעך (בס"ח):

היינט גישה און טוא חסד מיט סייך האר אברתם: (2) ויהי און איך שטייא ביי דעם קטאל טאקער

פרקי דרבי אליעזר
 ווי אסלך גיט געקליינט מיט שיינע קליידער. וס"ח
 דארף אויך גיין געקליינעט מיט שיינע קליידער די גאנצע
 שקבטת ימי הנשקפה. אזוי ווי אסלך זאל זייען אים. אזוי
 אסלך זייגט מען אויך די זעלע שקבטת ימי הנשקפה. אזוי

למדן פלשטייט און דאס דארטין גענומען זייניג און נאך
 די חנוכה האט ער געמאכט שקבטת ימי הנשקפה. וס"ח
 אזו גלייב עס אסלך. אזוי ווי אסלך פאר גיט זיין מליין
 אין גאס. וס"ח פאר אויך גיט זיין מליין אין גאס. אזוי
 (ת"א) (ת"א)

יְהוָה הַנֶּעַר אֲשֶׁר אָמַר אֵלָיו
 הַטִּינָא כִּדְךָ וְאַשְׁתָּה וְאַמְרָה שְׂתָה
 וְגַם-גַּמְלִיךָ אֲשֶׁקָה אֶתְהָ הַכְּתָבָה
 לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וְכֵה אֲדַע כִּי-עֲשִׂית
 חֶסֶד עִם-אֲדָנִי : מו וַיְהִי-הוּא טָרַם
 בְּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבְקָה יֹצֵאת
 אֲשֶׁר יֹדְדָה לְבִתּוֹ אֵל בֶּן-מִלְכָּה
 אֲשֶׁת נְחֹר אֶתִּי אַבְרָהָם וְכֵהָ עַל-
 שִׁבְכָהּ : מז וַהֲנֶעַר טַבַּת מְרִאָה מֵאֲדָ

דממלי מיא: יד ותתי
 עולמתא די אמר לה
 אך לני כען קולתיד
 ואשתי ותמר אשת ואה
 לגמלה אשקי יתה ומתא
 לעבדך ליצחק וכה אידע
 ארי עבדת מיבנו עם
 רבוני: מו ותהה הוא עד
 לא שיצי למלא והא
 רבקה נפקת די אתילדת
 לבתואל בר מלכה אמת
 נחור אחוהי דאברהם
 וקולתה על פתחה:
 מז ועולימתא שפירת חוור

ה"א ויהי הערב . מפני ד' וזכר על
 פ"ו כע' וכוונתו . יצאת סא :

* הנערה קרי * והנערה קרי

בעל הטורים

(יד) וכה . ב' נכח' הכל ואריך וכה יחסו עני עמי . וכה אכן
 יקרה . פי' וכה אלע כי עשית חסד אס תהיה לזקק גומלה
 חסדים וכה אכן יקרה עתה לה כלי כסף וחסד ואכן יקרה כן
 פתח ככ"ר רב הנהל כספ רכי יוסי אכן יקרה סתם משקלה

רש"י

(יד) אותה הוכחת . ראויה היא לו שתהא גומ'ח וכלאי
 ילכנס בביתו של אברהם ולשון הוכחת ביררת אפרוביט'ט
 כלעו (דוא האוס בעשעטען) : ובה אדע . ל' ז תחנה הודע
 לי כה : כי עשית חסד . אס תהיה ממשפתו והוגנת לו

בידך ואברהם מסרם ליצחק וע"ל שהנכסים אשר קנה לאחר שנתן
 ככסף נהו לו קודם מוחו וק"ל : ז לא עש"י ספי' ידע זה אלא הוא

דעת וקנים סבעלי התוספות

(יד) ובה אדע . פירש"י שהוא לשון תחנה וכו' . ותימ' כחונן החשוב אליעזר עבד אברהם ולפירש"י נא שאר
 להר' משה דאמרינו בעלמא שלשה שאלו שלא

פירוש לתורת אלהים

יבנה אונ די מעקבער פון די שקטאט לייט גייען
 ארויס שעפען וואקער : (יד) והיה אונ עם וועט
 זיין דאס מיידעל וואס איך וועל צו איר ואגין
 בסי' נא בך ואשתה בייג זיין דיין קרוג אונ איך
 וועל פרינגען ואמרה אונ זיא וועט זאגען פרינגען
 אונ זיינע קעפלען וועל איך איה אן פרינגען .
 אהר זיא האקטו באווערנט צו דיין קעכט צו יצחק .
 ורש"י שרייבט ער האט גינאנט טייר זיא טוהט
 חסד איז זיא ווערנט זיא זאל אריין גיין אין הויז
 פון אברהם) דיה ארע אונ איך קעט דיה דארך איר
 זאל איה וויקען כי עשית אז דו האקט גיטאהן

פרקי דרבי אליעזר

ווי דער פנים פון בלה שיינט ווי די זון , דער פנים פון
 שיינט איה ווי די זון , ווי גס שיינט אין פסק והוא
 (תק לו ישראל ע"ט) (ת"א)

קתנן יצא כחופתו . די זון שיינט ווי אמתן תאם נייט
 ארויס פון זיין חופה :

בְּתוֹלָהּ וְאִישׁ לֹא יִדְעָהּ וְתִרְדּוּ הָעֵינָהּ
וְתִמְלֵא כְּבֹדָהּ וְהָעֵל: "וַיֵּרֶן הָעֶבֶד
לְקִרְאָתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאֵינִי נָא
מֵעַט מִיָּמִים מִבְּכֶדְךָ: "וְהִיא אָמְרָה שְׂתֵה
אֲדֹנָי וְתִמְהַר וְתִרְדּוּ בְּכֹהַ עַל־יָדֶיהָ
וְתִשְׁקֶהוּ: "וְהִתְכַלֵּל לְהִשְׁקָתוֹ וְהִיא אָמְרָה
גַּם לְגַמְלִיךָ אֲשָׁאב עַד אִם־כָּלוּ
לְשִׁתֶּיךָ: "וְהִיא אָמְרָה וְהָעֵד בְּכֹהַ אֶל־

לְהִדָּא בְּתוֹלְתָא וְגַבְרָא לֹא
יִדְעָהּ וְנִחְתַּת לְעֵינָא וְסִמְלַת
קִרְיָתָהּ וְסִמְלִיקַת: "וַיֵּרֶם
עֶבְדָּא לְקִדְמוּתָהּ וַיֹּאמֶר
אֲמַעֲיִמְנִי כְעַן וְעֵד מִיָּמִי
מִקִּרְיָתֶיךָ: "וְהִיא אָמְרַת
אֲשֶׁת רַבּוּנִי וְאוֹחִיאִית
וְאוֹחִית קִרְיָתָהּ עַל יָדֶיהָ
וְאֲשִׁיקֶיהָ: "וְהִיא אָמְרַת
לְאֲשִׁיקֶיהָ וְהִיא אָמְרַת אֶף
לְגַמְלִיךָ אֲמַעֲיִ עַד דִּי מִסְּקוּן
לְמִשְׁתֵּי: "וְהִיא אָמְרַת
וְנִסְפִית קִרְיָתָהּ לְבֵית

רמ"א במתאוי. עכ"פ
בעל המורים
כ"ק: (טו) לא ידעה. כי כדרכה בין שאלה כדרכה חף הכל נמי: (יט) וחכל. כ"ק במס' מלשון וישק צאן לבן. שם דבר רש"י

אשה אחרת שלא הוכחה: (טו) ואיש לא ידעה. אמירו מעשה חזיריו. כי צנועה היתה: (יט) גם לגמליך אשאב. הבין שזימן לו הקב"ה מה שביקש: (כ) והעד. כמו והערה כמו וחכל והכלה מגזרת וקיר

רש"י

שפתי חכמים

אלע כי עשית חסד (כ"ר): (טו) בתולה. ממקום
במולוס (כ"ר): ואיש לא ידעה. שאלה כדרכה לפי
שכנתו הכרסיו היו משמרות מקום במולוס ומפיקות
עמון ממקום אחר העול על זו שנקייה מכל: וירן
העבד לקראתה. לפי מראה שעלו ח המים לקראתה
(כ"ר): הגמיאויני נא. לשון גמיעה המו"ר כלשו
(שלוקען מירפסן): (יח) ותורדו כרה. ועל שכמה:
(יט) עד אם כלו. הרי אם משמך כלשון אשר: אם
כרו. ת"ל די ספקון שזו היא גמר שתייתם כששתו
די ספקון: (כ) והעד. לשון נפילה והכרה יש כלשון
מחנה המערה מכילי אל כלי ובמקרה יש לו דומה. (תהלים קמ"א)
מירוש לתורת אלהים

ומהר"ל פי דל"ל ס"ל יתום מת: ח דק"ל למה נאמר
לקראתה כיון שכבר מלאה סכר ועלה מן הכהן כ"ל וירן
אחרים סרי גם בעבד היה עומד על הכהן אלא כדכתיב סה
לכ"י נכח על עין היום אלא לקראתה ח"ס סרן סכד אחרים
כשכל שמים עלו לקראתה. כן מלאכי כסם מהר"ר אברהם
מסר"ג. ומהר"ל פי ח"ל ונראה שכן הוא הפסע אלא היה
עומד אל המעין מתם אלא רחוק מתם ורש"י דיק מכתוב
ירן סכד וגו' עבד כדכח קרא ל"ל דכח כל הענין משפטי מתם
וכמ"ס לקמן ורש"י משה"ס וגו' וימחר בת מי אה אלא כעבור
שנים עבד אברהם וידע שאברהם סורג כלל רחוק היה לכת
עכב כשבת סאלס היה כן לקראתה ואמר רחוק היה לכת
אברהם ששני המים עלים לקראתה כמו לאברהם עכ"ל: ח ח"ל
מחנה המערה מכילי אל כלי ובמקרה יש לו דומה. (תהלים קמ"א)
מירוש לתורת אלהים

השקת ותריץ עוד אל-הבאר
 לשאב ותשאב לכל-ומליו :
 כא והאיש משתאה לה מחריש
 לדעת ההצליח יהוה דרכו אמ-לא :
 כב ויהי פאשר כלו הגמלים לשותות
 ויקח האיש גזם זהב בקע משקלו
 ושני צמידים על-ידיה עשרה זהב

שקת ורהמת עוד לבירא
 לממלי ומדת לכל
 נמדוהי: כא ונברא שהי
 כה מסתפיר שתיק
 למידע האצחתי ארתיה
 אם לא: כב ותוה פד
 ספיקו גמליא למשתי
 ונסיב נברא קדשא
 ודהבא תקלא מתקליה
 ותרוו שיריו ער ידהא
 מתקל עשר סלעו
 ודהבא מתקלחון :

בעל המורים

כמו בושח מלשון גם בוש לא יבושו : (כא) והאיש משתאה . מלשון השאה שבמכה והתי"ו כמו תי"ו בישתבח מן שבת . וישתכור הוקות עמרי . מלשון שמר והבפרש לשון שתייה אי אפשר כפני שהאל"ף שבו לא תהיה בלשון שתייה . יעור שלא אמרה לו רכקה להשקות את גמליו עד לאחר שתייתו ואז התחיל לחיות מחשב ותוהא : (כב) ויקח האיש גזם זהב . יש לומר שאחר שגמלו לה בת מי את נתן לה כמו שכתוב בפנינו בסיפור דבריו אלא שלא להפסיק סדר דבריו ותשובת דבריה לכן הקדים מעשה למתינת

בשנים כי נחם על אמונו כי מת . ותכל דוד ללאת למה ותכל להסקותיו כי שנה טוב תחומין על אמונו : (כג) בקע . כ' נחם' הכל וחיוך בקע לנגלת ערמו לה זנות הסקלים : כלומר משתומם ומחשב על שאמרה לו זאת הנערה . והבפרש לשון שתייה אי אפשר כפני שהאל"ף שבו לא תהיה בלשון שתייה . יעור שלא אמרה לו רכקה להשקות את גמליו עד לאחר שתייתו ואז התחיל לחיות מחשב ותוהא : (כב) ויקח האיש גזם זהב . יש לומר שאחר שגמלו לה בת מי את נתן לה כמו שכתוב בפנינו בסיפור דבריו אלא שלא להפסיק סדר דבריו ותשובת דבריה לכן הקדים מעשה למתינת

שפתי חכמים

מלשון כליה כי תרגום כלה נמירה : י ר"ל למה לי האל"ף כשלמה לפי התרגום שפי לשון שהיה שבורש הוא שפי או שפה ותכל האל"ף תחת התי"ו למ"ד הפעל או תחת ה"א למ"ד הפעל אבל אם הוא לשון שתייה שהשורש שלו הוא שתייה הוא כל ג' אותיות שרשיות הן מפוסקות במלת משתאה ודו"ק : כ דל"ף בקע משקלו ר"ל הרי לא היה משקלו מופלג וכן עשרה זכב משקל וכשני זמלדים דרשו מה שדרשו משום דקסא להס שני

נפשו : השקת . איכן חללה שמתים כה הגמלים : (כא) משתאה . לשון שחיה כמו שאלו ערים . משתאה שמה (ישעיה ו) : משתאה . משתומם ומתכבד על שראה דברו קרוב להללח אבל אינו יודע אם ממשתפת אברהם הוא אם לא . ואל תחמה בתי"ו על משתאה שאין לך תיבה שתחלת יסודה ש"ו ומדברת בלשון מתפעל שאין תי"ו מפרידה בין שתי אותיות של עיקר היסוד כגון משתאה מגזרה שזה שמה (ויכח ו) וישתמר הקות עמרי מגזרת אימר אף כן משתאה מגזרת תשאה וכסם שאתה מואל לשון משתומם בזהל כלה ונחלם ובעל משתומם כמו (איוב יח) על יומי נשמו החריבים (יחזקאל) שומו שמים (דניאל ד) אשתומם כשעה חדל כך תפרש לשון שתייה בזהל ובעל משתבות . והזכרונות שתייה לשון שהיה ונברא שפי שזהל ועומד במקום אחד לראות ההללח ה' דרכו ואין לתרגם שתי שהרי אינו לשון שתייה : כהו אל"ף נוספת בלשון משתאה : משתאה לה . משתומם עליה כמו (לעיל כ) אמרי לי אחי הוא . וכמו (לקמן כ) וישאלו אנשי המקום לאשמו : (כב) בקע . רמז לסקלי ישראל כ בקע לנגלת : ושני צמידים . רמז לשני לוחות מנמדות : עשרה זהב

דעת וקנים מבעלי התוספות

וכשהגידה לו משפחתה או נתנם לה והכתוב קצר דבריו כמו שפנינו בכמה מקומות . וכן מוכיח בפסוק דבריו כחובי ואשאל ואחר ואשים . וגם כאן לא כתוב ויקח האיש גזם זהב ויחן על ידה :

וכשהגידה לו משפחתה או נתנם לה והכתוב קצר דבריו כחובי ואשאל ואחר ואשים . וגם כאן לא כתוב ויקח האיש גזם זהב ויחן על ידה :

פירוש לתורת אלהים

אונ אויב גיט : (כב) ויהי אונ עם נואר נויא רי קעקלען האבין פאר לענטם צו מרינגען ונאח אונ דער קענקיש האם גענוימן אנגלדעעם נאז באנד בקע מ'קלוי ויין וואג איז גינען אהאלבין שקל פאר אצי"בין אז דיא ישראל וועלן געבין אימליכער אהאלבער שקל אז קען וועט זיא ציילען וישני אונ צווייא ארום בענדלעך אויף ריא הענטם פאר אצי"בין אז דיא ישראל וועלן קבלן ויין צווייא באהעפטע לוחות גשתי והי משקלם ויער וואג איז גינען צעהן בענדלעך פאר אצי"בין אויף ריא עשורת הדברות וואם שטייט אויף ריא

האם גיאיילט אונ זיא האם אויס גילידיקט איר קרונ צו דער מרינק קארטשע וירצן אונ זיא איז נאך גילאפין צום ברויגען אן צו שפין ותשאב זכי גפניו אונ זיא האם אן גישעפט צו אלע וייגע קעמלין : (כא) והאיש משתאה זה אונ דער מאן אליעזר האם זיך געוואנדערט אויף איר ווייל ער האם גיזעהן אז עם איז גאהינט וייגע רייד זאלין בגליקט ווערין נאר ער האם גיט גיוואקט אויב זיא איז פון כושפחת אברהם אויב גיט פגריש ער נואר שטייט שווייגען צו וויסען אויב נאם האם בגליקט ויין ווען וואם ער איז גינאנגין (תק לישראל ע"ט)

אונקלוס

משקלם: כג ויאמר בתמי את הנידוי
 נא לי היש בית אביך מקום לנו
 ללון: כד ותאמר אליו בת בתואל
 אנכי בן מלכה אשר ילדה לנחור:
 כה ותאמר אליו גם אתכן גם מספוא
 רב עמנו גם מקום ללון: ט ויקד
 האיש וישתחו ליהוה: רכעי כו ויאמר
 ברוך יהוה אלהי אדני אברהם
 אשר לא יעזב חסדו ואמתו מעם
 אדני אנכי בדרך נתני יהוה בית

כג ואמר בת מן את חיי
 כען לי מאית בית אביך
 אתר פשר לנא למבת:
 כד ואמרת ליה בת
 בתואל אנא בר מלכא
 דיליבת לנחור: כה ואמרת
 ליה אף תבנא אף כסתא
 סני עמנא אף אתר פשר
 קמבת: ט וקרע גברא
 וסניד קדם י: כו ואמר
 בריך יי אלהא דרבוני
 אברהם די לא מנע
 מיבותיה וקושטיה מן
 רבוני אנא באורה תקנא
 דרבני יי בית אחרוי

רש"י

שנתן לה: בקע. חצי שקל כמו נפה ירך על הים ובקעהו: (כג) מקום לנו ללון. מקום לנו בביתך ולמה
 אני צריכין. ללון. לבית לינה שם דבר הוא. כמו כי יהיה ריב בין אנשים. מן וירב בלבן. בין דין לדין.
 שם דבר מן וילן שם בלילה הוא. אבל הוא שאמרה גם מקום ללון. פירושה ללון גופני כמו לקום לשוב
 מצריכה ואלו אי אמרה גם מקום לכם כמו שאמרו הם מקום לנו היה לה לומר ללון כמו שאמרו הם שהיה
 משמע גם מקום לכם ולמה לבית לינה. אבל ללון אין צריך פ"י שהיה משמע ללון בו בני אדם זהו עיקר
 פשוטו למדוקק לשון וקדש: (כה) גם תבן. שלא שאלת גם מקום ללון ששאלת דרך המקרא לכפול כמו
 רש"י

שפתי חכמים

ליל ה' מיטוט למדים עמים: ל' רח"ט וזע"ט טכטפור העבר
 ללון כהן ששאל תחלה וחרך כך נתן כתר פי' קט"ו ע"ס של
 יחסו אחרו בדבריו וכו' וזכ"ל למימר שמיטוט ללון היה עיקר
 אשכ"ל לין מוקדם ומאוחר בתורה דכחל ענין מלי דמוקדם מוקדם
 וכו' אבל קשה לנכדיו דהא לטול ר"ס יולא פרש"י גבי ויאמר
 אדני וכו' דלחין מוקדם ומאוחר אפי' כהן ענין וכומו פרש"י גבי
 לא דיון רוחו חלדס פ"ט: כו' דלח"כ למה לא חמר כשניטה ללון
 ול כשניטה ללון: ג עס דבר על משקל עיר עיר וללון מקור

משקלם. רמו לעשרת הדברות שכן: (כג) ויאמר בת
 מי את. לאחר שנתן לה טעלה לה לפי שהיה בטוח בזכותו של
 אברהם שהלילה הקב"ה ירדנו: ללון. לינה ב' אהת. לין עס
 דכר ג והיא חמרה ללון כמה לינות (חמה יכול ללון אלליו):
 (כד) בת בתואל. הסיכוח על ראשון ראשון ועל אחרון
 אחרון: (כה) מספוא. כל מהכל הגמלים קריו מספוא
 כגון (כ"א כגון עפה) תכן וזע"ט: (כו) בדרך. דרך המזון
 וה"ל המשמטיס כדלס התיבה ונקודים כפת"ח מלכדים
 פירוש לתורת אלהים

לחיות: (כג) ויאמר אונ ער האם גיזאנט וועמים
 טאכטער גיזנט. ורש"י שרייבט ער האם איר
 פריער גיזעבין דיא מתנות אונ דער נאך האם
 ער ויא גיזעבנט ווער זיא איין ווייל ער איין קטוח
 גיזען אין דעם זכות פון אברהם אז נאם ביה האם
 באגליקט זיין וועגן תידי נא זי נאם מיר היש אויב
 עס איז פאר האנדלין אין דיין פאשערס הויו איין
 ארם פאר אונן צו נעכטיגען אנאכט: (כד) ויאמר
 אונ ויא האם גיזאנט צו אים איה בין די טאכטער
 פון בתואל בן מלכה דער זיהן פון מלכה וואס זיא
 האם גיזאנט צו נחור. ורש"י שרייבט אויך דעם
 וואס ער האם זיא צום ערשטין גיזעבנט האם
 משי

זיא צום ערשטין גיזעבנט אונ אויך דעם וואס
 ער האם זיא ויא נאכדעם גיזעבנט האם זיא נאכדעם
 גיזעבנט: (כה) ויאמר אונ זיא האם גיזאנט צו
 אים עס איז אויך דא שפרוי אונ אויך פיר פאשע
 מיט אונן גם קאס גיזן אונ עם איז אויך דא איין
 ארם צו נעכטיגען פיר נעכט: (כו) ויקד אונ דער
 סאן האם גיזאנט אונ האם זיך גיזיקט צו נאם:
 (כז) ויאמר אונ ער האם גיזאנט גיזויבט איז דער
 נאם פון סיון האר אברהם אפי' וואס ער האם
 גיט פאר קאום זיין חסד אונ זיין אמת פון סיון
 האר אנכי איה דוד איין נטען וועג גיזי האם סיה
 נאם גיזיקט אין הויו פון דיא פריינד פון סיון
 חכמים

די שפאט וואס ער דארף האלס קליפן סידרה, דער פירמא:
 האם אייגענשאפט די פערד אונ דער סניר האם זיך גיזעבט
 זיא אפרימאן ער זאל מיט אים פארין אין וועג גיז
 (חק לישראל ע"ט) (ד"א)

אחי אדני: מה ותרין הנער ותגד
 לבית אמה פדברים האלה:
 כש ולרבקה אח ושמו לבן וירין לבן
 אל האיש החוצה אל העין: ליהיו
 פראת את הנזם ואת הצמדים
 על ידי אחתו וכשמעו את דברי
 רבקה אחתו לאמר פה דבר אלי
 האיש ויבא אל האיש והנה עמד
 על הנמלים על העין: לא ויאמר

דרבנני: מה ורבת
 עלימקא ותויאת לבית
 אמה פפתנמיא הארין:
 כש וירבקה אחא ושמה
 לבן ורבת לבן ונת גברא
 לברא לות עינא: ל ונת
 פד הוא ית קרשא ית
 שריא על ידי אחתיה
 וכד שמע ית פתנמי
 רבקה אחתיה פתמר
 פדן מלי עמי גברא
 ואתא לות גברא ויהא
 קאים עליו גמליא על
 עינא: לא ויאמר על

בעל המורים התערה קיי

א"כ רמו לנ"ט הנושא אשה יבדוק בלחיה שלוב בניס דומין ללחיה
 האם וכשילב שהיה לחיה רשע ילדה עשו הרשע וחשו ולרבקה את
 ושמו לבן ותהיין מורת רוח ללחמק ולרבקה: (א) ומקום ב' ל
 הכא ולירין ומקום ליהני וירין. כשכילב מקום לוסב ערלה מס

(כט) ולרבקה ב' כמס' חז ר"פ ולרבקה חז וחד מ"פ ותהיין מורת
 רוח ללחמק ולרבקה כשהו עניו משפן ע"א של עשו אבל לרבקה לא
 הויה לפי שהיא רחמה כן כבית לחיה שהיה כומר לע"א וע"כ הקדים
 הכתוב שם יחמק לומר שלא היו מורת רוח לרבקה כמו ללחמק

רש"י

הכולל לינות רבות ולינה אחת וכו': ו על דכתיב בני רחל
 ותגד לחיה משוט שמחה אחת. ככ"ר: ע' (ממ"ט) חין כוונת
 רע"י להקשות למח רן וכו' ולתרון קושיא כמ"ט אמר עשיר
 וכו' רק רואה ליטב ולתמן ל' הפסוק סטוט מסורס ומסופך
 דהל"ל תחלה ויהי כרלות וגו' וחס"כ וגו' וירין וכדכר
 ראה ושמע מחמתו וחס"כ רן גם לא יתכן לומר כן מתחלה
 וחס"כ ראה הכוונ שמע מרבקה וחס"כ ויבא אל האיש וגו'
 ונדולה מוח שמר יהי כרלות כחמלע הענין דהל"ל להספיק וירין
 לכך נכתב הפסוק כסדר זה ליתן כעלמו עטס למח וירין כלל ותו
 ועל מה רן לומר על חיה סיהה רן ונח הכתוב כמה שמך
 ויהי כרלות לורין וגו' לפיכ ויהי סיהה כרלות הכוונ וגו' אמר עשיר
 ששפס לכבוד ולשער ולח מחמת סכה אחרת ולא מחמת משה"כ
 וגו' לא היינו יודעים על חיה סכה רן אל חס על שניהם ודו"ק וכוונ
 מודוקת פיש"י שכוונת דכרבו לטון חס' למח וירין וכו' ויהי
 כרלות חת הכוונ אמר עשיר וכו' שוכרין כזה דכרי אחת סכוונתו
 לתקן לטון מודוקת פיש"י חס"כ וכוונתו לומר ויבא אל האיש
 כמלע חיה חיות כרבו כרוב המקומות לכך ככרי רש"י דאלו היה
 כוונתו להקשות ולתרון כהכנת המפרשים סיה"ל למס
 רן וכו' אמר עשיר וכו' ומ"ט ויהי כרלות חת הכוונ מ"ט אמר עשיר
 וכו' חין לו שחר וסכנה כלל: פ דלס לא ק

דכבר הפסוק שזכר כבר במקום אחר או שהוא מכורר
 ויכיר כליוו הוה מדבר: (כח) לבית אמה. דרך הכוונ
 היתה להיות להן בית ליטב צו למלכתן ואין הבת
 ס מגדלת חלל לחמה: (כט) וירין. למח רן ועל מה רן
 ע ויהי כרלות חת הכוונ אמר עשיר הוה זה ונתן עניו
 כממון: (ל) על הגמלים. לשמון פ כמו (לעיל יח)
 ויבא אל להספיק כמ"ט ויהי כרלות וגו' ל"פ וירין למח רן וכו'
 עס כלן ל' סכות על סיהה דסיינו כרלות וגו' וכשמעו וגו' וי"ט
 ויהי כרלות לורין וגו' לפיכ ויהי סיהה כרלות הכוונ וגו' אמר עשיר
 ששפס לכבוד ולשער ולח מחמת סכה אחרת ולא מחמת משה"כ
 וגו' לא היינו יודעים על חיה סכה רן אל חס על שניהם ודו"ק וכוונ
 מודוקת פיש"י שכוונת דכרבו לטון חס' למח וירין וכו' ויהי
 כרלות חת הכוונ אמר עשיר וכו' שוכרין כזה דכרי אחת סכוונתו
 לתקן לטון מודוקת פיש"י חס"כ וכוונתו לומר ויבא אל האיש
 כמלע חיה חיות כרבו כרוב המקומות לכך ככרי רש"י דאלו היה
 כוונתו להקשות ולתרון כהכנת המפרשים סיה"ל למס
 רן וכו' אמר עשיר וכו' ומ"ט ויהי כרלות חת הכוונ מ"ט אמר עשיר
 וכו' חין לו שחר וסכנה כלל: פ דלס לא ק

פירוש לתורת אדהים

מיט דיא ארום בענדלעך אויף דיא הענטש פון
 זיין שוועסטער האט ער גינאנט דער מענטש איז
 איין עושר האט ער בייא אים גינואלמט אויס
 גארין זיין עקלם יבשטעו אונ אז ער האט גינעקמ
 דיא ביידי פון רבקה גאט צו זאגין מה דבר אוי
 האט דער מענטש צו מיר גירעט גיבא אונ ער
 איז יקומען צו דעם מענטש אונ ער איז גישמאגין
 בייא דיא עקלמן בייא דעם קנואל: (יא) ויאמר
 אונ ער האט גינאנט קום דיא גיבענוסטער

האר: (כח) ותגד אונ דאם מידיל איז גילאפין אונ
 דאם גינאנט אין הויו פון איר מוסער פדברים האלה
 אזוי וויא דיא דאויגע רייד: (כט) וירבקה אונ צו
 רבקה איז גינען אברודער אונ זיין נאמען נואר
 לבן וירין אונ לבן איז גילאפין צו דעם מענטש
 אויף דער גאס צו דעם קנואל פרוגען, ורש"י
 פירענט נאך נואם איז ער גילאפין דער הירויץ
 איז וויא דער פסוק זאגט (וייטער): (י) ויהי אונ
 עם איז גינען אז ער האט גינען דעם גאז באנד

משלי חכמים

גינען, אונ איך קען גיס ביידין דיא שפראכע נואם דער עכ"ט
 דעם, ווער ווייס ווא היין דער עכ"ט וועם סוף אונעס פירין,
 זאגט דער פורפאן צום סוף דו האפט מיט דעם עכ"ט גאר
 גיס וואס צו ביידין, דער עכ"ט ווייס דו וועג צו די שפאט
 וואס 16

אויף דיא פיר צום פארין, ועקס ער ווי דער פורפאן תיפס
 זינעם אקענטס אכ"ט ער זאל זיך געצין געבין די פערד אונ
 פארין מיט דעם סוף, דער סוף זאגט צום פורפאן איך ווייס
 גיט די וועג צו די שפאט אונ איך בין איך די שפאטס קיין סאהל
 (ח"א) (ח"א) (ח"א)

חיי שרה ליל ז תורה

אונקרוס

בְּרִיכָא דִּי לְמָא אֲתִי קָאִים
 בְּבִרָא וְאִנָּא פְּנִיתִי בֵּיתָא
 וְאַתְרֵי פֶּשֶׁר לְנִמְכְּרָא :
 לֵב נְעָרָא נְבִירָא בְּבֵיתָא
 וְשָׂרָא נִמְלִיא וְיָתֵב
 תְּבִנָּא וְכִסְתָּהּ לְנִמְלִיא
 וּמְיָא לְאַסְחָאָה רִינְדִּזְוִי
 וְרַגְלֵי נִבְרָרָא דִּי עֲמִיה :

בוא בְּרוּךְ יהוה לְמָה תַעֲמֹד
 בְּחוּץ וְאִנְלִי פְּנִיתִי הַבַּיִת וּמְקוֹם
 לְנִמְלִים : לֵב וְיֵבֵא הָאִישׁ הַבַּיִתָּה
 וַיִּפְתַּח הַנְּמָלִים וַיִּתֵּן תְּבִין וּמִסְפּוֹא
 לְנִמְלִים וּמִים לְרַחֵן רַגְלָיו
 וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ :

יום 1 כדי להשלים כל המדרה שנים סקרא ואהר תרגום האגנו תשלום כל המדרה ותרגום והמפתח :

לֵב וַיִּשְׁוֹאוּ קַדְמוֹתַי לְמִיבֵל
 וַיֹּאמֶר לֹא אֵיבֹל עַד דִּי
 אֲמַרְרִיל פְּרִינְטִי וַיֹּאמֶר
 מְרִיר : לֵב וַיֹּאמֶר עֲבָרָא
 תִּיָּא וַיֹּאמֶר עַד : ז' ק"א

בער המורים

סנתן לחמותו פיכה מקוס (נמלים) : (ג) ויפתח : ב' הכה וליך
 ויפתח על הלוותו ויזויה בכניו הכית חם סנה לנפן לזיו קפ
 הכה היו הנמלים על הכרסה מלויין ומסומנים וכרסו לכל סנה
 שלו סנמנלים לא היו רועים כשדות אחרים : (ג) וייסם : כתיב
 כ' דמתיים הכה וליך הכה וליך וייסם כחרון רעו סרט
 רש"י

רשבים ייוושם קרי
 גם לי גם לך : (ל) ויפתח : כמו אל ויהלל חוגר
 כמפתח : התייר (נבשום) : (ל) עד אם דברתי דברי.
 אחרי שראה שהסכים הקב"ה על ידו לא היה לו
 מלמד שנתנו לו ס סמות בקשרו ומכירו עליו להכול כדי שלא ירגיש : וייסם : כ' דמתיים הכה וליך הכה וליך וייסם כחרון רעו סרט
 שפתי חכמים

והוא עומד עליהם : לשמש : (ל) פניתי הבית : מעבודת
 צ אלילים (ב"ר) : (ל) ויפתח : התייר זמם סנה סביה
 עד אם דברתי : הרי אם משמש בלשון אשר
 נמיעת אליעזר לחן

התי עומד רוכב כמפיל : צ דל"כ פניתי הבית מותר דמה
 לי כזה שמעיקרה לא היה פניו כים מקוס ללון ונמלים די :
 פתח את פיהם שלא ירעו כדרך כשדות אחרים (ב"ר) : (ג) עד אם דברתי : הרי אם משמש בלשון אשר
 נמיעת אליעזר לחן

כבית זכני דיקא שאני לכדי פניתי הבית ולא המשרת וא"כ כל
 מה שיש לך ליתן לךך אמה ליתן לי ולא לנולתי :
 (ל) ויאמר עבד אברהם אנכי : אליעזר כה להגדיל שכתו של
 אברהם ויאמר ארם ככרסה לכיווה אשבו ותמול לשמים
 ולכריות אין לךך לקוט עבדים וספחות נמשות אלא כל ארם
 יתרגל להיות לו עבד עולם וסקנות נופו אליו כנס : ו"ט עבד
 אברהם אנכי : אנכי ממלתי תלרתי לביות לו עבד עולם .
 ואפילו אנכי שאתם רואים אחי ארם חכם וכבון אפילו עבד
 כמותי א"ל ככרסה לקוט כמות . אלא המלמו ומנפשו יתרגל
 לביות עבד לו : כי מי זוכה להסמופק בללו : כמו שאלמו ח"ל

(ל) ויאמר בוא ברוך ה' עמי : ואנכי פניתי הבית וגו' : הכה
 חותב ואנכי תיור סוף : ויבן זה כי הכה דרך סלורס אשר
 נוקה ללון כבית בעמ"ל כשליך לרעו מו יתן דבר מה למשרת
 של הכה"כ כי לא יכר עורלו זה קורב כשבינו לפשות לו מקוס
 וכיואל והנה לבן היה לו עין וידע סנדולו כשליך אליעזר לרעו
 יתן ארם דכר מתנה למשרת שלהם כדרך הפולם והאונס סוף
 פניו רעה ואינו רוצה שיכה שום אדם מלועזר אלא סוף והכל
 רוצה ליקח לעצמו ע"כ חייך ומיד קודם שכנס אליעזר לביתו
 עשה לו הקדמה שלא תחשוב שמשרת ערוב כשכניך אלא כל
 פעורתי ה' עלי שפתי פניתי הפתח כדי עשיתי והו ואנכי פניתי
 פעורתי ה' עלי שפתי פניתי הפתח כדי עשיתי והו ואנכי פניתי

פירוש לתורת אלהים
 האם יגיעבין שמרוי און פאשע צו דיא קעמרי
 יפיה און וואסער צו וואשען ויגע פיה און די
 פיה פון די מענטשין וואס זענען געווען מיט אים
 (ג) וישם און עם אין ווארין גימאהן פאר אים צ
 עסקין ויאמר און ער האט גיזאנגט איהן וועל גינ
 עסקין ביז וואגען איהן וועל אים גיירדין מיגע ריח
 גיאמר און ער האט גיזאנגט רייד : (ל) ויאמר או
 ער האט גיזאנגט איהן בין אקגעקט פון אגרהם

חכמים
 און נוקם פריען צו וועלןן נאפס הויו די וילקס : די
 זעלבנע אין געווען ביי אליעזר : ער האט געראפס גיט צו די
 פאמיליע פון אברהם : ער האט אבער גיט געראפס וואו !
 וועט פריען ריא פאמיליע פון אברהם : און ער האט ג
 (ח"א) (תק ישראל ע"ט)

לה ויהיה בך את אדני מאד ויגדל
 ויתקללו צאן ובקר וכסף וזהב
 ועבדם ושפחת וגמלים וחמרים:
 לו ותלד שרה אשת אדני בן לאדני
 אחרי וקנתה ויתקלו את כל אשר
 לו: לו וישבעני אדני לאמר לא
 תקח אשה לבני מבנות הפניעני

דאברהם אָנא: לה וי
 ברך ית רבוי לחדא
 ורנא ויתב יהיה עאן
 ותורין וכסף ודנב
 ועבדן ואמון וגמלין
 וחמרין: לו וילידת שרה
 אשת רבויני פר לרבויני
 פתר דסיבת ויתב יהיה
 ית כל די יהיה: לו וקיים
 עמי רבויני למימר דא
 תסב אתחא לברי מבנת

בעל הטורים

רש"י

להמעסק באכילה ושתייה החילה: (לה) ברך את
 אדוני. לכן הקדים למעלה ברך את אברהם בכל
 ויגדל וכל אנשי המלכות היו חפצים להודווג עמו אך
 אינו חפץ: (לו) ויתן לו את כל אשר לו. לא יחלק

להמיתו וליתנו בחרון והוא הכניס ואמר לא חולל עד אם
 דברתי דברי כי עבד אברהם אנכי וסגתי בכתיי שלא לחולל עד
 שאלבר דברי כרכת נעילת ידים כרכת המוליד וכוף תשב כי יגל
 שטם של כרכה לטובע מטקף ולא לרעה וכן היה לו שכה המלך

שפתי חכמים

רש"י

ק דק"ל דאם משמע דמסק לו אם דיבר והא דיבר ומתוך אם
 משמע כל אשר וכו' כי כמו עד כי יבא שילה דייטו אם וסורשו
 משמע כל אשר דכיון דאם כמו כי הא כי אינו משמע אלא כל
 לשונות וחס אלא דילמא לו דהא אכל לא אם וא"כ מניל דאם
 משמע כל אשר ומתוך וכו' ח"כ ש"ס דאם משמע כל אשר
 כלן אם כמו כי דיטו אשר: ר תקן כזה ג' ענינים האחד
 שהדיקו מלת תלך אל מלת לא כאלו כתוב אם לא תלך אל בית
 אבי מיד וכו' שכולל זה היה משמע שאל תלך אל בית אבי מיד
 תסטר משנעתי בין תלכה בין לא תלכה והאסף מלת תחלה מפני שכולל זה משמע שאל תלך מכות הכנעני והא"כ תלך
 על תלכה אהם פקוד ג"כ וישו כן שאין לו היתר כלל אם לא שילך תחלה ולא תלכה ומאמר ילקחת אהם לכני הוא תחלה

ובלשון כי ק כמו (לקמן מט) עד כי יבא שילה ו"ס חו"ל
 כי משמע כל לשונות והאחד אי והוא אם: (לו) ויתן לו
 את כל אשר לו. שער ממנה הראה להם: (לו) לא
 תקח אשה לבני מבנות הכנעני. אם לא
 חלק תחילה אל בית אבי ולא תלכה ר לנכת אחריך:
 אבי מפני שמלת לא אין לה קשר עם מלת אל והכי ולא תלכה האהם
 תסטר משנעתי בין תלכה בין לא תלכה והאסף מלת תחלה מפני שכולל זה משמע שאל תלך מכות הכנעני והא"כ תלך
 על תלכה אהם פקוד ג"כ וישו כן שאין לו היתר כלל אם לא שילך תחלה ולא תלכה ומאמר ילקחת אהם לכני הוא תחלה

נסיעת אליעזר לחרן

לו את כל העשר. שאחר שנתגל ממלא כעסה עטור. ויש
 שהענין הוא להפק שמתחלה הי' להאיש הזה עשירות גדולה
 וממחת עטור קבלוהו אנשי העיר לביט עליהם מסוס להסרה
 והכשילוהו לחיות להיות לבעל עשיר וכפס'ס. נמאל שהעשירות
 גרמה לו הגדולה. וידוע הי' לכל שאברהם הי' נשאי בלתי כנסן
 וכמ"ס בני נשאי אלהים אתם כחוננו ובמ"ס חו"ל על ספוק
 עמק טוב הוא עמק המלך שהיהו כל המלכים ביניהם להמלך
 את אברהם עבדו. וכל אליעזר להפליג עוד שכה אברהם שלא
 תחשבו שהעשיר היה לו מהגדולה שלו. דלחר שמיטוהו נשאי
 ושר ממילא בל לו העשיר יהיה מהמתנות רבות אנתנו לו [בדרך
 שנאמר בשאלו (ע"ל) י' ויחווה ולא סיכאו לו מנחה. זה עשו

כעסה שלקחה ערה לבית פרעה וראה פרעה כל מה שעשה לו
 כשהיה. אמר לבניו סבר סלח טוב לך וחרר להיות עשהו לשרה
 מלחית בצורה כדכתיב וכומו כן דרשו חז"ל על משמע שהיתה פלגם
 לאיטו כן עשו. שיהי היתה שם מלכים. ש תמנה מושב לי להיות
 פ"ב לרשו של אברהם ולא נכרת כלומה אחרת. ומאלא שיה
 כלים עמלום ומקיסו גוסס לעבדים לעשפות לרשו של אברהם
 אה"כ וכו' לאברהם עמלו עה"ס: (לה) ה' ברך את אדני מאד ויברך וגו'. הנה י' אדם עני
 כלל עמלו וכלל עשירות אכלי הוא חכם ופקח ומחמת
 סממנו ודעתו הרבה ממוהו אכסי העיר לנשאי עליהם וממלא
 נמטר. ומאלא סגולה שהגדלוהו אשוי טעיר עליהם היא גרמה

פירוש לתורת אלהים

האר נאף איר עלקטער ויחן אונ ער האט אים
 גינעבין אלדינג וואס איז צו אים בלוקר ער האט
 זייא געוויין אשטר מתנה: (ו) וישבעני אונ מיין
 האר האט מיה באשווארין ער האט צו מיר גיואנט
 יא תקח רד ואלקטם ניס נעמען אווייב צו מיין וזהו
 פון ריא טעקטער פון קנעני וואס איה זיץ אין

ויהי בך אונ אטם האט וייער גינעבןשמש מיין
 האר ויגדל אונ ער איז ווארין גרוים ויחן יז אונ ער
 האט צו אים גינעבין שאף אונ רינער אונ וילקער
 אונ גאלד אונ קנעקט אונ רינקט מיידין אונ
 קעמלין אונ אייזיין: (ו) וילד שרה אונ מיין
 הארם טייב שרה האט גיבארין אוהן צו מיין

משלי חכמים

דעם ברנען האט שוין אליעזר פארשטאנען אז דא איז דער
 ארם פון אברהם'ס פאמיליג אונ דא וועט ער נעפניען וואס
 ער ויקט, דירבער האט ער גינאנט צו ברואל אונ אז לכן איר
 בין גינען אין וועג אונ האב גיש נעוואקס ויא היין איר זאל גיין.
 נאר האט האט מיר נעפירטם צו דא איר:

נעוואקס ויא דר שפאט ארם גינרים איז, נאר ווי ער איז אריום
 געבאנען פון דר שפאט וואס אברהם האט געוואקס האבין
 די קמלען אונגעווייבן צו גיין אונ פון האט גינען ווי די וועג
 לויס-אנטער ויא אונ זייא חכמין זך גיט גישעלעם ביו זייא
 נענען נעפניען צו דעם בריגען. ווי זיי האבין זך גישעלעם ביי
 (חס לישראל ע"ט)

אונקלוס

אשר אנכי ישב בארצו: כח אסלא
 אל בית אבי תלך ואל משפחתי
 ולקחת אשה לבני: לש ואמר אל
 אדני אלי לאתלך האשה אחרי:
 ויאמר אלי יהוה אשר התהלכתי
 לפניו ישלח מלאכו אתך והצליח
 דרכך ולקחת אשה לבני
 ממשפחתי ומבית אבי: מא ואת תנקה

בנונא דא די אנה יתיב
 בארציה: לח אלחין לבית
 אבא תיזיל גיורעית
 ותסב אתתא לבני:
 לש ואמרית לרבוני מאים
 לא תיתי אתתא בתרי:
 מא ואמר לי די פלחית
 קדמותי ישלח מלאכיה
 עמך ויצלח אתךך ותסב
 אתתא לבני מונעית
 ומבית אבא: מא פלן

אולרות אהרן
 יקט . קיוטון 60

בעל המורים

והחזיר סס סמות ללך כחולל וכלל ונתן וימ' סנתמ לו דבר
 חיבור ואמר לא חולל עד אס דכרתי לבני ענד אכרסס אנכי
 ואיני חולל דבר חיבור: (מא) או תנקה מחלתי . ואכרסס אמר משבועתי סמוט חכמיר פליסס לומר סבכילוי כללס ספיה חמורס
 ר'שני

רשבים

אחיו עמו: (מ) ישלח מלאכו . וידע אני שיתנו לך:
 ואיני חולל דבר חיבור: (מא) או תנקה מחלתי . ואכרסס אמר משבועתי סמוט חכמיר פליסס לומר סבכילוי כללס ספיה חמורס
 ר'שני

שפתי חכמים

דיבור כללו אמר אכל חקא אספ לבני משפחתי סנוכרס למסנה:
 יש ואלי מלח לא חכבי חלי דלעל חסר מחללס כסאמר סעכד
 לכרסס חלי לא חלכס דדי למרסל וי'ל מסוס דלעל חכבי חלי'כ
 סססס חסי וכו' לא חסס ספיה מחור סעלס אכל סאל חורו
 חס לא חלכס לילך עמו וכו' יכול לסביז לילחס ססס אכל כלן
 לכן כיה ברוך ה' אמר תישור מעכסו חני ברוך וסחל לא עלסס על לבו
 לא סיה ברוך ומרסס'ל חייך כי חסולס לא עלסס על לבו סחחוק
 מחורס כיון סגידו לסס סססיניש אכרסס סלס ישל אסס אלא מכני
 נסיעת אליעזר לחתן
 ספיה נילסל . אכל מסחמל כל ססס ככילו י' מנחס כמ'ס חיל'ל
 גדלוס מסל חסין' חדשו כי לא סן הוס חלי' אכרסס לסיפך
 סססססר סני גרס ל' הגולס . וי'ס וס' ברך אה אדני חסלס
 ססססס עשיר גדול . וחס'כ ויג'ל . סססססר ברס לו סססג'ל
 וסססס ככיה סרן חלרן . חלוקס סכל סססו כיה חסי ית' ולא
 מחסנתו אכסי אהרן כענן כי לא לקס חירס' מלומס . ואלך כעל
 מרסס וסדס אחת קטנס כילס כספך מלס אף סרלו לילחס לו
 חסס חין כספ' :

(לע) חכמי חל"כ כתי מירסס ספיר ככי . מסרס'ל . וס'ל כסל'ל
 חל'עיסר ש' וסיה מחור למלוא סילס סילס סילסר לו אכרסס
 חכמי חל"כ כתי מירסס ספיר ככי . מסרס'ל . וס'ל כסל'ל
 חל'עיסר ש' וסיה מחור למלוא סילס סילס סילסר לו אכרסס
 דעת וקנים מבעלי התוספות
 (לע) א"י דא תאבס האשס . פירש"י ו'ל סלכך כתיב א"י
 חסר וא"י למדרש א"כ שדויה בת לאישור וכו' . ותימת
 שנס ר' שלמה פ"י על קרא דנוקח' משבועתי זאת וחקת
 אשה לבני מבנות עבר אשכול וסמורא ונס חס כעניינס דיי .
 אשה לבני נתיב'ס כבר הקלח' שחורי הוא ענד אכל חס לא
 חיי עבדיס . ועוד וי'ל ביה סילחא ספי סלסא לבנו
 בת עבדי . ועוד אפירון בבר' אישור בנו של חס היה .
 ובפרקי ר' אליעזר אומר אישור עבד אברהם הוא שנת סלך
 הבשן היכי איחסר החס וקן ביתו של אברהם אבינו היה
 לחירות עולם ונתן לו הקב"ה שכרו בעולם הזה העמידו סך
 פירוש לפרשת אלהים

אישור וכתב עליו עבד עולם וכשנכל חסד עם יצחק הוציא
 פירוש לפרשת אלהים
 זיון לאנד: (מה) אם לא נאד דו זאלסמ גיין צו מיין
 פאמערס הויז אונ צו מיין משפחה ונחמ' אונ דו
 זאלסמ נעמען אווייב צו מיין ווהן: (מס) ואמר אלי
 אדני אונ איך האב גינאגמ צו מיין האר אלי
 סאקער וועט דיא אשה יום גיין גאך מיר . ורשני
 יקייב'מ דא שטייט אלי אן אראז מאכ'מ דאס
 אלי איז סיינש צו מיר פלאק'ר אליעזר האט
 גיהאט אסאקאטער האט ער ארץ נאך גיקלער'מ
 ער זאל געבין אן צו הערין אז יצחק זאל נעמען
 זיין סאקאטער האט אב'ר'הם צו אים גינאג'מ מיין

זיון לאנד: (מה) אם לא נאד דו זאלסמ גיין צו מיין
 פאמערס הויז אונ צו מיין משפחה ונחמ' אונ דו
 זאלסמ נעמען אווייב צו מיין ווהן: (מס) ואמר אלי
 אדני אונ איך האב גינאגמ צו מיין האר אלי
 סאקער וועט דיא אשה יום גיין גאך מיר . ורשני
 יקייב'מ דא שטייט אלי אן אראז מאכ'מ דאס
 אלי איז סיינש צו מיר פלאק'ר אליעזר האט
 גיהאט אסאקאטער האט ער ארץ נאך גיקלער'מ
 ער זאל געבין אן צו הערין אז יצחק זאל נעמען
 זיין סאקאטער האט אב'ר'הם צו אים גינאג'מ מיין
 משלי חכמים
 שפאס ווא איך וואון איי דא אכרזיקער גביר אונ ער הא
 א איינזיקער ווהן מיס אלע סעלות אונ דער סאקער גיט אונ
 זיין גאנצן פארקענין דעם ווהן . דער עס זייל קען זיך קשו
 זיין מיס דעם ווהן . אונ סאקער נעמס איר גיט זייל'ן זיך קשו
 זיין

משלי חכמים
 שפאס ווא איך וואון איי דא אכרזיקער גביר אונ ער הא
 א איינזיקער ווהן מיס אלע סעלות אונ דער סאקער גיט אונ
 זיין גאנצן פארקענין דעם ווהן . דער עס זייל קען זיך קשו
 זיין מיס דעם ווהן . אונ סאקער נעמס איר גיט זייל'ן זיך קשו
 זיין

(מס) א"י לא תלך האשה אחרי . כמשל אנכי האם אסאק'ל
 געשק'מ אש'קן ער זאל וויק'ן אשירוד פאר זיין
 ווהן . דער ש'קן איז נעקסען איז אוי'יסע שפאס אונ איז
 ס'רין געגאנגען צו גביר'ס אונ האט זיי דערקעני'ט איז מיין
 (חק לישראל ע"ט) (ח"א)

מֵאַלְתֵּי כִּי תָבֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי
 וְאִם־לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהֵייתְ נֶגְן מֵאַלְתֵּי:
 מִבְּ וְאָבֹא הַיּוֹם אֶל־הָעֵינַן וְאָמַר יְהוָה
 אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרְהָם אִם־יִשְׁדָּנָא
 מִצְלִיחַ דְּרַפִּי אֲשֶׁר אֲנֹכִי הִלְכִי
 עֲלֶיהָ: מִבְּ הַנְּהָ אֲנֹכִי נִצַּב עַל־עֵינַן
 הַמַּיִם וְהֵייתְ הָעֵלְמָה הַיְצֵאתָ לְשֹׂאֵב

תהא זכאי ממוכתי ארי
 תהך לרועיתי ואם לא
 יתנון לך ותהי זכאי
 ממוכתי: מבנאיתתי יומא
 דין לעינא נאמרית
 אלהא דרפוני אנרדם
 אם אית פגון בעניא קדמך
 לאעלה ארחי די אנא
 אויל עקה: מב הא אנא
 קאם על עינא דמיא
 ותהי עוקמתא דתפוק

היא ואכה כיום . סנהדרין נט :

בעל הטורים

יות כדי שיתרו: כי תבא אל משפחתי... ולא אל בית אבי לומר
 טאם לא ימלא מכות אז יקח מכות אס :

רש"י

לפנות חלוי להשיאו כחו אמר לו אברהם בני ברוך ואתה
 ארות ולוין ארור מדבק בכבוד: (מב) ואבא היום .
 היום ולאחי היום כלתי מכתי שקפסה לו החרך . אמר רבי
 אחא יפה שיחתו של עכדי אבות לפני המקום מתורתו של

דעת זקנים מבעלי התוספות

שאתה נקי ממנה ונתקיים לו אותה ברבה תכנס חי בנן
 עין , וצ"ל ששני עונ מלך הבשן היו אחד רשע שהרגו
 משה אחר שהיה עבד ומלך וכשפך נקרא שמו שו כי כל
 מלכי הבשן נקראים עונ כמו שמצינו בכל מלכי מצרים
 שנקראים פרה :

לקומים על התורה

(מב) וְאָבֹא הַיּוֹם אֶל הָעֵינַן וְגו' . די נמרא זאגט דעם
 פאג וואס אַלעיקור איז ארויס גענאנגען פון
 אַבְרָהָם , אין דעם זעלביקען פאג איז ער געקומען און
 תרו , ווייל די גער פון תרו איז אים געשפרונגען אַנְגְּלִיכֵינַן
 איז דאך אַקְשָׁיָא ווי אזוי וועט אַלעיקור קענען פֿעניינין אז
 עס איז זאגט אז היינט איז ער ארויס גענאנגען פון
 אַבְרָהָם'ס , דער ספר דברי שאור זאגט דאס וועג פון
 אַבְרָהָם ביי תרו איז דא גרויסע פֿערג און אז קען וויל
 אויפֿטייען די פֿערג און גיין מיט אַנְגְּלִיכֵינַן וועג איז דער
 וועג זיער נויט , און דער וואס וויל אַקְשָׁרִיצֵען די וועג
 כּוּז ער גיין פון איין פּאָר אױף דעם אַנְדֵרֵען , אַפֿער נאָר
 אַלֵיין אָן בְּהֵמוֹת , און אז אַלעיקור איז גענאנגען מיט זעען
 קעמלען האָבן זיי אויפֿער די פֿערג גיט געקענט גיין , נאָר
 זיי האָבן געמוזט גיין מיט אַנְגְּלִיכֵינַן וועג , און ווייל דער
 גלויבֿער וועג דאַקטס נאָכֿן לֵאמֹר , און מען האָט גייענען
 אז אַלעיקור מיט זײַנע קענטשן און די קעמלען זענען
 גאָר גיט אַפֿגעקאַמערט האָט קען גייענען אז זיי האָט
 דײַרפֿאַרן זאָס אין וועג , וואָס די וועג איז זײַא אַפֿגעקײַצט גינארין .
 געזאָגט אז זײַנען איז ער ארויס גענאנגען פון אַבְרָהָם און היינט איז ער געקומען אין תרו :

משלי חכמים

געקומען ביי צו אונז סאָסער ווייסן פיר גיט דעם פֿעלער
 וועלן פיר זיך קלערן זיין מיט אים , און די אַלֵיין זאָגט דאָך
 סאָסער וועלען פיר גיט קלערן זיין מיט אים , אויב עס איז זאָגט
 ווי די זאָגט , פאר וואָס זאל ביי די זיין אַפֿינגען אז מיר
 זאָלן גיט וועלען נעמען ווייסען אז מיר דארפֿן גיט וועלען , דאָס
 זעלבֿיקע איז וועלען ביי אַלעיקור , דער מדרש זאָגט אַלעיקור האָט

זוהא עונ מלך הבשן . וקשה שהרי עונ רשע היה ומשה
 הנינו ואליעזר היה צדיק . ונס בם' סופרים חשיבו ליה
 מתעשה שנכנסו בנן ערן מהייסועל דבר זה כנסו כי כשהביא
 ברבקה ולוי מצא לה יצחק בתולים כמו שאפי' בע"ה היה
 ששרדו שבא עליה ואמר לו כי תחיה ותכנס בנן ערן כמו

פירוש לתורת אלהים

שבועה כי הבוא אז דו וועסט קומען צו מיין
 כשפחה ואם אונ אויב זייא וועלין דיר גיט געבין
 ויהי גמי וועסטו זיין ריין פון מיין שבועה :
 (מב) וְאָבֹא הַיּוֹם אֲנִי אֵיךְ בִּין הַיִּינִים גִּיקוּמֵעַן צוּם
 קוואל ברנגען , רש"י שרביבט ער האט גיזאגט
 היינט בין איך ארויס גינאנגען פון דער היים
 און היינט בין איך גיקומען אהער פון דעם איז
 גיךרונגען אז דאס לאנד איז אים אַקעגין
 גישפּרונגען נאָר און איך האָב גיזאָגט זי די בײַמ
 דער גאט פון מיין האר אַבְרָהָם אַם יִשָּׁך אויב דו
 ווילסט באַגלײַקען מיין וועג וואָס איך גיאי אױף
 איר : (מב) הֵנָּה אֵיךְ וּנְעַל שְׁמִיין בײַא דעם קוואל
 ברנגען וואָסער וְהֵיָּא אונ עס וועסט זיין דאָס מײַדיל

דײַרפֿאַרן זאָס אין וועג , וואָס די וועג איז זײַא אַפֿגעקײַצט גינארין .
 געזאָגט אז זײַנען איז ער ארויס גענאנגען פון אַבְרָהָם און היינט איז ער געקומען אין תרו :

משלי חכמים

געקומען ביי צו אונז סאָסער ווייסן פיר גיט דעם פֿעלער
 וועלן פיר זיך קלערן זיין מיט אים , און די אַלֵיין זאָגט דאָך
 סאָסער וועלען פיר גיט קלערן זיין מיט אים , אויב עס איז זאָגט
 ווי די זאָגט , פאר וואָס זאל ביי די זיין אַפֿינגען אז מיר
 זאָלן גיט וועלען נעמען ווייסען אז מיר דארפֿן גיט וועלען , דאָס
 זעלבֿיקע איז וועלען ביי אַלעיקור , דער מדרש זאָגט אַלעיקור האָט

וַאֲמַרְתִּי אֵלֶיהָ הַשְׁקִינֵנִי מַעַט
 מִיָּם מִבְּדָד: מִד וַאֲמַרָה אֵלַי גַּם
 אַתָּה שְׂתֵה וְגַם לְגַמְלֶךָ אֲשַׁב
 הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הָכִיחַ יְהוָה לְכַן
 אֲדַנִּי: מִה אֲנִי טָרַם אֲכַלֶּה לְדַבֵּר אֶל־
 לְפִי וְהִנֵּה רַבָּקָה יֵצֵאת וְכַבֶּה עַל־
 שַׁכְמָהּ וְתִרְדַּד הָעֵינָהּ וְהַשֶּׁבַע וְאָמַר
 אֵלֶיהָ הַשְׁקִינֵי נָא: מ וְהַתְּמַהַר וְתִתְּוֹרַד
 בְּדָה מֵעֲלֶיהָ וְהִתְאַמַּר שְׂתֵה וְגַם
 גַּמְלֶךָ אֲשַׁקֶּה וְאִשְׁתּוּ וְגַם הַגַּמְלִים
 הַשְׁקִתָּה: מ וְאֲשַׁאל אֶתָּה וְאָמַר
 בַּת־מִי אַתְּ וְהִתְאַמַּר בַּת־בְּתוּאֵל בֶּן־

דַּמְסָלִי וְאִמַּר לָהּ אֲשַׁקֵּי
 כַּעַן וְצִיר מִיָּא מִקְדִּיתְךָ:
 מ וְתִמַּר לִי אַף אַתְּ אִשְׁתּוּ
 וְאַף לְגַמְלֶךָ אֲמַלִּי הוּא
 אֲתֵתָא דְמִין יְיָ לְפָר
 רְבוּנֵי: מִה אֲנָא עַד לָא
 שִׁיְצִיתִי לְמַלְרָא עִם לְפִי
 וְהִיא רַבָּקָה נִפְקַת וְקוּלְתָהּ
 עַל כַּתְפֶיהָ וְנִחַתְתָּ לְעֵינָא
 וּמְלַת וְאֲמַרְתִּי לָהּ אֲשַׁקֵּי
 כַּעַן: מ וְאִוְחִיאת וְאֲתַת
 קוּדְתָהּ מִנָּה וְאֲמַרְתָּ אִשְׁתּוּ
 וְאַף לְגַמְלֶךָ אֲשַׁקֵּי
 וְשִׁתִּיתִי וְאַף גַּמְלֵיָא
 אֲשַׁקִּיאת: מ וְשִׁאֲלִית
 יְתָה וְאֲמַרְתִּי בַת מִן אַתְּ
 וְאֲמַרְתָּ בַת בְּתוּאֵל בֶּן־

ת"א ודס טו . טהה טכס טס : רש"י

שפתי חכמים

ואיכ סיה חרוד טפי מסס וכוז ויחוד תמימת מהר"ס ע"ט: תורה לא נתט חלל כרמזיה: (מד) גם אתה. גם לרבות
 אנשים עמו: הורבד. ברר ודודע וכן כל הוכחה שבמקרא ברור דבר: (מה) טרם אכלה. טרם שלט
 מכלה וכן כל לשון טעמים שהיא מדבר בלשון עבר כמו טרם כליתי ופעמים שמדבר בלשון עתיד כמו (איוב ה)
 כי אמר חרוב לשון עבר. ככה יעשה חרוב הרי ל' עתיד ופ' טההס ל' הוזה כי אומר היה חרוב חללי טמאו בני וכו'
 לקומים על התורה

(מ) וְאֲשַׁאל אותה ואמר בת מי את גבר. אֲלִיעֵר הט דער
 צילק ווי אַפֿט זיין מיטן איי גינען. אַזוי
 ווי איה האב געטראכט אז דאס פֿיזיל איז ווערט נא
 גאר זיין די ווייב פון זיך. גאר איה האב גיט געוואקט
 אויב זיא איז פון אַבְרָהָם'ס משפּחה. האב איה זיא גיפֿרענט
 וועקסט סאכטער זיא איז. האט זיא מיר גינאגט זיא איז
 די סאכטער פון בְּתוּאֵל. דריבער האב איה בארד געקניקט
 און געלייבט גאט וי וואס אַבְרָהָם האט פארלִיאַנגט האב
 (מה) אַזי אַזיִדער איה האב פאר לענט צו ביידין צו מיין הארץ ויהי איז רבקה ארויס גינאנגע
 בְּדָה און איר קרוג נאר אויף איר אַקִּיל ויחוד און זיא האט גינידערט צום קטואל ברויגען און האב
 אן גישעפּט ויסר אליה השקני נא און איה האב צו איר גינאגט איה בעט דיה סאך סיה אן פֿריגקען
 (ט) וימרה און זיא האט גיאילקט און האט פון איר אַרְבַּם גינידערט איר קרוג וימרה און זיא
 האט גינאגט פֿריגק און בייגע קעמלין וועל איה איה אן פֿריגקען ואַשֶׁת און איה האב גיפֿריגקע
 און דיא קעמלין האט זיא אויף אן גיפֿריגקע: (מ) וְאֲשַׁאל אַתָּה און איה האב זיא גיפֿרענט ויס
 בת מי את איה האב גינאגט וועקסט סאכטער ביימרה וימרה און זיא האט גינאגט איה בן די

מ"ש"י
 נעקאם אסאכטער און ער האט גינאולט זיךק ואל זיא גינען
 פאר אויב. דריבער האט ער געצילקט פאר בְּתוּאֵל און לָבָן
 די רייכקייט פון אַבְרָהָם'ס און אַבְרָהָם גיט וועקט האט גאנגע
 פֿאַרשען זיין שיק זיךק. סאכטער וועלן זיי פֿרען. אז אַבְרָהָם
 (ת"א)
 וועט
 6
 38

נְחֹר אֲשֶׁר יִלְדֶה־לּוֹ מִלְכָּה וְאִשָּׁם
הַנָּזִים עַל־אִפְּהַ וְהַצְּמִידִים עַל־יְדֵיהֶּ:
מִי וְאֶקֶד וְאִשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה וְאֶבְרַךְ
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבֵרָהֶם אֲשֶׁר
הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת אֶת־בֵּית־
אֲחֵי אֲדֹנָי לְבָנָי: מִי וְעַתָּה אִם־יִשְׁכַּם
עֲשׂוֹם חֶסֶד וְאֱמֶת אֶת־אֲדֹנָי הַגִּידוּ
לִי וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאִפְּנֵה עַל־יְמִין
אוֹ עַל־שְׂמֹאל: נ וְיַעַן לָכֵן וּבִתְוֹאֵל
וַיֹּאמְרוּ מִיְהוָה יֵצֵא הַדְּבָר לֹא נוֹכַל

נְחֹר דִּי־לִידֵית לִיה מִלְכָּה
וְאִשָּׁמִי קְדָשָׁא עַל אִפְּהַ
וְשִׁירְיָא עַל יְדָהָ:
מִי וְכַרְעִית וּסְגִדִית קְדָם
יְי וְכַרְכִּית יֵת יְי אֱלֹהֵיהַ
דְּרַבּוּנֵי אֲבֵרָהֶם דִּי דְּרַבּוּנֵי
בְּאוּרַח קְשׁוּמִ לְמַסַּב יֵת
לֵית אַחוּהֵי דְּרַבּוּנֵי
לְכַרְכִּיהַ: מִי וְכַעַן אִם
אִיתִיכוּן עַבְדִּין מִיבּוּ
וְקְשׁוּמִ עִם רַבּוּנֵי חוּז לִי
וְאִם לֹא חוּז לִי וְאִתְפְּנִי עַל
יְמִינָא אוֹ עַל שְׂמֹאלָא:
נ וְאִתִּיב לָכֵן וּבִתְוֹאֵל
נְאֻמְרוּ מִן קְדָם יְי נִפְק
פְּתִנְמָא לִית אֲנַחְנָא יְכַלִּין

וישן נכו. מופד קטו ית :

בעל הטורים

(מז) ואשם נזים. חסר ו"ד לומר שלא נכס כנשרה (ואפילו לא צו"ד לכנשרה) מחמת נזינות: (מט) על ימין או על שמאל. (עס) סמיכות והכולל. כנמי' ישמעאל ועמון ומואל. עם הארצות):

רשבים

(מח) בדרך אמת. שנאמנו רבוי הקב"ה לעשות חסד לאברהם ולכס (מט) על ימין או על שמאל. אל שאר קרובים שיש לארזני: (ג) לא נוכל

רש"י

והיא עושה כך: (מז) ואשאר ואשם. שנה הסדר שהרי הוא תחלה נתן ואח"כ שלל אלה שלא יתפשוטו בדבריו ויאמרו הלאך נתת לה ועלין איך יודע מי היא:

והיא עושה כך: (מז) ואשאר ואשם. שנה הסדר שהרי הוא תחלה נתן ואח"כ שלל אלה שלא יתפשוטו בדבריו ויאמרו הלאך נתת לה ועלין איך יודע מי היא:

פירוש לתורה אלהים

מִאֲבָקְעָר פּוֹן בְּתוֹאֵל דְּעַר וּוְהָן פּוֹן נְחֹר אֲשֶׁר יְגִדָּה
יִי מִלְכָּה וְנֹאם מִלְכָּה הָאֵם צוֹ אִים גִּיבְאָרִין וְאִשָּׁים
אוּנ אִיהַ קָאָב גִּיטְאָהֶן דְּעַם קָאָו בְּאֶנְד אִוִּיהַ אִיר
קָאָו אוּנ דִּיא אַרוֹם בְּעַנְרָלְעָה אִוִּיהַ אִירְעַה הַעֲנַם.
וְרִשִׁי שְׂרִיבְטָם עַר הָאֵם קָאָה אִיר פְּרִיעַר גִּינְעִבִין

אוּנ דְּעַר קָאָה הָאֵם עַר זִיא גִּיבְרָעֲנָם פּוֹן נְעַנְיִן וְנֹאם הָאֵם עַר פֹּאָר זִוּיא אֲנְדְּעַרְשִׁטִּם גִּינְאָנְטִם קְרִי
זִוּיא וְאֵלִין גִּיטִּם זְאָנִין וְזִוּיא הָאֵסְטוּ אִיר גִּינְעִבִין דִּי מְתַנּוּת אוֹ דוֹ הָאֵסְטִם קָאָה גִּיטִּם גְּעוּוִיסְטִם וְנֹעַר זִוּיא
אִירוֹ: (מח) וְאֶקֶד וְאִשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה וְאֶבְרַךְ אוּנ אִיהַ קָאָב גִּינְעִבְיָם
דְּעַם קָאָם פּוֹן מִיִּין הָאָר אֲבֵרָהֶם אֲשֶׁר תִּתְּנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת נֹאם עַר הָאֵם מִיְהַ גִּיבְרִיטִם אִין רַעֲכִיטִן וְעַג
לְמַת צוֹ גְּעַמְעַן אִיִּין סְאָקְטִיעַר פּוֹן מִיִּין הָאָדָם פְּרִיבְרָד צוֹ זִוּין וְוָהָ: (מט) וְעַתָּה אוּנ אֲצוּנְדִּי אוּיב
אִיר וְנֹעַם מְוַהֲעֵן חֶסֶד נְאָמַת מִיִּין הָאָר תִּגִּידוּ זִי נְאָנְטִם מִיר וְאִם לֹא תִגִּידוּ זִי אוּנ אוּיב גִּיטִּם נְאָנְטִם
מִיר וְאִפְּנֵה זִי יְמִין אוּנ אִיהַ נֹעַל מִיְהַ קְרַעֲרִין אִוִּיהַ דְּעַר רַעֲכִטִיעַר זִוּיט אִוִּיהַ נֹעַל גְּעַמְעַן פּוֹן דִּיא
סְעַקְטִיעַר פּוֹן יִשְׁמַעְאֵל אוֹ עַל שְׂמֹאל אֲדְעַר אִוִּיהַ דְּעַר לִינְקַע זִוּיט אוּנ נֹעַל גְּעַמְעַן פּוֹן דִּי סְעַקְטִיעַר
פּוֹן לוּט נֹאם אִוִּי גִינְעַסִין אִין דְּעַר לִינְקַע זִוּיט פּוֹן אֲבֵרָהֶם: (ג) וְיַעַן לָכֵן וּבִתְוֹאֵל אוּנ לָכֵן אוּנ
בְּתוֹאֵל הָאָבִין גִינְעַנְפִיעַרְטִם. וְרִשִׁי שְׂרִיבְטָם לָכֵן אִוִּי גִינְעַן אֲרִשְׁעַה הָאֵם עַר פְּרִיעַר גִינְעַנְפִיעַרְטִם פֹּאָר
דְּעַם פְּאֻטְעִרוּ וַיֹּאמְרוּ אוּנ זִוּיא הָאָבִין גִינְאָנְטִם פּוֹן קָאָם אִוִּי אַרוֹים גִינְאָנְעֵן דִּיא זֹאָה יֵא מִיר קְעַנְעַן

משלי חכמים

וְנֹעַם דָּאָם מִיִּידִל גִיטִּם וְעֵלִין גִיין מִיט מִיר, זִיא וְנֹעַם זְאָנִין
יִצְחָק זִיא אֲחִיעַר קִפְסִין וְעֵלִין מִיר אִים וְעַתָּה, אוּנ דָּאָם הָאֵם
אֲנִיעַר גִינְוֹאֵלִט וְיִי אֵלִין גִיטִּם בְּשִׁשִּׁיִין אִוִּיהַ דְּעַם שְׂרִיהַ, וְנֹעַם יִצְחָק
מִיִּין גְּעַמְעַן וְיִין סְאָקְטִיעַר, דִּרְיִבְעַר שְׂפִיטִם דִּיא דָּאָם וְנֹאָם אֵל

וְנֹעַם דָּאָם מִיִּידִל גִיטִּם וְעֵלִין גִיין מִיט מִיר, זִיא וְנֹעַם זְאָנִין
יִצְחָק זִיא אֲחִיעַר קִפְסִין וְעֵלִין מִיר אִים וְעַתָּה, אוּנ דָּאָם הָאֵם
אֲנִיעַר גִינְוֹאֵלִט וְיִי אֵלִין גִיטִּם בְּשִׁשִּׁיִין אִוִּיהַ דְּעַם שְׂרִיהַ מִיִּידִין
(ח"א) (תק לישראל ע"ט)

אונקלוס

למלא עמך ביש או שב
 לא רבקה קדמה דבר
 ואייר ותרא אמתא לבר
 רבונך במא די מלא :
 ותה פד שמע עבדא
 דאברהם ית פתנמיהו
 וסגיד על ארעא קדם :
 ואפיק עבדא מגין
 דכסף וסגין דהב
 ולבושין ויב לרבקה
 ומגדנין יב לאחזא
 ולאמה : ויבאכלו וישתאו
 היא ונובריא די עמיה
 וביתו וקמו בצפרא
 ואמר שלחוני לות רבוני :
 נה ואמר אחזא ואמת

דבר אליך רע או טוב : נא הנה
 רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה
 לבן אדניך כאשר דבר יהוה : וביהי
 כאשר שמע עבד אברהם את
 דבריהם וישתחו ארצה ליהוה :
 חמישי נג ויצא העבד כליל כסף וכלי
 זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדת
 נתן לאחיה ולאמה : ויאכלו
 וישתו הוא והאנשים אשר עמו
 וילינו ויקמו בבקר ויאמר שלחני
 לאדני : נה ויאמר אחיה ואמה תישב

תולדות אהרן

ואמר רמיה. ספוט 8.

רשבים

דבר אליך רע או טוב. לא הסתירה ולא הבגין תלוי ברעונך כי על כדונך רוצים ולא רוצים כי הקב"ה עשה שהיכולת בידו: (נג) כלי כסף וכלי זהב. תבשימי נשים של כסף וזהב כדכתיב איש אשר מצא כלי זהב אצעתה שפתי חכמים

א ואת למה לא פירש"ן כן לטול נבי וקד האים וישתחו. וייל לטעיל כתיב חתרו ויחמר כדון ה' אלטי ונ' לזכא למימר לכך הסתמו לפי שאמר כדכס והזכיר כסס דכדוך לשון כדכס ארצה. מכלן סמודים א על כדכס טוכה (כ"ר): (נג) ומגדנות. ל' מגדים סכיל עמו מתי פירות של א"י: (נד) וילינו. כל ליה כמקרא לית ליה אהל: (נה) ויאמר אחיה ואמה. וכתולל היכן היה הוא היה בסיעת אליעזר לחין

(נג) ויאמר אחיה ואמה ונ'. וקסס סלח קודס סכלו ושתו אמרו לכן וכתולל לאליטור כנה רבסס לפנך קח ולך. סם הטות כדי שישאר להם הסמון ובא גבראל וההיף הקעה אשר בה סם הטות ליתנה לאליטור ותנהה ככתולל ומת: פירוש לתורה אלהים

ועים ביידין צו דיר רע או טוב בייז אדער נוסס
 גינת דעם זאלין מיר נים וועלן דיא זאך :
 (נא) הנה רבקה איז פאר דיר נעם ויא אונ גיין
 וקחי אשה לכן ארניך אונ ויא זאל ויין אנויב צו דיין
 הארם וזהו באשר דבר וי אזוי ווי גאם האם גרעט :
 (נג) ויהי אונ עם איז גיווען וויא דער קנעכט פון
 אברהם האם גיהערט וייערע רייד וישתחו ארצה וי
 האם ער זיך גיבוקם אויף דער ערד צו גאם.
 ורשי שרייבט פון רבאנען איז גידרונגען אז מען
 באדארף לויבין גאם פאר אגוסע בשוורח :
 (נד) ויצא אונ דער קנעכט האם אויס גיצוינין

חכמים

משרי
 סן אונאי סען זאל קענען זיינען אפי. צו מיר דריבער האם
 געשען גיאנעס סאסער דעם דאס פיריל נים וועלן זיין סימ
 (תק לישראל ע"ס)
 (ח"א)

הַנֶּעַר אֶתְנוּ יָמִים אֹו עֶשׂוֹר אַחַר
 תֵּלְךָ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־תֹּאחֲרוּ
 אֹתִי וַיְהִי הַצְּלִיחַ דְּרַבִּי שְׁלֹחֹנִי
 וְאַלְכָה לְאֲדָנִי: וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא
 לְנֶעַר וְנִשְׂאֵלָה אֶת־פִּיהָ: נַח וַיִּקְרָאוּ
 לְרַבָּקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ תֵּתְלֵכִי עִם־
 הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמְרִי אֵלָיו: נַח וַיִּשְׁלְחוּ
 אֶת־רַבָּקָה אֶתְהֶם וְאֶת־מִנְקֵתָהּ
 וְאֶת־עַבְדֵי אֲבֹתָהֶם וְאֶת־אֲנָשָׁיו:

אֵתְבַ עֵדְמִתָּא עֵמָנָא
 עֵדִין בְּעֵינִן אֹו עֶשְׂרָא
 יִדְחִין בְּמַר בְּן תִּיּוּרִי:
 וַיֹּאמֶר דְּהוּן לֹא תֹאחֲרוּן
 יְהִי וַיְהִי אֶצְלָה אֶרְחִי
 שְׁלֹחֹנִי וְאֵתְבַ דְּתִ
 רַבֻּנִי: וַיֹּאמְרוּ נִקְרָי
 דְּעֵדְמִתָּא וְנִשְׁמַע מַה
 דְּהִיא אֲמַרְהָ: נַח וַקְרוּ
 לְרַבָּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ תֵּתִילִי
 עִם נִקְרָא דְּהוּן וַיֹּאמְרִת
 צִיּוּרִי: נַח וַיִּשְׁלְחוּ יְתִ רַבָּקָה
 אֶתְהוּן וְיִת מִנְקֵתָהּ וְיִת
 עַבְדֵי דְּאֲבֹתָהֶם וְיִת
 אֲנָשָׁיָא עִי. דְּהִירִס א:

בעל המורים יתעוררה קרו יתעוררה קרו רשבים
 (פ) כל תאחרו אחיו וכו'. ס"ח לויס שלויס: (נח) עם האיש סוס. וכו' וכתוב ושאלה אשה משנתנה וסגרת וכתב כלי כסף וכלי זהב ושמולות ושחמם על בניכם בותל בנותיכם: (ג) וה' הצליח דרבי. אין הקב"ה רוצה שיחא איהודי מדבר שאין זה עוקר הצלחה אם יתעכב: (ג) נקרא לנערה. אם תרצה להתעכב וימים או עשור בדברינו או מיד ליד בדברך. דרך ארץ. הוא בן כלומר אף על פי שהקב"ה חפץ ביוונן זה אעפ"כ. אמרו לה התלכי עם האיש הזה או עם אדם אחר וימים או עשור שמבנה הוא כמו ששנינו גותנים לכוונה שנים עשר חדש לפרנס את עצמה: (ג) ותאמר אלך. איני הושש להתעכב בשביל קשומי עצמי:

רש"י
 רוצה לעכב ב וכו' מלאך המיתו: ימים, שנה כמו (ויקרא כה) ימים תהיה גולתו סך נותנין לכתולה זמן י"ב חדש לפרנס את עצמה בזכשטיס (כתובות נו) או עשור. י' חדשים וכו' ימים ממש אין מרד המכשקים לבקש דבר מוטע ואם לא תחלה תן לנו מרובה מזה: (ג) ונשאלה את פיה. מכלן טעין מציחין א גת האשה חלה מדעתה (כ"ד): (נח) ותאמר אלך. נביעת אליעזר לחן

ומדוע חיך טעו דכריסם וסתרתו זכריסם למזול עלינת דכריס לאחר חשב כענדה חתנו ימים או עשור. אבל ידוע הוא שם שפירש ז"ל על וידן לכן אל האיש וכו' כי לא מתמת לקיים שנות סכנות אחרים כך אל אליעזר להכניסו לביתו. רק מתמת כדלות את כנסו והלמדים על ידי אחותו אמר עביר הוא זה כי שמתה ספקות מים נתן נוס וממדים עם עוד ית ענור סטודס פירוש לתורת אלהים

האר: (ג) ויאמר אונ ויניא האבין גינאנת לאמיר רופין דאם מייריב אונ נועלין זיא פרעגין נואם זיא נועט זאגין דרויף מיט איר מויל, רש"י שרייבט פון דאגען איז גידרוינגען קען זאל גיט פרעגן באבין אטאקטער גאר מיט איר ויולעזן: (ג) ויקראו אונ ויניא האבין גירופין צו רבקה אונ האבין צו איר גינאנת תחכי עם האיש תהו דו נועקט גיין מיט דעם מאן ויקאמר אונ אונ זיא האט גינאנת איה וייל גיין אפילו איר נועט גיין נועלין: (ג) וישלחו אונ ויניא האבין באלויס ויער שוועסטער רבקה מיט איר ויניערוין וית עבד אברהם וית אנשי

**וַיְבָרְכוּ אֶת־רַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ
אֲחֵתָנוּ אֵת־הִיא לְאַלְפֵי רַבְּבָה וַיִּירַשׁ
זֶרַעְךָ אֶת־שֵׁעַר שְׁנָאוֹ: סא וְתִקְּם
רַבְּקָה וְנַעֲרָתֶיהָ וְתִרְכַּבְנָה עַל־
הַגְּמָלִים וְתִלְכְּנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח
הָעֶבֶד אֶת־רַבְּקָה וַיִּלְךְ: סב וַיִּצְחַק
בָּא מְבֹוא בְּאֵר לְחַי רַאִי וְהוּא יוֹשֵׁב**

**נְבִרָוִי: = וַבִּרְכוּ יָת
רַבְּקָה וַאֲמָרוּ לָהּ אַתְּ
אֵת־הִיא לְאַלְפֵי וַיִּרְכְּבוּ
וַיִּדְחֹקוּ בְּיָדֶיהָ יֵת קָרְבֵי
סְמִיחוּ: סא וְקָמַת רַבְּקָה
וְעָלְמִתָּהּ וַרְכִיבָא עַל
בְּמִלְיָא וַאֲלוּי בְּתוּר נְבִרָא
וַדְבָר עֶבֶדָא יֵת רַבְּקָה
וַאֲלוּ: סב וַיִּצְחַק אַתָּה
בְּמַתְהִי מַבִּירָא דְמַלְאָךְ
קִימָא אַתְּהוּ עֲלֵהּ וְהוּא**

תי"א ותקס דבכס. פתחים ב: וסלטס
ברכות סא עירובין י"ט

בעל המורים

(ס) את חיי טיי בנית' כ"ה כולחר חכי למס סאמר כה יסוס
ורשן: רכבס: ד' כחם' טיי נאלפי רכבס וסיסי יסוט רכבס ומלס
וכס רכבס ירושו רכבס רכבס הלס סאלס נחתיק סאלרו סא ספסיס
מלוחס כחזוס וסיסי יסוט רכבס כלמס סכסוסי' (סכ) וסול
יסכ סלרן סנגכ. וסמך יסי וסלל ילקס לזוט סכסד רמו למס

ברוך שור. וכתיב ויסע משם אברהם ארצה חגבב וישב
ירע מה היו עושים פועלי' שלו. והיו נטעים גנות ופרדסי':

רש"י

מעלמי ד וסף חס מניכס רויס: (ס) את חיי לאלפי
רבבא. את זרעך תכנלו אוהה כרבה סאמר לחכרהס
כסר כמוריה כרבה ארבה חס זרעך וגו' י"י סיבא חזוט

כרע סכסר וכל מלשה סאלרת: (סכ) מבווא באר לחי ראוי. סאלך
לכרסה נגר לחכרהס סכוו סיסלמה

נטיעת אלעזר לחיון

סם הנמלים וסגור סכסן וסמספוס וסכור סכסס סככחלס וססחי
סין סין וסין סכס. ואלעזר סכס י סחמ סככחלס סין
סין סלסל כנוס. וקסו סחי לבן וסל יע סס למס. לחכס
סכסלסוין סכס חרסס סיל סו. ולסכס כסירס סיל חס סין סכס
סרן סחי סכס סכסיס סוה. ס"כ זיך חס סל סין ס"כ ס"כ
סדיון סל סכסיס וסל סלרה סוס דכר כסנין סכיון סכסרס
כי כחולל סיל סכי ס"כ ס"כ סכסו סכלס. וסחזו סנון סכסרן
כסכר סלרנט כן סול. סילנט סחזרסוסיס כוס. סין סכס סכסרס
סלנט יססי לו סכור. סחמכז כי סורס כסרס. ולבן יע סכסן
מדכוי סליסד ית לו יסיל סין מוס סכסל לקח סול סת רכבס.
ומזין סכסרס וסכוסי' יססי כסיסס יסו סללעזר סת סחסס
לכו. סלס לליסד סכסיס סלרס. ס"כ סל סחזר סחי וס' סלליה
דכרי. סל ס"כ כסחי ככס ס"כ כ"כ נסחיס סל ס"כ סכס"כ
סוכס ל' כסיס למחר דכרי כסיס סחזר. וסל סחס סחזר סחי
וכי כלי לקח סל רכבס סחי סל סלן סכס. וסל סחכס סל
רכבס יססי לו סכור כן סחי סככסן סחס סכריס סחי ס"כ.
סין רלני ס' סכסו סכס מוס. כי סכסל סכ סלסה סדוק למי.
ס"כ סחזיו וסלסו לחזיו. כי יס סחזיו סככרס סכסס למסוססי

פירוש לתורה אלהים

רש"ן ד' יסעטס פון זייע מאנען: (סא) ניקם רבך
ושירתיך אונ רבקה מיט אירע סיידען זענען
אויפגעשטאנען וירבנותי של המלי' והלכותי אתי' האיש
אונ ויית זענען גרויסען אויף דיא געסקלען אונ
זענען גינאננען נאך דעם סאן רבך יתש אונ דער
גענעכט קאם גיטסקען רבקה אונ איי גינאננען:
(סב) ריחק בנא אונ זיךק איי גיקוסען סכסו סכסו ריח
חיי וויא סען קוסקס פון דעם ברנען לחי רואי
רש"י שרייבט זיךק איי געמאנען אונ נגר יעד
נא

רש"י

(ס) את חיי לאלפי רבבה וירש זרעך. סכך יצאו
אזרח הבנים סכוי בהם בשעת עקידת וירש זרעך
את שער אביי. וזח וירש ר' יוסף בר שמעון קרא:
(סב) ויצחק בא מבוא. כסו באכר סרוכס. ויצחק בארוה
דיוס שבא העבר בא מבאכס של באר לחי רואי ויצחק
ישב בארן חגבב באר לחי רואי כרוביב על העין
בין קדש ובין שור ולפי שבא משם ביום ההוא ולא היה

שפתי חכמים

סכס דכסר: ד' קלן למס ככוו סין וסל כחי סן לו כן דסל
סס סללו סחוס סככסי עם סכסיס. סלרסי': ד' סלך קכט זרעך
דס סלכו סכסן נחכס וסל סל וסל' ככוי חס וסיל לו סילה
כורע סכסר וסל מלשה סאלרת: (סכ) מבווא באר לחי רואי.
סאלך לכרסה נגר לחכרהס סכוו סיסלמה

סענין כי רבקה אגלס כרסיסו וסכסר נלוס עליס סלך עמר לל
סככר ככר ס"כ סלרו סוס רכבס לסנין קח וקן. וסכור לו סליכס.
זי וס סיקור סלל לבן סלליסו יסכר סליכסו וסל כסכסר יסל
סל סכרי. כי סכרוס סליס סככחלס סלל כסוף. וסלליסו סכס
לל סיל ע' למחן לו לבן כסו סנוי וסכס י לבן וסחולל
דכרו כלמח וסכסו ס' רויס למחמון ס' סכרסס. סיסמין
סכסור. וסל סרן לו יסי לכסס וסי יסי לכסס סללס דכורס מו.
סכסר דכר ס". ס"כ ויסחחו סלרו ס' וסכסר סחמון סלר
וללס סילס מוחד למחמון כנמוס סס סכיון. וסכיון נגמר
גבי סווכ וססו ססס מלכסו לככור סלרוה וסככור סמחון וככור
סכיון. סכסו ס' עיול סל דפסס לחנוס סכסיס סיסלס לכס ככד
סכיון. כסס ספילו קמון סככחמניס לל יסל סל לבן לחנוס
כככוס וסכדנוט נחן וסלסיס וסלסס ולי כחולל מח ככרס סלרן
לל סכסו סול וסכסיס סכר עמו. ולבן וסחן וסל כיה כחולל
לל סלכו וסחי כי סוי קרויסי סכלסס. ויקוחו כככר ויסמר
סלמיו לחזיו. ולבן סכס ככלכס סיס סכספס עכור קרמוט וסחלו

אונ דעם קנעכט פון אברהם אונ זייע מאנען:
(ס) ויברכו את רבקה אונ ויי האבין גינעקומשם רבקה
וירשוה' אונ ויית האבין גינאנען צו איר אחרת
אונזער שטענעקסער דז ואלקם זיין צו מוירינקסער
אונ זעקן מוירינקסער. ורש"י שרייבט ויית האבין
איר גינאנען דיא ברבה נווס איי גינאנען גינוארין
זו אברהם אויף דעם גר הבוירה איה ועל קערין
זיינע קינדער זאל דאם זיין פון דיר אונ גיט פון
שייט אנדערען אשה וירש אונ זייענע קינדער ואלין
נאך וישאל ר"ם (ח"א)

בארץ הנגב : סג ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא ודנה גמלים באים : סד ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל : סה ותאמר אליה עבד מי יי האיש הלזה התלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדוני

תיב בארע דחמא : סג ונפק יצחק לצלאה בחקלא למפני רמשא חקף עינויה נחוא וקא גמליא אתון : סד וקפת רבקה ית עינהא וחות ית יצחק ואתרכינת מעל גמלא : סה ויאמרת לעבדא מאן גברא דיכי דמתלך בחקלא לקראתנא ויאמר עבדא הוא רבוגי ת"א ויאל יתק : כרסס ט ספחיס סה סכורס סכריס :

רשבים
 (סג) ויצא יצחק לשוח בשד. כרבתוב וכל שית הויהוה כלל למען ואחרת מהס כתוב ועליו ואו ודחור בשדת ראה גמלים באים והלך לקראתם לראות אם הם גמלי אביו שהולך העבד : (סד) ותפול מעל הגמל . לצניעות לפי שהיה רוכבת כמו איש משום ביערותא דגמלא כדמפרש בפסחים : (סה) הלוח . מרחוק רגיל לומר כן . וכן בעל החלומות הלוח בא . אבל כשאדם בקרוב

שפתי חכמים
 ככלל סכרס אלא מכיון שזרעה וזכס נה הוי כלול סיה פלחס וזכה נה : ו כדו וסור חדל הוה דסכרונס מחרנס על סניסס תגרא ומחרת סכחתי מהס כתוב חלרה סנגב וסכחתי סכסס סיה סכאר למדו ספרן סנגב קרוב לחותו סאר : ז וקסח דעל יספורן סיוח מ"י סכו לסות סכסס . וסוספסתי מורלו כי כן סוניתי סנגמל סהרי מנינו בני אסרת סמכי' רלויס סהיא דקתא מדכתיב וסי' אונן ח' דסכס סכתיב וסו' זג כין סכדסיס מס סחס דקייסיס חף כלן וכו' וכגנ מבי' רלויס מ'סכרת וכו' . אכל חין כ"ל . וי"ל דתרוויי' לריכי דלי מהסס ס"א דיבור ול' ספלס דס'א ליעל סכתיב ספתי' לטני אכל לסות סכסס סס מ' דינר אלא ס"כ ספלס קבס ולי מהסס ס"א לסות סוי מלסון כנות סות סלומר סכרן סגלין כ"ל ספילתי סכססס מ"ה מבי' רלויס מיסכרן סיוח סכ"ל מהסס"ל : ח ד'ס לא כן היקר ידסס סכוח יתק סנגלס מעל סנגמל : ט מדכתיב וספול מעל סנגמל ולא כתיב מהגמל או חף על . סי סיפול לא יספרן לנרן כסו סספסס וסולך לא יגיש וספול לנרן אלא משמע מעל נכ סנגמל נפלס אכל לא על סכרן :

נביעת אליעזר לרחן
 סכתיב סס ספילס סוס ? . כדי סכתיב ספין רלון אמה וס"ס סכרן . וס'ה נס לדכרי חול' סכין מרמזין לה כנעניס רלס'ס סכחמך לא ח'ך . אכל כ' נתן סכסס סהרת . וסחמך ח'ך . וסחרי דכריס לא הוי יכיליס לסנתס וספול אליעזר ח'ת רכסס כמכין סני' סרייס :

שאלת רבקה על יצחק
 כנסס . סס כני ס' יתק . וס'י רש"י כנכדי חכ"ס סליוס כנסס . כנסס חכ"ס סל' ס'י עכדי וכן ס'י כני ס'י סליוס סליוס יתק . ועס יתק חכ"ס סל' ס'י כני . וסוס ספ"י רש"י ו"ל רלחה חויו סכור וסוחס . ספני . כלומר סכור קרובת סכסיס אסר סופיסס על סניו כנחלס רכס . כי ארס כוס לא רלחה ספניס . ס"כ סלחה לליוסו מ' ה' ס' סליוס סלוח . סלוח דייח' . אס סהס דרחה ח'ת יתק' על סכסיכו . ומעלותו כרלחה ט . כי לספמיס סס ספסל על סליוס מרלח על סכסיכו וספניו . כמו כנכדי פירוש לתורת אלהים

ואל זיא קרענען צום פאקערן ויהא אונג עד איו גינעסין אין דעם לאנד פון דרום וייט : (סג) ויצא אונג יצחק איו ארויס גינאנגען אין פעלד תפלה צו טאגן פאר נאכט וישא עיניו אונג עד האם אויף גיהובין ויזע אויגין וירא אונג האם גינעקן קעמלין קיסקען : (סד) ומשא אונג רבקה האם אויף גיהובין נתם לישראל ע"ט

וּתְקַח הַצֵּעִיף וּתְתַבְּסֵם : ס וַיִּסְפַּר
הָעֶבֶד לַיְצָחָק אֵת כָּל־הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר עָשָׂה : ס וַיְבֹאֶה יְצָחָק הָאֱלֹהִים
שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רַבְקָה וּתְהִילּוּ
לְאִשָּׁה וַיֵּאֱהָבֶהּ וַיִּנָּתֶם יְצָחָק אַחֲרֶיהָ

וּנְסִיבַת וַיִּסְפַּר
וַאֲתַבְּסֵימָת : ס וַאֲשֶׁר־עָשָׂה
עֲבָדָא לַיְצָחָק יֵת כָּל
פְּתִיבֵימָא דִּי עֲבָד :
ס וַאֲעֲלֵה יְצָחָק לְמִשְׁכְּנֵיהּ
וַחֲוָא יְהֵא תַקְנִין עֲבֻדֵיהּ
כְּעֻבְדֵי שָׂרָה אִמֵּיהּ
וַנְּסִיב יֵת רַבְקָה וּתְהִיל
לִיָּה לְאִשָּׁה וַדְּחִיקָה
וַאֲתַבְּסֵם יְצָחָק כְּסָר

תולדות אהרן

ויצא יצחק בן יצחק :

רשעים

אמר המן הרע הזה : (ס) ויספר העבד ליצחק : להודיעו נסים שבגשעו לו לדעת כי בה סולו והיא :

בעל המורים

דעם ככה מנחה שילחק תקן חפלת המנחה אף החם נתי מנחה : (ק) ויצאה . כ"י כמסורס כספי בראשית וכתיב חסר ופולס ל"ד מלמד שקטסה כ"ל קטוטים : סהלה . ח' כמסורס רשו מנחמוס מקומות שרהט שכינס סקסן נגלג סילס נוב גנשוין בית לראשון בית עני לעמוד למא : וחסו לו לחשה ויוסף גבריס . דרך ארץ עמי שמחה אשמו וסינחה לו עניס ויאלס קודס שייסא אחרת . ל"א זכו שערמון שתיין חכמי מתי' לנכס דעק חנריס שמס ולחילו ולחיו לא חלל : ויאכנסו כ"י כמסורס הכס ולודק ואלכנסו אעמון סהס סויהס אכנס סתלוס כדכר על כן בעלס אכל כסס חניס כדכר על כן לא בעלס : וינחס . כ"י כמס' ויחסו ילחק וינחס כרוז חסרו . וינחס ילחק למס כרוז חסרו פי' סייחס לרקס וחסירו :

שפתי חכמים

אין : ב סמן מקניין סקטולס מלחר סמן מנדין נפעל כך מלח מחכס סיה מתפעלת ומקבלת פטולס מלחר : ל' דהול"ל ויכיהס לחלל סרה חמו לחלל לחלל דקוק סוול לשרה אכל סהלהס דכור כנסי' עשויס סיה : ב (ג"ה) כנגד ג' מלח סקטוסי מלוח כסן .

רש"י

הקרקע : (ס) ותתבסם . לשון ותתפעל כמו ותקצר כ ותתבסר : (ס) ויספר העבד . (כ"י) גלו לו כסוים שגשעו לו שקטסה לו סלחך וסגורמנו לו רבקה כסלחמו : (ס) האהלה שרה אמו . ויבאה סהלה והרי סיה

שרה אמו כלומר ונכסית דוגמת ל שרה אמו סכל זמן עשרה קיימת סיה נר ללוק מע"ס לערב סנה וכרכה סלויה בעינס ועמן קסור על סהלל מ ומסמחה פסקו וכסבארת רבקה חזרו (כ"י) : אחרי אמו . לךך ארץ כל

שאלת רבקה על יצחק

אמר רק על איך נכדד כוס שרלס חמנו סלינו מעובדי דרכיס דק סול סולך לקרלחטו . לקרלחטו דייקא . ע"כ ספני לדעת מי סוול . וכלמר אליעזר אמר לו כי סול חלוסי כסחה פניה כנעני' ללל וכלמר פניס מפני ספוס . כי סרניסיה כי מלחמו סול רחם ועלס מתעלה . אכר לא חולל סלחמיין כי סה' אסח חיקו . וגם ילחק כעלמו סכס מי וידס חל מי סכדל לו סכדל חק סלוית אסחי . ע"כ גם ילחק סה' מלכלל כדשמו ולא ידע מה לסעות . וכלמר אליעזר כסן חל סכוכה ילחק . ע"כ סיפר לו אליעזר חל

לקושים על התורה

(ס) ויספר העבד ליצחק וגו' ויבא יצחק וגו' די תורה דערצייילט אויגן אפי"ו יליצור האם אל"ץ דערצייילט צו יצחק די גיסו וואס אים האט גיבראמין אין זען . וואס פון רעם קען קען זען אז רבקה איז אעבדית אונז ויא איז ווערס צו זיין אווייב פאר אים . פון דעקשנענין האט יצחק גאך גיט גינאלטס חתונה האבין סים רבקה פון גר האט זיא אריין גענומען אין דעם גיברייטלע ווא זיין מוסער שרה האט געוואקנט . צו זען אויב זיא איז אזוי קרום ווי זיין מוסער שרה . אונז אז ער האט גיזען איבער פראקטייט זענען בלייב צו זיין מוסער שרה דאקאמ'ס האט גר סים איר חתונה געמאט [סח] :

פירוש לתורת אלהים

וואס גייט אין פאלד אקענין אויגן יאמר אונ דער קנעקט האט גיזאמט ער איז מיינ האר ויחק הצעיר ויתבס אונ זיא האט גינעמען דעם סוף אונ האט זיך באדעקט : (ס) ויספר אונ דער קנעקט האט דערצייילט צו יצחק אלע זאכין וואס ער האט גיטהען . ורש"י שרייבט ער האט אים דערצייילט דיא גסים וואס איז ווארין גיטהען צו אים וויא דאס לאנד איז אים אקענין גיטפירונגען אונ וויא דורך זיין תפלה האט זיך רבקה גיבראמין :

(ס) ויבא יצחק אונ יצחק האט זיא גיבראמט אין זיין מוסערס גיצעלט . ורש"י שרייבט וויא ער האט זיא גיבראמט אין גיצעלט איז זיא ווארין גלייך צו זיין מוסער שרה ווארום כל זמן שרה האט גילעבט פלעגט אלעכס גרענען פון אין ערב שקת ביו אין אנדערין אונ דיא ברבה פלעגט זיין אין מייג אונ אנואלקין פלעגט באדעקן אויף דעם גיצעלט אונ וויא זיא איז גיטפארבין האט דאס אלץ אויף גינערט אונ וויא רבקה איז גיקוסען האבין זיך דיא אלע זאכין אום גינערט [ו] ויחק את רבקה ויחיו לו יצאיה ער האט גינעמען רבקה אונ זיא וואר צו אים אויב יצחק איז ווארין גיברייטס גאך זיין מוסער . ורש"י שרייבט דער סנהג פון דער ועלס איז כל זמן דיא מוסער פון דעם סענקש לעבט אים

אמו: פ ששי כה א ויסק אברהם ויקח
 אשה ושמה קטורה: ב ותלד לו את
 זמן ואת יקשן ואת מדין ואת מדין
 ואת ישבק ואת שוח: ג ויקשן ילד
 את שבא ואת דין ובני דין היו
 אשורם ולטושים ולאמים: ד ובני
 מדין עיפה ועפר וחנוך ואבידע
 ואלדעה כל-אלה בני קטורה:
 ה ויהן אברהם את-כל-אשר-לו

דמיתת אמה: א ואוסף
 אברהם ונסים אהתא
 ושמה קטורה: ב וילדת
 ליה ית זמן וית יקשן
 וית מדין וית מדין וית
 ישבק וית שוח: ג ויקשן
 אוילד ית שבא וית דין
 ובני דין היו למשורין
 ולשכונין ולבנין: ד ובני
 מדין עיפה ועפר וחנוך
 ואבידע ואלדעה כל אשר
 בני קטורה: ה ויהב
 אברהם ית כל די ליה

תולדות אהרן

ויסק אברהם: כ"ק סס פסחים עב: וימן
 חרבים: סנהדרין ע"א

רשבים

(א) קטורה. לפי הפשט אין זו הגר:

שפתי חכמים

כנגד חלה ברכה מלוויה, נגד הדלקה נר ללוק. ועני קטור
 הוא עין השכינה והוא לכבוד קדושת טהרה שהיתה זכורה
 כנדרתה לטוב עמלה כי הפטרה מביאה לידו רוח הקדש: ב דלתי
 אחרי חמו ל": ד אכל קשה להם לא קרא אותה קשרת מ"ס
 פי' ושקפה פתחה ולפי' האחרון קשה היה לו לקרואה קטורה
 לכן פירש פי' הראשון. מהש"ל: ע (ג"א) והא דפירש
 שחורה לגלגלי בית אביה ל"ל שחורה בדעתה לחזור לגלגלי וכו'
 דסברה כיון שנטרדה מבית אברהם גם אלהיו הסתיר פניו ממנה
 וכו' ובשרתה הנה שבעה נכנס כבאר ושגלה לה שמאלך לא
 שולחה עלמה מתחת כפי רשותו. והג"א כ' שאחר שבעה לם
 הנה חזרה בתשובה: פ ר"ל האחד מבניו נתיחבו אזיו כל
 האשורים וכו' לפי דלתי אשור ולטוש מע"ל. (ג"א) דלתי
 וכו' דין האשורים ולטושים מע"ל מזי סין דקאמר אלה שם
 וכו': ז ק"ל והא כבר נתן כל אשר לו לזנח. ודויתקו פי'
 מלשון עתק וימין כלומר זה הקב"ה אלץ ג' מלות פן דל תהא
 קלי' לומר שפחה המתנה קיימת שפחוק אווה כנכסים שמתן לו

רש"י

זמן שאמו של אדם קיימת כרוך הוא חללה ב ומשמחה
 הוא מתנחם באשתו: (א) קטורה. (ב"ר) זו הגר וקראת
 קטורה על שם שחלים מעטיה בקערת מ' ושקפיה פתחה
 שלא נודווגה ע' לאדם מיום שפרכה מהאברהם:
 (ג) אשורם ולטושים. שם ראשי פ' אוזמות (ב"ר).
 ותרגום על חונקלום חין לי ליטבו על לשון המקרא.
 (שפירש למשורין ולטושים) ואל"ת שאינו כן מפני האל"ף
 שאינה יסודית הרי לנו תיבות שאין בראשם אל"ף ונתוספה
 אל"ף בראשם כמו רומת ארך שהוא מן נכה גרלים וכמו
 אסוך שמו שהוא מן ורחלת וסכת: ולטושים. הם בעלי
 חללים המתפזרים אנה ואנה וטושים אים בחללי אפדנו
 וכן הוא חומר (ש"ל ל) והנם נטושים על פני כל הארץ
 שכן למ"ד וכו' מתחלפת זו בזו: (ה) ויהן אברהם
 וגר'. (ב"ר) א"ר נתמיה ברכת דיתוקי נתן לו צ' שאמר לו הקב"ה
 לאברהם והיה ברכה הנכרות מסורות בידך לכרך
 דעת זקנים מבעלי התוספות

(פ) ויהן אברהם את כל אשר לו יצחק. הימה היכי עבד
 הכי הא אבר' אסור לאעבורי אחנתא אפי' מברא בישא
 פברא שבא דלא ירעו סאי ורעא נפיק מנייהו וכתיב יכן
 צדיק ורשע ירשו יק"ץ בעלמא דקיים אברהם אבינו אפילו
 עירובי הבשילין. וי"ל דאברהם וישמעאל גרים היו ואמרין

(ג) ויקח אשה ושמה קטורה. ואע"ג דירשאל אסור במצריה
 דכתיב בנים אשר יולדו ששלישי הא דור שני
 לא יבא. והגר בת פרעה היתה כרפי' רש"י לעיל. איכא
 לטימר גר הוא וגר מותר במצרים ובמדרש איתא על פי
 הרביר עשה:

פירוש לתורת אלהים

עב גינויין למעלה פייא איר אונ או זיא שטארבמ
 ניערעט ער גימרייקט מיט זיין נוייב: (א) ויסק אברהם
 אונ אברהם האט גימעקערט גיח אונ האט גינומען אנוייב
 שרייבט דאס איז הגר נאר נוייל זיא האט זיך גיט באהעפט צו קיין
 מענטש פון דעם מאן וואס
 זיא איז ווארין אפ גישיר פון אברהם דרום האט מען זיא
 גירופין קטורה דאס איז אלשון אן
 גיבונרען פלוקר זיא איז גיטען אן גיבונרען צו אברהם: (ב)
 ותלד לו את יקשן ואת מדין ואת מדין ואת ישבק
 ואת שוח: (ג) ויקשן ילד את שבא ואת דין ובני דין
 היו אשורם ולטושים ולאמים אזוי האבין גיהייסין
 די עלצמיע פון דיא פעלקער: (ד) ובני מדין היו
 קינער פון מדין האבין גיהייסין עיפה ועפר וחנוך ואבידע
 ואלדעה: (ה) ויהן אברהם את כל אשר לו

(ה) ויהן אברהם את כל אשר לו יצחק. דער כלי אקר
 שרייבט דאס פארמען וואס אברהם האט פאר
 אונ אברהם האט גימעקערט גיח אונ האט גינומען אנוייב
 שרייבט דאס איז הגר נאר נוייל זיא האט זיך גיט באהעפט צו קיין
 מענטש פון דעם מאן וואס זיא איז ווארין אפ גישיר פון אברהם
 דרום האט מען זיא גירופין קטורה דאס איז אלשון אן גיבונרען
 פלוקר זיא איז גיטען אן גיבונרען צו אברהם: (ב) ותלד לו את יקשן
 ואת מדין ואת מדין ואת ישבק ואת שוח: (ג) ויקשן ילד את שבא
 ואת דין ובני דין היו אשורם ולטושים ולאמים אזוי האבין
 גיהייסין די עלצמיע פון דיא פעלקער: (ד) ובני מדין היו קינער
 פון מדין האבין גיהייסין עיפה ועפר וחנוך ואבידע ואלדעה: (ה)
 ויהן אברהם את כל אשר לו

לַיַצְחָק: ו יוֹלְבְּנֵי הַפִּילֹגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת נִישְׁלָחָם מֵעַל יַצְחָק בְּנֹו בְּעוֹדָנוּ חַי קְדָמָה אֶרֶץ קְדָם: ו וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם דְּחַיָּא מֵאָה וּשְׁבַעִין וְחֲמִשׁ שָׁנָיִם: ו וְאֵתְּנִיד וְיָמֵת אַבְרָהָם

לַיַצְחָק: ו יוֹלְבְּנֵי הַפִּילֹגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת נִישְׁלָחָם מֵעַל יַצְחָק בְּנֹו בְּעוֹדָנוּ חַי קְדָמָה אֶרֶץ קְדָם: ו וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם דְּחַיָּא מֵאָה וּשְׁבַעִין וְחֲמִשׁ שָׁנָיִם: ו וְאֵתְּנִיד וְיָמֵת אַבְרָהָם

תולדות אהרן

ולבני בעילגשים. פסוקים 61

רשבים

(1) הפילגשים. הגר וקמורה: מתנות. ממון הרבה: שם: (ח) בשיבה טובה. כמו שאמר לו הקב"ה ואתה קדמה אל ארץ קדם שיורשו בניו בהולחתי שיש לו תבואה אל אבותיך בשלום הקבר בשיבה טובה שלא רש"י

שפתי חכמים
כבר וק"ל: ק כלומר שלא נכתבו הסמכות אלא הגר. תלפתי: ד דק"ל לפי ספסלגם דכתיב הנה ימיו הגר הם לעל קרי להם אשה וי"ל דזה דקרי להם אשה לפי שהיה להם כחוכה כמו אשה וזה דקרי להם פלגים י"ל אלא למה אלא לנכסיה בעלמא ולא לפניה וזכיה ו'י' פלגים פלג אשה כלומר לנכסיה ולא לפניה וזכיה ודק"ל: ש"י' משה שיהיה א"י שם שפסלים להזכיר בעומתא יודיע הנה דכתיב הללו לא יסיו מרובין בעשרה ולכן לא מסר להם שם עטרה וק"ל: ד וזה כבר נתן ליתחן כל מה: (1) מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים. בן ק' כנן ע' וכן ע' כנן ס' בלא חסא:

דעת זקנים מבלי התוספות

הנהגה ולא יזיק להם וגם חיים יש ישמעאלים שבקראו בשם וסבורין אותו בסומא. וקשה ה"ד משה אחיך אדם חשוב וזכיר כאברהם ילמד השם לרשעים זכר פי' ה"ד יעקב בה"ד נתחן שם סומא שם השורים שמשבעין אותן באריותיהם המכתיבים עליהם לעשות כל מה שרודים כמו ספר פי רש"י לתורת אלהים

דבר אינו יורש את הבריו אביו לא מדברי תורה ולא מדברי ספורים מה"ד שומאי. וקודם שנולדו האחרים כבר נתן לו כדכתיב ועל יוחן לו את כל אשר לו: (1) נתן אברהם מתנה. אמרו ב"ר חלק סמיה בסומא מסר להם פי' שחיו יכילין להזכיר שם המפורש בסומא לקודמים על התורה

האם גינעבין ויין גאנץ פארמעגין צו יצחק.
רש"י שרייבום גאמ דאמ וגינעבין צו אברהם ויהיה בירכהו וועקען דו וועסט וועלין וועסטו בענעמשיין האם ער דאם גינעבין צו יצחק: (1) ויבני אונ צו דיא וזהו פון דיא גינעבין ווייער פון אברהם ויין האם אברהם גינעבין ספגות וישפחה אונ ער האם ויין אנועק גינעבין פון ויין וזהו יצחק אז ער האם נאך גינעבום אז איין גאם צום לאנד פון בוכה ויין: (1) ויהי אונ דאם ווענען דיא יאהרין פון אברהם ויאם ער האם גינעבום מאת שנה הונדערט יאהר ושינן שנה אונ גינעבום יאהר ויחמש שנים אונ גינעבום יאהרין. ורש"י שרייבום דער פסוק וייוזם מיר אז אברהם איז אלם גינעבין ויהינען יאהר איז ער גינעבין אזוי ויין אנועק פון וינעבין יאהר אונ אז ער איז אלם גינעבין וינעבין יאהר איז ער גינעבין אזוי ויין אנועק פון וינעבין יאהר און ער איז וינעבין פאר גאנצען וינעבין אונ איז גינעבין אין אנועק

ומכילין פון ויין אנועק ויאם דאם איז ויין אייגענע דאם דאם ער גינעבין צו יצחק. אונ די ספגות ויאם אברהם האם בענעמשיין פון פירעה אונ פון אביהו"ה דאם האם ער גינעבין צו די קינדער פון הגר, נאך קען קען ואיין אברהם דאם גינעבין מיט יצחק פירעה אונ ספגות ויאם דאם איז ויין חלק צו עולם הבא, אבער דיא אלע זאכן ויאם ווענען פון עולם הזה האם ער אנועק גינעבין צו די קינדער פון הגר, ער האם גינעבין ויין וינעבין נאך האבין עולם הזה האם ער ויין גינעבין עולם הזה:

(1) ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי, ב"י אלע דברים ויאם ווענען גינעבין ארבעין שפייטס גיט דער ווארט אשר חי. ויאם ער האם גינעבום, פאר ויאם שפייטס ב"י אברהם יא אשר חי. נאך דאם לעבין פון אצדוק איז נאך די יאהרין ויאם ער האם איז ויין גענעבין גאם מיט תורה

פרכי דרבי אליעזר

איז גינעבין צו עולם הבא, אזוי הי דער שלאח האם דער פסוקים שלאחם ב"י נאכט שרועבם ויין נשחא איהו דיא גאנצן וועלט אונ יא זאגט אים אין חלום אלק ויאם ויין ויאם וינעבין

(ח) וינעבין ויהי אברהם בשיבה טובה תרי. רבי זכריה זאגט דאם שלאח ויאם דער פסוקים שלאחם ב"י נאכט ש"י גינעבין צו עולם הזה, אונ דאם אנועק שפייט אין דער פיריה

**זָכוּ וַיִּשְׁבַּע וַיֹּאסֶף אֶל־עַמּוּיֹם וַיִּקְבְּרוּ
 אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנָיו אֶל־
 מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שָׂדֵה עֶפְרוֹן בֶּן־
 צֹחָר חֲתָנָהּ דִּי עַל אֶפְיִ
 מַמְרָא : י חֲקָלָא דִּי זָכוּ
 אַבְרָהָם מִן בְּנֵי חֲתָנָהּ
 תַּמָּן אֲתַקְבֵּר אַבְרָהָם
 וְשָׂרָה אֲתַתִּיהּ : יא וְהָיָה
 בְּתַר דְּמִית אֲבָרְהָם**

בְּסִיבּוּ מַבְּאֵי סִיבּ וּשְׁבַע
 יוֹמִין וְאֲתַקְבֵּישׁ לַעֲמִיָּה :
 וַיִּקְבְּרוּ יִתְיָה יִצְחָק
 וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנֵהוּי בְּמַעֲרַת
 כַּפְּלָתָא בְּחֲקֵל עֶפְרוֹן בֶּן־
 צֹחָר חֲתָנָהּ דִּי עַל אֶפְיִ
 מַמְרָא : י חֲקָלָא דִּי זָכוּ
 אַבְרָהָם מִן בְּנֵי חֲתָנָהּ
 תַּמָּן אֲתַקְבֵּר אַבְרָהָם
 וְשָׂרָה אֲתַתִּיהּ : יא וְהָיָה
 בְּתַר דְּמִית אֲבָרְהָם
 ת"א ויקברו : כמל"ד : כמל"ד : חסד : חסד : חסד :
 קידמוני : ב : ויחי אחרי : חסד : חסד : חסד :
 רש"י

שפתי חכמים

ממוט : א ר"ל למה הזכיר יצחק קודם שימטל כיון שהוא
 הגדול : ב (חז"ל) כרכו כפסונו למה אמר הכתוב אחרי
 מות משה לי אס נכחו כתיבו לו לאחר מותו : ג א"ת והא לפי
 פירסי' ולכמה נכחו ליצחק הכרוכות וי"ל דנחן לו הכרוכות שיערך
 שפסא את טעו וולא ממוט אמר יבא בטל הכרוכות ויכרך
 דעת וקניס טבעלי התוספות

(ט) יצחק וישמעאל, א"ל (ב"ר) מלאו טעשה ושמעאל תשובה
 וכויל' את יצחק לפניו א והוא טביה טובה טלמרה כמכרסה :
 (יא) ויהי אחרי מות אברהם ויברך וגו'. נחמו
 ב הנחמוי חלכיס (סוטה יד). ד"ל אט"ס שמסר הקב"ה
 את הכרוכות ללכרסה נתיירא לכרך את יצחק ג מפני
 דעת וקניס טבעלי התוספות

טומאה רבו לזה שחרי מתנות כתיב חסר וא"ו והוא שולח
 בנימט' למסד' להשיבי השדים. מה"ר משה :

ב"א"ד ושם טומאה נקרא על שם רוח הטומאה כדאמרין
 בפס' חנינה הן כבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח

לקוטים על התורה

אונ מָצוֹת, אָבְעָר די יאָהרין וואָס זָעָנען גייען אָן תּוֹרַת
 אונ מָצוֹת הייסקט גיט ברי אים גי'לעבט, ביי אַבְרָהָם און
 דאָך אַזעק גענאנגען יאָהרין איידער ער האָט דע'קענעט
 גאָט, האָט ער דאָך און די יאָהרין גיט גי'לעבט, דריבער
 זאָגט דער פסוק אַבְרָהָם האָט גיטאָהן תּוֹשָׁבָה אויף די
 פּרִיעֲרִיגֵע אַהרִינן, דריבער זענען אַלע הונדערט קינֵה
 און וַיִּעֲצֵיג יאָהרין גייען ביי אַבְרָהָם דע'פּעריגע וְהַתּוֹהֲמוֹ
 (יא) וַיְהִי אַחֲרַי מוֹת אַבְרָהָם וְגו', אַבְרָהָם האָט גיט
 גיטוואָלט גע'נעש'ן יצְחָק'ן, ווייל אז ער וועט
 גע'נעש'ן און קינד וועט ער זיין מויון גע'נעש'ן אַלע
 קינדער, עס זאל גיט זיין אַשְׁנָאָה אויף יצְחָק, אָבְעָר
 גאַרעם ווי אַבְרָהָם איז גי'שטאַרב'ן, האָט גאָט גי'ענעש'ט
 יצְחָק'ן, און ווייל אין דאָס תּוֹרָה שטייט גיט די גרָבָה, קען
 מען זאָגן אזוי מיינט דער פסוק גאָט גי'ענעש'ט

פירוש לתורת אלהים
 עֲלִמְעָר זָכוּ וַיִּשְׁבַּע אֵלֶם אונ זאָט מיט פִּיל יאָהרין
 וַיִּקְסֵף אֵל עַמּוּיֹם און איז וואָרין פאַרזאַמולט צו זיין
 פִּאָלֵק : (ס) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנָיו אֶל מַעֲרַת
 הַמַּכְפֵּלָה און ווייז האָבין אים באַגראַבין יצְחָק מיט
 וַיִּשְׁמַעֲאֵל ווייזע ווהן אין דער מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֵל
 אין דעם פֶּעֶלְד פון עֶפְרוֹן דער ווהן פון צוחר
 חֲתָנָהּ אָשֶׁר עַל פְּנֵי מַמְרָא וואָס איז פאַר מַמְרָא,
 רש"י שררייבט וַיִּשְׁמַעֲאֵל האָט תּוֹשָׁבָה גיטאָהן
 האָט ער גי'פֿירט יצְחָק פאַר זיך און דאָס שטייט
 ביי אַבְרָהָם ער האָט גי'האָט אַנזומע עֲלִמְעָר :
 (י) הַשָּׂדֵה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם פּאַת בְּנֵי חַתָּה עֲלִמְעָר :
 וואָס אַבְרָהָם האָט גי'קיפּט פון דאָס פֶּעֶלְד
 דאָרטן איז וואָרין באַגראַבין אַבְרָהָם מיט ווייב שָׂרָה

פרקי דרבי אליעזר

די שמועס פון איין עק וועלט צום אנדערין עק וועלט, און
 די שמועס הערס מען גיט, און ווען אַסאָן איז בועל אַבְרָהָמָה
 דאָסאַל גייט די שמועס פון איין עק וועלט צום אנדערין עק
 וועלט, און די שמועס הערס מען גיט, און ווען דאָס קינד
 גייט אַרויס פון זיין מופעט'ס ריב, גייט דיא שמועס פון איין
 עק וועלט צום אנדערין עק וועלט, און די שמועס הערס מען
 גיט, און ווען די נשמה גייט אַרויס פון גוף, גייט די שמועס
 פון איין עק וועלט צום אנדערין עק וועלט, און די שמועס
 הערס מען גיט, און די נשמה צום אנדערין עק וועלט, און די
 זיא וועלס פּרִיעֲרִיגֵע די שְׂכִינָה, כּבִּי עזריה זאָגט אַלע נשמות
 וואָס גייען אַרויס פון די מענשלין גייט יעדער נשמה צו איין
 אָרס, די נשמות פון צדיקים גייען צו צדיקים די נשמות פון
 רשעים גייען צו די נשמות פון רשעים, וואָרום אזוי האָט חֲקִיבִית
 גיזאָגט

די פתים, ויערע נשמות שוועבין אויף די גאנצע וועלט און
 די נשמות זאָגן זיי אַלץ וואָס וועט זיין אויף די גאנצע
 וועלט, און זיי רויבין צו הקב"ה ווייל ער וועט זיין צדיק
 לעבעדיג פאכין, און דאָס און ווען ער שְׂקָאָה וואָס דער
 מענש וואָס'אויף אין דער פּרִיעֲרִיגֵע, איז גלייך וויא תּוֹרַת
 הפתים, וועקט ערלי שטייבען גייען פון איין עק וועלט ביי צום
 אנדערין עק וועלט און די שטייבען ויערע הערס מען גיט,
 דאָס זענען די שטייבען, נייען מען האָקט אַפּ אַבּוּס וואָס וואָקסט
 אויף אים, גייט זיין שטייבע פון איין עק וועלט צום אנדערין
 עק וועלט, און די שטייבע הערס מען גיט, און ווען דער
 שְׂכִינָה צוהט אַרומ פון זיך די פעל זיינע, גייט זיין שמועס
 פון איין עק וועלט צום אנדערין עק וועלט, און די שמועס
 הערס מען גיט, און ווען אַ מִשְׁהָה ווערס גיט פון איר פאן, גייט

ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי : פ שבע יב ואלה תלדות ישמעאל בך אברהם אשר ילדה הגר המצרית

ויברך יי ית יצחק בריה ויתוב יצחק עם בירא דמלאך קימא איתתו עלה : יב ואלין תולדות ישמעאל בר אברהם די ילדת הגר המצרית :

רשבים

אבל ביצחק כתוב לפנינו אלה תולדות יצחק בן אברהם. כיצד היה בנו. אברהם הוליד את יצחק. כלומר זה הוא פירוש לתורת אלהים

אודע העינוי במיו: (יב) אשר ילדה הגר המצרית. כלומר את זה בנו הנקרא על שם ויעו אלא בן שפחה.

קומים על התורה

יצחקו, בנו, ער נאלו יוין דער ויהו פון אברהם ער נאל מיטען תורה און מצות ווי יוין פאטער. ער נאל קענען געווען ווערן דער זון פון אברהם :

גיווען נאך דעם מוית פון אברהם ויגד און נאם האט גיבענמישט זיין ווהן יצחק, ורשוי שרייבט נאם האט אים כנחם אבל גיווען. אין אנדער פירוש אין נאם ברוך הוא האט גינעבין דיא ברכות צו אברהם פון דעסמווענין האט ער מורא גיהאט צו בענמישין יצחק וייל ער האט גינעזן גיבואה אז עס וועט פון אים ארויס קומען עשו האט ער גיקאנט נאם ברוך הוא ואל בענמישין דעם וואס ער וועט וועלן אעזנר אין נאם ביה גיבומען און האט אים גיבענמישט : (יב) ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אעזנר אין נאם ביה פון ישמעאל דער זון פון אברהם המצרית. דיא. דיגנט. פון שרה האט גיבאדין צו פרכי דרבי אליעזר

פרקי דרבי אליעזר

קענטן אים גיט העלפן אין דעם פאן פון צורין, פון מוית, נאכדעם נעמט ער צו זאקטן זיינע פלישן מוית און נאם צו זיי קומט דעספוס מיד פון מוית און שפארקט איר מיט פיר לאנג מיד גיט ארויס גיין אז אים זאקטן זיין ער קומט נגד אויף פיר אויב איד וועל גירעפט ווערן פון מוית. איד וועל פארן נאך פלישן מוית, און די פלישן מוית זאקטן אים גיט פון דער וועלט מיט פרידען, ווארום דעספין פון מוית קענען מיר זיך אויף גיט, נאר אינדער דו העמט אזוי קומט וועלן מיר שוין זיין פריער פאר זיך דארפן, וויא עס שפייט און פאקט זיינע דקרות וועלן זיין פריער פאר זיך און דער פון פאן מוית וועט זיך פארקלען. די זיבען פון אבילות איז וייל אין די זיבען פונע היינט און דער גוף פארמירט ווערן און עס היינט און ווערן פון אים צויד, פון וואינען ווייסן מיר אז די נשקה איז גינעבין אין דעם סעניבל פון היקעל, ווארום עס שפייט אין פאקט נאם האט גענוקט ערד און נאם פון דיא ערד אויבנקענענין אפענשט, און האט אין אים אריין גיבלאזן אנשטאט, דייט לעמבען וואס אלע ביהים האט פון לינגט אריין אין דער ערד ווערט פון זייער, און וועט עס גלייבט שוין פון פאט אקליין בימול ערד אזוי פיל ווי עס גיט אריין אין אלטלי, ווערט דאס אריין געואקט אין די ערד אזוי ווי פון מלישם אריין הייווין אין פינג, און ווען פלישן וועט קומען ווען נאם וועט רופן צו די ערד ויא נאל ארויס געבן אלע פוים, וועט דיא בימול ערד פון פון וואס איז איינגעזאקט גינאדין אין די ערד געבין אשפארקיים אין דעם גאנצן גוף פון אזוי וויא הייווין אין אשפארקיים אין דעם גאנצן פינג, און די ערד וועט אצינער קאמא און די ערד וועלן אצינער פאך, און די די קברים וועלן גישינס ווערן און די שפייער וואס אויף די קברים וועלן צו שפיינס ווערן און דערשייטערט ווערן איינע פון דיא אדערטע, און דיא פוים וועלן אויפלייגן און ארויס פון פון די קברים, אזוי ווי איינער גיט אין נאם און דעם די האנט פון הקב"ה, אזוי ווי איינער גיט אין נאם און דעם שליטל פון זיינע אויגרות נאם ער זיך אין נאם, איז גלייך ווי ער וואקס געוואקס זיי זיך אין נאם אלע אויגרות

זיאנאם צו אברהם אבינו, דו העמט קומט צו זיינע אלמעדין מיט שלום, וואס פינגט פון מיט שלום, אז די נשקה גיט ארויס פון גוף איז דען דאס דער שלום, נאר פון פינגט פלאקיים וועלן ארויס גיין קענן אים און וועלן צו אים זאקטן זיין ער קומט מיט שלום אז עולם הקב"ה, דיי חננא נאם אלע יודין וואס שפארבין אין וועה לזרע ווערן זייערע נשמות פארנאמולט אין אויף יצחק, און אלע געצין זייער וואס שפארבין אין ארץ ישראל ווערן זייערע נשמות פארנאמולט אין אויף יצחק, און אלע געצין זייער וואס שפארבין אין ארץ ישראל און וועט אויפרייבן די ערד און וועט זיא אשפאלען פון אלע מוכארות אזוי ווי אפגעשט הייבט אויף זיין גלייך און שפאלען זיא און ווארפט אקאם פון איר ארץ וואס אויף איר לינגט און ווארפט דאס ארויס פון שטוב, ווי עס שפייט אין פאקט ווארום בקננות הארץ ווערן רשעים סכנה, פון וועט און געקען די ערד און פון וועט אשפאלען פון איר די רשעים, ווען דער גענוש לענט האט ער דייני גוסע פריינד, זיינע קינדער און זיין געלט און זיינע פלישן מוית, און ווען דער קענטש אפארקט וועט ער צו זיך זיינע קינדער און זיינע אייניקלאך און ער נאנט צו זיא איר קומט און דעסעם מיד פון דעם שלעכטן מוית, און זיי גענעטן אים וואסווען דען גיט גיזערט אז אויף דעם פאן פון שפארבין גינעללינגט קיינער, און דער תלך האט געזאגט אז ער פדה ארץ איש, אפגעשט זיך ווען תלכו אויפלייגן זיין ברידער פון מוית, און אפירע זיין געלט וואס ער האט ליב קענען אים אויף גיט אויפלייגן פון מוית, נאר זיי זאקטן צו אים גיט פריינד פון דער וועלט און זאקט ווערן אויף זיין גילעך, און ווען דיא דוכמישע אונז אונז וועט זיין תלכו אויפלייגן און זיין תלך צו עולם הקב"ה ואל זיין מיט די פרייסקע פון דער וועלט, און אז זיי ווערן זיינע קינדער וואס זיי אפגיזאנט זיא, קענען אים גיט דעלפן, פארנאמולט פון זיינע געלט און ער נאנט צו זיא זיך האט פיל געארבעט ער זיינע געלט און ער נאנט צו זיא געבריינגט צו מיר לינגט מיד ארויס פון דעם מוית, גענעטן זיא וואסווען דען גיט גיזערט אז דער פערקענן פון בענמישין

שָׁנִים וַיָּנֹעַ וַיָּמָת וַיֹּאכֶף אֶרְעֻמוֹ :
 וַיִּשְׁכְּנוּ מִחַיִּלָּה עַד־שׁוּר אֲשׁוּרָה
 עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶכָה אֲשׁוּרָה
 עַל־פְּנֵי כַל־אֲחֵיו נָפַל : פ פ פ

ואתנניד ומית ויאסף
 לעמיה: וישור מחוילת
 עד תנרא לי על אפי
 מצרים קמי לאתור על
 אפי כל אחוהי שרא:
 פ פ פ

ק"ה יהודע סימן ומטעירין והמלך דוד וקן במלכים א' סימן א' :
 בעד המורים רשבים

שנה ושש שנים בלדת הגר אה ישמעאל ובה שעה
 מילתו בדכתיב וישמעאל בנו בן שלש עשרה שנה וגו'
 חזר עתה ומי כל ימי חייו : (ח) על פני כל אחיו
 נפל : שכן בדכתיב על פני כל אחיו ישכן :

שפתי חכמים

ליהם וכי ולא סגולת שים לטובה . מפרש"ל : ו אפי' דכדור
 פטול כיכ נאמר גייעס מי בגמלה דרוקא היכל דכתיב גייעס
 גבי ויאסף כדזקים משפתי וכדור טפול לא נאמר ויאסף :
 חסלת פרשת דיי שרה

מאכיו מת ישמעאל שנאמר וילך עשו אל ישמעאל
 ונ' כמו משטרים בסוף מגילה נקראת (ורש"י הביאו סוף
 פרשת תולדות) : ויגוע . לא נאמרה גייעס ו אלא
 כדזקים : (ית) נפל . שכן כמו (שופטים) מדון ושחלק
 וכל מי קדם סגולת בעמק . כאן הוא חומר לטון כפילה
 על שלח מת אברהם ישכון משמת אברהם נפל : חסלת פרשת חיי שרה

פירוש לתורת אלהים

דרייסיג יאהר ויגע אונ ער איז נוארין פאר גאנגען
 אונ ער איז גישמארבן אונ איז נוארין פארנאמולט
 צו זיין פאלק . ורשי שרייבט דאס לשון גוויעה
 שטייט גאר בייא זדיקים : (ית) וישכנו מחוילה עד
 שור אונ זייא האבין גערוקט פון חוילה גיו שור
 אשר על פני ספרים וואס איז פאר מצרים באכה אשויה

פרקי דרבי אליעזר

דא געזין דינער ועלון אויפשפין עם יום תרין בייא ואלק
 געמשפם ויערי . אבער זיי ועלון נים לעבין . און די צדיקים
 ועלון האבין אפאה פון ליכטיגקייט אונ ועלון גלייבן לעבין :

הפמרת חיי שרה מלכים א

א והמלך דוד וקן בא בימים ויכתוהו בגדרים ולא
 יחם לו : ב ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך
 נערה בתולה ועמדה לפני המלך ותהיה לו סכנת
 וישכבה בהיקה וחס לאדני המלך : ג ויבקשו נערה

וקנת דוד

והסלה דוד וקן בא בימים ויהי
 נוייל די קאלקטיות קוסם
 צו אפעקטש וענין איינע פון זיא
 צוויי אבות . אדער וענין ריש
 יארין . נוייל ער לעבט שוין צייד
 לאנג אויף דער ועלון וערים דאס
 בלום זיינע אלט סאהל קעלשער מיט

פירוש עם

(א) והסלה דוד וקן בא בימים ויכתוהו בגדרים ולא יחם לו :
 גינארין בא בימים ער איז גיקוסען אין
 זיינע אלטע טעג ויכתוהו בגדרים האבין אים ויגע
 קנעכט צו גידעקט מיט קליידער . ווא יחם זו אונ
 עם האם אים נים גינארקוס : (ב) ויאמרו האבין
 ויגע קנעכט גיאנגם צו אים יבקשו לאדני המלך
 קען ואל ווקען צו מיין האר קיניג נערה בתולה איין
 יונגע פרויא וואס יא איז נאך איין בתולה דען

דוד נאסור, און דאס פאלט אים דא
 שיעווייניקעס ווארעס, דריבער האבן
 די קליידער אים גיט געקענט דער
 הארעקען, ווארום די קליידער פאר-
 שטעלן גאר די אויסווייניקעס קעלם
 פאר גיט צו קענען צום קענעש,
 און דער קערפער זאל גיט קאלט
 זעין, אבער זיין אויסווייניקעס
 הארעס קענען זיי גיט אריין בריינגען
 אין קענעש, און צווייטנס דער
 קענעש וואס האט פיל צוהן און
 זיך און שרעק ווערט אים אויב
 שוואקעלט זיין בלוט פאר די צייט
 זאגט אונ דער פסוק דוד המלך האט
 געהאט זיידע פסות, איין סכה איז
 גיען וועלך דוד נחל, ווייל דוד
 איז גיען אפאל האט ער געהאט
 פיל שרעק אין זייע מלכות, און
 קאם שטענדיג נעמוס זיין אין פולד,
 זיי און האט אים פארברענט דא
 דין און ביי נאכט דא קעלם, און
 זיין שרעק פון אכטן און פון אכטן,
 און זיין השגחה אויף דעם עגון פון
 בת שבע וואס ער האט געווינט
 קאן און נאכט, ווי ער האט געזאגט
 בקשתו עש אהתה אהתה אהתה
 צו זיין מיין בעט מיט מיין קערען, און זיין פאספין, ווי ער האט געזאגט בקרי קשלו סגום. מייןע קהי ועען

יפה בבל גבור ישראל וימצאו את אבישג
 השונמית ויבאו אתה למלך: ו והנערה יפה עד-
 מאד ותהי למלך סכנת ותשרתהו והמלך לא ידעה:
 והאדניה בן רחובית מתנשא לאמר אני אמלך ויעש
 לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו: ו ולא-
 עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה עשית ונס-
 הוא מוכתאר מאד ואתו ילדה אחרי אבשלום:
 ו יהיו דבריו עם יואב בן צרויה ועם אביתר
 הכהן ויעזרו אחרי אדניה: ה וצדוק הכהן ובניהו
 בן יהוידע ונתן הנביא ושבעי ורעי והגבורים
 אשר לדוד לא היו עם אדניה: ו וזבח אדניהו
 צאן ובקר ומריא עם אבן הזחלת אשר אצל
 עין רגל ויקרא את דבר אהו בני המלך וכלל-
 אנשי יהודה עבדי המלך: ו ואת נתן הנביא
 ובניהו ואת הגבורים ואת שלמה אהו לא קרא:

פירוש ע"מ

ו אתו ילדה און דעם אדוניה האט זיין מוכער חגיית
 אויף געצויגן למרבות רעה אחרי אבשלום נאך
 אבשלום פלומר נאך דעם שלעכט אויף ציהען
 וואס דא מוכער פון אבשלום האט אויף געצויגן
 דעם אבשלום: (ו) ויהי איז גיען דא רייד פון
 אדוניה מיט יואב בן צרויה וס אביתר הכהן און
 מיט אביתר הכהן היינט ער האט מיט זיין אפ
 געשטימט געווי ויהי און זיין האבן גיהאלפן נאך
 אדוניה: (ה) וצדוק הכהן און צדוק הכהן און בניהו
 בן יהוידע און נתן הנביא דאס ער האט גביאות
 געזאגט צו דוד אז שלמה נועט קניגען נאך אים
 ושבעי ורעי און שמעי און רעי והגבורים און דא
 גבורים וואס זענען צו דוד גיען יא היי עם אדוניה
 זענען גיט גיען מיט אדוניה: (ס) וזבח האט
 אדוניה גישאכטן שאף און רינדער און
 גישאכטע אקסן און און היתחל ביין דעם שלעפ
 שטיין דען עם איז גיען אדוניהער שטיין וואס
 דא יונגע לייט פלעגן פרוגען צו רינדען אים פון
 זיין ארט און צו שלעפן אים אש וואס דער
 שטיין איז גיין דעם קוואל וואסער וואס דער
 קוואל היינט רוגל ויקרא און אדוניה האט גירופן
 אלע זיינע ברודער דא קינדער פון דעם מלך
 יתבי און צו אלע מענטשן פון שבט יהודה דא
 קנעכט פון דעם מלך: (ז) ואת נתן הנביא און נתן
 הנביא און בניהו און דא גבורים ואת שלמה אחי

א ויאמר נתן אל-בת-שבע אם-שלמה
 לאמר הלא שמעת פי מלך אדניהו בן-הגית
 ואדניהו דוד לא ידע: י ועתה לכי איצו נא
 עצה ופלטו את-נפשך ואת-נפשו בנה שלמה:
 יג לכי ובאי אל-המלך דוד ואמרת אליו הלא
 אתה אדני המלך נשבעת לאמתי לאמר כי
 שלמה בנה ימלך אחרי והוא ישב על-כסאי
 ואדוע מלך אדניהו: יד הנה עורך מדרת שם עם
 המלך ואני אבוא אחריך ומלאתי את-דברך:
 טו ותבא בת-שבע אל-המלך החדרה ותמלך
 זקן מאד ואבישג השונמית משרת את-המלך:
 טז ותמך בת-שבע ותשתחו למלך ויאמר המלך
 מה-לך: יז ותאמר לו אדני אתה נשבעת ביהוה
 אלהיך לאמתי כי-שלמה בנה ימלך אחרי והוא
 ישב על-כסאי: יח ועתה הנה אדניהו מלך ועתה
 אדני המלך לא ידעת: יט ויזבח שור ומריא-ועז
 קרב ויקרא לכל-בני המלך ולאביתר הכהן וליאב
 שר הצבא ולשלמה עבדך לא קרא: כ ואתה אדני
 המלך עיני בל-ישראל עליך להניד להם מי ישב

שמואל נדומוי פון מאסקין, וישיב
 קחש משקו. און מיין קלייש פרי
 ליב) איז מאנער גינארין פון דאס
 פסקינים וואס איך ביי מאסאל פלש
 געווען, און זיין אויפשיין פלש
 האלבע נאכט לערנען זארה און
 לויבן גאט, די אלע זאכן שווארץ
 און דעם סענש און פאכין מאכט די
 גאסליכע ווארעסקייט פון גיט:
 דאס צווייטע איז ביי גאט גיטיש, דוד
 איז שוין געקומען אין די גארניק,
 ווען ער איז גינען און דער וועגער
 האט ער נישט געפילט די אינזיגליכע
 קעלט פון גיט, אבער אז ער איז
 געקומען אין די אקטע גארניק, ווערן
 די ציידע פבות צו זאפען האט זיך
 אויף אים געשטארקט די אינזיגליכע
 קעטע קעלט און די קליידער וואס מען
 האט אים פון זיי ברעקט גארניק נישט
 געקענט געבן אינזיגליש אין אים
 אדער נארמאלי, דריטער גארניק
 זינען געקעט גינעדין אעצט מען זאל
 אים בריינגען איינע בחילה וואס
 איז געווען אים גאנץ נויט אז דאס
 צוויי קלוסין וועלן צו זאפען טיכען
 וועט איר גלוט קענען דעווארעקען
 זיין גלוט, וויא שלמה המלך האט
 גינארקט אים לשכבו וחס להם.
 אויך צוויי בענאפשוין זינען צו זאפען
 אין זיי ווארעט, ויאמר איך וחס
 אבער צו איין סענשס ווי אויך וחס
 זיין ווארעט, און דריבער האט מען

פירוש עים

און שלמה זיין ברודער יא קרא האט ער גיט
 גירוסין: (יא) ויאמר נא האט נתן הנביא גינארט צו
 בת שבע דיא סומער פון שלמה נאמר צו זאגן
 זיא פאר וואר האקסער גיהעקט אז אדניהו בן
 הגית איז מלך גינארין גאזיניט און אינזער האר
 דוד וויקט גיט דער פון: (יג) נשה לכי איצו נא עצה
 און היינט גיית איך וועל דיר ראטין איין עצה
 יאקטי און דו וועסט מאכין אקבריינען זיין גיט
 און דאס גיט פון זיין ווען שלמה פון קריג
 נוארום ער וועט קרא טעלין מלך ווערין נאך דעם
 שויט פון דעם מלך דוד אזוי וויא גאט האט אים
 סכטיה גינען: (יג) לכי גיית און קום צו דעם מלך
 דוד וואמרת אליו און זאלסט זאגן צו אים הלא אתה
 אדוני המלך נשבעת לאמתי פאר דוד מיין האר
 קיני האקסט גישווארין צו מיר זיין דייקסט נאכ-
 צו זאגן מיר כי שלמה בנה ימלך אחרי דאס שלמה
 זיין ווען וועט קיינען נאך מיר וויא ישב על כסאי
 און ער וועט ווענען אויף מיין שמואל ויפדע מלך
 גינעט און נוארום האט היינט גינעדיגט אדניהו:
 (יד) הנה אני ודו וועסט נאך דארטין זיידן מיט
 דעם מלך ונני אבוא אחרד דען טעל איך קומען

על-כסא אדני-המלך אחריו: כא והיה כשכב אדני-
 המלך עם-אבתיו והייתי אני ובני שלמה המאיים:
 כב והנה עודנה מודברת עם-המלך ונתן הנביא בא-
 כנ ויגידו למלך לאמר הנה נתן הנביא יבא לפני
 המלך וישתחו למלך על-אפיו ארצה: כד ויאמר נתן
 אדני המלך אתה אמרת אדניהו ימלך אחרי והוא
 ישב על-כסאי: כה פן ירד היום ויזבח שור ומריא-
 וצאן לרב ויקרא לכל-בני המלך ולשרי הצבא
 ולאביתר הכהן והנזם אכלים ושתים לפניו ויאמרו
 יהי המלך אדניהו: כו ולי אני-עבדה ולצדק הכהן
 ולבגידו בך-יהודה ולשלמה עבדה לא קרא:
 כז אם מאת אדני המלך נהיה הדבר הויה ולא
 הודעת את-עבדיה מי ישב על-כסא אדני-המלך
 אחריו: כח ויען המלך דוד ויאמר קראלי לבת-
 שבע ותבא לפני המלך ותעמד לפני המלך:
 כט וישבע המלך ויאמר חיי-יהוה אשר-פרדה את-
 נפשי מכל-צרה: ל כי כאשר נשבעתי לך ביהוה

ערכם אשינע, וייל אשינע האם
 סין זך סע בלום, וייל ריא בלום
 שאבם שר דגם סעקטש, דאם איז
 צעטען די צעה פון זיינע סרעיע קענעם
 זיי עס שפייס אין פסוק, אוב עס קען
 ציין די קענעם מינים סען דאקספיריס
 וייל עס שפייס ביא יוסף זכניו
 דירקאיים, זיינע קענעם ריא
 דאקספיריס: נאך קען סען סייקלין
 דעם פסוק המלך דוד זמן תור, דער
 חנא רבי אליהו זאנזם דבי זאלין
 פאקון אלס דעם סעקטש, דער וואס
 צענעזם פיל תשמיש הכסא, און
 דער וואס האט שלעקטע קינדער,
 און דער וואס האט פיל סלקחות,
 וייל סען האט זינען אז דוד המלך
 איז קיט אין מאהל שפארק אלס
 גיווארין, סען זאל ניט זאגן אז ער
 איז אלס גיווארין פון תשמיש הכסא,
 זדער וייל ער האט געהאט שלעקטע
 קינדער, דריצער זאנזם דער פסוק
 ותפלג דוד זמן. די מליכות פון דוד
 האט אים אלס נעפאכט וייל ער
 האט געהאט פיל סלקחות, און
 אים תשמיש הכסא, וייל סיד זענן
 אביש השננות איז גינען ריא
 שענקטע פון אלע זירישע סעקטער,
 פון וקספוערין האט דוד איר ניט

פירוש עיט סעבד קרי

און דו מיין האר קיניג זייני בן ישראל עדה די אויגין
 פון כל ישראל זענען אויף דיר זיהידי קחם דאם דו
 זאלקט זיי זאגין מי נוער עם זאך ויצען אויף דער
 שטול פון מיין האר קיניג נאך אים: (כא) והיה
 בשכב ארזי הפלג עם אבותי און עם נועם זיין אז
 סין האר קיניג נועם שטארקין מיט זיינע
 עלטערין נאך זיין שוים והייתי אני ובני שלמה דען
 נועל איה און מיין וזהן שלמה זיין גיבניקעם פון
 דער גדולה: (כב) והנה עינח ספירת שם עם הפלג
 און ויאי ניא האט דך נאך גירעם מיט דעם מלך
 נתן הנביא בא און דער נתן הנביא איז גיקוקען:
 (כג) ונבוי הפלג באמר האבין ויאי גיזאגט צו דעם
 מלך צו זאגין נתן נחז הנביא דאם נתן הנביא איז
 גיקוקען ויבא לפני הפלג איז ער גיקוקען פאר דעם
 מלך והשתחו לפניו ארצה און האט זיך גיבוקט
 צו דעם מלך אויף זיין פנים צו דער עדר:
 (כד) ויאמר נתן האט נתן גיזאגט ארזי הפלג מיין
 האר קיניג איה אפרת האבמו דען גיזאגט ארזי
 שלמד ארזי ארזינהו זאל קיניגען נאך כיר וזואי ישב
 על כסאי און ער זאל ויצען אויף מיין שטול:
 (כה) כי ירד היום ער האט ער האט היינט גינידערט,
 און דרום שמיים ער האט גינידערט (וארום ריא
 שקאט איז גישטאנען אויף מיין פארג און דער
 אבן הוזהלת איז גינען אין מאל ונזבח שור ומריא

און האט גישאקטין אקסין און גישאקטשע אקסין
 וצאן דרום און פיל שאף ויקרא און האט גירופין
 צו אלע קינדער פון דעם מלך וישרי הצבא און צו
 ריא הארזין פון דעם חול ויאביתר הוזהן און צו
 אביתר הכהן והנזם אכלים ושתים לפניו און ויאי
 עסין און סרינקען פאר אים זיאמרו און ויאי זאגין
 יהי הפלג ארזינהו ער זאל לעבין דער מלך ארזינהו:
 (כו) ולי אני עבדה און צו כיר דיין קענעם ויצדק
 און צו צדוק הכהן און צו בגינהו דער וזהן פון
 יהודה וישלח עבדה און צו שלמה דיין קענעם
 לא נבא האט ער ניט גירופין: (כז) אם אויב פון מיין
 האר קיניג איז גיבוהען גיווארין ריא זאך פון
 ארזינהו איז כיר איין הסמה ויא חודעם את עבדה
 (וארום האבמו ניט מירוע גינען כיר דיין קענעם
 מי רשכני ער באמר איה הפלג נועל זאך ויצען אויף דער
 שטול פון מיין האר קיניג ארזי נאך אים:
 (כח) וישו הפלג דוד ויאמר האט דער מלך דוד
 גיענפעקט און האט גיזאגט קראו כי צבת שבע רופם
 כיר בת שבע ותבא לפני הפלג איז ויא גיקוקען פאר
 דעם מלך והעמוד לפני הפלג און האט זיך גישקעלט
 פאר דעם מלך: (כט) וישבע הפלג ויאמר האט דער
 מלך גישנארין און האט גיזאגט מי יי אזוי ויי נאם
 לעבם אשר (ואם ער האט אים גילייזט מיין לייב
 פון אלע צרות: (ל) כי כאשר נען אזוי ויי איה האב

אלוהי ישראל לאמר פירשלה בנדך ימלך אחרי
הוא ישוב על כסאי תהתי כי בן אעשה היום הזה:
לא ותקד בתשבע אפים ארץ ותשתתו למלך
ותאמר יהי אדני המלך חוד לעלם:

אנצערדט, און קאם אונזער האט
 גיזאלט זיין אפדן, איז גאר גיניק
 ווייל ער האט געקאם געוויינען
 און רייסער און שופצג סענזשון
 זענען גילאפן פאר זים, און דער
 קאסער האט אים גיט געשפערט.
 האט ער געפיינט און דער קאסער
 פיינט אויך ער זאל זיין אפדן.

פירוש עמ

האט בת שבע גינקנים אויף איר פנים צו דער ערד
 ותשתתו למלך און האט זיך גיבוקט צו דעם מלך
 ותאמר אונן זיא האט גיזאלט יהי ארזי תפלך דוד לעלם
 ער זאל לעפזן מיין האר קיניו דוד אויף אייביג
 בלומר זיין נשקת זאל לעפזן אויף עולם שבא

גלשווארין צו דיר ביי גאט דער גאט פון ישראל
 גאט צו זאגן דיר די דאס שלמה זיין זוקן וועט
 קינינען נאך מיר וזיא און ער וועט זיצען אויף
 דער שטול נאך מיר די צו אעשה היום הזה דען אזוי
 וועל איך משהען דעם היינטיגען קאג : (דא) ותקד

אמר קרית פרתה הכנופ טים מקרא ואלו תרגום והפמרת ומוזור ה' מלך גאות לבש או מוזור שרד
 ליום השבת וה' מלך זל"מ דכרו משנה והלכה מסדר מהרות שהאט נגד היסוד בחינת טיום :

עיקר תוינת

משנה בקואה פוק א

ברטנורא

[א] פסול : זק אחי פסול כיון דמי האוקת מחכרין למען
 דמסחר כל"ט ותני כליק תנין סמימי מוסטין ורבו על
 טיס סאזיני טוב למעין לטעול בו כל"ט ועוד דמטעילין כל"ט
 כחך כל"ט וגיל תלמך בין כל"ט סתומים דשרי כל"ט סקוטיש
 דל"טכ למגור אטו בשלין כ"ט כטפורט . כ"ט : וסחוי"ט :
 כ"ט [ב] מעטין זטורות . כ"ט
 וסחוי"ט : [ג] בריכה . טל מי
 גטמים סתין מסחרן א"ט
 גטטורן וט"ס . ז"י : [ד]
 וכטטורן כ"ט : [ז] פסול .

פרק ה א מעין שהעבירו על גבי השוקת . שהא
 כ"י ולא שוקת שכלט : פסול . להכזיל
 כמים שחך השוקת וכמים סילוחים ושוכרים מן השוקת
 למוך הוחיל ומי המעין כל"ט שוכין למוך השוקת . אל
 ח"ט מי המעין עוכרים על
 שפת השוקת כל שהא ח"ט ט"ט
 שמקלסם עוכרי' בחוך השוקת
 כשר להכזיל כמים טע
 שפת השוקת או חולה לה [ה]
 דמטין מסחר בכל שהא :
 דהפסיקו . טלון מי הכריה מסוכרין למעין : הרי הוא במקרה . ואלו מסחר בכל שהא עד שהא טס ט"י
 ט"ה [ז] חזר והמשיכו . טלון מי המעין לכריכה : פסול לזביום . לככר פסק חיזון וזכים ומלרטיס ומי

במקרה . חזר והמשיכו [ג] פסול לזביום ולמצורעים ולקדש מוק מי חמאת
 ואלו מסחר בכל שהא : ואלו מסחר בכל שהא עד שהא טס ט"י
 ט"ה [ז] חזר והמשיכו . טלון מי המעין לכריכה : פסול לזביום . לככר פסק חיזון וזכים ומלרטיס ומי

פרק ה א מעין שהעבירו על גבי השוקת פסול או ער
 האט גיזוינען דיא וואקער פון
 אקוואל אין אקארעטע וואס שמיים אויף דיא
 ערד . קאר קען גיט טובל זיין אין די וואקער
 וואס אין דיא קארעטע . און אין דיא וואקער
 וואס גייט ארויס פון דיא קארעטע . קאר קען
 אויך גיט טובל זיין . טייל ויזא זענען גינען אין
 דיא קארעטע זענען ויזא דאך גינען אין אפלי
 העבירו על גבי שפה קי שהא אויב דיא וואקער פון
 קוואל האט זיך גאר פארשפרייט ביי צו דיא
 קארעטע און אפיסול פון קוואל איז אריין
 געגאנגען אין די קארעטע . אין דיא וואקער פון
 קוואל וואס אין די קארעטע קאר קען גיט טובל
 זיין און אין די וואקער פון קוואל וואס געבין די
 קארעטע קען קען טובל זיין . אפילו די וואקער
 פון קוואל איז גאר טייניג פון דעספונענען קעג
 קען אין די וואקער טובל זיין אקליינע פלי אזוי
 ווי אנדיר שפען מסחר ביי שהא ווארם אקוואל
 איז קטנה מיט טיפול וואקער אין דעם קוואל

אין דא . אפיסול איז אויף גענוג העבירו על גבי
 בריכה והפסיקו אז ער האט געזויגן די וואקער פון
 קוואל איבער אסאעווקע אליידינע און ווייסער
 ויזא דיא אסאעווקע . גאר דיא אסאעווקע איז
 כפסיק והאקט איבער דיא וואקער פון קוואל .
 אפיסול וואקער פון דעם קוואל איז אויף דער
 זייט אסאעווקע . און אפיסול וואקער פון קוואל
 איז אויף דיא אקארעטע זייט אסאעווקע . און דיא
 אסאעווקע איז אויף מיטען ליידיג גבי היא כפסיק
 דיא וואקער וואס אויף דיא אקארעטע זייט
 אסאעווקע האט דעם זיין ויזא אקארעטע . זיא מוז
 זיין אין אקארעטע און עס מוז זיין פערציג קאח
 דוד והפסיקו אז ער האט צוריק צו נאקען גיזוינען
 דיא וואקער פון קוואל מיט דיא וואקער פון
 דער אסאעווקע און דיא וואקער פון קוואל ציהת
 זיך אויף דיא זייט אסאעווקע און אין דיא
 אסאעווקע זענען דיא וואקער פון קוואל זייט
 אסאעווקע פסול קיבם וקבוצים לנפש פון פי חמאת
 אין דיא וואקער פון אסאעווקע און אין דיא

אין דא . אפיסול איז אויף גענוג העבירו על גבי
 בריכה והפסיקו אז ער האט געזויגן די וואקער פון
 קוואל איבער אסאעווקע אליידינע און ווייסער
 ויזא דיא אסאעווקע . גאר דיא אסאעווקע איז
 כפסיק והאקט איבער דיא וואקער פון קוואל .
 אפיסול וואקער פון דעם קוואל איז אויף דער
 זייט אסאעווקע . און אפיסול וואקער פון קוואל
 איז אויף דיא אקארעטע זייט אסאעווקע . און דיא
 אסאעווקע איז אויף מיטען ליידיג גבי היא כפסיק
 דיא וואקער וואס אויף דיא אקארעטע זייט
 אסאעווקע האט דעם זיין ויזא אקארעטע . זיא מוז
 זיין אין אקארעטע און עס מוז זיין פערציג קאח
 דוד והפסיקו אז ער האט צוריק צו נאקען גיזוינען
 דיא וואקער פון קוואל מיט דיא וואקער פון
 דער אסאעווקע און דיא וואקער פון קוואל ציהת
 זיך אויף דיא זייט אסאעווקע און אין דיא
 אסאעווקע זענען דיא וואקער פון קוואל זייט
 אסאעווקע פסול קיבם וקבוצים לנפש פון פי חמאת
 אין דיא וואקער פון אסאעווקע און אין דיא

חטאת כתיב זהו מים חיים: ב העבירו על נבי כלים.
 השעביר המעיין על דופנו הכלים מכתוב (ג) הרי הוא
 כמו שהיה. לטרה כוחלים וכלל שאז: הרי הוא
 כמקור. דעשי מ' סאה וכתבונ: ובכבר שלא

יטבול על גבי ספסל.
 גזירה שמה יטבול גבי כלים
 (ד) והל' כתיב: ג שהוא
 משוך כנגדל. שמימיו וחללי
 בתקומות הרגלה כשרן זה
 שערבה רגלים וקורין לו
 בלע"ז לנטי"י פיר'י: ריבה
 עליו. מים שאובים עד
 שנמשכו ונתגדלו המקומות
 שמימיו וחללים הם: הרי
 הוא כמו שהיה. המקומות
 הללו מטהרים כוחלים וכלל
 שהוא כמו שהיו בתחלה:

חטאת כתיב זהו מים חיים: ב העבירו על
 השעביר המעיין על דופנו הכלים מכתוב (ג) הרי הוא
 כמו שהיה. לטרה כוחלים וכלל שאז: הרי הוא
 כמקור. דעשי מ' סאה וכתבונ: ובכבר שלא

[ד] עד שידע שיצאו הראשונים: ב העבירו על
 נבי כלים או על גבי ספסל. ר' יהודה אומר
 הרי הוא כמו שהיה רבי יוסי אומר הרי הוא
 כמקור ובכבר שלא יטבול על גבי הספסל:
 ג מעין שהוא כנגדל. ריבה (עליו)
 והמשיכו. הרי הוא כמו שהיה. היה עומד
 וריבה עליו והמשיכו. שזה למקור לטהר
 באשבורן ולמעין להטביל לו בכל שהוא:
 שנאמר ולמקור המים קרא ימים דברי ר'
 מאיר. ר' יהודה אומר הים הגדול כמקור. לא נאמר ימים אלא
 שיש בו מיני ימים הרבה. רבי יוסי אומר כל הימים מטהרים כוחלין
 ופסולין לזבין ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת: ה הוחלין כמעין

מדין כן. פסולין כו'. כ"י: [ה] עד שידע כו'. ולא הני
 פד שאלו בו ליל דה"נ סירובו כמ"ס כפ"ד מ"ג: (ג) וטעמא
 דר' יוסי דנדר אפי' תוך כלי נטוה: זה דלא הו' מעין אכל לא
 גזר כולי האי לטענות מים שאובין. כה"ש. וי"ל דה"נ
 מימיו דכלאו הכלי הו' המים עובדים דלאים נפסלים אפי'
 למקום משום דהו' ע"י טהרה
 בעיניו: (ד) ל' כה"ש גורב אטו
 תוך כלי. והרבותא לא מחדר אלא
 ספסל דלע"ג דלין לו תוך גזיר'
 דדמי לנבי סאהיל ודלוי למדרג:
 (ה) לא שריבה לו מים שאובין
 דלא"כ אלא הים מטהר כוחלין
 אלא ר"ל טעמא דכריכות לכל
 המקומות שהוא מליך ונתמלא
 כל אחת מים. כה"ש ופתי"ט:

ד כל הימים כמקור. שנאמר ולמקור המים קרא ימים דברי ר'
 מאיר. ר' יהודה אומר הים הגדול כמקור. לא נאמר ימים אלא
 שיש בו מיני ימים הרבה. רבי יוסי אומר כל הימים מטהרים כוחלין
 ופסולין לזבין ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת: ה הוחלין כמעין

היה. המעין: עומד. ולא היו מימיו כוחלים: וריבה עליו. מים שאובין ונתגדלו המעין עד שמימיו כוחלים אילך
 ואלך מהמת המים שאובים: שורה ב'ו' למעין. המקומות הללו שהמים כוחלים בהם שוין למשען שמטהרים בכל שכן
 ושים למקור שאין מטהרים כוחלין אלא כחשבונו. פ"ח ריבה עליו והמשיכו והרחיב הכריכות שהיו מושגו' מים מן
 המעין ההוא והגדילן (ה) הרי הוא כמו שהיה דכמקור שהיו מימיו וחללים קודם שריב' עליהן והרחיבו עם מטהר
 כוחלין ומן הולדים אין מטהר אלא כחשבונו אבל אם לא היו מימיו וחללים אלא עומדי' וריבה עליו שהרחיבו
 מקום מעירתו וההשכיל טעמא מקום עמדתו וחליו. שזה למקור לטהר כחשבונו. ואין מטהר כוחלין ומטהר
 דעיקר מקום המעין אינו וחליו: ד הים הגדול כמקור. לא קרא הכתוב מקור אלא לים הגדול דביה משתפי
 קרא כמעשה כה"ש שם כקול לו מימי כה"ש: ולא נאמר ימים. כגלשן רבים: אלא מפני שיש בו מיני
 ימים הרבה. שכל המלים האלו הם: ר' יוסי אומר כל הימים. וים הגדול נמי מורח מעין עליהם לענין
 שהן מטהרים כוחלין משני שהכלים ווחליו עליהן אכל פסולין הן לתרות מים חיים כסכ' קראם מקור
 והלכה כרבי יוסי: ה הוחליו. כגון נהרות שהן וחליו הרי הן כמעין ומטהרין כוחלין וכלל שהן:

היה. המעין: עומד. ולא היו מימיו כוחלים: וריבה עליו. מים שאובין ונתגדלו המעין עד שמימיו כוחלים אילך
 ואלך מהמת המים שאובים: שורה ב'ו' למעין. המקומות הללו שהמים כוחלים בהם שוין למשען שמטהרים בכל שכן
 ושים למקור שאין מטהרים כוחלין אלא כחשבונו. פ"ח ריבה עליו והמשיכו והרחיב הכריכות שהיו מושגו' מים מן
 המעין ההוא והגדילן (ה) הרי הוא כמו שהיה דכמקור שהיו מימיו וחללים קודם שריב' עליהן והרחיבו עם מטהר
 כוחלין ומן הולדים אין מטהר אלא כחשבונו אבל אם לא היו מימיו וחללים אלא עומדי' וריבה עליו שהרחיבו
 מקום מעירתו וההשכיל טעמא מקום עמדתו וחליו. שזה למקור לטהר כחשבונו. ואין מטהר כוחלין ומטהר
 דעיקר מקום המעין אינו וחליו: ד הים הגדול כמקור. לא קרא הכתוב מקור אלא לים הגדול דביה משתפי
 קרא כמעשה כה"ש שם כקול לו מימי כה"ש: ולא נאמר ימים. כגלשן רבים: אלא מפני שיש בו מיני
 ימים הרבה. שכל המלים האלו הם: ר' יוסי אומר כל הימים. וים הגדול נמי מורח מעין עליהם לענין
 שהן מטהרים כוחלין משני שהכלים ווחליו עליהן אכל פסולין הן לתרות מים חיים כסכ' קראם מקור
 והלכה כרבי יוסי: ה הוחליו. כגון נהרות שהן וחליו הרי הן כמעין ומטהרין כוחלין וכלל שהן:

וואקער פון קנואל וואס אויף דיא אנדערע זייט
 סאנעוונקע פאר זיך גיט טובל זיין גיט אונז אונ
 גיט אפצוקע. אונ קען פאר גיט נעקען פון דיא
 וואקער צו דיא אש פון די פרה אדוקה טייל
 דער קנואל וואקער אין דיין אהאל איבערנע-
 האקט גינארין מי שריב שיצאו הראשונים ביו עד
 נועם וויקען אז דיא גערשטע וואקער וואס איז
 גיווען אין דיא סאנעוונקע ווען ער האט צוריק
 געצויגן דעם קנואל איז שוין ארויס גינאנגען
 אונ דיא וואקער וואס איצט איז אין סאנעוונקע
 זענען שוין אנדערע גלייך פון דעם קנואל:
 ב העבירו על גבי כלים אפי' איז גישטאנען אויף
 דיא עקר מיט דעם סו"ב וואקער אונ דיא ווענט
 ארויף האט ער געצויגען דיא וואקער פון קנואל
 איבער דיא וואקס פון דיא פלי אז על גבי ספסל
 אנדער ער האט געצויגען דיא וואקער פון קנואל
 איבער אפאנק. כפי יחודה זאגט תרי הוא כמו שהיה
 דער קנואל איז אזוי ווי ער איז גיווען. ער האט
 דעם זעלביגען דין וויא פריער. רבי יוסי זאגט
 גבי הוא נקמה די וואקער האט דעם דין אזוי וויא
 אפוקה ויגב שלא יפלי על גבי ספסל נאר ער זאל
 גיט טובל זיין אויף דיא באנק: ג פ"ג שהוא משוך
 כנגד אקנואל וואס דיא וואקער גיטם זיך פון
 גמליקע אקער. אזוי וויא דער שרץ נקל וואס
 (חא"מ)

ער האט פיר פים אין אלע זייטען. אזוי קריקט
 דיא וואקער פון קנואל אין אלע זייטן דבי גבי
 הקשיבו אונ קען האט אריין גינאסין אין קנואל
 גישעקטע וואקער אזוי פיר ביו דיא וואקער האט
 זיך גיצויגען אין אלע אקערע וואס דיא וואקער
 גייען דארט. אונ זיך זענען גערקער גינארין
 תרי הוא כמו שהיה האט דער קנואל דעם זעלביגען
 דין ווי ער האט געהאט פריער תרי ע"פ אויב
 דער קנואל איז גישטאנען אויף איין אקט. דיא
 וואקער זענען גיט גיקראכען דבי עלי והקשיבו
 אונ קען האט אריין גינאסען גישעקטע וואקער
 אין דעם קנואל אזוי פיר אז דיא וואקער האבין
 צו צויגען דעם קנואל אונ דיא וואקער פון קנואל
 האבין אנגעהויבן צו גיין אין אלע זייטן דרקה
 דיא גישעקטע וואקער שיה נקמה פמה באשבונו
 אי דער קנואל גלייך צו אפוקה אז ער איז
 אנדערש גיט מטהר נאר אז דיא וואקער איז
 איינגינאסירט אויף איין אקט זאגט אונ צו אקנואל
 איז דאם גלייך הקביל בו נבל שהוא אז קען מעג
 אין אים טובל זיין וויא פיר וואקער עס איז דא
 קען דארף גיט גיין פערציג קאה: ד גי' תמים
 נקמה אלע ימים האבין דעם דין וויא אפוקה
 שנאמר אזוי ווי עס שטייט אין פסוק ונקמה תמים
 קרא ימים (פרה פרק ח כטנת ח): ה הוחליו כמעין
 (תא"מ)

והנשפים . כגון מי נשמים : במקוה . לטהר' כמ' מהם וכלשונן : שהן כשרין . כוונתו להחיל וגמטין פוגעים ואפי' במקום שאין כדי טביל' כוונתו להחיל טטפין משלימין להם (1) : וגמטין שעשאו וחולין .

והנשפמי' במקוה העיר ר' צדוק על הזוחלין שרבו על הנשפים שהם כשרים ונושפים שעשאו וחולין סומך אפי' מקל אפי' קנה אפי' וב זוכה יורד וטובל דברי ר' יהודה . רבי יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל מומאה אין מזחילין בו : וכל שנתלש ובו [ה] ארבעים סאה ונפסל על האדם ועל הכלים שהורים כל מקום שיש בו ארבעים סאה מזחילין ומטבילין . משבילין בחרצין בנעיצין ובפרסת החמור המעורבת בבקעה

(1) הי"ס וכוונת דעה דמטין מטכר כלי' שישור כדי סילוף מיהא כשי' . ושתי' : (1) וקל' לישלם שפמון ובס' מה שפי' לקמן אין מחילין בו אין מעמילין בו כי' לא חיי' וכן טעמא דרבי' לא משכח כיון דמקום כשר ומוטע מספול ע"י רב כמ' וכל לפי נעטמי' כו' פי' שנקטו מקום אחד וכוחלת להוליך תוך גומא א' לשפון מקוה ור' יהודה דמתי' ליה לפני קיום סר' לפי' דפרס מ"ד וחסות' דברת' דמ"ד מקל וקני שפאר' לשפון בית קבל' ואפי' ז'ן וחס' מוכיני הוקל' ורבי' פליג וסיל' דהסח מיירי דוקא שנתן האדם טעלו' טרס כלא סמיס גמס' וע' חו"ט : (ח) וסמחא כרס' דמטכר ל' כוונתין וק' מרס' העטורי' פי' דרבי' וחסותי' כו' וזין לך ספק' מן הכותין גירוס' מן שנתלש מן הו' מן הו' זכך

אין כחו אשכרו אלף ויחלה ויס נומר דהס' ספסוקי' ט"ס במקום היינו דוקא היכא שבו סמון מוקטו וכבר נפשו אשכרו אלף היכא דאכתי' לא יוסי' מיס אשכרו ועדין וחולין מנה כדעמ' מעמין אפי' שנספיק' סס מעמין עושים עדין מזה עולם : כ"י [ס] מ' ס' סאה . למ"ס כפ"ק מ"ז דמעמין סני כנופו ע"י ככ"א ק' למאי' למ' מליד' ככא מ"ס וחל' לטכור' דלפ'

קרא מקוה מיס יהי' סקור היותן מה' על ידי סקרה והלכה ונפסל על האדם ועל הכלים שהורים . לחולין כלכד כנסתון הכו' על שבוין : משובלין . איש ואשה : ומשבילין . כלים או ידים במקום שערך טבילת ידים כגון לקדש ללף סני כנסולה : חרצין . רהקים מרובעים כמסרה אלף שאין מקורין : נעיצין . קלידים מלמטה והכנים מלמעלה : פרסת החמור . יה"ס פרסת כל כהמה : המעורבת בבקע' . גומא שנעשת בקרקע ע"י פרסת רגל של בהמה ותקבלו

זכ וזכה שהן עמאין שאינן יכולים לטמסו מקום ליטולת המים זריקתם או כרוביתם כדי להטמין המים ולעשותן אשכרו אלף חסילו סקור גמור הוחל' הוא מקבל טומאה : אין מזחילין בו . כלי' אין מעמילין בו מקום הזחילה כדי שיעשה אשכרו ויכול לטכול בו וטעמ' דרבי' דלמך קרא מקוה מיס יהי' סקור היותן מה' על ידי סקרה והלכה ונפסל על האדם ועל הכלים שהורים . לחולין כלכד כנסתון הכו' על שבוין : משובלין . איש ואשה : ומשבילין . כלים או ידים במקום שערך טבילת ידים כגון לקדש ללף סני כנסולה : חרצין . רהקים מרובעים כמסרה אלף שאין מקורין : נעיצין . קלידים מלמטה והכנים מלמעלה : פרסת החמור . יה"ס פרסת כל כהמה : המעורבת בבקע' . גומא שנעשת בקרקע ע"י פרסת רגל של בהמה ותקבלו

והוא דיא וואקער קריכט , די וואקער ציהם זיך ווייסער נויא דער קוואל וואס אין פייה האבין דיא וואקער דעס דין וויא אלע קוואלין . קען מען טובל זיין אין דיא ציהענדיגע וואקער , און וויא פיל וואקער עס איז דא אין גינג אפילו עס איז גימאט פערציג סאה והנפסין במקוה און רעניגוואקער האט דעס דין וויא אקנה . דיא וואקער זענען אנדערש גיט שמה נאר אז זיי זענען פערזאמליק אין איין ארט און עס איז דא פערציג סאה העיר רבי צדוק רבי צדוק האט ערות גימאט על הטהילין שרבו על הנוספין שמה פשרים אויב דיא וואקער וואס ציהט זיך פון קוואל איז עקער נוי רעניגוואקער וואס האט אין דעס פייה אריין גירענגט . זענען דיא ציהענדיגע וואקער פשר קען זאל אין וויא טובל זיין אזוי וויא אין אקוואל , אפילו דיא ציהענדיגע וואקער זענען גינען נאר ווייניג קען האט גיט גירענגט אין וויא טובל זיין . און דורך די רעניגוואקער קען מען טובל זיין . פון דעם-זענען זענען דיא ציהענדיגע וואקער פשר קען זאל אין ווי טובל זיין אזוי ווי אין אקוואל והנפסין שעשאו ויהיו אויב דיא רעניגוואקער וואס אין מקוה זענען גינארין ציהענדיג . דיא וואקער פון דיא מקוה איז אריבער גימאנגען אויבער דיא מקוה און האט זיך פאר שפרייט אויף דיא ערד . ב'לייבט שוין גיט דיא פאר מקוה פערציג סאה טיפ' אפילו מל' אפילו קנה אפילו ז'ן ויבה זאל קען פער-האקלען דיא וואקער זאל גיט ארויס גיין פון מקוה . אפילו מיט אשמעקין און אפילו מיט

ארארשמעקין און אפילו אוב אדער אויב קעגן פאר האקלען דיא וואקער זאלען בלייבען אין דיא מקוה יידי יוסי' ביו דער סמא גייט אריין און איז זיך טובל [עין תימ] רבי יוסי נאנט פי דבר שהוא מקבל טומאה אין מחילין בו יעדער וואך וואס קען סמא ווערין סאר קען גיט פאר האקלען מיט אים די וואקער זאלן גיט ארויס גיין פון מקוה . אוב אדער אויב אדער איין אנדער סמא סארין גענוים גיט פאר האקלען דיא וואקער זאל גיט ארויס פון מקוה . נאר אפילו אקוור . ווייף זר , קען סמא ווערין . סאר זר אויך גיט פאר האקלען דיא וואקער זאלן גיט ארויס גיין פון מקוה : ו' ג' שנתלש ובו ארבעים סאה אנואל האט זיך אויס געריקען אויפגעדהויבן פון גס און אין אים איז דא פערציג סאה וואקער ונפסל על הו' ועל הכלים און דער נואל איז ארויף גימאקען גינארין אויף אפענגש אדער אויף פליים וואס זענען גינען סמא שהורים זענען זיי סקור צו חולין (גיט צו מעשר שני און גיט צו תרומה) פי סמא שיש בו ארבעים סאה יעדער ארס וואס דארט איז דא פערציג סאה רעניגוואקער סובין מען זיך דארט טובל זיין אפענגש וואס איז סמא וספסילין און מען מעג דארטין טובל זיין פליים וואס זענען סמא וספסילין וספסילין קען מען טובל זיין אין ארבע-קאנטניגע גינג אפרייטע ויבניצים און אין אקוור וואס איז אונגען שסאל און אויבין כריים ויבסית החמור המעורבת בבקעה און אסאחל וואס דארט איז דיא אקוה אקשרה . און נאנט פון דיא מקוה איז

זה מים והיא מעורבת לחקוקה של מ' סאה (ט) על ידי נקב כסופרת הגוד מטבילין בה: חרדלית. כמו הר לית והם מים הכאים מלחו של הר פירוש מגובה ההר ואפי' אין מתחלתו ועד סופו אלא מ' סאה מטבילין בהן ל"ג: ובה"א אין מטבילין. עד שהיו מ' סאה במקום אחד שאין חרדלית מטהרת אלא באשכזון: שגודר כלים וטובל בהן. עומ' מחילה בכלים כדי שיעכבו הלוח המים ולא יהיו זוחלין וטובל באותן המים שבתוך מחילת הכלים

בשעת זריח לטבילת אדם מ' סאה
הא' לא טבול בין קטן לגדול.
ועה"פ: (ט) לשון הר"ש שנתקבלו
בכמה מי בשמים של מ' סאה:

שכן כמו מקוה: וכלים
שגודר בהן לא הוטבלו.
לפי שלא הוטבלו כל הכלים
במים שבתוך המחילה כי אם

האז שלפני החרדלית ולא לר' שלמי חוץ וזו קשה והא' אמר ר' יוסי לעיל כל דבר שהוא מתקבל עומחה אין מחילין בו והכ"ה שמודים שגודר כלים וטובל בהן י"ל דהוי ומודים אכסופא קאי דלמך וכלים שגודר בהן לא הוטבלו וה"ק מודים כ"ה לכה"ה שגודר כלים וטובל בהן כלים שג' בהן לא הוטבלו אבל כ"ה לעולם כדרי שאין גודר כלים וטובל בהן כדרי יוסי דלמך כל דבר שהוא מתקבל עומחה אין מחילין בו והכי משמע בחומסתי:

דא אין די ערד מיקע קרימ פון אאייניל אדער פון איין אנדער קהקה, אונ אין דיא קרימ אין דיא וואקער, אונ דיא וואקער איז צו מישט מיט דיא וואקער פון מקנה דורך לעקער וואס זענען גרויס ווי די לאה פון אדער וואס איז אין אלאניל, קען מען אין די לעקער טובל ויין פליס, בית שמאי זאגען ספבילין חרדלית או עם רינט וואקער פון אבארג אראפ, אונ דיא נאקצע וואקער וואס גייט טון אויבין ביז אראפ איז גיט מעהר נאר פערציג סאה, פון דעסמועגן קען מען אין די וואקער טובל ויין, אונ בית הלל זאגן אין ספבילין מען טאר גיט טובל ויין סידין די פערציג סאה

רשיי גמרא גרה הף יג ע"ב תוספות

בני סקילה ניהו. ואת חמת מעכביס את המשיח וכו' לא הלא כמיתה סו נלווים: דרך אברים. היינו טו"ל וזונו משכח זכור דמטכח זכור כתיב מטכחי אסה: דנסיבי קמנות. תנו רבנן הגרים והמשחקים בתינוקות מעכבים את המשיח בשלמא גרים כדרי' הלבו דאמר ר' חלבו קשים גרים לישראל כספחת אלא משחקים בתינוקות מאי היא איילמא משכח זכור בני סקילה ניהו אלא דרך אברים בני מבוול ניהו אלא דנסיבי קמנות דלאו כנות אולודי ניהו דאמר ר' יוסי אין בן דוד בא הסיא מלתא מיתתי דר' חלבו. (וע"ע חוס' ימות מוז) וחוס' קדושין ע (ד"ה קשים):

תנו רבנן הגרים והמשחקים בתינוקות מעכבים את המשיח
דיא רבנן האבין גילעיונט גרים אונ די וואס שפילען זיך מיט קליינע קינדער האלמין אפ דאס קומט פון קשים. דורך זייא קוקט גיט קשים. דאס ר' נארא נשלא גרים קרב חלבו דאס וואס מיר זאגן אז דורך דיא גרים קוקט גיט קשים. איז וויא רבי חלבו האט גיזאנט דאסר בני חלבו ווארום רבי חלבו האט גיזאנט קשו גרים לישראל כספחת גרים זענען אזוי שלעכט פאר דיא יודין אזוי וויא קרעץ צום גוף ונוייל די גרים ווערן אויפקעמילשט מיט דיא יודין. אונ זענען מתחסין איינער מיט דעם אנדערין. אונ דורך דעם ווערט אפגיטאהן דיא שכינה פון דיא יודין. ווארום דיא שכינה ווהט נאר אויף דיא כוונות וואס זענען וויחסיים אלא בישחקים בתינוקות כאי היא אדער וואס מינט מען זייא

עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר כי רוח
 מלפני יעקוב ונשמות אני עשיתי ; מפריה ורביה כל ימי
 קטנותה : שבגוף. חדר כי
 גוף שס מקום המיוחד לנשמות השחרדים להיות טלדים ;
 יעקוב. מטכח את הנאולה לקרא בגאולה חתוב כי לא
 בירוח. הרוחות שלפני שגורתו להיות טלדים קודם : יעקוב כמו והטופס ללכך :
 נעלם חריב וגו' ונשמות אני עשיתי יעקוב ומסירה לרישיה מדרים. יעקוב כמו והטופס ללכך :

עד שיקבו בני הנשמות שבגוף ביו עם ועליו יזך
 ענדיעו אצל נשמות פון דעם גוף. ואין היקער
 אין דא אצווקער וואס ער ווערם גערופין גוף.
 אין דעם גוף זענען דא אלע נשמות. וואס עם
 ווערם ניבארן אקניד קומט אין אים אריין
 אנשמה פון דעם ארם גוף. אונ אז פון דעם ארם
 גוף וועם ארויס גענומען ווערין אלע נשמות
 דאקאלס וועם קומען קשיים. דריבער וואס מער
 קינדער עם ווערין ניבארין געשווינדער וועם
 קומען קשיים. אונ דער וואס נעמט איונגע אשה
 פאר אויניב וואס ויא קען נאך קיין קינדער האבין.
 וועם דאך ליינגער דאערין ביו קשיים וועם קומען.
 ווארום אז ער וואלט געקען אעלקערע ווייב
 וואלט ויא שוין געקענט האבין קינדער וואלט
 ער שוין ארויס גענומען נשמות פון דעם ארם גוף
 וואלט דאך גענוקער גיווען קשיים זאל קומען
 שטאנדר ווארום עם שטייט אין פסוק ביי רוח
 מלפני יעקוב ונשמות אני עשיתי ווארום דער
 רוח פון קשיים וואס ער שטייט פאר סיד
 וועם יזך פארשפעטיגען דאך. ויא נשמות
 וואס איך האב באשאפן. ווייל קשיים קען
 גיט קומען אויף דער וועלט. ביו ויא אלע
 נשמות ועליו פריער אראפ קומען אונ דא
 גופים פון מענקשין אויף דער וועלט :

חודר בראשית דף מה ע"א

דא חיי בשעתא דישראל מברכין ומומנין להאי סבת שלום
 עלאה נתתא ופריסתא גדסהא עליהו דישראל ומכסיה לון כאלמא על. כנין וכל זינן ביעין אחכנישו מעמלא ויתבי
 ישראל תחות קדושתא דמאריהון וכדון דא סבת שלום יהיב בשמתין חמתין לבנהא מאי עממא כנין דכיה בשמתין שריין
 (ס"א) דכדון זמן זוגא ונסלת בשמתין וכה שריין) ומניה נפקין. וכיון דשריא ופריסתא גדסהא על כנהא חריקא בשמתין
 חמתין לכל חד וחד. חו אמר רבי שמעון על דא תנינן סבת דוגמא דלתי איהו הכי סוף דלתי ושל דא סמיט'
 ויכול דוגמא דא כדא וסבת ועלמא דלתי הכי הוא. והוא תוספת דשמתא מרזח דזכר קא חתיה על האי סבת שלום
 דנטיל מעמלא דלתי ודא תוספת והבת לעמלא קדישא. ובהא תוספת חלתן ומייהו כל מלין דכול וכל אכרין וכל
 עקין כד"א כיום הניח ה' לך מטעך ומרגז ומן העבודה הקשה וגומר. וכליליא דשבתא כתי ב"כ לאשטמא מכלא כנין
 ללחחזאה דהאי סבת שלום מכלא אחכילת וכלכל דלא יפנים מייכלת חזא ליומא וזיתא דלמרי תרין לתרין סומדתי אמרין
 דיומא ושפיר וכל עקן חי כליה יתיר ליומא ויכול למטעם מייכלין אמרין ולזערי בהרי תכילין כניא וואקטוה סבריא :

יומא לחם מוסר

ה"רם הלי יסורי ורזיה פ"ג ע"א מספר וירוקא דף ב' ע"ב

אם יעסוק בעבודת הבורא כמות טובות יהיה כנגד וידמ' לו
 מעט מעט סוף חיי לו וימחול למי שדבר רשות ממנו
 פנים יפות ובעלב מהם ואינו עולבם מכבד להם ואפי' למקילין לו ונושא ונותן באמונה ולא יבזה בארחות
 אם יעסוק בעבודת הבורא כמות טובות אויב ער אין
 באשפעטיקעם צו דינגען גאט מיום נישמע מרות
 יהיה ונגע זאל ער זיין אונטערשטעניג ויהיה לו משם
 קמה שיהא ותיב ער זאל פראקמין וויא פיל ער
 מההם מנות אונ סעשים מוברים אין אלץ ווייניג
 גענין דעם וואס ער אין שולדיג צו טאהן וימחי
 קיי שרדי דעה מסט אונ ער זאל מוחל זיין דעם
 מענקשין עם זענען צו אים געקומען האם ער ויא
 אינו יטיבם אז ער אין פארשעמט גינארין פון ויי. האם ער ויא
 ואפייו למקילין צו ער האם ויא גינעבין פבור. אפילו ער
 האם ער ויא אויך גינעבין פבור וישא ונתן באמונה אונ ער
 האם הלי יסורי ורזיה פ"ג ע"א ע"א
 (א) וכן אם דקדק החכם על עצמו והיה דבדון בנתח
 עם הבריות ודעונו מעורב' עקמה ומקבל' בסבר
 פנים יפות ונתן לו ונושא ונותן באמונה ולא יבזה בארחות
 (א) [בן] אם דקדק תהגם על עצמו אונ אויב דער למקין
 האם גוט אקמונג גינעבין אויף זיך והיה
 דבדון בנתח עם הבריות אונ זיין ביידין מים מענקשין
 אין גיי ען פאמעלאך מיום נישמע ביידי ודענו מעורבת
 עקמה אונ ער אין גיווען אויפקעמישט מים
 מענקשין ער אין גיט גיווען אקענמיש פאר זיך
 אלזיין. נאר ער אין גיווען אקענמיש צו טאהן
 טובות מענקשין ומקנים סבר פנים יפה וועלכע
 מענקשין עם זענען צו אים געקומען האם ער ויא
 אינו יטיבם אז ער אין פארשעמט גינארין פון ויי. האם ער ויא
 ואפייו למקילין צו ער האם ויא גינעבין פבור. אפילו ער
 האם ער ויא אויך גינעבין פבור וישא ונתן באמונה אונ ער
 האם הלי יסורי ורזיה פ"ג ע"א ע"א
 (ח"א) (תק לישראל ע"ט)

קנאמר ותדבר מרים ואכלו כמשה והאלים משה ענו מחד שמתל
 לנס מיד . ויניח הכנסות לכהן כפן גדול ונתיב וכו' והריס
 את הדס להפסיל עמנו ולהסיר נכסותו של גדול תעלה כדכתיב
 ותלה את המלך דוד מפני ומכרתי לפני ה' . ולכבוד הכבוד יקם מן
 הרשעים לנכרית מעיר ה' כל פועלי מן ונאמר ה' לא גכס לני ולא
 רמז עניי ויאל עשוק מיד עשוקו דכתיב ויסי דוד עשם משפט ויט
 לעשות סכוכ ויחמיר ויחמיר עמם ונאמר חכר אני לכל אשר ילמד

כעבו"ם ואברתם את שכם מן המקום ההוא לא תעשו כן
 ה"א וא"ו ה"א והוא השם המפורש . או הנבח" אר"י .

עמי הארץ וישיבתו ולא יראה המיד אלא עוסק בתורה
 עשוק בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו
 לפנים משורת הדין והוא שלא יתרחק הרבה ולא
 ישחטום עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו
 ומתאווים למעשיו הרי זה קידש את ה' ועליו הכתוב
 ואמר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר כך אתמאר :
 (ב) כל המאבד שם מן השמות הקדושים המתוהים
 שנקרא בהם הקב"ה לוקה מן התורה שהרי הוא אומר
 לה"א אלהיכם : (ג) ושבעת שמות הם . השם הנכתב וי"ד .

עמי הארץ וישיבתו און אויב ער האט אפאקל
 געמונט עקין בייא א עם הארץ אדער ויצען מיט
 אים איז ער גיט פיל גינעקין בייא אים און גיט
 פיל גינעקין בייא אים נאר וואס ער האט געמונט
 ולא יראה המיד אלא עוסק בתורה עשוק בציצית ומוכר
 בתפילין קען האט אים קיין מאהל אנדערש
 גינעקן נאר לערנען תורה איינגעוויקלט אין
 מלית מיט ציצית און אנגיטאקן הפלגין ועושה כפי
 מעשיו לפנים משורת הדין און ער מוהל ענדער ואל
 נאך פסקער וויא דער דין איז וואס שלא יתרחק
 הרבה נאך ער ואל ויה גיט פיל דער ווייטערין
 פון דין ויא שישום ער ואל גיט פאר וויקט ווערין
 ולקשר אז ער וועט לערנען טאג און נאכט גיט
 געשלאפן און גיט גינעקין . וועט ער דאך
 געשווינגט שמתארבין אדער ער וועט אנועק
 געבין ויין גאנץ פארקעגן אויף צדקה . וועט
 ער דאך ווערין א ארעם מאן . דאס זאל ער גיט
 טאקן . נאר ער ואל אזוי טאקן ער שומאזו הפל
 פקלסין אותו ואוהבים אותו ופתאים למעשיו ביו אלע
 מענטשן ואלין אים ציבן און ואלין אים ליב
 האבן און ואלין גינעקין ער טאקן וויא ער מוהל
 תר ויה קידש את השם ער הייליגט דעם נאמען פון
 נאט ועליו הכתיב אומר אויף אים זאגט דער פסוק
 ויאמר לי נאט האט צו מיר גינאנט עבדי אמה דו
 ביינט מיין קנעקט וישארי אשר כה אפתח דו ביינט
 אייד וואס איה וועל מיה מיט דיר לערוהקען :

קענטש וואס האט אויף אים גירעט שלעכטס
 שגאמר וויא עם שמיים אין פסוק ותדבר מרים ויהי
 במשה מרים און אהרן האבין גירעט אויף משה
 והאיש משה עניו מאד און דער קענטש משה איז
 גינען בייא ויה גירעריג שמיים קום מיר ער האט
 וייא באלד מוחל גינען וגיני הנכבות כאהרן מן דרו
 וגיני וקחיב והרים את הדין און ער ואל אנועק
 לאזין דיא גרויסקייט . אזוי וויא אהרן וואס ער
 איז גינען אפסן גדול און אנביא . איז עם שמיים
 בייא אים ער ואל אראפ געקען די אונ עם שמיים
 תשלי עצמו ער ואל ויה גירעריג מאכין ויהסי
 גבורתי שי גדל מעלתי און ער ואל אפמאקן פון ויה
 ויין גרויסקייט וואס ער קען האבין פון זיינע
 גרויסקע מעלות דכתיב וויא עם שמיים אין פסוק
 וימרא את המלה דוד פשו ויכפר לפני ה' מיכל דאס
 ווייב פון דוד האט גינעקן וויא דער פלה דוד
 מאנצט און שפרינגט פאר דעם ארון פון נאט
 ויכבוד הברא יקום מן הרשעים און וועגין דעם פבוד
 פון נאט ואל ער טאקן אנקמה אין דיא רשעים
 דהקרת מעיר ה' כי פועלי מן ער ואל פארשטיידן פון
 דיא נאמליקע שטאט אלע קענטשין וואס מוהלען
 אונרעכט ונאמר נאך זאגט דער פסוק דוד המלה
 האט גינאנט פאר נאט ה' יא גבה זבי ואל רמו עיני
 נאט מיין הארץ איז גיט הויף גינען . מיין הארץ
 איז גיט גרויס גינען בייא ויה . און מיינע אויגן
 האבין זיה גיט אויפגעוויבן צו קוקען מיט
 גרויסקייט וגיני עשוק מיר עשוקו און ער ואל
 רעקטין דעם גענזקלין פון דעם קענטש וואס
 גרף אים דכתיב ווארום עם שמיים אין פסוק
 ויהי דוד עושה משפט דוד האט גיטאקן משפט ויצוח
 געשט הסוב ותישר און ער האט גיטאקן צו טאקן
 וואס גוט און גלייה איז ויתחבר עמם און ער האט
 זיה פהעפט מיט וייא ונאמר נאך זאגט דער פסוק
 דוד המלה האט גינאנט פאר נאט תבר אני כפי
 אשר בראד איה בין אחבר מיט אלע קענטשין

אפגעקעקט דעם נאמען פון נאט . האט ער
 עובר גינען אלזא קוקט אים מלקות : (ג) ושבעת שמות הם וייא וועגן זיבען נעמען וואס מען טאר
 זייא גיט אפגעקען השם הנכתב י"ד היא ווא"ו היא והוא השם המפורש דער שם וואס איז געשריבען
 דערי"ה . דאס איז דער שם המפורש או הנכתב אר"י אדער עם איז געשריבען אר"י . אדער עם איז

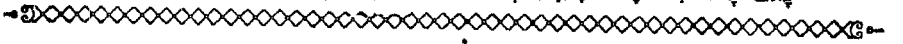
ואמר הן הרע שיש בידו וכלמנו ויחזקו שאלמר חטאתי אריתך
אגמדה פושעים דרכך ויתפלל כי ישיבו פרשנים אל כ' דכתיב ועמד
פניכם ויפלו ותפטר המגפה ותחשב לו לזקה לזור וזור פד עולם :

ואל אלות ואלהים ואלהי שדי וצבאות . כר המזקן
אפי' אות אחת כול שמות אלו לוקח :

נעשרי בען אל . אלוה . אלהים . אלהי . שרי . עקבות
כל המזקן אפילו אות אחת משבחה שמות אלו יזקק דער
וואס מעקם אפ אפילו איין אות פון דיא יזעקן
נעקען קוקט אים מלקות :

וואס האבין פאר ריד מורא ויזר מן הרע שלש בידו
אקלשונו אונ ער זאל זיך הוימין פון דיא שלעקבס
וואס אין זיין האנט אונ אין זיין צינג . ער זאל
מיינעם שלעקבס מאהן גיט מיט זיין האנט אונ
גיט מיט זיין צונג ויתודה אונ ער זאל זאגין ורזי

אויף זיינע זיגד שאפער נויא עם שמיים אין פסוק דוד הקלף האם גיזאנט פאר נאם חסאמי איריף
מיינע זיגד נועל איך דוד מאבין וויפען אפסדה פושעים דרכך איך נועל לעקען ביינע ווענין צו
דיא זיגרינע ויתפלל כי ישבו הרשעים אל ה' אונ ער זאל קעמין אז דיא רשעים זאלין זיך צוריק קערין
צו נאם דכתיב וויא עם שמיים אין פסוק ועמד פנים ופגל ויחציר הכהני פנחס האם זיך נישפעלט
אונ האם גיפעמין איז אויף געהאלטן גינארין דיא מנפה ומשכן כי צדקה דוד דוד עי עולם אונ
נאם האם אים דאם נעקעכונט פאר אצדקה אויף אלע דורות ביו אייביג :

עניני לידת יצחק

נאלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם תולד את יצחק .
דער מדרש זאגט שלמה הקלף האם
גיזאנט גיל זיגל אזכי צדיק . דער פאטער פון
אצדיק האם צוויי אהל פרייליקייט . ער פריים
זיך מיט זיין זיין אויף די וועלט . אונ ער פריים
זיך מיט אים צו עולם הבא . ויזר חכם ישמח
בו . אבער דער מענטש וואס האם אזוהן אהבם
אונ ער איז גיט אצדיק . פריים זיך דער פאטער
מיט אים נאר ווען זיין זענען בירדע צו זאמען
אויף די וועלט . אבער ווען זיי שידדן זיך איינער
פון אנדערין . איינער פון זיין שטארבט . האם
שוין אויפגייערעט די שפחה . רבי לוי זאגט דער
מענטש וואס האם אזוהן וואס מאפעקט זיך אין
די תורה . האם הקב"ה אויף אים גרויס רחמנות .
אונ דער מענטש וואס לערונט אלזין תורה אונ
ער האם אזוהן אויף וואס לערונט תורה איז ביי
הקב"ה אטאפעלע שמחה . רבי שמואל ברבי
יצחק זאגט אברהם אבינו איז גייעפעט גינארין
פון דעם פיער פון נמרוד . נאר אין דעם זכות
פון יעקב . ווייל יעקב האם גערארקט פון אים
גינארין נוערין למשפ' איינער איז געמשפט
גינארין פון שופט מען זאל אים הרגנו . דער מלך
איז אבער גיווען אגרויסער שפעטריגעהר האם
ער גינעהן אז מען וועט דעם מענטש לאזן לעבן
וועט ער האבין אטאפעקט וואס דער מלך וועט
איר געקען פאר אטייב אונ זיין וועט זיין דיא
מלכה פון דיא מדינה . האם דער מלך גיזאנט
ווענין זיין טאכטער טוט מען אים לאזן לעבן .
ביי אברהם אבינו איז אויף אזוי גיטען . נמרוד
האם אים געמשפט מען זאל אים הרגנו הקב"ה
האם אבער גינעהן אז פון אים וועט גינארין נוערין
יעקב . האם הקב"ה גיזאנט אין דעם זכות פון

יעקב דארף אברהם גייעפעט ווערין . נעהן טיר
ווי גרויס די אצדקה איז פון דעם מענטש וואס
האם אזוהן אצדיק . דער ראשית חכמה זאגט
די קינדער שווען דער מוכה צו זייער פאטער
וויא דער פאטער מוהק צו דיא קינדער . דער
פאטער קען נאר מאהן אטובה צו זיינע קינדער
אויף דיא וועלט . ער גיט אים זעסן פריגען
קליידונג אבער רעטין פון גיהנם קען ער אים
גיט . אברהם האם גיט געקענט רעטין זיין זיין
ישפעאר . יצחק האם גיט געקענט רעטין זיין
זיין זעש . אבער קינדער קענען רעטין זייער
פאטער פון גיהנם . עס האם גיפראפין רבי
נאכט זאגט פון אפית הקברות האם ער גינעהן
אמענטש שווארץ ווי קויל פראנט אויף זיך
אגרויסן פונקט האלץ אונ לויפט געשווינט וויא
אפערד . האם רבי עקיבא אנגעשריי גיטאהן אויף
אים ער זאל בלייבן שמיין . אונ האם גיזאנט צו
אים מיין זיין פאר וואס טראקטט אזוי אגרויסן
פונקט האלץ שפעט בייא נאכט . אויב די ביים
אקעקט אונ דיין בעל הבית אקעט מיט דיר
אזוי שווער . נועל איך זיך אויסקלייזן פון אים
אונ נועל זיך פרי מאבין . אונ אויב די ביים
ארעם . נועל איך זיך רייד מאבין . האם דער
מענטש גיזאנט צו רבי עקיבא לאו מיה מיין
הערר איך קען גיט שמיין דא געבין דיר . האם
רבי עקיבא גיזאנט צו דעם מענטש ביזומו אקענטש
אדער זשש . האם דער מענטש גיזאנט איך בין
אנישטארבענער . אונ מען האם אויף טיר נמר
גינען איך זאל אלע נאכט פרייגען האלץ אונ
מען פארברענט טיר מיט די האלץ . אונ נאכדעם
מאכט מען טיר צוריק לעבעדיג . האם רבי עקיבא